

**Державний податковий університет
Міністерство фінансів України**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

БОРСА ВАДИМ ВІКТОРОВИЧ

УДК 351.713:339.543:339.166.5(477)

**ДИСЕРТАЦІЯ
РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРИ
ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ**

Спеціальність – 051 Економіка
Галуз знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів та установ мають посилання на відповідне джерело

В. В. Борса

Науковий керівник: Гребельник Олександр Петрович, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік АН ВШ України

Ірпінь – 2023

АНОТАЦІЯ

Борса В. В. Регулювання ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 051 «Економіка» у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Державний податковий університет, Міністерство фінансів України. –Ірпінь, 2023.

Світова економіка, яка увійшла в період радикальної структурної трансформації, в першу чергу пов'язаної із суттєвим зростанням волі наукомістких, високотехнологічних виробництв, розвиток яких визначається, головним чином, інтенсивним використанням знань і широким впровадженням інновацій у різні сфери економічного життя. Перше речення потребує редагування Серед складових глобального та транснаціонального ринку окремої уваги в умовах постіндустріальної економіки вимагає дослідження функціонування ринку інтелектуальної власності, оскільки він став одним із –головних драйверів розвитку національних економік більшості держав. Ефективна, дієздатна система інтелектуальної власності забезпечує та стимулює економічне, соціальне, наукове та культурне зростання будь-якої країни. Від того, наскільки вагомим є інтелектуальний потенціал суспільства та рівень його наукового та культурного розвитку, залежить, у кінцевому рахунку безумовний успіх вирішення поставлених перед ним ряду економічних завдань.

Метою дисертаційного дослідження є аналіз теоретико-методологічних проблем, пов'язаних з відпрацюванням оптимальної моделі державного регулювання об'єктів права інтелектуальної власності у сфері зовнішньоекономічних відносин.

Досягнення окресленої мети розкривається у комплексі завдань, при цьому головна увага дисертантом зосереджується на аналізі та дослідженні питань, пов'язаних із оцінкою становлення та сучасного стану митного

регулювання прав інтелектуальної власності з урахуванням євроінтеграційних процесів, які останнім часом набувають стрімкого розвитку та впровадження в Україні, а також формуванням перспективних напрямів та розвитку, які є коректними та такими, що дозволять отримати конкретні результати.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних і практичних аспектів регулювання ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Встановлено місце інтелектуальної власності в сфері зовнішньоторговельних послуг України.

Конкретизовано категорію «ринок прав інтелектуальної власності», який розглядається як сегмент світового ринку. Дію акторів світового ринку забезпечує загальноприйнята нормативно-правова, інституціональна, економічна, організаційна, фінансово-технологічна інфраструктура, яка слугує основою функціонування та реалізації прав інтелектуальної власності.

У площині економічної теорії сутність ринку прав інтелектуальної власності знаходить свій прояв як відношення між суб'єктами, посередниками пропозиції власної інтелектуальної продукції і її правовому вимірі та забезпеченні представниками прямого чи опосередкованого попиту на неї. Ринок прав інтелектуальної власності лише створює і надає можливість купівлі-продажу інтелектуальної продукції, але не означає обов'язкове здійснення конкретної торговельної операції. На основі емпіричного та регресійно-кореляційного аналізу виявлено ступінь впливу інтелектуальної власності на інноваційний розвиток економіки України.

Узагальнено окремі сутнісні риси інтелектуальної власності як економічної категорії. Інтелектуальна власність є органічною складовою загальноекономічної категорії – «власність», що знаходить свій прояв у системі економічних відносин, притаманних цивілізаційному розвитку людства. Останні діють між суб'єктами суспільного матеріального і нематеріального виробництва на національному і міжнародному рівні з

приводу забезпечення руху між ними товарів, капіталів, послуг, робочої сили, тощо. Змістовне наповнення інтелектуальної власності доцільно розглянути як відносини між фізичними, юридичними особами з приводу створення умов для безпечного існування та руху продукції інтелектуальної діяльності. Відношення суб'єкта до свого інтелектуального продукту, як власного, можливо розглядати лише у контексті відношення до нього інших суб'єктів, які не причетні, або частково причетні до його виготовлення та існування. Здійснено аналіз основних характеристик об'єктів прав інтелектуальної власності.

Визначено пріоритетні функції, структуру та методи державного регулювання даного ринку на митній території України. З'ясовано особливості функціонування інтелектуальної власності, об'єктів права інтелектуальної власності та механізму захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні України. Визначено основні завдання охорони та сприяння захисту об'єктів прав інтелектуальної власності, економічно-правова частина якого на митному кордоні набуває першочергового значення в умовах посилення світової глобалізації економічних процесів. Обґрунтовано, що прийняття рішення та якісного аналізу щодо захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні, вимагає розробки цільового спектру аналітичних показників діяльності вітчизняних митних органів.

Розроблено та обґрунтовано теоретичні і методологічні положення, практичні рекомендації, щодо нового вирішення науково-прикладного завдання пов'язаного з митним регулюванням прав інтелектуальної активізації в Україні. Теоретичне значення отриманих результатів полягає у систематизації, щодо становлення та розвитку захисту прав інтелектуальної власності та вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності.

Сфокусовано увагу на ролі митного реєстру при захисті прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Обґрунтовано, значення

раціонального використання митного реєстру, як механізму захисту прав інтелектуальної власності та попереджувального характеру впливу на підприємства і громадян, що працюють на ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення оперативного виявлення товарів, які порушують права інтелектуальної власності, в тому числі контрафактних та піратських товарів, потенційних порушень і порушників при переміщення товарів через митний кордон України, які містять об'єкти прав інтелектуальної власності.

Практичне значення дослідження полягає в аналізі всіх аспектів діяльності митних органів країни в напрямку сприяння захисту прав інтелектуальної власності на момент переміщення товарів через митний кордон України в тому числі з урахуванням змін до митного законодавства відповідно європейського досвіду. На основі поглибленого аналізу діяльності митних органів запропоновано застосування системи показників роботи митниці при захисті прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.

Ключові слова: валовий внутрішній продукт, економічний розвиток, захист прав інтелектуальної власності, зовнішня торгівля, зовнішньоекономічна діяльність, інноваційна діяльність, інтелектуальна власність, міжнародна торгівля, митне регулювання, митний реєстр, митні органи, новітні технології, об'єкти права інтелектуальної власності, оригінальні товари, право інтелектуальної власності.

SUMMARY

Borsa V. V. Regulation of the intellectual property market during the implementation of foreign economic activity in Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the third educational and scientific degree of Doctor of Philosophy (PhD) in specialty 051 «Economics» (05 «Social and

behavioral sciences»)). State Tax University, Ministry of Finance of Ukraine. – Irpin, 2023.

The world economy, which has entered a period of radical structural transformation, is primarily associated with the significant growth of the will of knowledge-intensive, high-tech industries, the development of which is determined, mainly, by the intensive use of knowledge and the wide implementation of innovations in various spheres of economic life. Among the components of the global and transnational market, a study of the functioning of the intellectual property market requires special attention in the conditions of the post-industrial economy, since it has become one of the main drivers of the development of the national economies of most states. An effective, effective system of intellectual property ensures and stimulates the economic, social, scientific and cultural growth of any country. Ultimately, the unconditional success of solving a number of economic tasks before it depends on how important the intellectual potential of society is and the level of its scientific and cultural development.

The purpose of the dissertation research is the analysis of theoretical and methodological problems related to the development of an optimal model of state regulation of objects of intellectual property rights in the field of foreign economic relations.

Achieving the defined goal is revealed in a set of tasks, while the main attention of the dissertation is focused on the analysis and research of issues related to the assessment of the development and current state of customs regulation of intellectual property rights, taking into account European integration processes, which have recently been rapidly developing and implemented in Ukraine. as well as the formation of promising directions and development, which are correct and which will allow obtaining specific results.

The dissertation is devoted to the study of theoretical and practical aspects of the regulation of the intellectual property market in the implementation of

foreign economic activity in Ukraine. The place of intellectual property in the field of foreign trade services of Ukraine has been established.

The category «intellectual property rights market», which is considered as a segment of the global market, has been specified. The action of world market actors is ensured by the generally accepted normative legal, institutional, economic, economic, organizational, financial and technological infrastructure, which serves as the basis for the functioning and implementation of intellectual property rights.

In the plane of economic theory, the essence of the intellectual property rights market finds its manifestation as a relationship between subjects, mediators of the supply of their own intellectual products and its legal dimension and provision by representatives of direct or indirect demand for it. The market of intellectual property rights only creates and provides the possibility of buying and selling intellectual products, but does not necessarily mean the implementation of a specific trade transaction. On the basis of empirical and regression-correlation analysis, the degree of influence of intellectual property on the innovative development of the economy of Ukraine was revealed.

Some essential features of intellectual property as an economic category are summarized. Intellectual property is an organic component of the general economic category - "property", which finds its manifestation in the system of economic relations inherent in the civilizational development of mankind. The latter act between subjects of social material and immaterial production at the national and international level to ensure the movement of goods, capital, services, labor, etc. between them. It is advisable to consider the meaningful content of intellectual property as a relationship between physical and legal entities regarding the creation of conditions for the safe existence and movement of products of intellectual activity. The subject's relationship to his intellectual product as his own can only be considered in the context of the relationship to it of other subjects who are not involved, or are partially involved in its production

and existence. An analysis of the main characteristics of objects of intellectual property rights was carried out.

The priority functions, structure and methods of state regulation of this market in the customs territory of Ukraine have been determined. The peculiarities of the functioning of intellectual property, objects of intellectual property rights and the mechanism of protection of intellectual property rights at the customs border of Ukraine have been clarified. The main tasks of protection and promotion of the protection of objects of intellectual property rights, the economic and legal part of which at the customs border acquires primary importance in the conditions of increased global globalization of economic processes, are defined. It is substantiated that decision-making and qualitative analysis regarding the protection of intellectual property rights at the customs border requires the development of a target range of analytical indicators of the activities of domestic customs authorities.

Theoretical and methodological provisions, practical recommendations, regarding a new solution to the scientific and applied task related to the customs regulation of intellectual activation rights in Ukraine have been developed and substantiated. The theoretical significance of the obtained results lies in systematization, regarding the formation and development of the protection of intellectual property rights and taking measures to prevent the movement of goods through the customs border of Ukraine with violations of intellectual property rights protected by law.

Attention is focused on the role of the customs registry in the protection of intellectual property rights at the customs border. The importance of the rational use of the customs register as a mechanism for the protection of intellectual property rights and the preventive nature of the influence on enterprises and citizens working on the intellectual property market during foreign economic activity, ensuring the prompt detection of goods that violate intellectual property rights, including counterfeit and pirated goods, potential violations and violators

when moving goods across the customs border of Ukraine, which contain objects of intellectual property rights.

The practical significance of the study consists in the analysis of all aspects of the activities of the country's customs authorities in the direction of promoting the protection of intellectual property rights at the time of movement of goods across the customs border of Ukraine, including taking into account changes to customs legislation in accordance with European experience. On the basis of an in-depth analysis of the activities of customs authorities, it is proposed to apply a system of customs performance indicators in the protection of intellectual property rights during the movement of goods across the customs border of Ukraine.

Key words for the dissertation: gross domestic product, economic development, protection of intellectual property rights, foreign trade, foreign economic activity, innovative activity, intellectual property, international trade, customs regulation, customs register, customs authorities, latest technologies, objects of intellectual property rights, original goods, law intellectual property.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у періодичних наукових виданнях, що включені до наукометричних баз (Scopus, Web of Science Core Collection):

1. Oleksandr Hrebelnyk, Vadym Borsa & Mykhailo Ishchuk. Theoretical Aspects of Parallel Imports' Situational Impact on the Range of the Shadow Economy. International Journal of Computer Science and Network Security (IJCSNS). (ISSN : 1738-7906). Vol. 22 No. 1 PP. 609-617. (Особистий внесок здобувача: 0,14 д. а.). (Web of Science Core Collection). URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.1.80>, <https://bit.ly/425IKNJ>.

Розділи в колективних монографіях:

2. Борса В. В. Особливості проведення митного контролю об'єктів інтелектуальної власності з урахуванням регламентів та практики ЄС. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції

держави: монографія / за ред. д. е. н., професора О. П. Гребельника; Міністерство фінансів України; Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. С. 108–128. (Особистий внесок здобувача: 0,95 д. а.). URL: <https://bit.ly/3nZDjk8>.

3. Vadym Borsa. Analysis of innovation potential of Ukraine on the way to European integration. Development of Ukraine's customs policy in the context of European integration : Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. Р. 5-40. (Особистий внесок здобувача: 1,64 д. а.). URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-278-4-1>.

Публікації у періодичних наукових виданнях, що включені до переліку фахових видань України:

4. Борса В. В. Державне регулювання інтелектуальної власності України в структурі господарського механізму: митний аспект. Стратегія розвитку України : науковий журнал К. : НАУ, 2020. № 1. С. 153–159. (Особистий внесок здобувача: 0,32 д. а.). URL: <https://bit.ly/3KAEgqZ>.

5. Борса В. В. Вплив митного реєстру на зону безпеки інтелектуальної власності в сучасних умовах зовнішньоекономічної діяльності. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування : науковий фаховий журнал / Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021. Випуск 8. С. 30–39. (Особистий внесок здобувача: 0,45 д.а.). URL: <https://bit.ly/412ogop>.

6. Борса В. В. Регулювання процесів трансферу інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Митна безпека : науковий журнал / редкол. : В. В. Гурочкіна (голов. ред.) та ін. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021. Випуск 5. С. 108–115. (Особистий внесок здобувача: 0,36 д. а.). URL: <https://bit.ly/3modES1>.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ВЕКТОРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ	17
1.1 Сутність та особливості становлення ринкової інтелектуальної діяльності	17
1.2 Характеристика об'єктів прав інтелектуальної власності в сфері зовнішньоекономічних відносин	31
1.3 Організаційне забезпечення діяльності держави у створенні інтелектуального продукту охорони та захисту прав інтелектуальної власності.....	51
Висновки до розділу 1	64
РОЗДІЛ 2 ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВПЛИВУ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	68
2.1 Місце ринку інтелектуальної власності в спектрі зовнішньоекономічних послуг України	68
2.2 Оцінка поточного стану інноваційної діяльності України.....	85
2.3 Дієвість митного реєстру захисту об'єктів права інтелектуальної власності при виході на зовнішній ринок.....	101
Висновки до розділу 2	133
Розділ 3 ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	137

3.1 Економіко-математичний прогноз реформування вітчизняного ринку інтелектуальної власності	137
3.2 Напрями оптимізації регулювання ринку інтелектуальної власності з урахуванням світового досвіду, та його адаптації до міжнародних стандартів	151
3.3 Обґрунтування показників роботи національних митних органів щодо зовнішньоекономічного захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності України.....	164
Висновки до розділу 3	182
ВИСНОВКИ	186
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	194
ДОДАТКИ	210

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВВП – Валовий внутрішній продукт

ВВП (ПКС) – Валовий внутрішній продукт, який вираховується на основі паритету купівельної спроможності

ВВП, ном. – Валовий внутрішній продукт, номінальний

ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності

ВРУ – Верховна Рада України

ГКУ – Господарський кодекс України

ДААСП – України Державне агентство України з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України

Держекспортконтроль – Державна служба експортного контролю України

Держмитслужба – Державна митна служба України

Держпатент України – Державне патентне відомство Комітету по науково-технічному прогресу при Кабінеті Міністрів України

Держстандарт – Державний комітет України по стандартизації, метрології та сертифікації України

Держстат – Державна служба статистики України

ДПС – Державна податкова служба

ДСС – Державне статистичне спостереження

ЕАІС МО – Єдина автоматизована інформаційна система митних органів

ЄС – Європейський Союз

ЗЕД – Зовнішньоекономічна діяльність

ЗЕП – Зовнішньоекономічні послуги

ЗТП – Зовнішня торгівля послугами

ЗТТ – Зовнішня торгівля товарами

ІВ – Інтелектуальна власність

КЗЕП – Класифікатор зовнішньоекономічних послуг

КМУ – Кабінет Міністрів України

КУАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МД – Митна декларація

Мінекономіки – Міністерство економіки України

Мінфін – Міністерство фінансів України

МКУ – Митний кодекс України

МОН – Міністерство освіти і науки України

НБУ – Національний банк України

НМДГ – Неоподатковуваний мінімум доходів громадян

НОІВ – Національний орган інтелектуальної власності

НТМ – Торговельні марки, зареєстровані в Україні

ОЕСР – Організації економічного співробітництва та розвитку

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПІВ – Право інтелектуальної власності

ПК «Митний реєстр» – Програмно-інформаційний комплекс «Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності» Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби

ПКМУ – Постанова Кабінету Міністрів України

ПМП – Порушення митних правил

СБ – Світовий банк

СОТ – Світова організація торгівлі

СП Держмитслужби – Спеціалізований підрозділ Держмитслужби

УКРНОІВІ – Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій

УПС – Угода про партнерство та співробітництво з ЄС

ЦКУ – Цивільний Кодекс України

ВСТУП

Актуальність теми. Серед складових глобального та транснаціонального ринку окремої уваги в умовах постіндустріальної економіки вимагає дослідження функціонування ринку інтелектуальної власності, оскільки він став одним із головних драйверів розвитку національних економік більшості держав. Ефективна, дієздатна система інтелектуальної власності забезпечує та стимулює економічне, соціальне, наукове та культурне зростання будь-якої країни. Від того, наскільки вагомим є інтелектуальний потенціал суспільства та рівень його наукового та культурного розвитку, залежить, у кінцевому рахунку на безумовний успіх вирішення поставлених перед ним ряд економічних завдань.

Вирішальними факторами економічного зростання і конкурентоспроможності провідних країн світу є інноваційна активність суб'єктів науки і виробництва та безперервне інноваційно-технологічне оновлення усіх сфер суспільства.

Європейський вибір України та наявність потужних наукових ресурсів забезпечують гідне місце інтелектуальної власності – провідному фактору виробництва. На сьогодні в Україні є ціла низка проблем, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності та економічних інтересів суб'єктів інноваційного процесу, створенням належних соціально-економічних умов для розвитку цивілізованого ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, забезпеченням трансферу сучасних технологій, міжнародного обміну інформацією та знаннями. Їх вирішення сприятиме пришвидшенню просування вітчизняної економіки в загально цивілізаційному руслі становлення високорозвиненого інформаційного суспільства та зростання добробуту населення.

Це свідчить про актуальність наукового напрямку дослідження Борси Вадима Вікторовича «Регулювання ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в Україні».

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти аналізу регулювання ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності у сфері світогосподарських відносин розглядаються в наукових роботах таких дослідників, як В. І. Царенко, О. І. Харитонova, А. А. Дубініна, О. П. Орлюк, Е. С. Молдован, а також в дослідженнях Л. Р. Прус, А. В. Міндул, О. О. Жаров, Ю. М. Капіца, Н. С. Кузнєцова, О. А. Підпригора, О. Д. Святоцький, С. Г. Гордієнко, Т. М. Шевелева, О. О. Штефан, В. С. Дроб'язко, В. О. Хома, О. В. Кошонько, О. О. Пунда, О. В. Яковенко, та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведено відповідно до науково-дослідної роботи кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки та кафедри митної справи та товарознавства навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи Державного податкового університету на тему: «Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави» (державний обліковий номер: 0221U105582, державний реєстраційний номер: 0118U003628 дата реєстрації 26.07.2021 р. Керівник роботи – д. е. н., професор, завідувач кафедри митної справи Гребельник Олександр Петрович) (Довідка про участь у науково-дослідній роботі від 15.11.2022 р.). У рамках розробки цієї теми автором особисто було досліджено проблеми інтегрування України до Європейського Союзу та особливостей розвитку ринку інтелектуальної власності, при реалізації даної стратегії, під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Наразі В. В. Борса приймає участь у науково-дослідній роботі Державного податкового університету на тему «Концептуальні засади реформування митної системи України в умовах посилення інтеграційних

процесів» (початок – 01.2022, закінчення – 12.2026, державний реєстраційний номер 0121U114474 дата реєстрації 19.12.2021 р. Керівник роботи - д. е. н., професор, завідувач кафедри митної справи та товарознавства Гребельник Олександр Петрович).

Мета дослідження. Мета дослідження полягає в розробці теоретико-методичної основи для стимулювання розвитку ринку інтелектуальної власності в Україні, визначення його місця та ролі в економічній сфері держави, а також побудові на цій основі теоретичного стандарту державного регулювання об'єктів права інтелектуальної власності в контексті міжнародних економічних зв'язків.

Завдання дослідження. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити низку питань, які визначають структуру наукової роботи:

- структурувати становлення інтелектуальної діяльності як прояву творчого соціально-економічного розвитку держави;
- здійснити аналіз основних характеристик об'єктів прав інтелектуальної власності;
- окреслити діяльність держави та її органів у створенні інтелектуального продукту та захисту прав інтелектуальної власності;
- визначити місце інтелектуальної власності в спектрі зовнішньоекономічних послуг України;
- здійснити аналіз впливу інтелектуальної власності на інноваційний розвиток економіки України;
- дослідити місце і роль митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності при захисті прав інтелектуальної власності на митному кордоні;
- обґрунтувати основні напрями підвищення ефективності застосування прав інтелектуальної власності суб'єктів підприємства при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Об'єктом дослідження є система економічно-правових відносин під час функціонування інтелектуальної власності в спектрі

зовнішньоекономічних послуг та інноваційному розвитку економіки України.

Предметом дослідження є удосконалення процесу регулювання ринку в галузі інтелектуальної власності зважаючи на кращий світовий досвід та його адоптацію до міжнародних нормам та стандартів, а також здійснення митного контролю та оформлення товарів, які мають в своєму складі об'єкти прав інтелектуальної власності під час їх переміщення через митний кордон країни.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі застосовано взаємодоповнюючі загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. При здійсненні аналізу макроекономічних показників зовнішньої торгівлі послугами, пов'язаними з використанням інтелектуальної власності, а також аналізів застосування митного реєстру та заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні застосовувався методів порівняння та угруповання. Визначення природи залежності між макроекономічними показниками зовнішньої торгівлі послугами, пов'язаними з використанням інтелектуальної власності та валового внутрішнього продукту, яка потребує економічного експертного знання та ретельного аналізу даних, було здійснено на підставі оптимальної регресійної моделі. Перевірка статистичної значущості коефіцієнтів та адекватності зазначеної моделі проводилася з використання статистичних пакетів програмного забезпечення IBM SPSS Statistic 13.

Інформаційною базою дослідження стали монографії, наукові статті та роботи, офіційні публікації і бази статистичних даних міжнародних організацій, органів державного управління України, а також недержавних організацій та компаній, кількісні результати інтернет-пошукових сервісів та наукометричних баз даних.

Наукова новизна одержаних результатів. У результаті наукових досліджень у дисертаційній роботі автор отримав суттєві наукові

результати, які розкривають його особистий внесок у розробку досліджуваної проблеми та конкретизують наукову новизну роботи:

Вперше:

– обґрунтовано роль і значення розвитку ринку інтелектуальної власності на сучасному етапі активного інтегрування України до європейського економічного простору. Суттєвою передумовою виваженої інтеграції країни до системи міжнародних економічних відносин є створення раціональних механізмів використання інтелектуальних ресурсів, які охоплені правами інтелектуальної власності. Головну роль в економічному розвитку повинні відігравати інновації, зокрема в інтелектуальній сфері, які є головним рушієм економічного та соціального розвитку нашої держави в сучасному світі.

Удосконалено:

– узагальнено окремі сутнісні риси інтелектуальної власності як економічної категорії. Інтелектуальна власність є органічною складовою загальноекономічної категорії – «власність», що знаходить свій прояв у виробництва на національному і міжнародному рівні з приводу забезпечення руху між ними товарів, капіталів, послуг, робочої сили, тощо. Відношення суб'єкта до свого інтелектуального продукту, як власного, можливо розглядати лише у контексті відношення до нього інших суб'єктів, які не причетні, або частково причетні до його виготовлення та існування;

– систематизацію переліку об'єктів прав інтелектуальної власності за двома напрямками: загальний перелік відповідно до міжнародних угод та конвенцій та загальний перелік відповідно до українського законодавства. Визначено та обґрунтовано 23 окремі об'єкти прав інтелектуальної власності та досліджена окрема їх група, яка з'єднала об'єкти авторського та суміжного права (18). Окремо аргументовано увагу на 8 об'єктах прав інтелектуальної власності, специфікою функціонування яких є переміщення через митний кордон країни під контролем митних служб;

– теоретичні засади аналізу структурних зрушень на ринку прав інтелектуальної власності. Доведено, що інтелектуальна власність має подвійну природу. З одного боку, поряд з майновим правом існує деяке духовне право творця на результат своєї творчої праці (право автора). Другою особливістю інтелектуальної власності є те, що права на об'єкти інтелектуальної власності обмежені в часі. Запропоновано розглядати права інтелектуальної власності у двох значеннях: об'єктивному значенні (система правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення та використання інтелектуального продукту) та суб'єктивному значенні (майнові системі економічних відносин, притаманних цивілізаційному розвитку людства. Останні діють між суб'єктами суспільного матеріального і нематеріального або немайнові права на інтелектуальний продукт).

Одержало подальший розвиток:

– конкретизація категорії «ринок прав інтелектуальної власності», який розглядається як сегмент світового ринку. Дію акторів світового ринку забезпечує загальноприйнята нормативно-правова, інституціональна, економічна, організаційна, фінансово-технологічна інфраструктура, яка слугує основою функціонування та реалізації прав інтелектуальної власності. Доведено, що у площині економічної теорії, сутність ринку прав інтелектуальної власності знаходить свій прояв, як відношення між суб'єктами, посередниками пропозиції власної інтелектуальної продукції і її правовому вимірі та забезпеченні представниками прямого чи опосередкованого попиту на неї. Ринок прав інтелектуальної власності лише створює і надає можливість купівлі-продажу інтелектуальної продукції, але не означає обов'язкове здійснення конкретної торговельної операції;

– визначено тенденції до позитивної динаміки зростання обсягів торгових операцій на ринку послуг інтелектуальної власності України, за рахунок таких форм як торгівля: франшизами; торговими марками; продуктами ліцензійної та патентної діяльності; збільшення ринку роялті.

Визначено конкретні напрями впливу цього процесу на рівень макроекономічних показників функціонування країни, та зростання нашої економіки в цілому;

- аргументовано необхідність розробки та прийняття Кодексу України про інтелектуальну власність. Проаналізовано всю сукупність основних нормативних документів, щодо становлення, визначення, функціонування інтелектуальної власності в Україні. Зауважено недостатню ефективність сучасної нормативної бази України регулювання ринку інтелектуальної власності. Вона містить понад 130 законодавчих та підзаконних актів, що вкрай ускладнює правове регулювання у цій важливій області;

- узагальнено особливості функціонування інтелектуальної власності в умовах посилення інтеграції України у світовий економічний простір, основними серед яких є: 1) головним принципом інтелектуальної (творчої) діяльності є розумова діяльність суб'єкта; 2) інтелектуальна власність може бути репродуктивною і творчою; 3) існує суперечність між нетоварною сутністю об'єктів інтелектуальної власності та товарною формою їх вираження; 4) інтелектуальна власність – це творча діяльність, наслідки якої окрім позитивного значення можуть мати негативні ознаки; 5) результат інтелектуальної діяльності надає його автору або кількома особам право на відшкодування витрат по його досягненню; 6) процес формалізації інтелектуальної власності є передумовою набуття прав інтелектуальної власності; 7) за порушення прав інтелектуальної власності передбачається цивільно-правова, адміністративна та кримінальна відповідальності; 8) концепція прав інтелектуальної власності є міждисциплінарною (аналізується як у економічному, так і юридичному аспекті);

- обґрунтовано значення раціонального використання митного реєстру, як механізму захисту прав інтелектуальної власності та попереджувального характеру впливу на підприємства і громадян, що працюють на ринку інтелектуальної власності при здійсненні

зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення оперативного виявлення товарів, які порушують права інтелектуальної власності, в тому числі контрафактних та піратських товарів, потенційних порушень і порушників при переміщенні товарів через митний кордон України, які містять об'єкти прав інтелектуальної власності.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в упорядкуванні інформації щодо формування та розвитку захисту прав інтелектуальної власності та впровадження заходів для запобігання незаконному переміщенню товарів через митний кордон України із порушенням прав, які охороняються законом у сфері інтелектуальної власності.

Науково-прикладне значення одержаних результатів є впровадження в освітній процес та включення матеріалів дослідження для використання у навчальному процесі при підготовці та проведенні лекційних, семінарських та практичних занять зі здобувачами вищої освіти Державного податкового університету під час викладання таких навчальних дисциплін, як «Митне регулювання прав інтелектуальної власності», «Митна справа», «Митні інформаційні технології», «Митні платежі», «Нетарифне регулювання ЗЕД», «Митні процедури (режими)», «Менеджмент митної справи». Пропозиції, висновки та рекомендації, за результатами дисертаційного дослідження, використовуються при формуванні навчально-методичного забезпечення та проведенні навчальних занять.

Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес при підготовці та проведенні лекційних, семінарських та практичних занять зі здобувачами вищої освіти Державного податкового університету від 15.06.2021 р. (Сертифікати про засвідчення, що навчальні дистанційні курси в системі дистанційної освіти Moodle, відповідають вимогам Університету державної фіскальної України та рекомендовані до

застосування у освітньому процесі від 15.06.2020 р. «Митна справа» та від 15.04.2021 р. «Митне регулювання прав інтелектуальної власності»).

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення дослідження полягає в аналізі всіх аспектів діяльності митних органів України та обґрунтуванні застосування показників роботи в напрямку сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України в тому числі з урахуванням змін до митного законодавства відповідно європейського досвіду та обґрунтуванні напрямів взаємодії митних органів з правовласниками та судовою гілкою влади. Представлені данні та інформаційно-аналітичні матеріали та пропозиції мають належний теоретичний та методологічний рівень, практичну значимість оскільки можуть бути враховані у подальшій роботі митних органів України.

Довідка про практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність митних органів України від 21.07.2021р. (Інформаційно-аналітичні матеріали з обґрунтування показників роботи митних органів України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною завершеною науковою роботою, підготовленою шляхом особистого дослідження наукової монографічної та періодичної літератури, опрацювання статистичних даних та вивчення зарубіжного досвіду. Внесок автора полягає у дослідженні особливостей проведення митного контролю та оформлення об'єктів інтелектуальної власності в Україні з урахуванням регламентів та практики ЄС.

Викладені в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Ідеї та розробки співавторів у дисертації не використані. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею.

Усі наукові результати, викладені у дисертаційному дослідженні, отримано автором особисто і відображені у наукових публікаціях. Серед наукових праць, опублікованих автором у співавторстві, використано у дисертації лише ті положення та ідеї, які є результатом самостійної роботи автора щодо визначення та оцінки наслідків регулювання ринку інтелектуальної власності, як з боку державних організацій, так і з боку підприємств.

Апробація матеріалів дисертації. Основні тези та наукові досягнення дослідження були представлені та обговорені під час семінарів та засідань кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки та кафедри митної справи та товарознавства навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи Державного податкового університету та на 13 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, міжнародних податкових конгресів, науково-практичних круглих столів: III Міжнародна науково-практична конференція (10–11 жовтня 2019 р., Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь); Міжнародна конференція (08 листопада 2019 р., Українсько-американський університет Конкордія, м. Київ); науково-практичний круглий стіл (14 листопада 2019 р., Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь); VIII Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності (25 вересня 2020 р., Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, м. Київ); IV Міжнародна науково-практична конференція «Економічні перспективи підприємництва», (08–09 жовтня 2020 р., Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь); Міжнародний податковий конгрес (03 грудня 2020 р, Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь); II Міжнародний податковий конгрес (26 листопада 2021 р., Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь); V Міжнародна науково-

практична конференція «Економічні перспективи підприємництва», (18–19 лютого 2022 р., Державний податковий університет, м. Ірпінь); Міжнародний конгрес (27 квітня 2022 р., Державний податковий університет, м. Ірпінь); науково-практичний круглий стіл (25 травня 2022 р., Державний податковий університет, м. Ірпінь); Всеукраїнська науково-практична конференція (21 квітня 2023 р., м. Одеса); VI Міжнародна науково-практична конференція «Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля» (22 травня 2023 року, Державний податковий університет, м. Ірпінь); науково-практичний круглий стіл (30 травня 2023 р., Державний податковий університет, м. Ірпінь).

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертаційної роботи включає титульний аркуш, анотацію, зміст, перелік умовних позначень, основну частину (вступ, три розділи, висновки), список використаних джерел і 24 додатків. Обсяг основного матеріалу (основної частини: вступ, розділи, висновки) – 193 сторінок друкованого тексту, що складає 7,8 друкованих аркушів, що містять 12 аналітичних таблиць, 8 рисунків (діаграм). Список використаних джерел включає 120 найменувань та подано на 16 сторінках. Додатки включають 20 таблиць та 1 діаграму на 29 сторінках, крім цього – список публікацій здобувача за темою дисертації, відомості про апробацію результатів дисертації та довідки з матеріалами про впровадження на 30 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ВЕКТОРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ

1.1 Сутність та особливості становлення ринкової інтелектуальної діяльності

Активне інтегрування України до світового економічного простору потребує не тільки відпрацювання ефективного механізму державного регулювання економічних відносин, але й оптимальної моделі функціонування країни в системі світового господарства.

На нашу думку, однією з передумов успішної інтеграції країни до системи міжнародних економічних відносин є створення ефективних механізмів використання як природних, так і інтелектуальних ресурсів, особливо тих, які охоплені правами інтелектуальної власності. При цьому, досвід економічно розвинених країн свідчить, що інновації відіграють визначальну роль у їхньому економічному розвитку та стають головним рушієм економічного та соціального розвитку держав в сучасному світі. Отже, інтелектуальна власність (далі – ІВ) стала невід'ємною складовою розвитку не тільки інноваційних процесів, але й економіки в цілому.

На наш погляд, рівень розвитку конкуренції у більшості економічно розвинених країнах такий, що реалізацію конкурентних переваг суб'єктів господарювання не можливо забезпечити лише завдяки матеріальним та фінансовим ресурсам. Варто зауважити, що індивідуальні конкурентні переваги все більше стають наслідком системного ефективного використання ексклюзивних факторів, в першу чергу, нематеріальної природи.

Таким чином, для ефективного розвитку, перш за все, інноваційної діяльності, господарюючим суб'єктам, необхідно здійснювати ефективне управління інтелектуальною власністю, та створення дієвого механізму захисту власних прав на результати інтелектуальної діяльності.

Залежно від конкретних цілей можна виділити наступні види унікальних факторів, які охоплюють дану систему взаємовідносин: створення та використання комерціалізації знань, досвіду та інших інтелектуальних продуктів; формування внутрішньої атмосфери інноваційної сприйнятливості, ділового та емоційного співробітництва; розвиток прямих та комунікаційних каналів із зовнішньою аудиторією. Отже, доходимо висновку, що реалізація конкурентних переваг господарюючих суб'єктів на світовому ринку неможлива без наявності інтелектуальної власності, яка на сьогодні стає важливою складовою високотехнологічної конкурентної продукції.

Варто зауважити, що у спрощеному вигляді, інтелектуальна власність - це інтегроване, збірне поняття, яке використовується для позначення прав на результати інтелектуальної (творчої) діяльності, перш за все, в творчих галузях (літератури, мистецтва, науки і техніки), а також в інших сферах діяльності. На нашу думку, дати точне і універсальне визначення інтелектуальної власності вкрай складно, оскільки поняття інтелектуальної власності змінюється у міру розвитку техніки, ринкових відносин і законодавства.

Проведені нами дослідження показали, що категорія «інтелектуальна власність» в більшості наукових джерел розглядається переважно з юридичної точки зору. Тому, саме поняття інтелектуальної власності в науковій і нормативній літературі зазвичай більше має юридичне значення і не завжди відповідає економічному змісту. Поширеним є трактування інтелектуальної власності як умовної категорії, що відображає права щодо об'єктів інтелектуальної природи. Тобто, поняття інтелектуальної власності

асоціюється, в першу чергу, з правовими відносинами щодо об'єктів інтелектуальної власності.

Отже, на думку автора, одним із основних елементів системи функціонування інтелектуальної власності є сукупність нормативно-правових актів, які виступають джерелами права та включають юридичні норми, пов'язані з охороною та захистом прав інтелектуальної власності. Така система має традиційну для українського правового ладу структуру. Загальні норми щодо інтелектуальної власності та відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності (далі – ПІВ) закладені в Конституції України, деталізовано у кодексах України (наприклад, Цивільному, Господарському, Митному, Податковому, Кримінальному, про адміністративні правопорушення та в кодексі законів про працю України) та в окремих Законах України у сфері інтелектуальної власності (наприклад, про охорону прав на сорти рослин, про охорону прав на винаходи і корисні моделі, про охорону прав на промислові зразки, про охорону прав на знаки для товарів і послуг, про племінну справу у тваринництві, про авторське право і суміжні права, про захист від недобросовісної конкуренції, про зовнішньоекономічну діяльність, про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів, про захист рослин, про правову охорону географічних зазначень, про наукову і науково-технічну діяльність). На даний час нормативна база України у сфері інтелектуальної власності складає понад 130 законодавчих та підзаконних актів.

В ієрархії цих джерел найвище місце відводиться нормам основоположного Закону України - Конституції України, прийнятої на п'ятій сесії ВР України 28 червня 1996 року.

Зокрема, Конституція України закріплює право кожного «...володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності» [39].

Згідно із ч. 1 ст. 54 Конституції України, громадянам гарантується «...свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист

інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку із різними видами інтелектуальної власності» [39].

Зважаючи на вищевикладене, кожному дозволяється володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю та результатами власної інтелектуальної та творчої діяльності. Громадянам гарантується свобода у літературній, художній, науковій та технічній творчості, а також захист їхньої інтелектуальної власності, авторських прав та моральних і матеріальних інтересів, пов'язаних із різними формами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної та творчої праці, які не можуть бути використані чи поширені без його згоди, за винятками, визначеними законом.

Слід зауважити, що однозначного тлумачення поняття «Інтелектуальна власність», як у національному законодавстві України так і у міжнародному законодавстві немає.

Так, частина 2 ст. 54 Конституції України, закріплює «...право кожного громадянина на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності та встановлює правило, за яким ніхто не може використовувати або поширювати ці результати без згоди їх правовласника, за винятками, встановленими законом» [39]. Але при цьому, сама дефініція даного поняття відсутня.

На думку автора, дещо звуженим, у зв'язку з обмеженням сфери використання, є визначення інтелектуальної власності в митному законодавстві України «інтелектуальна власність це право на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Митним кодексом України, який підлягає захисту митними органами при переміщенні через митний кордон України» [7].

Важливо відзначити, що стаття 9 Конституції України грає ключову роль у системі правового захисту прав інтелектуальної власності. Ця стаття

визначає діючі міжнародні договори, на які Верховна Рада України надає згоду щодо їхньої обов'язковості, та їхнє включення в частину національного законодавства України. Станом на 2023 рік Україна ратифікувала та є учасницею більше 20 багатосторонніх міжнародних угод та ряду двосторонніх договорів і угод в області інтелектуальної власності.

На нашу думку, визначальним міжнародним джерелом формування природи інтелектуальної власності є Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, яка була прийнята 14.07.1967 р. (далі – Конвенція ВОІВ_1967). Статтею 2 якої визнано, що «...інтелектуальна власність містить права, що відносяться до: літературних, художніх і наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо – і телепередач; винаходів у всіх сферах діяльності людини; наукових відкриттів; промислових зразків; торговельних марок, фірмових найменувань і комерційних позначень; захисту від недобросовісної конкуренції, а також всі інші права, які є результатом інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній та художній сферах» [38].

В подальшому, поняття інтелектуальної власності почало трактуватись як «...будь-яка власність, що визнається загальною згодою як інтелектуальна за характером та така, яка потребує охорони, включаючи, але не обмежуючись науковими та технічними винаходами, літературними або художніми творами, товарними знаками та покажчиками бізнес підприємств, промисловими зразками та географічними вказівками» [16, с. 27].

Загальним питанням функціонування інтелектуальної власності (поняттю, структурі, змісту, строкам охорони тощо) присвячено низку робіт як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Дані питання були об'єктом досліджень таких вчених, як І. А. Безклубий, В. В. Дроб'язко, О. В. Дзеро, А. С. Довгерт, Р. В. Дробов'язко, О. А. Підопригора, М. М. Калініченко, Ю. В. Носік, О. М. Пастухов, І. В. Шишко, О. О. Підопригора, С. С. Савич,

О. П. Сергеев, М. М. Богуславський, С. О. Харитонов, О. О. Штефан і М. Й. Штефан.

Але, на нашу думку, при певному домінуванні розгляду інтелектуальної власності в правовому аспекті, дана наукова категорія відображає в першу чергу економічні відносини, оскільки власність як економічна категорія характеризується діалектичним єдністю, як натурально речового змісту, так і суспільної форми її прояву.

Так, П. Т. Бубенко, В. В. Величко та С. М. Глухарєв розглядають інтелектуальну власність як «...формалізований результат творчої інтелектуальної діяльності, що надає його автору або особі, яка визначена чинним законодавством, право власності на цей результат, яке набувається, здійснюється і захищається відповідно до законодавчо встановлених норм і правил. Врегульовані законом суспільні відносини стосовно володіння, користування і розпоряджання результатами інтелектуальної творчої діяльності складають інститут права інтелектуальної власності» [14].

Каміла Ідріса дає визначення: «інтелектуальна власність – це термін, що описує ідеї, винаходи, технології, твори мистецтва, які є нематеріальними при їхньому створенні, але потім стають цінностями в матеріальній формі як і кожен інший продукт. Інтелектуальна власність є комерційним застосуванням творчої думки для розв’язання технічного або художнього завдання. Вона не є продуктом сама по собі, а являє собою особливу ідею, що стоїть за цим продуктом, або спосіб, яким ця ідея виражена, або ж відмітний характер того, як цей продукт названий або описаний» [36].

Автор звертає увагу, що реалізація інтелектуальної власності можлива у різнобічному форматі, тобто, вона може виступати в якості: певного фактору виробництва, товару, фінансового активу, капіталу, джерела доходу, предмета економічних угод, конкурентної переваги для суб’єкта господарюванню на ринку та країни в цілому - оскільки набуває не тільки вартості (корисність, споживна вартість, мінова вартість), але й виконує

розподільну функцію (вносить баланс між виробництвом і споживанням), стимулює процес виробництва.

На нашу думку, функціонування інтелектуальної власності в площині економічних відносин має свою специфіку. По-перше, це певна просторова не обмеженість. По-друге, фактично немає фізичного зносу, але при цьому можливий варіант морального зносу. По-третє, здатна приносити дохід, тільки в умовах закріплення прав на неї, що не допускає загальнодоступності при її використанні. По-четверте, забезпечує можливість формувати сфери впливу на ринку, здійснювати контроль над отриманням доходів від використання об'єкта. По-п'яте, правовий захист має обмеження в часі, так як після закінчення якого об'єкт переходить у суспільне надбання.

На наш погляд, наукову категорію «інтелектуальна власність» доцільно розглядати у декількох площинах - соціально-філософській, юридичній та економічній. З соціально-філософської точки зору, на нашу думку, «інтелектуальну власність» потрібно трактувати як специфічну категорію соціальних відносин, що виникають внаслідок управління об'єктами, структура яких визначена патентом або авторським свідоцтвом.

Крім того, у цілому ряді публікацій інтелектуальну власність розглядають як продукт втілення ідей, творчих концепцій, винаходів, технологій та їхнього комерційного використання.

Інший підхід, який включає трактування інтелектуальної власності як складової економічної категорії «власність», можна знайти в роботах деяких вчених, які вважають, що «...саме власність є визначальною категорією і ознакою. Як юридична категорія поняття *власність* зводиться до права власності, оскільки економічні відносини власності регулюються природним правом за законодавством» [41].

В рамках економічної площини інтелектуальну власність, на нашу думку, потрібно розглядати перш, за все, як стимул до економічної діяльності та фактор конкуренції це нематеріальне в традиційному

розумінні, в чому його основна відмінність від власності, хоча форми, які набувають інтелектуальні активи, можуть бути втілені у фізичних (матеріальних) об'єктах, що мають певну економічну цінність;

- правовласник отримує прибуток виключно за умови, що відбудеться легалізація (фіксація) права інтелектуальної власності, і внаслідок цього не дозволяється загальне публічне використання;

- надає можливість створювати сферу впливу на конкретному ринку виробництва та реалізації певної (високотехнологічної) продукції виробниками.

Окрім того, як основа для формування та розвитку економіки в цілому, інтелектуальна власність має наступні специфічні особливості:

- це, як основний компонент визначення ринкової вартості результатів праці сучасних суб'єктів господарської діяльності.

Тобто, інтелектуальна власність – це загальний термін для позначення сукупності нематеріальних активів, які належать компаніями та юридично захищені від зовнішнього використання чи реалізації без згоди. Тому, виходячи зі своєї здатності надавати фірмі конкурентні переваги, визначення інтелектуальної власності як активу має за мету забезпечити їй ті ж захисні права, що і фізична власність. Отримання таких захисних прав є важливим, оскільки запобігає незаконному використанню конкурентами технологічних новацій.

Проведені нами дослідження показали, що найважливішою особливістю інтелектуальної власності є її дуальність на права володіння, тобто дана категорія має подвійну природу. Тому при визначенні інтелектуальної власності слід акцентувати увагу на двох суттєвих моментах, а саме:

- з одного боку, автор або творець об'єкта інтелектуальної власності має унікальну можливість самостійно розпоряджатися цим результатом та передавати це право іншим особам, що схоже на право власності на

матеріальні об'єкти (майновими правами). Фактично дані дії реалізуються через систему економічних взаємовідносин;

– з іншого боку, окрім економічно-майнових прав, існує також духовне право творця на результат своєї творчої праці, відоме як право автора. З цього випливає, що автор одночасно володіє сукупністю особистих немайнових (моральних) прав, які не підлягають відчуженню в силу їх природи та майнових прав. Якщо майнові (економічні права) на результат творчої праці можуть бути відділеними від творця (переданими іншій особі в обмежене чи необмежене користування), то моральні (немайнові) права автора невід'ємні від автора і ніколи не можуть бути передані іншим особам.

Потрібно відзначити, що економічно-майнові та особисті (немайнові) права на продукти творчої діяльності є взаємопов'язаними і тісно переплетеними, утворюючи недільну єдність. У більшості держав, згідно із міжнародними угодами та законодавством, під поняттям «інтелектуальна власність» розуміється загальні права, як майнові, так і немайнові, які розповсюджуються на результати творчої діяльності та їм еквівалентні продукти.

На нашу думку, інтелектуальну власність слід розглядати не тільки як економічну чи юридичну категорію. Для створення ефективної системи захисту інтелектуальної власності за умов глобалізаційних процесів, важливо вивчити економічні показники впливу такого захисту та, враховуючи економічний підхід, розробити методи правового регулювання відносин інтелектуальної власності. При цьому, чинне законодавство України за порушення прав інтелектуальної власності передбачає цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальності.

Другою особливістю інтелектуальної власності є те, що права на об'єкти неї обмежені в часі. Наприклад, стандартний термін охорони винаходу становить 20 років. В Україні правова охорона майнових прав на об'єкти авторського права триває протягом усього життя автора і, крім того,

ще 70 років після його смерті. Однак особисті немайнові права автора залишаються безстроковими.

Узагальнюючи, термін «інтелектуальна власність» є «широко вживаним не тільки в науковій літературі, але й у законодавстві багатьох країн світу та у міжнародно-правових угодах. Інтелектуальна власність – це термін, який склався історично, є умовним та має тільки термінологічну схожість з правом власності у його традиційному сприйманні і повинен сприйматися як сукупність виключних прав особистого і майнового характеру на результати інтелектуальної діяльності» [19, с. 28].

Так, в Україні, регулюванню відносин у галузі права інтелектуальної власності присвячено окремо книгу четверту Цивільного Кодексу України, затвердженого Законом України від 16.01.2003 р. № 435-IV «Право інтелектуальної власності» і, відповідно до статті 418, «...право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом» [115].

На наш погляд, право інтелектуальної власності (далі – ПІВ) можна розглядати у двох аспектах: об'єктивному та суб'єктивному.

У суб'єктивному значенні права інтелектуальної власності є «...суб'єктивне право (майнові або немайнові права) на інтелектуальний продукт, тобто, певні правомочності творця або іншої особи стосовно інтелектуального продукту» [115]. Цивільний Кодекс України, затверджений Законом України від 16.01.2003 р. № 435-IV (далі - ЦКУ_2003) закріплює, що «права інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, які поширюються на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт прав інтелектуальної власності» [115].

В об'єктивному значенні право інтелектуальної власності – це «система правових норм, які регулюють суспільно-економічні відносини у сфері створення, використання та реалізації інтелектуального продукту. Ця сукупність правових норм становить підгалузь цивільного права і складається з декількох правових інститутів: авторське право та суміжні права; право промислової власності; інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу та їх продукції і послуг та інші норми» [115].

Кожен з зазначених інститутів врегульовує суспільно-економічні відносини в певній сфері інтелектуальної діяльності. Ця сфера відрізняється як специфікою самого інтелектуального продукту, так і властивостями, пов'язаними з його використанням.

При цьому потрібно розрізняти категорію «Інтелектуальна власність» від поняття «Право інтелектуальної власності».

Право авторства поширює свій вплив на творчу діяльність в галузі літератури, науки і мистецтва, встановлюючи норми для створення та використання творів.

Інститут суміжних прав регулює взаємопов'язані з авторським правом і похідні від нього права, пов'язані з творчою діяльністю авторів, які створюють твори, придатні для виконання, запису, трансляції в ефірному чи кабельному мовленні.

Право промислової власності «опосередковує науково-технічну діяльність, яка охоплює науково-дослідну діяльність у тій частині, в якій вона стосується техніки та технологій. У це поняття також включаються проектно-конструкторські та проектно-технологічні роботи, винахідницьку діяльність та інші витвори творчої діяльності, спрямовані на створення промислових зразків, топографій інтегральних мікросхем (компонування інтегральних мікросхем), тощо» [39].

Слід зауважити, що «право на засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг не належить ні до авторського права, ні до промислової власності, хоча може містити окремі ознаки першого і другого.

Особливістю цих прав є саме проміжне становище і те, що вони не завжди вирізняються творчим характером. Крім того, не всі засоби індивідуалізації є об'єктами виключного права на використання» [36, с. 158].

Право на нетрадиційні об'єкти прав інтелектуальної власності визначає права на конкретні результати інтелектуальної діяльності, такі як селекційні досягнення, раціоналізаторські пропозиції, наукові відкриття, комерційні таємниці, ноу-хау, а також забезпечує захист від недобросовісної конкуренції та інших аспектів.

Проведені нами дослідження дозволили окреслити деякі особливості функціонування інтелектуальної власності як економічної категорії. Так, при розгляді походження цієї категорії важливо відзначити, що термін «Інтелектуальна власність» сформувався в результаті довгого еволюційного процесу розвитку суспільства та формалізованої юридичної практики, який передбачає закріплення за певними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності у різних сферах, таких як промисловість, наука, мистецтво, виробництво та інші. Вперше термін «Інтелектуальна власність» використав суддя Окружного суду штату Массачусетс (США) Чарльз Вудбарі у 1845 р.

На наш погляд, інтелектуальну власність доцільно розглядати у двох площинах репродуктивній та творчій. Репродуктивна діяльність – це процес, який «виконується за детальним алгоритмом і в результаті якого створюється продукт, що не має новизни як для самого суб'єкта діяльності (суб'єктивна новизна), так і для інших членів суспільства (об'єктивна новизна). Творча діяльність відрізняється від репродуктивної тим, що це діяльність без алгоритму, кінцевим результатом якої є продукт, який має об'єктивну або суб'єктивну новизну» [41].

Окрім цього, інтелектуальна власність – це творча діяльність, і навпаки. Творчість - це «цілеспрямована розумова робота людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю. Чим вищий інтелектуальний потенціал індивідуума, тим

цінніші результати його творчої діяльності - інтелектуальна власність» [49, с. 25].

Автор вважає, що основним принципом інтелектуальної (творчої) діяльності є активна розумова праця суб'єкта, незалежно від його віку, дієздатності і інших факторів, і ця праця має нести в собі елементи новизни, неповторності, оригінальності, унікальності та наслідки (емоційні: особисте задоволення), комерціалізації (економічні) та інші;

Специфікою функціонування інтелектуальної власності в сфері економічних відносин є існуюча суперечність між нетоварною сутністю об'єктів ІВ та товарною формою їх прояву. В першу чергу, це суперечність між сутністю ІВ як суспільної власності та формами її прояву як приватної (індивідуальної) власності, а також конфлікт між апропріацією ідеального змісту об'єктів інтелектуальної власності та володінням їх матеріальних носіїв.

Також, результат інтелектуальної власності надає його автору або кількома особам, які визнані чинним законодавством, право на цей результат, яке набувається, комерціалізується та здійснюється з отриманням матеріальної чи іншої користі (прибуток, конкуренція та інше), або для сприяння духовному розвитку громадян і захищається відповідно до законодавчо встановлених норм та правил. Процес офіційного визнання інтелектуальної власності є важливою передумовою для отримання ПІВ відповідно до встановлених законом процедур.

Важливо відзначити, що інтелектуальна власність вивчається одночасно в рамках економічної теорії, теорії раціоналізаторства та винахідництва, теорії наукових досліджень та юриспруденції. Тому, на наш погляд, інтелектуальну власність доцільно розглядати, в економіко-правовому аспекті та неможливо розглядати виключно окремо, як економічну або юридичну категорію. Таким чином, на нашу думку, інтелектуальна власність є міждисциплінарною категорією.

Враховуючи вище наведені особливості інтелектуальної власності, можливо зробити висновок, щодо визначення терміну «інтелектуальна власність». Приклади визначення терміну «Інтелектуальна власність» зазначені у додатку А.

На нашу думку, інтелектуальна власність, у системному широкому розумінні це формалізований результат творіння людського розуму, тобто це результат інтелектуальної (творчої) діяльності (якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю) однієї людини (автора, виконавця, винахідника та інше) або кількох осіб незалежно від віку, дієздатності у літературній, художній, навчальній, науковій, технічній, виробничій, навчально-науковій, науково-технічній, науково-виробничій творчостях, промисловій і виробничій сферах та інших коопераціях у тому числі й інноваційна діяльність.

Безперечно, інтелектуальна власність захищена законодавством та охоронними документами, наприклад, патентами на винахід, свідоцтвом на авторське право та товарний знак, які дозволяють людям отримувати визнання або фінансову винагороду від того, що вони придумують або створюють. Виконуючи правильний баланс між інтересами новаторів та інтересами широкого загалу, як суспільств так і держави, система державного регулювання інтелектуальної власності має на меті сприяти створенню такого середовища, в якому творчість та інновації не тільки можуть зароджуватись та розвиватись, але й приносити користь для економіки країни в цілому.

Проявом цього можуть слугувати: запровадження інноваційних технологій у процес виробництва; не тільки винахід, але реалізація нових товарів на національному ринку; створення робочих місць в високотехнологічних галузях та інше. Зрозуміло що, реалізація економічного потенціалу національних суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічних відносин стає додатковим каналом надходження валютної виручки в країну та стабілізації платіжного балансу.

1.2 Характеристика об'єктів прав інтелектуальної власності в сфері зовнішньоекономічних відносин

В світі існують такі активи, яких не можливо якимось чином фізично виміряти, але які діють на ринку та підлягають купівлі-продажу і можуть використовуватися в господарській діяльності. Тому для проведення належного аналізу категорії «інтелектуальна власність» обов'язковим є докладне вивчення класифікації об'єктів інтелектуальної власності. При цьому, слід зауважити, що на сьогоднішній день немає єдиної систематизації об'єктів інтелектуальної власності.

Так, К. Ідріс в своїй фундаментальній праці «Інтелектуальна власність - потужний інструмент економічного зростання» виокремлює «...наступні основні групи:

- інтелектуальні результати мистецької діяльності;
- об'єкти промислової власності;
- наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, селекційні досягнення, тощо» [36].

На нашу думку, в першу чергу, одним із головних критеріїв класифікації об'єктів прав інтелектуальної власності може стати юридична природа прийняття законодавчих основ у сфері функціонування ринку інтелектуальної власності: національне законодавство чи міжнародні угоди та конвенції які визначають «правила гри» на даному ринку.

Відповідно до національного законодавства, загальні переліки об'єктів прав інтелектуальної власності, визначені у Цивільному та Господарському кодексах України, а також деякі об'єкти права інтелектуальної власності регламентуються окремими Законами України (наприклад, захист від недобросовісної конкуренції в Законах України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та «Про зовнішньоекономічну діяльність», засоби захисту рослин в Законі України «Про захист рослин»).

Так, в ч.1 статті 420 ЦКУ_2003 «Об'єкти права інтелектуальної власності» визначено, що «До об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування напівпровідникових виробів; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці» [115].

У 2019 році викладений перелік об'єктів прав інтелектуальної власності переглядався, «...що було зумовлено необхідністю забезпечити ефективне виконання зобов'язань у рамках ратифікованої Україною 16 вересня 2014 року Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014 р.» [88], (далі - Угода про асоціацію_2014) чинного законодавства України у сфері охорони прав на компонування напівпровідникових виробів, відповідно до якого передбачається імплементація вимог положень Директиви Ради №87/54/ЄЕС від 16 грудня 1986 року про правову охорону топографій напівпровідникових виробів у національне законодавство.

Слід відзначити, що перелічені об'єкти прав інтелектуальної власності також регламентуються в окремих главах та статтях ЦКУ_2003, а деякі об'єкти прав інтелектуальної власності, наприклад захист від недобросовісної конкуренції та засоби захисту рослин регулюються виключно окремими законами, а наприклад, комерційні найменування, комерційні таємниці та раціоналізаторські пропозиції регулюються виключно цивільним законодавством.

Господарський кодекс України, затверджений Законом України від 16.01.2003 р. № 436-IV (далі – ГКУ_2003), належним чином регулює специфічні відносини, пов'язані з використанням прав інтелектуальної

власності в господарській діяльності. Зокрема, глава 16 цього Кодексу, присвячена використанню прав інтелектуальної власності у господарській діяльності, визначає об'єкти прав інтелектуальної власності, які стосуються господарської сфери, а також повноваження суб'єктів господарювання з їх використання.

Відповідно до п. 1 статті 155 ГКУ_2003, «Об'єкти прав інтелектуальної власності», визначено, що «Об'єктами прав інтелектуальної власності у сфері господарювання визнаються: винаходи та корисні моделі; промислові зразки; сорти рослин та породи тварин; торговельні марки (знаки для товарів і послуг); комерційне (фірмове) найменування; географічне зазначення; комерційна таємниця; комп'ютерні програми; інші об'єкти, передбачені законом» [18].

Крім цього, згідно з Митним кодексом України, затверджений Законом України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (далі – МКУ_2012), в редакції Закону України від 17.10.2019 р. № 202-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» [81], «Об'єкти права інтелектуальної власності - об'єкти авторського права і суміжних прав, винаходи, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин, компонування напівпровідникових виробів» [45].

Проведені нами дослідження дозволяють систематизувати міжнародні угоди, які стосуються інтелектуальної власності, та виділити адміністративні функції, які виконує Всесвітня організація інтелектуальної власності в залежності від об'єктів ПІВ відповідно до (Табл.1.1):

- установчих документів Всесвітньої організації інтелектуальної власності;
- груп договорів, що стосуються охорони промислової власності;
- груп договорів, які стосуються охорони авторських прав;
- груп договорів, які стосуються охорони суміжних прав.

Таблиця 1.1

Класифікація міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності, адміністративні функції яких виконує Всесвітня організація інтелектуальної власності в залежності від об'єктів права інтелектуальної власності

Установчий документ ВОІВ (1):	Група договорів, що стосуються охорони промислової власності (19):					Група договорів, що стосуються охорони авторського права (3):		Група договорів, що стосуються охорони суміжних прав (5):		
Конвенція ВОІВ (W)_ 1967р.	Паризька конвенція (P)_ 1883 (18):					1. Бернська конвенція (B) 1886		1. Римська конвенція (RO)_ 1961		
<i>п.(viii), ст. 2 «інтелектуальна власність» включає права, що стосуються: - літературні, художні та наукові праці, - виступи артистів-виконавців, фонограми та передачі, - винаходи у всіх сферах людських починань, - наукові відкриття, - промислові зразки, - товарні знаки, знаки обслуговування, а також комерційні найменування і позначення, - захист від недобросовісної конкуренції.</i>	1 Група патентних договорів (для винаходів та корисних моделей) (4):		2 Група договорів для промислових зразків (3):		3 Група договорів для торговельних марок (7):		4 Група договорів для географічних зазначень (3):		5 Група договорів для компонування напівпровідникових виробів (1):	
	1.	Договір про патентну кооперацію (PCT)_1970	1.	Гаазька угода (H)_1925	1.	Мадридська угода (знаки) (MM)_1891	1.	Мадридська угода (для зазначень походження) (MI) 1891	1.	Вашингтонський договір (WAS)_1989
	2.	Страсбурзька угода (IPC)_1971	2.	Локарнська угода (LO)_1968	2.	Ніццька угода (N)_1957	2.	Лісабонська угода (LI)_1958	2.	Договір про авторське право (WCT)_1996
	3.	Будапештський договір (BP)_1977	3.	Женевський акт (GN), 1999 Гаазької угоди (H) 1925	3.	Віденська угода (VC)_1973	3.	Женевський акт (GL), 2015 Лісабонської угоди (LI)_1958	3.	Марракешський VIP-договір (MVT)_2013
	4.	Договір про патентне право (PLT)_2000			4.	Найробіський договір (NOS)_1981				4. Договір про виконання і фонограми (WPPT)_1996
					5.	Мадридський протокол (MP)_1989 Мадридської угоди (знаки) (MM) 1891				5. Пекінський договір про аудіовізуальні виступи (BTAP)_2012
					6.	Договір про право на товарний знак (TLT)_1994				
					7.	Сінгапурський договір (SG)_2006				

Джерело: Складено автором за даними міжнародних угод (конвенцій) та відповідно до українського законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Одним із перших основоположних міжнародних документів, в якому була зроблена спроба тлумачення об'єктів прав інтелектуальної власності є «Паризька конвенція про охорону промислової власності» [60] від 20 березня 1883 року (далі - Паризька конвенція_1883) та «Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів» [61] від 09 вересня 1886 року (далі - Бернська конвенція_1886).

Так, відповідно до п.(2) статті 2 Паризької конвенції_1883 визначено, що «об'єктами охорони промислової власності є патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та вказівки про походження чи найменування місця походження, а також припинення недобросовісної конкуренції» [60].

Тобто, дана конвенція поширюється на промислову власність в найширшому сенсі, включаючи «...патенти, товарні знаки, промислові зразки, корисні моделі, знаки обслуговування, фірмові найменування, географічні зазначення і придушення недобросовісної конкуренції» [60]. Ця міжнародна угода визначає собою перший значущий крок, спрямований на допомогу творцям у забезпеченні захисту своїх інтелектуальних творів в інших країнах.

В свою чергу, відповідно до п.(1) статті 2 Паризького Акту від 24 липня 1971 року Бернської конвенції_1886, термін *літературні і художні твори* охоплює «...всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені, як-то: книги, брошури та інші письмові твори, лекції, звертання, проповіді та інші подібного роду твори; драматичні і музично-драматичні твори; хореографічні твори і пантоміми, музичні твори з текстом або без тексту; кінематографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним кінематографії; малюнки, твори живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії; фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним фотографії; твори прикладного мистецтва;

ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до географії, топографії, архітектури або наукам» [61].

Тобто, Бернська конвенція_1886, стосується охорони творів і прав їх авторів та надає творцям, таким як авторам, музикантам, поетам, художникам тощо, та можливості контролювати, як їхні твори використовуються, ким і на яких умовах. Дана Конвенція базується на «трьох основних принципах (принцип «національного режиму», принцип «автоматичного» захисту, принцип «незалежності» охорони) і містить ряд положень, що визначають мінімальний захист, який повинен бути наданий, а також спеціальні положення, доступні країнам, що розвиваються, які хочуть ними скористатися» [75].

В подальшому, відповідно до п. (viii) статті 2 Конвенції ВОІВ_1967 було визначено, що «інтелектуальна власність включає права, що стосуються: - літературних, художніх та наукових праць; - виступів виконавців, фонограми, трансляції; - винаходів у всіх сферах людської діяльності; - наукових відкриттів; - промислових зразків; - товарних знаків, знаків обслуговування, комерційних назв та позначень; - захисту від недобросовісної конкуренції, - усіх інших прав, що стосуються інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній або художній сферах.» [38].

Дана Конвенція є установчим документом, і була підписана в Стокгольмі 14 липня 1967 року, вступила в силу в 1970 році і була змінена в 1979 році. Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) є міжурядовою організацією, яка в 1974 році стала однією зі спеціалізованих установ системи Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН). Витоки ВОІВ, як було вже зазначено, сягають у 1883 і 1886 роки, коли Паризька та Бернська конвенції передбачили створення «Міжнародного бюро». Два бюро були об'єднані у 1893 році, а в 1970 році були замінені Всесвітню організацію інтелектуальної власності відповідно до Конвенції 1967 року.

Підставою для набуття членства України в міжнародній організації Конвенції ВОІВ_1967 став Указ Президії Верховної Ради УРСР від 30.09.1968 р. № 1195-VII «Про ратифікацію Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності» [93]. Міжнародний договір України набрав чинності з 26.04.1970 р. на правах повноправного члена-країни ООН.

Наразі ВОІВ безпосередньо адмініструє 26 міжнародних угод (конвенції, договори та протоколи) у сфері інтелектуальної власності, включаючи Конвенцію ВОІВ_1967. Ці міжнародні договори умовно можна поділити на 4 групи. Із них:

- 1 група - безпосередньо саму Конвенцію ВОІВ_1967, як установчий документ ВОІВ;
- 2 група - 19 міжнародних договорів – це група договорів, що стосуються охорони промислової власності;
- 3 група - договори, що стосуються охорони авторського права;
- 4 група - стосується охорони суміжних прав.

Крім того, перелік об'єктів ПІВ деталізується в «Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (*англійською*: Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS)» [111], звідки походить український варіант назви ТРІПС.

Слід зауважити, що «Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» [111] від 15.04.1994 р. (далі - Угода ТРІПС_1994) є додатком 1С до «Угоди про заснування Світової організації торгівлі» [90], яка була підписана в місті Марракеш (Марокко) 15.04.1994 року (далі – Угода СОТ_1994) під час завершення Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів Генеральної угоди по тарифам та торгівлі (далі – ГАТТ) 1986-1994 років.

На наш погляд, Угода ТРІПС_1994, яка набрала чинності у світі наряду з основною Угодою СОТ_1994 з 01.01.1995 р., є суттєвою складовою частиною СОТ, яка встановлює мінімальні вимоги для визнання та захисту

інтелектуальної власності, регулює питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, які розглядаються як товар в тому числі і в міжнародній торгівлі.

Зауважимо, що історичні передумови створення СОТ та підписання угоди ТРІПС у 1994 році «...були доволі складними оскільки, з одного боку, власники намагалися монополізувати права на свої винаходи, а з іншого - суспільство намагалося отримати дешеві товари з інтелектуальною складовою. Для досягнення балансу прав власників та інтересів суспільства 1994 року була прийнята Угода ТРІПС_1994, внаслідок чого ПІВ були включені в багатосторонню систему торгівлі як її об'єкти» [117].

Так, відповідно до частини І статті 1 «Характер та сфера дії зобов'язань» Угоди ТРІПС_1994 зазначено, що «...для цілей цієї Угоди термін *інтелектуальна власність* означає всі категорії інтелектуальної власності, які підпадають під дію розділів 1-7 Частини II, а частина II *Стандарти щодо наявності, сфери дії та використання прав інтелектуальної власності* включає:

- Авторське прав та суміжні права;
- Торгові знаки;
- Географічні зазначення;
- Промислові зразки;
- Патенти;
- Плани-проекти (топология) інтегральних мікросхем;
- Захист нерозкритої інформації» [112].

Слід зауважити, що Законом України від 10.04.2008 р. № 250-VI «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» [94], було ратифіковано «Протокол про вступ України до СОТ» [94], підписаний у м. Женеві (Швейцарія) 05.02.2008 р. Генеральним директором СОТ визначено 16 травня 2008 року датою набуття Україною членства у СОТ [120]. Тому, саме 16.05.2008 р. Україна стала 152-гою повноправною учасницею СОТ.

У рамках реалізації положень Дохійської декларації про Угоду ТРІПС_1994 та охорону здоров'я, Генеральною радою СОТ було схвалено рішення про прийняття «Протоколу про внесення змін до Угоди ТРІПС_1994» від 06.12.2005р. (далі – Протокол_2005), який набрав чинності у світі 23.01.2017р. Поправка вставила нову статтю 31bis в Угоду ТРІПС_1994, а також Додатки.

На нашу думку, дані зміни забезпечують правову основу для надання членам СОТ спеціальних обов'язкових ліцензій виключно на виробництво та експорт доступних генеричних лікарських засобів (генерик, взаємозамінний) іншим членам, які не можуть виробляти необхідні ліки всередині країни в достатній кількості для своїх пацієнтів [111]. Законом України від 03.02.2016 р. № 981-VIII «Про прийняття Протоколу про внесення змін до Угоди ТРІПС» Україна прийняла даний Протокол_2005, який набрав чинності для України міжнародного договору 16.03.2016 р. [92].

Крім того, 21.03.2014 р. було підписано політичну частину Угоди про асоціацію_2014, а 27.06.2014 р. відповідно було підписано економічну частину, тобто торговельно-економічні та галузеві положення.

Так, згідно з ч. 2 статті 158 «Характер і сфера дії зобов'язань» Глави 9 «Інтелектуальна власність» даної Угоди визначено, що «Для цілей цієї Угоди права інтелектуальної власності включають авторське право, зокрема право на комп'ютерні програми і бази даних, а також суміжні права, права, пов'язані з патентами, зокрема патенти на винаходи у галузі біотехнологій, торговельні марки, фірмові найменування, якщо вони охороняються у формі виключного права інтелектуальної власності відповідним національним законодавством, промислові зразки, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, географічні зазначення, зокрема зазначення походження, зазначення джерела походження, сорти рослин, охорону конфіденційної інформації та захист від недобросовісної конкуренції...» [110].

Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським

співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 р. № 1678-VII [95], Угоду про асоціацію_2014 було ратифіковано. Дана Угода чинна в повному обсязі з 01.09.2017 р.

На наш погляд, перелічені об'єкти ПІВ, як на міжнародному так і на національному рівнях, не є вичерпаними, оскільки вони постійно удосконалюються та розширюються у зв'язку з бурхливим та швидким розвитком науки, творчої діяльності та цифрових технологій. Аналізуючи об'єкти ПІВ можна прийти до висновку, що це є результатом інтелектуальної (творчої) діяльності у літературній, художній, науковій, технічній, промисловій і виробничій сферах, законодавчо визначеним, який надає його автору особливі немайнові права, а також пов'язану з ним сукупність виключних прав майнового характеру.

Проведені нами дослідження дозволили класифікувати об'єкти прав інтелектуальної власності за наступними групами (Табл.1.2):

- об'єкти авторського права;
- об'єкти суміжних прав;
- об'єкти промислової власності;
- нетипові (нетрадиційні) об'єкти ПІВ;
- інші об'єкти ПІВ.

Таблиця 1.2

Класифікація об'єктів прав інтелектуальної власності

1	2	3	4	5
Об'єкти авторського права (3):	Об'єкти суміжних прав (4):	Об'єкти промислової власності (8):	Нетипові (нетрадиційні) об'єкти ПІВ (5):	Інші об'єкти ПІВ (3):
Об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва (3):	Об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження (4):	Об'єкти права, що належать до інтелектуальної власності у промисловій галузі (5):	Об'єкти засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу й продукції, котра ним виробляється (Об'єкти бренд-права) (3):	
1.1. Компіляції даних (бази даних)	2.1. Виконання	3.1.1. Винаходи	4.1. Комерційні таємниці	5.1. Засоби захисту рослин
1.2. Комп'ютерні програми	2.2. Відеозграми	3.1.2. Захист від недобросовісної конкуренції	4.2. Наукові відкриття	5.2. Захист нерозкритої інформації
1.3. Твори у галузі науки, літератури і мистецтва (Твори художні)	2.3. Передачі (програми) організацій мовлення	3.1.3. Компонування напівпровідникових виробів	4.3. Породи тварин	5.3. Сертифікат додаткової охорони лікарських засобів
	2.4. Фонограми	3.1.4. Корисні моделі	4.4. Раціоналізаторські пропозиції	
		3.1.5. Промислові зразки	4.5. Сорти рослин	

Джерело: Складено автором за даними міжнародних угод (конвенцій) та відповідно до українського законодавства у сфері інтелектуальної власності.

В сукупності нами було виокремлено та обґрунтовано 23 окремих об'єкта прав інтелектуальної власності ПІВ. При цьому, об'єднані об'єкти авторського та суміжного прав складають 18 одиниць, з яких 8 об'єктів ПІВ, попадають під дію митного контролю на митному кордоні країни.

Слід зауважити, що цілий ряд об'єктів прав інтелектуальної власності знаходяться в процесі формування та потребують додаткового обґрунтування їх класифікації. До них належать наступні: блокчейн (цифровий список записів даних); веб-сайти; емоджи (смайлики) та контент.

1.3 Організаційне забезпечення діяльності держави у створенні інтелектуального продукту охорони та захисту прав інтелектуальної власності

На сучасному етапі розвитку економіки України, на думку автора, інтелектуальна власність є одним із найбільших потенційних ресурсів багатства нації. Фактично від реалізації даного ресурсу залежить не тільки економічна ситуація в країні, але взагалі майбутнє держави. Тому, необхідність захисту об'єктів права інтелектуальної власності як всередині країни, так і за її межами стає одним із головних завдань державної системи регулювання в сфері як внутрішньоекономічних, так і зовнішньоекономічних відносин.

Однією із основних задач системи державного регулювання при функціонуванні ринку об'єктів права інтелектуальної власності є захист від недобросовісної конкуренції. На наш погляд, основними негативними тенденціями розвитку даного ринку в Україні стало: нестабільність та суперечливість національного законодавства; відсутність ефективної системи захисту прав інтелектуальної власності для основних суб'єктів; регулярна зміна державних інституцій які регулюють дану сферу взаємовідносин; зростання обсягів контрафактної іноземної продукції в середині митної території України.

Так, на даний час нормативна база України у сфері інтелектуальної власності складає понад 130 законодавчих та підзаконних актів, що вкрай ускладнює правове регулювання в цій важливій сфері. Як було зазначено раніше, в нашому дослідженні, навіть загальні норми щодо функціонування інтелектуальної власності були закладені в декількох групах законодавчих документів: Конституції України; деталізовані в кодексах: Цивільному, Господарському, Податковому та Митному; крім цього окремі правові норми зафіксовані в Законах України у сфері інтелектуальної власності.

На нашу думку, на сьогодні є суттєва потреба в обґрунтуванні та прийнятті єдиного законодавчого нормативного документу – Кодексу України про інтелектуальну власність. Слід зауважити, що дане питання уже розглядалося у 2004 році на 5 сесії IV скликання Верховної Ради України (далі – ВРУ) та відповідний законопроект був внесений Народними депутатами (Б. І. Тарасюк, Р. М. Зварич) до сесійної зали ВРУ (Законопроект № 5620 від 07.06.2004 р.). Але проєкт містив багато неузгодженостей, тому був повернутий на доопрацювання.

Крім того, досвід багатьох зарубіжних країн «переконливо свідчить про те, що існує тенденція до кодифікації законодавства в сфері інтелектуальної власності. Так, в багатьох країнах, таких як Вірменія, Бельгія, Болгарія, Чехія, Польща, Угорщина, Німеччина вже зараз ПІВ регулюється в основному лише двома законодавчими актами: *Про авторське право і суміжні права* і *Про промислову власність*. А в таких країнах як Австралія, Еквадор, Філіппіни, Франція законодавство в галузі інтелектуальної власності повністю кодифіковано» [63].

На наш погляд, правова охорона і захист ПІВ забезпечується не тільки наявністю відпрацьованої правової бази (національних правових актів, міжнародних угод та інше), але й ефективною діяльністю різнобічних інституцій, при чому не тільки державної, але й інших форм власності, які регулюють дану сферу взаємовідносин.

Слід зауважити, що відповідно до «Декларації про державний суверенітет України» [20], від 16.07.1990 р., за період незалежності новітньої України, «...сформувалася досить розгалужена система державних органів (міністерств і державних комітетів), які прямо чи опосередковано забезпечують діяльність держави у різних галузях, в тому числі і у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності» [90].

Так, наприклад, відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР від 23.08.1990 р. № 222, було створено Управління державного митного контролю при Раді Міністрів УРСР [99]. 02.12.1991 р. Президія Верховної Ради України доручила Кабінету Міністрів України «...розробити та затвердити Тимчасове положення про охорону об'єктів промислової власності та створити патентне відомство та інші необхідні структури державного управління з питань охорони промислової власності» [84].

Питанням історичного розвитку правової охорони інтелектуальної власності присвячені праці таких відомих вчених таких, як О. М. Головков, С. О. Довгий, В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко, В. О. Жаров, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, О. О. Пиленко, О. Д. Святоцький, О. П. Сергєєв та інші. Так, за твердженням О. М. Головкова «Історія правового регулювання людьми відносин, пов'язаних з інтелектуальною власністю, нараховує десятки тисячоліть, а правові норми, які охороняли ці відносини, чи не найдавніші серед інших юридичних правил поведінки» [16].

Провівши системні дослідження як в сфері законодавчої, так і виконавчої влади щодо регулювання ринку інтелектуальної власності в Україні нами було обґрунтовано відповідну періодизацію еволюції системи державного регулювання в даній сфері взаємовідносин.

Перший етап (1990–1994 рр.) – законодавчо-організаційний. Відбулося становлення системи охорони ПІВ в Україні та початковим періодом визнання міжнародних угод з питань інтелектуальної власності, прийняття найнеобхідніших законодавчих основ та створення базових організаційних структур в управлінні інтелектуальною власністю. Тобто, було закладено

національну юридичну базу даних взаємовідносин. Так, 16 липня 1990 року Верховною Радою Української РСР було прийнято Декларацію про державний суверенітет України, документ, який проголосив державний суверенітет та визнав економічну самостійність, тобто «...Україна самостійно визначає свій економічний статус і закріплює його в законах, а також самостійно створює банкову (включаючи зовнішньоекономічний банк), цінову, фінансову, митну, податкову системи, формує державний бюджет» [20]. Наступними кроками, 03.08.1990 р. було прийнято Закон України «Про економічну самостійність Української РСР» та «...з метою забезпечення вільного економічного самовизначення громадян, використання природного, економічного, науково-технічного та культурного потенціалів держави, а також для підвищення рівня життя її народу» [77], 07.02.1991 р. було прийнято Закон України «Про власність». Даним Законом було ведено Розділ VI «Право на інтелектуальну власність» статті 40–42, де було визначено, хто відноситься до суб'єктів права інтелектуальної власності (ст. 40), перелік об'єктів права інтелектуальної власності (ст. 41) та яким чином регулюються відносини щодо створення і використання об'єктів права інтелектуальної власності (ст. 42). Потім 16.04.1991 р. було прийнято Закон УРСР «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-XII, який почав регулювати сферу зовнішньоекономічних зав'язків, в тому числі щодо митного регулювання ПІВ на митному кордоні. Крім цього, почалося створення базових організаційних структур: 27.01.1992 р. – Державне патентне відомство Комітету по науково-технічному прогресу при Кабінеті Міністрів України (далі – Держпатент України), підстава – постанова КМУ від 27.01.1992 р. № 29 «Про створення Державного патентного відомства» [98]; 25.03.1992 р. – Державне агентство України з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України (далі - ДААСП України), підстава - постанова КМУ від 25.03.1992 р. № 154 «Про створення Державного агентства України з авторських і суміжних прав» [97].

Другий етап (1995–1999 рр.) – міжнародно-інтеграційний. Становлення системи захисту ПІВ в Україні був зумовлений двома чинниками.

По-перше, прийняттям Україною ряду важливих міжнародних зобов'язань, що включали в себе заходи щодо впровадження міжнародних стандартів охорони інтелектуальної власності, таких як укладення «Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС» [111] (далі – УПС) та початок переговорного процесу з набуття повноправного членства в СОТ з 1995 року.

По-друге, введення рішучих соціально-економічних реформ в країні (кінець 1994 р.).

Третій етап (2000–2013 рр.) - підвищення системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні пов'язане із завершенням кризового періоду розвитку економіки країни та визначеними стратегічними планами переходу до інноваційної моделі розвитку. Цей процес суттєво впливає на прийняті рішення, здійснені у вересні 2000 року. Програми інтеграції України до ЄС та активізація політики щодо приєднання України до СОТ.

Четвертий етап (2014–2018 рр.) – розвиток системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні пов'язаний з двома факторами. По-перше, це реформа системи державного управління при регулюванні ринку інтелектуальної власності в Україні. Так, в 2016 році було змінено орган державної виконавчої влади, який здійснював управління та контроль у сфері інтелектуальної власності. Спочатку функцію управління виконувало Міністерство освіти та науки України. Потім ця функція була передана до Міністерства економіки України. По-друге, набула чинності Угода про асоціацію з ЄС. Відповідно до Глави 9 Угоди про асоціацію з ЄС відбулась імплементація українського законодавства до стандартів ЄС.

П'ятий етап (2019 р. – по т. ч.) характеризується удосконаленням розвитку системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Це проявилось в створенні окремої інституції державного регулювання - національного органу інтелектуальної власності. Крім цього, було продовжено імплементацію українського законодавства до стандартів ЄС. Слід зауважити, що в даний період була розроблена та прийнята Концепція розвитку інтелектуальної власності.

На сьогоднішній день, управління інтелектуальною власністю реалізується через органи, які практично присутні у всіх гілках влади (законодавчій, судовій та виконавчій) і які є основною організаційною складовою вказаного механізму.

Найвищим органом є Верховна Рада України (далі – ВРУ), як єдиний орган законодавчої влади в країні, основним призначенням якої є прийняття законів України, які наділені вищою юридичною силою та регулюють найважливіші суспільні відносини в країні шляхом встановлення загальнообов’язкових правил (норм), в тому числі і у сфері інтелектуальної власності. У ВРУ 9 скликання, з 2019 року функціонують комітети до повноважень яких відноситься сфера інтелектуальної власності. Це насамперед «...комітет ВРУ з питань економічного розвитку (підкомітет з питань розвитку конкуренції та рівних умов для бізнесу) (інтелектуальна власність; зовнішньоекономічна діяльність; інвестиційна діяльність; спеціальні (вільні) економічні зони та території пріоритетного розвитку; технологічні парки) та Комітет з питань освіти, науки та інновацій (освіта; наука; науково-технічна діяльність; наукові парки; інноваційна діяльність; розвиток високих технологій)» [91].

Доречно відзначити важливу роль ВРУ у системі охорони та захисту прав інтелектуальної власності, про що свідчить те, що Україна приєдналася до практично тридцяти багатосторонніх міжнародних конвенцій, угод та договорів, які стосуються інтелектуальної власності, і вони набрали чинності в національному законодавстві. Крім того, країна є учасницею понад двадцяти спеціальних законів в сфері інтелектуальної власності.

Президент України, як Глава держави, є вагомим елементом організаційної складової систем захисту та охорони прав інтелектуальної власності, оскільки, відповідно до Конституції України є «...гарантом додержання прав і свобод людини і громадянина. Отже, громадянам України гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і

матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності, а також кожний громадянин України має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності і ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленим законодавством. Слід відзначити, що, Україна, як держава, сприяє розвитку науки, встановленню наукових зав'язків зі світовим співтовариством» [39].

Окремим правовим інститутом у судовій гілці влади в Україні є Вищий суд із питань інтелектуальної власності. Судовою реформою в Україні було визначено, що дана інституція утворюється протягом дванадцяти місяців з дня набрання чинності нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [100], який набрав чинності з 30.09.2016 р. Указ «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» [102], який був підписаний Президентом України 29.09.2017 р.

Водночас, необхідно оптимізувати законодавство для створення та ефективного функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Це включає внесення змін до процесуальних правил, визначення спеціальних вимог до суддів через окремий закон, який утворить нормативно-правову основу для захисту прав інтелектуальної власності в цьому суді. Тому, у Верховній Раді України 29.12.2021 р. було зареєстровано за № 6487 «Проект Закону про Вищий суд з питань інтелектуальної власності» [104]. Але на даний час проект закону не прийнято та Вищий суд із питань інтелектуальної власності так і не запрацював.

На сьогоднішній день судові спори, що виникають у сфері інтелектуальної власності вирішуються в судах загальної цивільної юрисдикції для громадян (фізичні особи), господарських судах (господарська діяльність підприємств) та в адміністративному судочинстві (позови до державних інституцій). Важливо відзначити, що судовий захист відіграє ключову роль у системі охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Від кваліфікованого, об'єктивного, всебічного розгляду справи про

порушення прав інтелектуальної власності у суді прямо пропорційно залежить можливість громадянину, або підприємству реалізувати таке право.

В Україні Кабінет Міністрів виступає в якості найвищого органу системи виконавчої влади (далі – КМУ), який «...здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. До основних завдань КМУ, крім того належать: вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина; розроблення і виконання загальнодержавних програм науково-технічного та культурного розвитку; забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічного та інноваційного потенціалу держави; організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи; спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю» [89]. Тобто, КМУ виступає, як один з найважливіших елементів організаційної складової механізму охорони і захисту ПІВ, який визначає державну політику у сфері інтелектуальної діяльності та утворює державні органи для її управління та здійснює контроль.

В 2020 році, для створення оптимальної, якісної та ефективної системи правової охорони прав інтелектуальної власності в Україні, яка зможе розробити та реалізувати прозору публічну модель для подолання поточних викликів і ризиків, а також надати дієві інструменти в галузі інтелектуальної власності як стимули для розвитку споріднених економічних та суспільних чинників в Україні, було прийнято Закон України № 703-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» [78], яким було визначено нову інституцію у сфері ІВ – Національний орган інтелектуальної власності (далі – НОІВ), як юридичну особу публічного права (державна організація), що лежить у площині управління Міністерства економіки України (далі – Мінекономіки), визначена на національному рівні Урядом України, як така, що «здійснює повноваження у сфері інтелектуальної власності та входить до державної

системи правової охорони інтелектуальної власності і має право представляти Україну в міжнародних та регіональних організаціях» [78].

При цьому, до повноважень Мінекономіки належить «забезпечення формування та реалізація державної політики в сфері інтелектуальної власності» [78]. На національний орган інтелектуальної власності, який підпорядковується Міністерству економіки, покладено «...виконання окремих публічних функцій (владні повноваження) з реалізації державної політики (видача охоронних документів (патентів, свідоцтв) на об'єкти права інтелектуальної власності)» [78].

Важливо зазначити, що зазначений підхід щодо запровадження «дворівневої структури державної системи правової охорони інтелектуальної власності було розроблено з урахуванням передового досвіду іноземних держав (зокрема, Німеччини, Японії, Польщі, Естонії, Грузії, Данії, Сінгапуру, Фінляндії, Південної Кореї, Франції)» [74].

З 08 листопада 2022 року, на підставі розпорядження КМУ від 28.10.2022 р. № 943-р «Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності» [23], державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» [23], (далі – УКРНОІВІ), визначена суб'єктом, що виконує функції НОІВ.

На нашу думку, існує суттєва необхідність в підвищенні ефективності діяльності даного державного органу. Він повинен стати сучасним, фаховим, технологічним і прозорим хабом повного циклу для креатора, сконструйованого за принципом «єдиного вікна». І працювати над тим, щоб господарюючі суб'єкти не тільки отримували системну підтримку своєї ідеї чи відповідні охоронні документи, але й кваліфіковані консультації стосовно патентного супроводу і захисту, пошуку інвестора та шляхів комерціалізації вашої інтелектуальної власності.

Таким чином, відповідно до діючого законодавства України, станом на початок 2023 року державну систему правової охорони інтелектуальної власності забезпечують: Мінекономіки, як «центральний орган виконавчої

влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ та є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує: державну політику у сфері інтелектуальної власності, державну інвестиційну політику, державну інноваційну політику в реальному секторі економіки, державну зовнішньоекономічну політику» [65]; державне підприємство «Український національний орган інтелектуальної власності і інновацій», як «Національний орган інтелектуальної власності; сукупність наукових, освітніх, інформаційних та інших відповідної спеціалізації державних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності» [65].

У структурі виконавчої гілки влади питання забезпечення охорони і захисту прав інтелектуальної власності належать також до компетенції інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується КМУ, як Міністерство освіти і науки України (далі – МОН), Міністерство культури та інформаційної політики України (далі – МКІП), Міністерство фінансів України (далі – Мінфін), Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ), Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (далі – Міндовкілля), Міністерство аграрної політики та продовольства України (далі – Мінагрополітики), Міністерство юстиції України (далі – Мінюст), Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС), Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (далі – Держпродспоживслужба), Державна регуляторна служба України (далі – ДРС), Державне агентство України з питань кіно (далі – Держкіно).

Безперечно, також важливу роль у захисті ПІВ відіграють інші центральні органи виконавчої влади діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів, як Державна митна служба України (далі – Держмитслужба) та Державна податкова служба України (далі – ДПС).

На наш погляд, Антимонопольний комітет України, є державним органом із спеціальним статусом, діяльність якого проявляється в забезпеченні державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель та який підконтрольний Президенту України та підзвітний ВРУ.

До забезпечення охорони і захисту прав інтелектуальної власності належать також державні органи з особливим статусом, як Служба безпеки України (далі – СБУ), Офіс Генерального прокурора та Рада національної безпеки і оборони України (далі – РНБО), а також недержавні органи, громадські організації та інші установи різних форм власності.

В додатку Б представлена організаційна система правової охорони прав інтелектуальної власності органів державної влади в Україні.

Серед основних елементів організаційної складової механізму захисту ПІВ на митному кордоні особливе місце займають Мінфін та митні органи, такі як Держмитслужба, митниці та митні пости.

Мінфін, як «...центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ та є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію єдиної митної політики, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства» [66], виконує наступні завдання:

- порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів ПІВ, які охороняються відповідно до закону;
- порядок подання, розгляду та форми заяв про реєстрацію та про продовження строку реєстрації об'єктів ПІВ у митному реєстрі;
- перелік інформації та документів, які додаються до заяв про реєстрацію та про продовження строку реєстрації об'єктів ПІВ у митному реєстрі;
- внесення інформації до митного реєстру; ведення митного реєстру [45].

Держмитслужба, як «центральный орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується КМУ через Міністра фінансів та реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи» [86], відповідно до визначених функцій:

- сприяє забезпеченню захисту ПІВ при переміщенні товарів через митний кордон України під час проведення митного контролю і оформлення товарів;
- веде митний реєстр об'єктів ПІВ, які охороняються відповідно до закону;
- забезпечує публікацію інформації про об'єкти ПІВ, які зареєстровані у митному реєстрі, на своєму офіційному веб-сайті;
- інформує митниці про об'єкти ПІВ, які внесені до митного реєстру, за допомогою єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів (далі – ЄАІС МО);
- забезпечує щотижневе оновлення інформації щодо об'єктів ПІВ, зареєстрованих у митному реєстрі на своєму офіційному сайті [45].

Наразі, у центральному апараті Державної митної служби виконання вищезазначених функції покладено на відділ ведення митного реєстру та організації заходів сприяння захисту прав інтелектуальної власності (6 штатних одиниць) у складі Управління нетарифного регулювання Держмитслужби, який відповідно до розподілу обов'язків між керівництвом Держмитслужби підпорядковується безпосередньо одному із заступників Голови Державної митної служби.

Митниці, як територіальні органи Держмитслужби є «митними органами, які у зоні своєї діяльності забезпечують виконання завдань, покладених на митні органи, для захисту ПІВ та виконують наступні функції:

- сприяють захисту ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України при здійсненні митного контролю і митного оформлення товарів;

- застосовують заходи щодо сприяння захисту ПІВ, в тому числі і призупинення митного оформлення товарів, що підозрюються у порушенні ПІВ, на підставі даних митного реєстру так і за власною ініціативою;
- для забезпечення ідентифікації товарів, що підозрюються у порушенні ПІВ, можуть використовувати додаткові інформаційні ресурси в межах, що не суперечать законодавству» [45].

Наразі митна система України побудована по адміністративно-територіальному поділу, тобто кожна область, це зона діяльності певної митниці, крім Київської митниці – зона діяльності м. Київ та Київська область, митниця в Херсонській області, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі – зона діяльності Автономна Республіка Крим та м. Севастополь. Таким чином, 25 територіальних органів Держмитслужби (разом з Енергетичною митницею) виконання вищезазначених функцій покладено на відділ (сектор) сприяння захисту прав інтелектуальної власності (102 штатних одиниць) у складі Управління (відділ, сектор) забезпечення митного контролю та оформлення митниці, який відповідно до розподілу обов'язків між керівництвом митниці підпорядковується одному із заступників керівника митного органу, або безпосередньо начальнику митниці.

Також важливо відзначити, що відділ (сектор) сприяння захисту прав інтелектуальної власності митниці, через Управління (відділ, сектор) забезпечення митного контролю та оформлення, при виконанні свої повноважень, взаємодіє з підрозділами митного оформлення, Управлінням боротьби з контрабандою та порушенням митних правил, Управлінням (відділ) адміністративно-господарської діяльності та Управлінням (відділ) бухгалтерського обліку та звітності.

Таким чином, проведені нами дослідження показали, що система державного регулювання функціонування ринку об'єктів права інтелектуальної в Україні та її організаційно-правовий механізм базується на сукупній діяльності державних органів, які представляють практично всі гілки державної влади в країні.

Висновки до розділу 1

Результати дослідження організаційно-теоретичних основ діяльності інтелектуальної власності в умовах функціонування зовнішньоекономічних відносин дали змогу дійти таких висновків:

1. Сьогодні в Україні система державного регулювання захисту прав інтелектуальної власності перебуває на стадії завершення процесу формування і вже здатна частково забезпечувати не тільки інтереси держави, але й потреби суб'єктів господарювання у сфері функціонування інтелектуальної власності. Свідченням цього є формування сучасного законодавчого забезпечення для захисту прав інтелектуальної власності, яке відповідає прийнятим на міжнародному рівні стандартам і підходам, зокрема з вимогами Угоди ТРІПС_1994, Угодою про асоціацію_2014 та окремими Регламентами Ради ЄС.

2. На нашу думку, основні положення законодавства України в галузі інтелектуальної власності відповідають встановленні рамки міжнародних стандартів. На теперішній час Україна ратифікувала та є учасницею більше 20 багатосторонніх міжнародних угод та цілої низки двосторонніх договорів та угод у сфері інтелектуальної власності.

3. Автором проаналізовано основні документи, щодо становлення та визначення інтелектуальної власності в Україні. Загальні норми щодо інтелектуальної власності закладені в Конституції України та деталізовано в Цивільному кодексі України 2003 р., Господарському кодексі України 2003 року, Податковому кодексі України 2010 р. та Митному кодексі України 2012 р., а також в окремих Законах України у сфері інтелектуальної власності.

На даний час нормативна база України при регулюванні ринку інтелектуальної власності складає понад 130 законодавчих та підзаконних актів, що вкрай ускладнює правове регулювання в цій важливій області. На наш погляд, існує суттєва необхідність у розробці та прийнятті Кодексу України про інтелектуальну власність. Законодавство України гарантує право

кожному володіти, користуватися і розпоряджатися продуктами своєї інтелектуальної та творчої діяльності.

4. Визначено, що найважливіша особливість інтелектуальної власності – це двоякість (дуальність) права та має подвійну природу. З одного боку, крім майнових прав, існує також немайнове, духовне право творця на результат своєї творчої праці (право автора). Другою особливістю інтелектуальної власності є те, що права на об'єкти інтелектуальної власності обмежені в часі.

5. Обґрунтовано, що права інтелектуальної власності доцільно розглядати також у двох значеннях: об'єктивному значенні (сукупність правових норм, які визначають взаємодію у сфері створення та використання інтелектуального продукту) та суб'єктивному значенні (майнові або немайнові права на інтелектуальний продукт).

6. Досліджено основні особливості функціонування інтелектуальної власності: ключовим принципом творчої діяльності є ментальна активність суб'єкта; інтелектуальна власність може бути репродуктивною і творчою; має місце протиріччя між нетоварною сутністю об'єктів інтелектуальної власності та вираженням їхньої матеріальної товарної форми; інтелектуальна власність – це творча діяльність, і навпаки; результат інтелектуальної власності надає його автору або кількома особам право на цей результат; процес формалізації інтелектуальної власності є передумовою набуття прав інтелектуальної власності; поняття «Інтелектуальна власність» відрізняється від поняття «Право інтелектуальної власності»; за порушення прав інтелектуальної власності передбачається цивільно-правова, адміністративна та кримінальна відповідальності; концепція інтелектуальної власності є міждисциплінарною (аналізується у економічній теорії та юриспруденції).

7. Враховуючи вищезазначене (аналіз законодавства та особливості інтелектуальної власності), автор дійшов висновку, щодо визначення терміну «інтелектуальна власність», а саме, інтелектуальна власність у широкому розумінні – це формалізований результат творіння людського розуму, тобто це результат інтелектуальної (творчої) діяльності (якісно нове, що відрізняється

неповторністю, оригінальністю, унікальністю) однієї людини (автора, виконавця, винахідника та інше) або кількох осіб незалежно від віку, дієздатності у літературній, художній, навчальній, науковій, технічній, виробничій, навчально-науковій, науково-технічній, науково-виробничій творчостях, промисловій і виробничій сферах та інших коопераціях в тому числі і інноваційна діяльність.

8. Обґрунтовано та систематизовано перелік об'єктів прав інтелектуальної власності за двома напрямками: загальний перелік відповідно до міжнародних угод та конвенцій та загальний перелік відповідно до українського законодавства.

9. За рахунок проведених досліджень, автором було обґрунтовано 23 окремі об'єкти прав інтелектуальної власності. Крім цього, була досліджена окрема група, яка з'єднала об'єкти авторського та суміжного права (18). Окремо доцільно акцентувати увагу на 8 об'єктах прав інтелектуальної власності, специфікою функціонування яких є переміщення через митний кордон країни під контролем митних служб. Важливо зазначити, що даний перелік та систематизація об'єктів прав інтелектуальної власності є авторським підходом до даної систематизації.

10. Слід зауважити, що в Україні створена та діє досить розгалужена державна система управління інтелектуальною власністю на різних рівнях управління та організації в тому числі і громадські організації (більше 30 організацій). На даний час управлінням інтелектуальною власністю займаються державні органи у всіх гілках влади: законодавчій, судовій та виконавчій. Вони є ключовою частиною організаційної структури цього механізму.

11. З 2016 року визначено Міністерство економіки, як центральним органом виконавчої влади, що визначає політику у сфері інтелектуальної власності (до цього часу ця сфера діяльності відносилась до Міністерства освіти та науки). З 2020 року впроваджено у діяльність національний офіс інтелектуальної власності, та з осені 2022 року функції якого виконує

державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ). Серед основних елементів організаційної складової механізму захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні особливе місце займають Мінфін та митні органи (Держмитслужба, митниці та митні пости).

12. Провівши системні дослідження як в сфері законодавчої, так і виконавчої влади щодо регулювання ринку інтелектуальної власності в Україні нами обґрунтована відповідна періодизація еволюції системи державного регулювання в даній сфері взаємовідносин: перший етап (1990–1994рр.); другий етап (1995–1999рр.); третій етап (2000–2013рр.); четвертий етап (2014–2018рр.); п'ятий етап (2019–по т. ч.).

РОЗДІЛ 2

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВПЛИВУ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1 Місце ринку інтелектуальної власності в спектрі зовнішньоекономічних послуг України

Необхідністю розбудови основних механізмів інтеграції України до світової системи господарювання потребує не тільки створення ефективної системи державного регулювання в сфері міжнародної торгівлі товарами, але й не менш актуальним є стимулювання зовнішньоекономічної в сфері міжнародних послуг. Так, збільшення темпів і обсягів глобального ринку послуг, їх диференціація на тлі розвитку інноваційних процесів, особливо у високотехнологічних галузях економіки більшості країн викликає необхідність всебічного вивчення питань становлення, функціонування, закономірностей та детермінантів діяльності основних суб'єктів господарювання в системі зовнішньоекономічних відносин на світовому ринку послуг.

Слід зауважити, що відповідно до основних положень Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», для забезпечення всебічного розвитку економічних відносин з іншими державами, визначено основні засади здійснення всіх видів зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) в Україні, включаючи зовнішню торгівлю послугами [88].

На наш погляд, основою зовнішньої торгівлі послугами є все сторонні зовнішньоекономічні відносини суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів ЗЕД, тобто резидентів та нерезидентів, країн учасників даного процесу. Особливістю даного виду взаємовідносин є те, що зовнішньоекономічні послуги не переміщуються через митний кордон у класичному розумінні переміщення товарів. Тобто, вони не проходить фактичного митного контролю та оформлення (не оформлюється митна

декларація чи інші митні документи), оскільки не приймають форму матеріальних об'єктів, на які розповсюджуються права власності.

Акцентуємо увагу на тому, що дані щодо зовнішньої торгівлі послугами формуються відповідно до «Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо статистики зовнішньої торгівлі послугами» [43], на підставі інформації юридичних осіб-резидентів України, що здійснюють експортно-імпортні операції послугами, включаючи тих, які отримали від Державної служби експортного контролю України (далі – Держекспортконтроль) «...дозволи на здійснення експорту-імпорту товарів (послуг) військового призначення та подвійного використання, а також представництва іноземної юридичної особи в Україні» [43].

При цьому, основні показники державного статистичного спостереження (далі – ДСС) для формування зовнішньоекономічних послуг та відстеження цього процесу здійснює Державна служба статистики України (далі – Держстат), яка надає статистичні дані по:

- експорту послуг (у тис дол. США), який складається з загальної вартості послуг, що надаються резидентом нерезиденту відповідно до укладених контрактів або усної угоди, розрахованої на дату фактичного їх надання. Розрахунок здійснюється на основі принципу нарахування за виставленими рахунками;

- імпорту послуг (у тис дол. США), який складається з загальної вартості операцій з отримання послуг резидентом від нерезидента відповідно до укладених контрактів або усної угоди, розрахованої на дату фактичного їх отримання. Розрахунок здійснюється на основі принципу нарахування за виставленими рахунками;

- сальдо послуг (у тис дол. США), яке формується як різниця експорту та імпорту послуг);

- темпах зростання/зменшення обсягу експорту та імпорту послуг в порівнянні із відповідним періодом попереднього року виражених у відсотках,

які розраховується як відношення обсягу експорту чи імпорту послуг у звітному періоді до відповідного періоду попереднього року;

- питомій вазі експорту-імпорту послуг у загальному обсязі експорту-імпорту (у відсотках), яка формується як відношення експорту чи імпорту конкретної послуги за типом послуги та країною надання (одержання) до загального обсягу експорту;

- коефіцієнту покриття експортом імпорту, який формується як відношення експорту послуг до їх імпорту.

Крім цього, показники формуються в цілому по Україні та за регіонами; за видами послуг, починаючи з I кварталу 2013 року відповідно до Класифікатора зовнішньоекономічних послуг (далі – КЗЕП); у розрізі країни нерезидента [43].

Класифікація зовнішньоекономічних послуг визначає «...перелік категорій послуг, за якими проводиться державне статистичне спостереження щодо зовнішньоторговельних послуг з метою одержання всебічної та вичерпної статистичної інформації про зовнішню торгівлю послугами для потреб складання зовнішньоторговельного та платіжного балансів України» [13], а також оцінки тенденцій розвитку економічних взаємин України з іншими країнами.

Дослідження еволюції системи збору та обробки інформації в сфері зовнішньої торгівлі послугами показав, що перша спроба класифікації зовнішньоекономічних послуг була здійснена в 1997 році Українським науково-дослідним інститутом статистики Міністерства статистики України. Державний комітет України по стандартизації, метрології та сертифікації (далі – Держстандарт) України впровадив «Державний класифікатор України. Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності ДК 012-97», який увійшов до складу державної системи класифікації та кодування техніко-економічної та соціальної інформації. Впровадження КПЗЕД дало можливість забезпечувати «проведення статистичних обстежень послуг

зовнішньоекономічної діяльності та аналізу статистичної інформації щодо експорту-імпорту послуг» [21].

Класифікатор зовнішньоекономічних послуг - це технічний інструмент який дає можливість впорядкувати статистичну інформацію щодо експорту-імпорту послуг. Об'єктами класифікації у класифікаторі є послуги у зовнішньоекономічній діяльності.

Класифікація зовнішньоекономічних послуг, відповідно до Державного класифікатора України ДК 012-97 станом на 1997 рік, містить 17 секцій, які в сою чергу поділені на розділи, групи, класи та підкласи.

У таблиці 2.1 представлено класифікація послуг ЗЕД, відповідно до Державного класифікатора України ДК 012-97.

Таблиця 2.1

Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності (ДК 012-97)

Назва секції	Найменування послуги
Секція А	Послуги, пов'язані з сільським господарством, мисливством та лісовим господарством
Секція В	Послуги, пов'язані з рибним господарством
Секція С	Послуги у добувній промисловості (за винагороду або на договірній основі)
Секція D	Послуги в обробній промисловості (за винагороду або на договірній основі)
Секція Е	Послуги у виробництві електроенергії, газу та води
Секція F	Послуги, пов'язані з будівництвом
Секція G	Послуги, пов'язані з оптовою та роздрібною торгівлею, торгівлею транспортними засобами; послуги з ремонту
Секція Н	Послуги готелів і ресторанів
Секція I	Транспортні послуги
Секція J	Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю
Секція K	Послуги в операціях з нерухомістю, здаванням під найм та послуги юридичним особам
Секція L	Послуги, пов'язані з державним управлінням
Секція M	Послуги у сфері освіти
Секція N	Послуги, пов'язані з охороною здоров'я та соціальною допомогою
Секція O	Колективні, громадські та особисті послуги
Секція P	Послуги домашньої прислуги
Секція Q	Послуги, пов'язані з екстериторіальною діяльністю

Джерело: Складено автором відповідно до наказу Держстандарту України від 02.06.1997 р. № 324 «Державний класифікатор України. Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності ДК 012-97» [21].

В подальшому в 2013 році було затверджено та схваленою Комісією з питань удосконалення методології та звітної документації Держстату України, нову класифікацію ЗЕП, яку було введено в дію наказом Держстату України «Про затвердження Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП)» від 27.02.2013 р. № 69. Наразі діє КЗЕП у редакції наказу Держстату «Про внесення змін до Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП)» від 22.02.2022 р. № 51 [79].

Із таблиці 2.2 добре видно, що наразі структура класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП-2022) містить 12 розділів, які в свою чергу діляться на підрозділи; довідкові статті при зазначенні послуг окремих підрозділів; класи; довідкові статті при зазначенні послуг окремих класів.

В таблиці представлено діючу структуру класифікації ЗЕП (КЗЕП-2022).

Таблиця 2.2

Структура класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП-2022)

КЗЕП	Найменування послуги
1	Послуги з переробки матеріальних ресурсів
2	Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій
3	Транспортні послуги
4	Послуги, пов'язані з подорожами
5	Послуги з будівництва
6	Послуги зі страхування
7	Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю
8	Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності
9	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги
10	Ділові послуги
11	Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги
12	Державні та урядові послуги

Джерело: Складено автором відповідно до наказу Держстату від 22.02.2022 р. № 51 «Про внесення змін до Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП)» [79].

Автор звертає увагу, що вже з 2013 року у класифікаторі зовнішньоекономічних послуг, окремо виділено 8 розділ, щодо послуг у сфері інтелектуальної власності «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням

інтелектуальної власності» [21]. У цьому розділі охоплено продукти інтелектуальної власності, які включають в себе : «збори за використання прав власності, наприклад патентів, товарних знаків, авторських прав, промислових процесів та конструкторських розробок, торгових секретів і франшиз, права на які виникають у результаті наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок, а також у результаті маркетингу» [21]. Класифікатор зовнішньоекономічних послуг на рівні розділу відповідає міжнародній класифікації послуг платіжного балансу Extended Balance of Payments Services classification (EBOPS 2010) у Регламенті ЄС № 184/2005.

Структура зовнішньоекономічних послуг: Класифікатор зовнішньоекономічних послуг 08 «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності» представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Структура зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП 08) «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності»

8. Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності			
1	2	3	4
<i>08.01. Послуги франшизи та використання торгової марки</i>	<i>08.02. Послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю</i>	<i>08.03. Послуги, пов'язані з патентною діяльністю</i>	<i>08.04. Інші роялті</i>
	<i>08.02.01. Ліцензії на використання результатів наукових досліджень та розробок</i>		
	<i>08.02.02. Ліцензії на програмне забезпечення</i>		
	<i>08.02.03. Ліцензії на аудіовізуальні продукти</i>		
	<i>08.02.04. Інші ліцензійні послуги</i>		

Джерело: Складено автором відповідно до наказу Держстату від 22.02.2022 р. № 51 «Про внесення змін до Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП)» [79].

Відповідно до таблиці 2.3:

Класифікатор зовнішньоекономічних послуг 08 «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності» охоплює «...продукти інтелектуальної власності, які включають: збори за використання прав власності, наприклад патентів, товарних знаків, авторських прав, промислових процесів та конструкторських розробок, торгових секретів і франшиз, права на які виникають у результаті наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок, а також у результаті маркетингу; платежі за ліцензії на відтворення та/або розповсюдження інтелектуальної власності, втіленої у вироблених оригіналах чи прототипах, таких як авторські права на книги та рукописи, комп'ютерне програмне забезпечення, кінематографічні твори та звукові записи, а також пов'язані з ними права, наприклад, на запис явищ у живому виконанні і на трансляцію каналами телебачення, кабельними і супутниковими каналами» [21].

Класифікатор зовнішньоекономічних послуг 08.01 «Послуги франшизи та використання торгової марки» уключає «збори за франшизи і ліцензії на товарні знаки, які охоплюють усі платежі та збори за користування торговими марками та франшизами» [21];

Класифікатор зовнішньоекономічних послуг 08.02 «Послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю» [21], охоплює ліцензії на використання результатів наукових досліджень і розробок, що охоплюють оплату та винагороди за використання прав власності, що виникають в результаті таких досліджень і розробок; ліцензії на відтворення та/або поширення програмного забезпечення, які включають в себе внески за легалізоване відтворення та/або розповсюдження (за допомогою ліцензійних угод) оригінальних комп'ютерних програм для власного використання, і не охоплюється ліцензією на розповсюдження; Класифікатор зовнішньоекономічних послуг 08.02.01 «Ліцензії на використання результатів наукових досліджень та розробок» [21], характеризує збори та платежі за використання прав власності, що виникають внаслідок наукових досліджень та розробок; Класифікатор

зовнішньоекономічних послуг 08.02.02 «Ліцензії на програмне забезпечення» [21], уключають збори за санкціоноване відтворення та/або розповсюдження оригіналів комп'ютерних програм; Класифікатор зовнішньоекономічних послуг 08.02.03 «Ліцензії на аудіовізуальні продукти» [21], включає комісії та збори за законно відтворення та/або поширення оригіналів аудіовізуальних продуктів або прототипів (наприклад, кінематографічних творів або звукозаписів), також охоплюють права, пов'язані з відтворенням та/або розповсюдженням записів виступів у прямому ефірі або трансляцій по радіо, телебаченню, мережевих та супутникових каналах, а також права на ретрансляцію спортивних заходів; Класифікатор зовнішньоекономічних послуг 08.02.04 «Інші ліцензійні послуги» [21], охоплює «...комісії та збори за санкціоноване відтворення та/або розповсюдження оригіналів робіт авторів (наприклад, права на переклади), художників, скульпторів тощо, за винятком продуктів аудіовізуального характеру» [21];

Класифікатор зовнішньоекономічних послуг 08.03 «Послуги, пов'язані з патентною діяльністю» [21], стосується послуг, пов'язаних з патентною діяльністю;

Класифікатор зовнішньоекономічних послуг 08.04 «Інші роялті» розповсюджується на «...ліцензії на відтворення та/або розповсюдження інших продуктів, які охоплюють комісії та збори за санкціоноване відтворення та/або розповсюдження (за допомогою ліцензійних договорів) оригіналів робіт авторів (наприклад, права на переклади), художників, скульпторів і т. д., за винятком продуктів аудіовізуального характеру» [79].

На даний час звіти про експорт-імпорт послуг подаються за формою № 9-ЗЕЗ (квартальна), затвердженою наказом Держстату «Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 9-ЗЕЗ (квартальна) «Звіт про експорт-імпорт послуг» від 25.05.2022 р. № 106, щоквартально, не пізніше 10 числа місяця, наступного за звітним періодом, юридичними особами, представництвами, які здійснювали експортно-імпортні операції з послугами, уключаючи послуги військового призначення та подвійного використання,

відомості щодо яких не мають обмеженого режиму доступу – територіальному органу Держстату; юридичними особами, представництвами, які здійснювали експортно-імпорتنі операції з послугами військового призначення та подвійного використання, відомості щодо яких мають обмежений режим доступу – безпосередньо до центрального офісу Держстату. На кожний рік, починаючи з 2007 року, Держстатом затверджується окрема форма звіту про експорт-імпорт послуг в Україні.

Слід зауважити, що порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень за кваліфікаційними ознаками:

неподання органам державної статистики даних для проведення державного статистичного спостереження;

подання органам державної статистики даних для проведення державного статистичного спостереження недостовірними, не в повному обсязі, не за формою, передбаченою звітно-статистичною документацією, чи із запізненням;

незабезпечення належного стану первинного обліку; порушення порядку ведення Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України;

зазначені дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення;

порушення порядку використання конфіденційної інформації; приховування даних державного статистичного спостереження;

перекручення даних державного статистичного спостереження;

використання даних державного статистичного спостереження в засобах масової інформації, для поширення в інформаційних мережах, на паперових, магнітних та інших носіях, в наукових працях тощо без посилання на їх джерело - тягне за собою відповідальність, яка встановлена статтею 186-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУАП_1984) у вигляді тільки основного покарання - накладення штрафу [37].

Слід зауважити, що з 23.08.2000 р. розмір штрафу залежить від кваліфікаційних ознак: для громадян – від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, для посадових осіб та громадян-суб'єктів

підприємницької діяльності – від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Таким чином на початок 2023 року сума штрафу в залежності від кваліфікаційних ознак та суб'єктів правопорушення складає від 51,0 грн до 425,0 грн.

У додатку В представлено таблицю, щодо адміністративної відповідальності за порушення порядку подання або використання даних ДСС відповідно до статті 186-3 КУАП_1984.

Важливо відзначити, що адміністративна відповідальність за порушення порядку подання або використання даних державного статистичного спостереження запроваджена з 09 березня 1993 року, у зв'язку з прийняттям 17 вересня 1992 року ЗУ «Про державну статистику», та ведена в дію ЗУ від 04.02.1993 р. № 2992-XII «Про внесення змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення» [37].

У зв'язку з лібералізацією та глобалізацією світових економічних процесів характерним є стрімкий розвиток зовнішньоторговельного обігу, як товарами так і сфери послуг. Динаміка загальних обсягів та темпів зростання основних макроекономічних показників зовнішньої торгівлі товарами та послугами України в тому числі і послугами, пов'язаними з використанням ІВ за 2010-2022 роки та виражена у млн дол. США відображена у вигляді таблиць в додатках Г та Е, а також у вигляді діаграми в додатку Д. При здійсненні аналізу застосовувався метод загального дослідження (метод порівняння та угруповання).

Разом з тим, відповідно до проведеного аналізу простежується не стабільні загальні обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами в Україні та не рівномірні темпи зростання. Падіння усіх показників простежується вже з 2013 по 2016 роки, та у 2020 році, крім валового внутрішнього продукту, ном. та послуг, пов'язані з використанням інтелектуальної власності.

Починаючи з 2017 року відбулося значне відновлення усіх загальних обсягів до кризового періоду від 8,2 % до 23,5 %, про те у 2020 році ріст досліджуваних показників простежується тільки ВВП, ном. на 1,2 % та послуг,

пов'язані з використанням інтелектуальної власності на 3,2 %, інші макроекономічні показники, наприклад зовнішня торгівля послугами – темп зростання зменшився на 23,2 %.

Найбільші загальні показники зовнішньої торгівлі послугами та послугами, пов'язаними з використанням інтелектуальної власності, простежується у 2019 році на рівні 22,7 млрд дол. США, та у 2013 році на рівні 936,7 млн дол. США відповідно. В той же час найбільший загальний показник зовнішньої торгівлі товарами становив у 2012 році на рівні 153,54 млрд дол. США, найменший – також у 2016 році на рівні 75,61 млрд дол. США (падіння рівня обсягу – більше ніж у 2 рази).

Характерно відзначити, що загальні обсяги торгівлі товарами та послугами за 2012 рік були майже на рівні ВВП, ном. (ВВП, ном. – 175,8 млрд дол. США, ЗТТП – 174,3 млрд дол. США), а 2015 році цей показник був більший (ВВП, ном. – 90,6 млрд дол. США, ЗТТП – 90,9 млрд дол. США).

Зрозуміло, що під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну в 2022 році простежуються найнижчі показники тільки по послугам та відповідно найбільше зниження темпів зростання, наприклад «08.Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності» падіння на 52,8 %. А якщо, не беручи до уваги обсяги 2022 року, найменші загальні показники зовнішньою торгівлею послугами та послугами, пов'язаними з використанням інтелектуальної власності простежується у 2016 році на рівні 15,2 млрд дол. США, та на рівні 352,5 млн дол. США відповідно.

Для більш об'єктивного аналізу розвитку зовнішньої торгівлі в Україні нами було проведено аналіз основних макроекономічних показників зовнішньої торгівлі товарами та послугами, в тому числі складовими послуг з використанням ІВ України за 2021 рік в тому числі в розрізі напрямків переміщення (експорт та імпорт) з врахуванням динаміки даних показників починаючи з 2010 року. Дані представлені в додатку Є.

Із проведеного аналізу (Додаток Є) слід відзначити зовнішньоекономічну активність України на ринку товарів і послуг у 2021 році. Так, імпорт товарами

здійснюється 33 501 підприємствами із 225 країни світу (90,0 % від усіх країн та територій світу), експорт здійснюється кількістю підприємств майже в 2 рази менше (17 002 підприємств) в 206 країн світу (82,4 %). Коефіцієнт покриття експортом імпорту товарами наближений до 1 (0,93 %), відповідно торговельне сальдо від'ємне. Така тенденція простежується з 2010 року, крім 2015 року (коефіцієнт покриття експортом імпорту товарами – 1,02 %), тобто тільки в цьому році було додаткове торговельне сальдо товарами.

Протилежна ситуація простежується на ринку зовнішньоекономічної діяльності послугами. Так, експорт послугами здійснюється 10 300 підприємствами в 218 країни світу (87,2 %), імпорт здійснюється 7 382 підприємствами із 183 країн світу (73,2 %). Торговельне сальдо додаткове, при цьому коефіцієнт покриття експортом імпорту товарами 1,60 та в різні роки даний показник більше 2 (в 2011 році – 2,28 %). Важливо відзначити, що кількість підприємств, які здійснюють імпорт послугами майже в 5 разів менше, ніж імпорт товарами.

Слід зазначити, що у 2021 році питома вага загальної експортної частки товарами та послугами у ВВП, ном. складає 40,4 %, при цьому питома вага експортної частки послугами на рівні 6,4 %, а товарами – 34,0 %. На наш погляд, це свідчить про відкритість економіки України до світового господарства. Аналізуючи дані показники, важливо відзначити, що в кризовий період для економіки України в 2014–2015 роки дані показники були значно більші, так питома вага загальної експортної частки товарами та послугами у ВВП, ном. у 2015 році складає 52,8 %; при цьому питома вага експортної частки товарами – 42,1 %, а послугами – 10,7 %.

Також важливо відзначити, що за останні роки, починаючи з 2014 року збільшується кількість країн-партнерів, які надають послуги, відносно яких дані не розголошуються, слідуя виконанню вимог Закону України «Про державну статистику», який підтримує конфіденційність статистичних даних. Цей показник становить 33,3 % (73 країн) від загальної кількості країн, які здійснюють ЗТП (219 країн), при чому більшість цих країн імпортують послуги

(50 країн). За макроекономічною (континентальною) класифікацією країн, це переважно країни Африки – 38,8 %, Америки (центральна та південна частини) – 27,3 %, Океанії – 15,9%.

На нашу думку, торгівля послугами це – специфічна форма господарських зв'язків з обміну послугами. Питома вага зовнішньої торгівлі послугами в загальному обсязі зовнішньоторговельного обороту товарами та послугами в Україні у різні роки складала від 11,9 до 17,0 % (в середньому – на рівні 14,2 %), при цьому, питома вага 08 класифікатора зовнішньоекономічних послуг «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності» в загальному обсязі зовнішньої торгівлі послугами, в середньому трималась на рівні 2,9%. В той же час питома вага зовнішньої торгівлі товарами в різні роки складає від 83,2 до 88,1 % (в середньому – на рівні 85,8 %).

Аналіз обсягів зовнішньої торгівлі послугами України за видами за 2021 рік представлені в додатку Ж.

Проведене нами дослідження дало змогу зробити наступний висновок, що зовнішня торгівля послугами в Україні має позитивне торговельне сальдо, а коефіцієнт покриття експортом імпорту послуг становить 1,62 пункти. Більше третини загального обсягу послуг, займають обсяги за класифікатором зовнішньоекономічних послуг 03 «Транспортні послуги» (31,0 %), в тому числі найвищий рейтинг як по експорту так і по імпорту – 36,4 % та 22,3 % відповідно, при цьому коефіцієнт покриття експортом імпорту послуг значно більше одиниці та становить 2,62 пункти.

При цьому, дана тенденція показників транспортних послуг простежується за весь період часу з 2010 року, крім 2016 року, де загальний рейтинг знизився до 5 пунктів, в той же час показники за класифікатором зовнішньоекономічних послуг 09 «Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги» складали питому вагу на рівні 41,4%.

Позитивне торговельне сальдо простежується у половини видів зовнішньоторговельних послуг України, із них: за класифікатором зовнішньоекономічних послуг 10 «Ділові послуги» - коефіцієнт покриття

експортом імпорту складає 1,32 пунктів; за класифікатором зовнішньоекономічних послуг 11 «Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги» – 2,26; за класифікатором зовнішньоекономічних послуг 02 «Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій» – 3,95; за класифікатором зовнішньоекономічних послуг 09 «Послуги у сфері телекомунікації, комп’ютерні та інформаційні послуги» – 5,65; за класифікатором зовнішньоекономічних послуг 01 «Послуги з переробки матеріальних ресурсів» – 153,94. За класифікатором зовнішньоекономічних послуг 08 «Роялті та інші послуги, пов’язані з використанням інтелектуальної власності» має від’ємне торговельне сальдо, та коефіцієнт покриття експортом імпорту значно менше 1 (0,10 %).

Питома вага за класифікатором зовнішньоекономічних послуг 08 «Роялті та інші послуги, пов’язані з використанням інтелектуальної власності» від загального обсягу зовнішньої торгівлі послугами складає від 2,3 % до 4,3 %, із них експортна частка всього на рівні 0,5 %, в той же час імпортна – на рівні майже 8,0 %, та по рейтингу із 12 місць, відповідно займають 9 місце по експорту та 7 – по імпорту. Зростання ринку послуг, пов’язаних з використанням інтелектуальної власності пояснюється дематеріалізацією виробництва та інтелектуалізацією праці.

Найбільший обсяг імпорту послуг, пов’язаних із використанням інтелектуальної власності в Україні простежується в 2013 році (839,3 млн дол. США), а найменший – все ж таки в 2022 році (292,9 млн дол. США). Найбільший обсяг експорту послуг, пов’язаних з використанням інтелектуальної власності в Україні простежується в 2014 році (97,5 млн дол. США), а найменший – все в 2017 році (29,1 млн дол. США).

Динаміка темпів зростання обсягів послуг, пов’язаних з використанням інтелектуальної власності в Україні в розрізі напрямків переміщення за 2010-2022 роки добре простежується на рис.2.1.

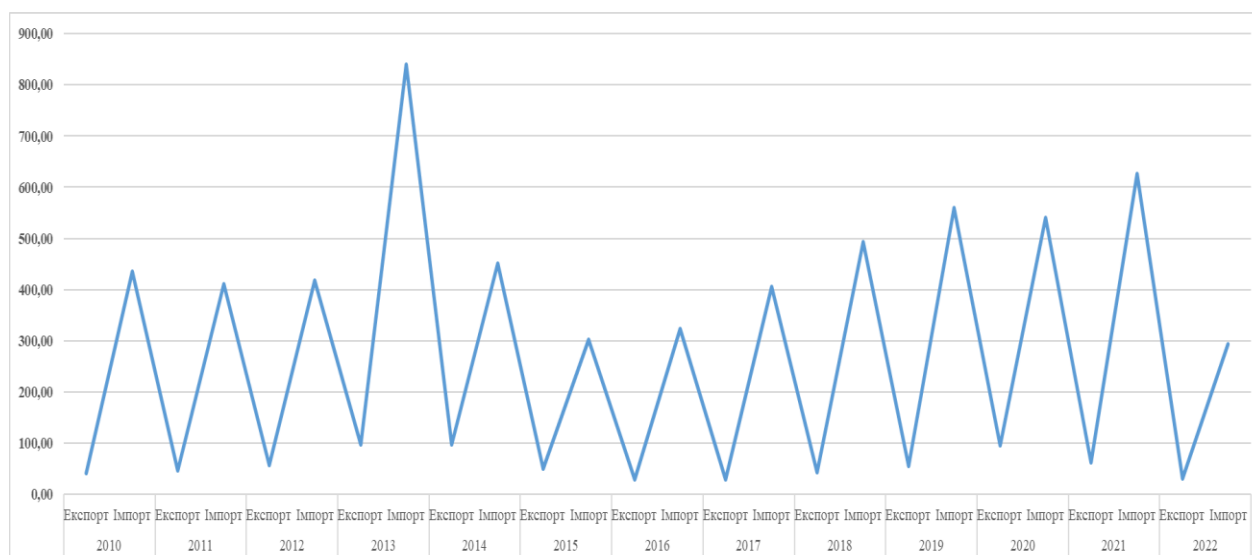

Рис.2.1. Динаміка темпів зростання обсягів послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в Україні в залежності від напрямків переміщення за 2010-2022* роки, млн дол. США

* - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях

Джерело: Складено автором за даними офіційного сайту Держстату [53].

Як видно із рис.2.1., протягом всього періоду простежується домінування імпортової складової послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в Україні, тобто торговельне сальдо від'ємне, і в будь-якому випадку коефіцієнт покриття експортом імпорту послугами, значно менше одиниці та в різні роки становить від 0,07 (2017 рік) до 0,22 (2014 рік). Але якщо порівняти аналогічні показники із зовнішньої торгівлі послугами, то можна відзначити зовсім протилежні тенденції, де коефіцієнт покриття експортом імпорту послугами значно більше одиниці і в деяких випадках коефіцієнт становить більше 3 (в 2022 році – 3,04).

Сучасна класифікація та статистика зовнішньої торгівлі послугами, в тому числі і послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності запроваджені з 1 кварталу 2013 року у наказі Держстату України «Про

затвердження Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП)» від 27.02.2013 р. № 69. На рис. 2.2. відображено динаміку показників компонентів зовнішньої торгівлі послугами України, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності за 2013–2022 роки.

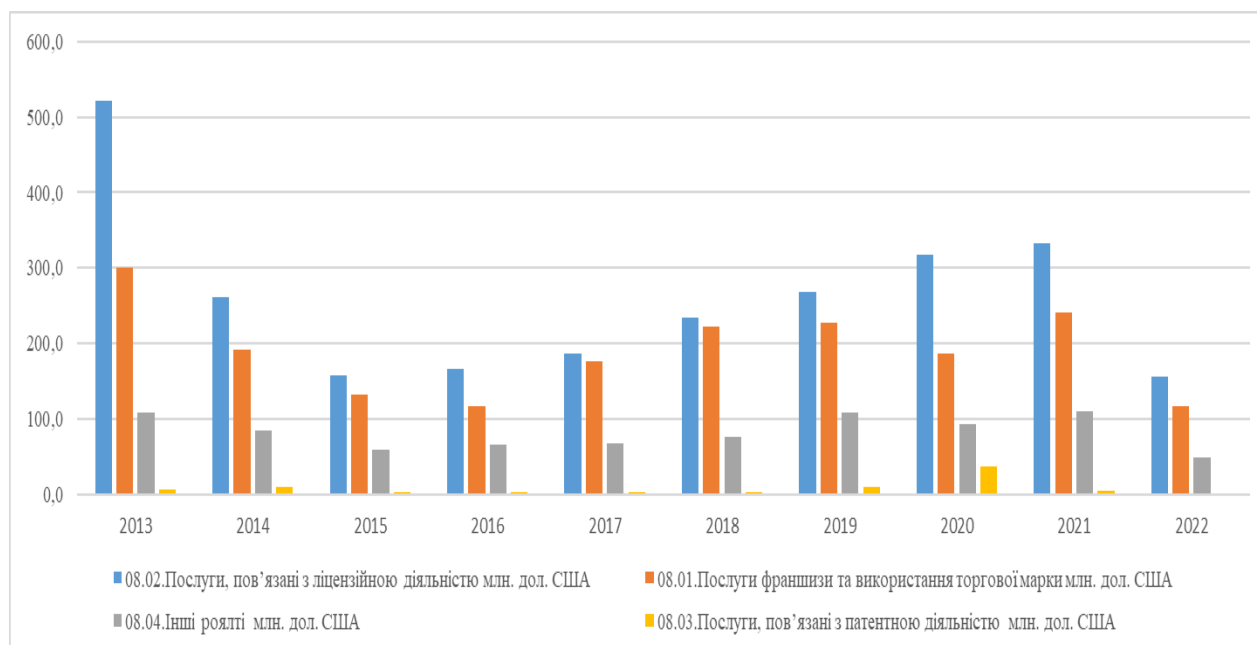

Рис.2.2. Динаміка обсягів складових компонентів ЗТП України, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності за 2013-2022* роки, млн дол. США

* - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях.

Джерело: Складено автором за даними офіційного сайту Держстату [53].

На думку автора, найбільш важливими за загальним обсягом із компонентів зовнішньої торгівлі послугами, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності, простежуються за класифікатором зовнішньоекономічних послуг 08.02 «Послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю», питома вага яких складає майже половину наданих послуг

пов'язаних з використанням інтелектуальної власності. Даний вид послуг домінує як в експортній так і в імпортній складовій.

Показники зовнішньої торгівлі послугами, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в Україні з основними країнами світу за 2021 рік представлені в додатку 3.

Із проведеного аналізу зовнішньоторговельних послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності в Україні з основними 20-ти країнами світу встановлено, що значна більшість країн, з якими Україна здійснює торгівлю послугами, це країни Європи (14 країн), що складають левову частку послуг (біля 75,5 %). Очолює рейтинг Ірландія з загальним об'ємом 110,7 млн дол. США, що складає 16,2 % загального показника. Майже весь обсяг послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності надається Ірландією при імпорті (98,4 %), цей показник збільшився в порівнянні з 2020 роком на 22,6 % (експортна частина також збільшилась на 13,9 %). Питома вага імпортової частини послуг пов'язаних з використанням інтелектуальної власності до загального обсягу Ірландії становить 28,9 %, відповідно експортна частина – всього 1,4 %. Важливо відзначити, що по усіх 20-ти країнах, які ми проаналізували, відстежується «значне» від'ємне сальдо, а також коефіцієнт покриття експортом імпорту майже дорівнює 0.

Досить суттєві обсяги з країнами світу по експорту належать Кіпру та рф – 9,1 млн дол. США (15,2 %), при чому питома вага експортної частини послуг пов'язаних з використанням ІВ відносно загального обсягу даних країн не велика та становить всього 2,4 % та 0,6 % відповідно, в той же час імпортна частка значно більша – 12,9 % та 5,3 % відповідно.

Наступна країна за рейтингом США – 4,6 млн дол. США (7,7 %), при чому питома вага експортної частини послуг пов'язаних з використанням інтелектуальної власності до загального обсягу країни також не велика та становить всього 0,2%, а імпортна значно більша – 5,0 %.

По імпорту - найбільш річні обсяги крім Ірландії належать Сполученому Королівству Великої Британії та Північної Ірландії –93,2 млн дол. США

(14,9 %), при чому питома вага імпортої частини послуг пов'язаних з використанням ІВ до загального обсягу країни становить 15,3 %, експортна частина значно менше всього 0,6 %. Наступна країна по рейтингу Люксембург – 92,3 млн дол. США (14,8 %), при чому питома вага імпортої частини послуг пов'язаних з використанням інтелектуальної власності до загального обсягу країни дуже висока (самий більший показник серед інших країн) становить 83,2 %, експортна частина – 1,6 %.

Отже, на думку автора, провівши аналіз експортно-імпортних операцій в сфері послуг пов'язаних з інтелектуальною власністю можна зробити висновок, що національні суб'єкти господарювання не повністю реалізували свій науково-технологічний потенціал у сфері світогосподарських відносин.

2.2 Оцінка поточного стану інноваційної діяльності України

Стратегія успішного розвитку національних економічних систем, тісно пов'язана з лідерством країн у сферах інноваційної діяльності та розвитку інтелектуальної власності. Останніми роками ми спостерігаємо за появою нових досліджень і розробок; за розвитком високотехнологічного виробництва і створенням масових інноваційних продуктів [5].

Так, наприклад обсяг виробництва високотехнологічної та середньотехнологічної продукції у відсотках від загального обсягу виробництва обробної промисловості на основі класифікації Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) в розвинених інноваційних країнах Європи за останні роки складає: Швейцарія (67,3 %), Швеція (48,8 %), Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії (42,6 %). Для порівняння в Україні за останні роки цей показник покращився з 16,6 % до 21,0 % [51].

Реалізація інноваційного потенціалу певної країни - це не тільки шлях динамічного розвитку та успіху, а і засіб забезпечення економічної, в тому числі і митної безпеки та суверенітету держави, її конкурентоспроможності в

сучасному світі. Розширення та удосконалення заходів, щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України, в тому числі введенням процедури митного оформлення оригінальних товарів, дасть можливість митним органам більш якісно та ефективно запобігати переміщенню товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності та унеможливить затримку митного оформлення товарів, які пов'язані з правами інтелектуальної власності.

Запровадження нових процедур - це як наступна ітерація гармонізації митних процедур відповідно до законодавства ЄС, так і важливий етап інституціоналізації взаємовідносин між митними органами та правовласниками.

На нашу думку, європейський вибір та наявність певних тенденцій розвитку інноваційного та інтелектуального потенціалу забезпечують гідне місце України у світовому просторі.

Проведені нами дослідження показали, що для вимірювання інноваційного потенціалу економік країн світу, використовують різні індекси, які запроваджені за методиками відомих світових економічних організацій. Основними з яких є: Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI), за методикою Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum, WEF); Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII), що публікується Всесвітньою організацією інтелектуальної власності за методикою міжнародної бізнес школи INSEAD; Індекс інноваційного розвитку (Bloomberg innovation index), що публікує світовий провайдер фінансової інформації компанія Блумберг та інші.

Підхід до розрахунків світових рейтингів інноваційної діяльності економік світу майже однаковий, але - є різниця. Цей підхід стосується географічного розподілу економік світу, кількості країн, які приймають участь у рейтингу та групою показників, індикаторів та субіндексів. Приблизний

перелік світових рейтингів для дослідження інноваційної діяльності економік світу складені автором та представлений у додатку І.

Для нашого аналізу взято Глобальний індекс інновацій (ГІІ). Він публікується Всесвітньою організацією інтелектуальної власності за методикою та у партнерстві з організаціями, що знаходяться в різних частинах світу, які поділені по географічному (регіональному) та економічному принципу, а також велика кількість (більше 80 показників), що дає більш об'єктивну оцінку на наш суб'єктивний погляд [51].

Слід зауважити, що ключова мета ГІІ - це підтримка усіх зацікавлених країн світу у розвитку інноваційної політики та покращення їх економічних систем. На наш погляд, протягом 16 років, ГІІ зарекомендував себе як потужний інструмент для розвитку інтелектуальної власності.

Так, ГІІ відслідковує останні світові інноваційні тенденції та щорічно оцінює ефективність інноваційних екосистем по всьому світу. Це дає змогу, не тільки визначити, сильні та слабкі сторони, але й окремі прогалини в інноваційних показниках. ГІІ включає понад 80 різних показників, які охоплюють та демонструють повну картину інновацій, які сформовані експертним шляхом і розподілені на два субіндекси (групи): вхідний та вихідний.

Вхідний субіндекс умов інноваційного розвитку (Innovation Input Sub-Index) складається з 5 індикаторів та оцінює діяльність інституцій (установ) (Institutions); людський капітал та дослідження (Human capital and research); інфраструктуру (Infrastructure); розвиток внутрішнього ринку (Market sophistication); розвиток бізнесу (Business sophistication).

В свою чергу, вихідний субіндекс результатів інноваційного розвитку (Innovation Output Sub-Index) складається з 2 індикаторів та оцінює науково-практичні результати в галузі знань і технологій (Knowledge and technology outputs); результати творчі (креативної) діяльності (Creative outputs). Кожний із семи індикаторів містить ще по 3 субіндикатори, які ще більш детально

розкривають даний напрямок дослідження. Структура рейтингової системи ГПІ представлена у додатку І.

На нашу думку, всю сукупність показників, які аналізує ГПІ, можна використовувати для оцінки ефективності та порівняння рівня розвитку економіки в рамках одного регіону, або класифікації за рівнем доходів, та класифікаційними ознаками ООН і Світового банку. Оскільки, Всесвітня організація інтелектуальної власності та Світовий банк є спеціалізованими органами ООН, то застосовуються класифікаційні ознаки за однією методикою.

Так, за географічною класифікацією ООН, країни, які приймають участь у рейтингу ГПІ поділяються на 7 регіонів: Центральна та Південна Азія (Central and Southern Asia, CSA), Європа (Europe, EUR), Латинська Америка і Карибський басейн (Latin America and the Caribbean, LCN), Північна Америка (North America, NAC), Північна Африка та Західна Азія (Northern Africa and Western Asia, NAWA), Південно-Східна Азія, Східна Азія та Океанія (South East Asia, East Asia, and Oceania, SEAO), Країни Африки на південь від Сахари (Sub-Saharan Africa, SSA).

В свою чергу екосистеми країн за рівнем доходу та економічною класифікацією Світового банку поділяються на чотири групи:

- економіка країн з високим рівнем доходів (High-income economies, HI);
- економіка країни з доходом вище середнього (Upper-middle-income economies, UM);
- економіка країни з доходом нижче середнього (Lower middle-income economies, LM);
- економіка країни з низьким рівнем доходу (Low-income economies, LI).

Для аналітичних цілей вищезазначених рівнів доходів використовуються дані про валовий національний дохід на душу населення в доларах США, перерахований з місцевої валюти за допомогою методу Атласу

Світового банку, який застосовується для згладжування коливань обмінного курсу. При цьому, оцінки валового національного доходу, отримані від економістів підрозділів Світового банку в країнах, які покладаються переважно на офіційні дані, опубліковані країнами.

Так, чисельність населення оцінюється демографами Світового банку з різних джерел, у тому числі з огляду світового народонаселення, що публікується кожні два роки. За рівнем доходу країни класифікуються щороку 1 липня на основі оцінки валового національного доходу на душу населення за попередній календарний рік. Групування доходів залишається фіксованим протягом усього фінансового року Світового банку (тобто з 1 липня поточного року до 1 липня наступного року), незважаючи на те що вони можуть змінюватися за даний період [57].

На наш погляд, економічна класифікація змінюється з декількох причин. У кожній країні такі фактори, як економічне зростання, інфляція, обмінні курси та зростання населення, впливають на валовий національний дохід на душу населення.

Тому, у конкретних випадках може мати вплив перегляд методів і даних національних рахунків. Щоб порогові значення класифікації доходів залишалися фіксованими в реальному вираженні, вони щорічно коригуються з урахуванням інфляції.

Крім цього, використовується дефлятор спеціальних прав запозичення (Special Drawing Rights, SDR), який є середньозваженим дефлятором валового внутрішнього продукту деяких регіонів світу, як Китаю, Японії, Великобританії, США та Єврозони. Показники економік світу за рівнем доходу та за географічною класифікацією зазначені в додатку І.

Проведений нами аналіз говорить про наступне: в рейтингу із 132 екосистем світу, які приймають участь у GII 2022 – 36,4 % (48 країн), це країни з високим рівнем доходу (НІ), при цьому більшість із них – 58,3 % (28 країн) країни Європи, в свою чергу становить 29,5 % (39 країн) від усіх країн. До речі, важливо відзначити, що для статистичних цілей, відповідно до офіційних

даних Держстату [62] та ВОІВ (СТАНДАРТ ВОІВ ST.3) [108], кожній країні чи певній території, щодо яких є особлива геополітична зацікавленість, а також міжнародних організацій для універсального використання в різних сферах, надано три види кодів, які можуть застосовуватись за вибором користувача: тризначний цифровий; двозначний літерний (Альфа-2); тризначний літерний (Альфа-3).

Так, за даною географічною класифікацією, в Європі знаходиться 53 країни та території, із них 44 країни – це країни-члени Всесвітньої організації інтелектуальної власності, в тому числі і Святий Престол (Ватикан). Ця держава-місто є членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності з 20.04.1975р. та стороною 4 із 28 міжнародних угод, якими керує Всесвітня організація інтелектуальної власності, це: Паризька конвенція про охорону промислової власності (P)_1883; «Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів» [61], (B)_1886; Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (W)_1967 та «Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм» [60], (PH)_1971. Але 5, із 44 європейських країн-членів Всесвітньої організації інтелектуальної власності з різних причин (не велика площа країни, не значна чисельність населення та не значний ВВП) не приймають участі в рейтингу ГП – це Андорра (ВВП за 2021 рік на рівні 3 330,3 млн дол. США), Ліхтенштейн (ВВП за 2020 рік на рівні на рівні 6 113,9 млн дол. США), Монако (ВВП за 2021 рік на рівні на рівні 8 596,1 млн дол. США), Сан-Марино (ВВП за 2020 рік на рівні на рівні 1 541,2 млн дол. США) та Святий Престол. Треба зазначити, що Ліхтенштейн є відносно активною країною, зокрема з 21.05.1972 р. став членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності, та є стороною 19 із 28 міжнародних угод, якими керує Всесвітня організація інтелектуальної власності, а також єдиною країною із 5, яка входить до СОТ з 01.09.1995 р.

Слід зауважити, що з моменту запровадження Глобального індексу інновацій у 2007 році була фактично сформована системна методика аналізу

ролі інновацій при формуванні економічної політики. Це надало можливість більшості країн світу всебічно аналізувати щорічні результати своєї інноваційної діяльності та вносити відповідні корективи з метою підвищення ефективності даного виду взаємовідносин.

Як було зазначено раніше, GII розроблено за методикою запропонованою міжнародною бізнес школою INSEAD, яка була заснована в 1957 р., її кампуси знаходяться в Європі (Фонтенбло, Франція, EUR), Азії (Сінгапур, SEAO) та на Близькому Сході (Абу-Дабі, Об'єднані Арабські Емірати, NAWA). Крім цього, для всебічного аналізу інформації, Всесвітня організація інтелектуальної власності залучає відомі світові економічні організації з Індії, Бразилії, Колумбії та Туреччини: Конфедерація індійської промисловості (Confederation of Indian Industry, CII) (Нью-Делі, Індія); Бразильська Національна конфедерація промисловості (Confederação Nacional da Indústria, CNI) (Сан-Паулу, Бразилія); Колумбійська нафтова компанія, Ecopetrol (Богота, Колумбія); Асамблея турецьких експортерів (Turkish Exporters Assembly, TİM) (Стамбул, Туреччина) та працює останнім часом з незалежною некомерційною, позапартійною, дослідницько-освітньою установою – Портуланський інститут (Portulans Institute, PI) (Вашингтон, округ Колумбія, США).

Також Всесвітня організація інтелектуальної власності залучає до співпраці багатьох членів академічної корпоративної мережі майже з усіх регіонів світу: Єгипту, США, Мексики, Російської Федерації, Франції, Нігерії, Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії, Китаю, Південної Африки, Колумбії, Бразилії, В'єтнаму. Важливо зазначити, що при підготовці GII в різні роки було всього залучено майже 30 світових організацій та навчально-наукових закладів, із них постійними з 2011 року являються 2 організації: Конфедерація індійської промисловості (Confederation of Indian Industry, CII) (Нью-Делі, Індія) та Міжнародна бізнес школа INSEAD, з 2013 року Корнелльський університет (Cornell University, CU) (м. Ітака, штат Нью-Йорк, США), а при підготовці GII 2022 було задіяно 20 світових установ.

Також важливо зазначити, що за останні 2 роки, при підготовці ГП було запрошено для співпраці відомі світові заклади вищої освіти. Наприклад: Оксфордський університет (University of Oxford) (Оксфорд, графство Оксфордшир, Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії), Пекінський університет (Peking University) (Пекін, Китай) та інші.

Треба підкреслити, що рейтинги ГП публікуються Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щороку, зазвичай в другій половині року. Проводять оцінку показників ефективності екосистем від 125 до 143 країн світу, в залежності від року, це 57,2 % усіх країн та територій світу. Ці країни та території складають майже 95,0 % світового населення та 98,0 % світового ВВП.

Важливо зазначити, що в рейтингу ГП приймають участь не всі члени СОТ. На даний час членами СОТ являються 164 економік світу, із них 160 - це держави та 4 окремі території. З 01.01.1995 р. До СОТ приєдналися ЄС та особливі адміністративні райони Китаю, як Гонконг та Макао, пізніше з 01.01.2002 р. Тайвань, як провінція Китаю. Із перелічених економік, в рейтингу ГП приймає участь тільки Гонконг.

На нашу думку, треба звернути увагу, на те що окремі території (адміністративні райони та провінції) Китаю мають доволі таки потужні економіки. Так за офіційними даними Світового банку, ВВП номінальний за 2021 рік складає: Китай (17 734,0 млрд дол. США), Тайвань (789,5 млрд дол. США), Гонконг (369,2 млрд дол. США), Макао (30,1 млрд дол. США) [56]. Не зважаючи на потужну економіку, можливо з різних причин політичних причин, Тайвань, як провінція Китаю поки що не приймає участь у рейтингу ГП.

Офіційне опублікування ГП на офіційному сайті Всесвітньої організації інтелектуальної власності започатковано з 4-го видання 2011 року з зазначенням основного вектору (тренду) розвитку за певний період часу (рік). Так, ГП 2022 це вже 15-е видання, що опубліковано 29.09.2022 р. за трендом «Яке майбутнє інноваційного зростання?». Для порівняння, основний

тренд до Всесвітнього дня інтелектуальної власності за 2022 рік, що відзначається щороку 26 квітня, починаючи з 2001 року це «Інтелектуальна власність та молодь: інновації для кращого майбутнього», а також «Напрямок інновацій», що являється трендом Всесвітнього звіту про інтелектуальну власність.

Для проведення аналізу ГПІ застосовують різні макроекономічні показники країн такі як: населення, валовий внутрішній продукт, який вираховується на основі паритету купівельної спроможності та валовий внутрішній продукт на основі паритету купівельної спроможності на душу населення. На наш погляд саме такі показники, беруться тому, що вони обраховуються за допомогою перерахунку за паритетом купівельної спроможності, тобто з поправкою на рівень цін в економіці країни, а значить, і купівельної спроможності валюти. Дані макроекономічні показники країн беруться на основі щорічних офіційних даних ООН та Світового банку.

Так, відповідно до рейтингу ГПІ 2022 за населенням країни, перше місце займає Китай (регіон SEAO, рейтинг ГПІ 2022 – 11 місце, економіка UM – 1 місце) з показником 1 444,2 млн чол., Україна (регіон EUR, рейтинг ГПІ 2022 – 57 місце, економіка LM – 4 місце) посідає 33 місце - 43,4 млн чол., поряд з Польщею (регіон EUR, рейтинг ГПІ 2022 – 38 місце, економіка HI – 34 місце) з чисельністю 37,7 млн чол.

За ВВП на основі паритету купівельної спроможності, перше місце посідає також Китай (27 072,0 млрд дол. США), Україна - 39 місце (584,1 млрд дол. США) поряд з Швецією (регіон EUR, рейтинг ГПІ 2022 – 3 місце, економіка HI – 3 місце) з показником 609,5 млрд дол. США. За ВВП на основі паритету купівельної спроможності на душу населення – 1-е місце займає європейська країна Люксембург (регіон EUR, рейтинг ГПІ 2022 – 19 місце, економіка HI – 18 місце) з показником 126 569,0 дол. США/на душу населення, але за економікою з високим рівнем доходу (HI) займає 18 місце із 48 економік за даним критерієм, в свою чергу Україна посідає 77 місце з показником 14

146,0 дол. США/на душу населення, а за рівнем економіки з доходом нижче середнього (LM) займає 4 місце із 36 економік за даним критерієм.

За цим макроекономічним показником поряд з Україною знаходиться Республіка Молдова (регіон EUR, рейтинг GII 2022 – 56 місце, економіка UM – 11 місце) з показником 14 258,0 дол. США/на душу населення, але вже за рівнем економіки країни з доходом вище середнього (UM), та займає 11 місце із 36 економік за даним критерієм. До речі, важливо відзначити, що Республіка Молдова за рейтингом GII 2022 вперше, піднялась з рейтингу за економікою з доходом нижче середнього (LM) в наступний економічний кластер за рівнем економіки країни з доходом вище середнього (UM).

За географічним (регіональним) поділом основні макроекономічні показники зазначені в додатку Й.

Як видно із проведеного нами аналізу за регіональним поділом найбільший середній показник ВВП на основі паритету купівельної спроможності на душу населення в Північній Америці (США та Канада) та становить 67 299,6 дол. США, а показник країн Європейського Союзу (далі - ЄС) становить 48 323,0 дол. США.

Із 27 країн ЄС, тільки 2 країни Болгарія та Румунія не входять до економік країн з високим рівнем доходу (HI). Болгарія за останні роки впевнено займає лідируюче місце по рейтингу (2-е місце) економік країн з доходом вище середнього (UM) поряд з Китаєм (1-е місце), Малайзією (3-е місце). В той же час, Румунія з 40-го місця економік країн з високим рівнем доходу (HI) за рейтингом GII 2021 перемістилася на нижчу сходинку рейтингу економік, та вже за GII 2022 посідає 8 місце економік країн з доходом вище середнього (UM) поряд з російською федерацією та Бразилією.

Найбільш інноваційною країною в 2022 році визнано Швейцарію з показником індексу 64,6 балів, далі в рейтингу слідує США (61,8 бали), Швеція (61,6 бали), Сполучене королівство Великої Британії та Північної Ірландії (59, 78 бали) та Нідерланди (58,0 балів). З початку запровадження рейтингу у 2009 році, Швейцарія займала 7-е місце, але починаючи з 2011 року

успішно лідирує, як в у світі так і у Європі не тільки за рейтингом ГІІ, а і за рівнем економіки країн з високим рівнем доходів (НІ), де за даними Світового банку, внутрішній національний дохід на душу населення складає більше 12 695 дол. США.

У 2022 році Україна показує кращі рейтинги умов інноваційного розвитку (Вихідний суб-Індекс, OUT), ніж результатів інноваційного розвитку (Вхідний суб-Індекс, IN). Цього року Україна посідає 75 місце за обсягами вхідних критеріїв інновацій, що вище, ніж минулого року на 1 пункт, але нижче, ніж у 2020 році на 4 пункти. За обсягами вихідних інновацій Україна посідає 48 місце. Ця позиція нижча і за 2021, і за 2020 роки, аж на 11 пунктів. Також, Україна посідає 4 місце серед 36 економік країн з доходом нижче середнього та 34 місце серед 39 економік Європи. Динаміка показників України ГІІ з 2011 року представлена в додатку К.

Із проведеного аналізу ГІІ, статистичний інтервал для рейтингу України становить між 43 і 71 місця. Найбільший рейтинг ГІІ зафіксовано у ГІІ 2018 – 43 місце з найвищим показником індексу на рівні 38,5 балів, також за цей період фіксується максимальний індекс на рівні 68,4 бали у Швейцарії, а за рейтингом ГІІ 2013 Україна займала 71 місце з показником індексу на рівні 35,8 балів, але найменший рівень індексу України фіксується за ГІІ 2022 на рівні 31,0 бал (57 місце), також за цей період простежується падіння максимального рівня рейтингу та фіксується найнижчий рівень мінімального індексу та медіани відповідно на рівні 11,6 та 28,8 балів, але різниця між максимальним та мінімальним рівнем залишається доволі великою на рівні 53,0 бал.

По економіці Україна спустилася на 1 пункт, та посідає 4 місце серед 36 країн з доходом нижче середнього рівня, також падіння на 2 пункти простежується і серед 39 економік Європи. Із проведеного аналізу Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, залежність між рівнями доходу (ВВП на душу населення) і результативністю інновацій (бал ГІІ) та зв'язок між інноваційними вкладками та інноваційними результатами,

позитивним можна назвати те, що показники України перевищують очікування рівня її розвитку і те, що Україна виробляє більше інноваційної продукції порівняно з рівнем інноваційних інвестицій [50].

За рейтингом економік країн з доходом нижче середнього (LM), де за даними Світового банку, внутрішній національний дохід на душу населення складає від 1 046 до 4 095 дол. США, Україна за рейтингом ГПІ 2022 єдина країна Європи, яка входить до даного критерію. Протягом всього дослідження ГПІ з 2011 по 2022 Україна весь час залишалася в цьому діапазоні економік та займала від 1-го місця за ГПІ 2018 та 6-те місце за ГПІ 2011. Останнім часом простежується падіння кожного року на 1 пункт.

В результаті дослідження ГПІ прослідковується, що поряд з Україною із європейських країн була тільки Республіка Молдова, але за рейтингом ГПІ 2022 вона вже перемістилась до верхнього рівня, тобто до економік країн з доходом вище середнього (Upper-middle-income economies, UM), де за даними Світового банку, внутрішній національний дохід на душу населення складає від 4 096 до 12 695 дол. США та займає в цій лінійці вже 11-е місце із 36 економік, поряд з Сербією та Мексикою. Слід зазначити, що у рейтингу ГПІ 2022 поряд з Україною за рівнем економіки з доходом нижче середнього (LM) знаходяться країни Південної Азії (CSA) – Індія та Іран, Південно-Східної Азії (SEAO) – В'єтнам та Філіппіни.

На рис.2.3. показано динаміку показників міжнародного рейтингу ГПІ України (ГПІ 2011-ГПІ 2022).

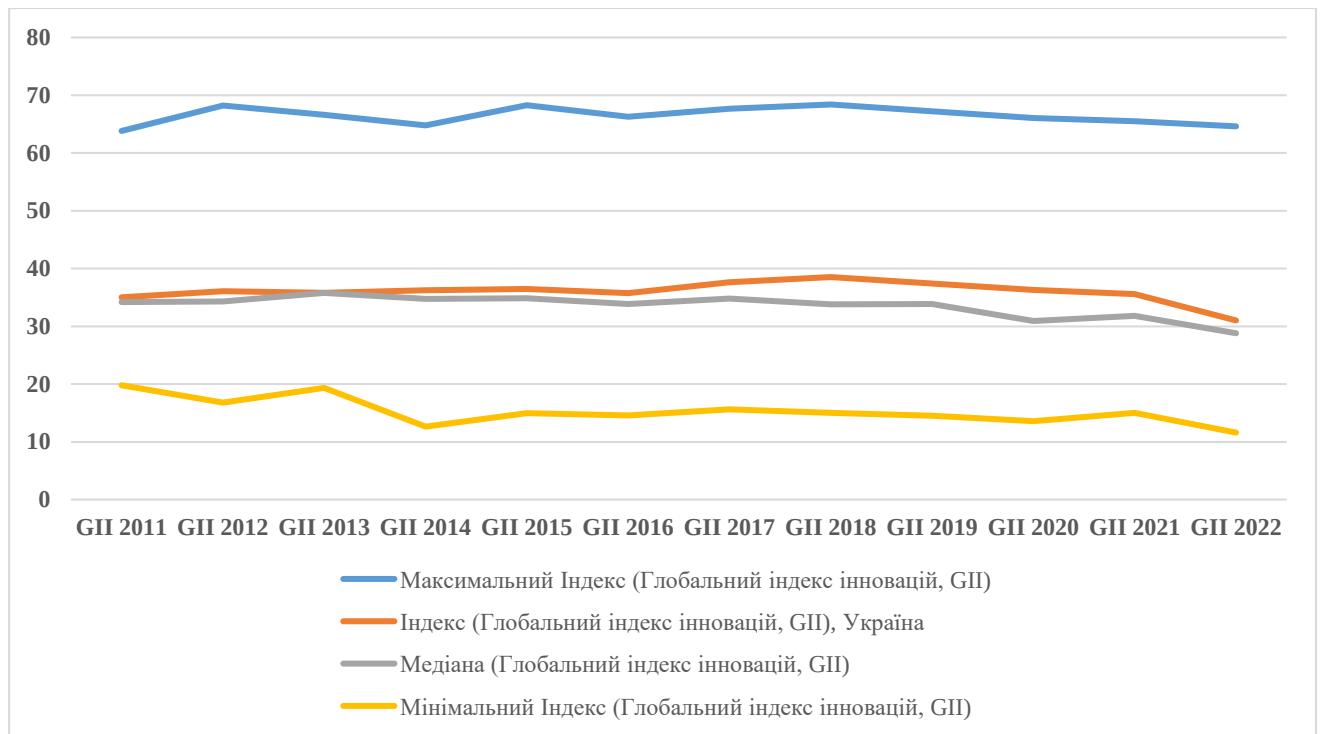

Рис.2.3. Динаміка показників міжнародного рейтингу ГІІ України (ГІІ 2011-ГІІ 2022)

Джерело: складено автором на підставі аналізу офіційного сайту BOIV ГІІ [51].

Діаграма красномовно показує нам, що максимальні показники ГІІ ТОП інноваційних країн залишаються доволі стабільними, на жаль Україна повторює падіння, як медіани так і мінімального індексу ГІІ.

На рис.2.4. та в таблиці 2.4. відображаються порівняння показників індексів ГІІ України за ГІІ 2022.

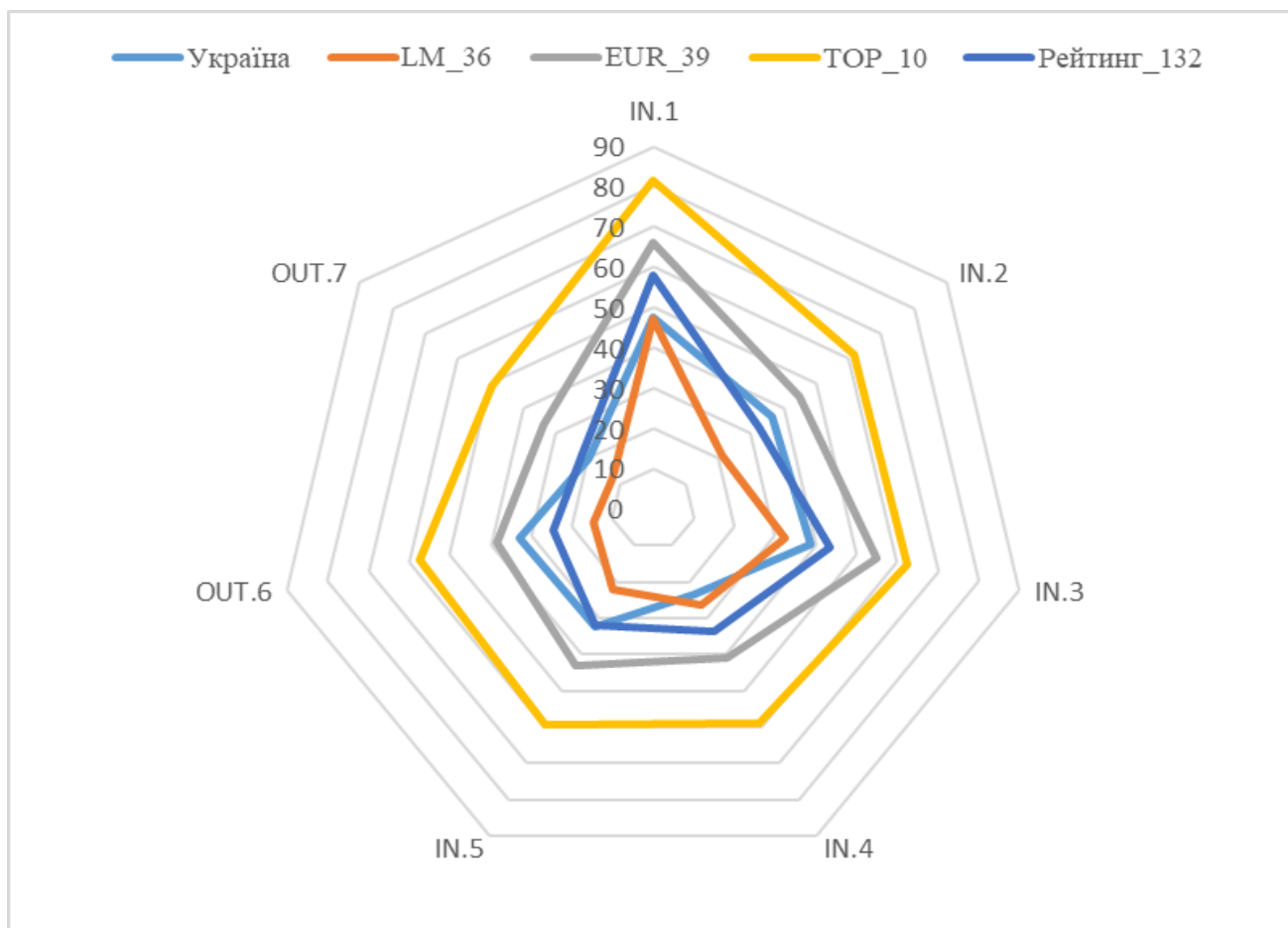

Рис.2.4. Пелюсткова гістограма порівняння показників індексів ГП України з економікою країн з доходом нижче середнього (LM), Європою (EUR) та рейтингом 132 економік світу (Рейтинг_132)

Джерело: складено автором на підставі аналізу офіційного сайту BOIB [50].

Із проведеного порівняльного аналізу 7 індикаторів ГП України за 2022 рік за географічним та економічним признаками, встановлено, що показники України перевищують середній рівень групи економік країни з доходом нижче середнього (LM_36) за шістьма основними показниками, найбільша позитивна різниця +10,16 бали по індикатору IN.5. Розвиток бізнесу, крім індикатора IN.4. Розвиток внутрішнього ринку, де різниця негативна різниця складає -2,89 бали.

Таблиця 2.4.

**Порівняння показників індексів ГПІ 2022 України з економікою країн з
доходом нижче середнього (LM), Європою (EUR) та рейтингом 132
економік світу (Рейтинг_132)**

	IN.1	IN.2	IN.3	IN.4	IN.5	OUT.6	OUT.7
Україна	47,39	36,59	38,67	23,43	32,34	32,89	19,81
LM_36	47,15	21,10	32,50	26,32	22,18	14,81	12,62
EUR_39	66,20	44,88	55,08	40,90	43,21	38,40	33,37
TOP_10	81,6	61,6	62,4	58,9	59,6	57,5	49,2
Рейтинг_132	58,08	32,63	43,50	33,87	31,86	24,47	21,71
<i>Різниця</i>							
Україна-LM_36	0,24	15,49	6,17	-2,89	10,16	18,09	7,19
Україна-EUR_39	-18,81	-8,29	-16,41	-17,48	-10,87	-5,50	-13,56
Україна-TOP_10	-34,22	-25,00	-23,73	-35,50	-27,24	-24,59	-29,37
Україна-Рейтинг_132	-10,68	3,96	-4,83	-10,44	0,48	8,43	-1,89

Де, **IN.1** - Інституції (Institutions); **IN.2** - Людський капітал та дослідження (Human capital and research); **IN.3** - Інфраструктура (Infrastructure); **IN.4** - Розвиток внутрішнього ринку (Market sophistication); **IN.5** - Розвиток бізнесу (Business sophistication); **OUT.6** - Науково-практичні результати в галузі знань і технологій (Knowledge and technology outputs); **OUT.7** - Результати творчої діяльності (Creative outputs).

LM_34 – середнє значення індикаторів 34 економік світу з доходом нижче середнього; **EUR_39** - середнє значення індикаторів 39 економік Європи; **TOP_10** - середнє значення індикаторів 10 найбільш інноваційних економік світу; **Рейтинг_132** – середнє значення індикаторів 132 економік світу, які приймають участь у моніторингу.

Джерело: складено автором на підставі аналізу офіційного сайту BOIB [52].

Більшість показників (4 із 7) України нижче середнього рівня 132 економік країн світу, що приймають участь в рейтингу (Рейтинг_132), найбільша негативна різниця складає -10,68 бали по індикатору IN.1.Інституції, а за трьома основними показниками – показники вище, найбільша позитивна різниця +8,43 бали по індикатору OUT.6. Науково-практичні результати в галузі знань і технологій.

Крім цього, показники України значно нижчі за середні показники по регіону (EUR_39) та TOP_10 за всіма рівнями ГІІ, де найбільш негативна різниця складає –18,81 балів по індикатору IN.1.Інституції та –35,50 балів по індикатору IN.4. Розвиток внутрішнього ринку відповідно. Слід відзначити, що показник індикатору IN.4. Розвиток внутрішнього ринку на рівні 23,43 бали, це найнижчий показник від усіх усереднених показників рейтингу та займає 102 місце у світі та показує падіння на 14 пуків та майже на 20 балів за попередні роки. Динаміка ключових елементів та глобальних індикаторів міжнародного рейтингу ГІІ України зазначена в додатку Л.

Із проведеного аналізу видно, що Україна має найкращі результати у сфері застосування знань і технологій (індикатор OUT.6) та у ключових вихідних результатах інноваційного розвитку (суб-індекс OUT), а найгірші показники – розвиток внутрішнього ринку (індикатор IN.4), інституції (індикатор IN.1). У наведеній таблиці додатку М подано огляд сильних та слабких сторін індикаторів України в ГІІ 2022.

Відповідно до аналізу TOP-10 сильних та слабких сторін інноваційного розвитку України за міжнародним рейтингом ГІІ 2022 встановлено, що переважна більшість 9 із 10 слабких показників простежується все ж таки в умовах інноваційного розвитку, це такі, як індекс політичної, правової, оперативної та безпекової стабільності, що впливають на бізнес-операції, який займає 121 місце (50,91 балів) поряд із країною з західної Африка (SSA) Буркіна-Фасо, а перше місце займає Сінгапур (100,0 балів) із південно-східної Азії.

Із європейських країн, найбільш привабливіші умови за індексом політичної, правової, оперативної та безпекової стабільності, що впливають на бізнес-операції простежується у відносно не великих країнах, як Данії, Ісландії та Люксембург, це 4 місце у рейтингу (90,91 балів). Важливо відзначити, що за даним індексом Україна з кожним роком, повільно, але покращує свій рейтинг, так за ГІІ 2019 покращення на 4 пункти, а за ГІІ 2021 – 122 місце.

На нашу думку, у міжнародних рейтингах інноваційного розвитку позиції України підтверджують наявність досить високого рівня науково-освітнього потенціалу, але треба звернути увагу і на наявність проблем у цій сфері. По-перше, неефективний та слабкий механізм впровадження інновацій у сферу економічної діяльності. По-друге, досить слабка підтримка інноваційних проєктів з боку держави. По-третє, низький рівень співпраці між інноваційними підприємствами та науково-дослідними установами. Тому розробка і втілення узгодженої науково-технічної та інноваційної політики, позитивно вплине на науково-інноваційну спроможність України.

2.3 Дієвість митного реєстру захисту об'єктів права інтелектуальної власності при виході на зовнішній ринок

Як було зазначено вище одним із основних факторів стабільного розвитку не тільки держав, але й світового господарства, стало розширення обсягів ринку інтелектуальної власності за умов глобалізації. Щоб забезпечити сталий розвиток світової економіки та економік окремих країн, майже всі держави світу домовилися надавати правову охорону інтелектуальним активам. Задля цього юридичним та фізичним особам-власникам ПІВ держави надають у розпорядження низку державних інструментів та органів: патентне відомство, суди, правоохоронні органи, антимонопольний комітет, митницю тощо [8].

Таким чином, на наш погляд, уряди країн демонструють свою адекватність та підтримку, а також надсилають інвестору меседж, що вони цінують інтелектуальну власність. Тому, у країні створені звичні для цивілізованого світу умови ведення бізнесу, які дають можливість безпечно вкладати кошти в економіку країни.

Україна не є винятком із зазначеного правила. Ми приєдналися до низки фундаментальних міжнародних угод у галузі торгівлі та ІВ. В нашому

законодавстві передбачений базовий набір інструментів захисту прав інтелектуальної власності. Інше питання - наскільки ефективно даний інструментарій використовується при регулюванні національного ринку інтелектуальної власності.

На нашу думку, одним з найбільш важливих інструментів є митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, на підставі заяв правовласників (далі - митний реєстр). Такий реєстр вважається загальноприйнятим у світі ефективним засобом боротьби на митному кордоні з імпортом та експортом контрафакту. Адже набагато ефективніше проконтролювати партію підробок під час перетину митного кордону, ніж потім системно відслідковувати системну реалізацію підроблених товарів в оптовій та роздрібній торгівлі на національному ринку країни.

В Україні перше визначення терміну «митний реєстр» було запроваджено з 15.06.2001 р. в «Положенні про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності» [67], затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2001 р. № 412, як «Реєстр об'єктів інтелектуальної власності» (далі – реєстр). Даний реєстр містить «перелік об'єктів інтелектуальної власності, який складається Держмитслужбою для митного контролю на основі заяв правовласників або їх представників і містить інформацію, що дає змогу митним органам запобігати переміщенню товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності» [10].

В подальшому, в залежності від удосконалення митного законодавства та імплементації до світових стандартів, даний термін змінювався. Наразі з 14.11.2019 р. відповідно до пп.1 та 2 статті 398 МКУ_2012 у редакції Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» 17.10.2019 р. № 202-IX [81], в якому визначено, що «по-перше,

центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, веде митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, на підставі заяв правовласників. По-друге, правовласник, який має підстави вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права на об'єкт права інтелектуальної власності, має право безоплатно подати до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності з метою реєстрації такого об'єкта у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» [45].

Порівняльна характеристика визначення терміну «Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, на підставі заяв правовласників» [46], як необхідна додаткова інформація, представлена в додатку Н.

Проаналізувавши, порівняльну характеристику визначення терміну митний реєстр, можливо визначити, що митний реєстр - це відкритий електронний інформаційний ресурс митних органів, до якого входить єдина автоматизована інформаційна системи митних органів, автоматизована система митного оформлення та єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». Він формується Держмитслужбою безкоштовно на підставі заяв правовласників або їх представників з метою підтримки захисту прав власників на об'єкти інтелектуальної власності під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що включають такі об'єкти, з наданням різнобічної інформації, спрямованої на уникнення незаконного переміщення через митний кордон України товарів з порушенням прав інтелектуальної власності.

Відповідно до положень пункту 9 частини другої статті 544 «Призначення та основні завдання митних органів» МКУ_2012, використовуючи основний інструментарій системи митного регулювання,

митні органи, в тому числі, виконують такі основні завдання, як «сприяння захисту прав інтелектуальної власності, вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів» [45].

Тому, у митній системі існує багаторівнева структура регулювання інтелектуальної власності на кордоні в залежності від функціональної направленості суб'єктів. Митні органи, у тому числі Держмитслужба, як центральний орган виконавчої влади, реалізує державну митну політику.

Митниці, як територіальні органи Держмитслужби, митні пости, як митні органи, які входять до складу митниці в якості структурних підрозділів, застосовують заходи, щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України в тому числі, шляхом веденням митного реєстру. Таким чином, митний реєстр є головним, на нашу думку, взагалі єдиним механізмом забезпечення захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні.

Слід зауважити, що умови та порядок реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності у митному реєстрі мають свої особливості. Так, митні органи створюють правовласникам можливість самостійно наповнювати митний реєстр. При цьому, автоматично інформація про об'єкти прав інтелектуальної власності в митний реєстр не потрапляє.

Правовласник, у якого є обґрунтовані підстави вважати, що під час перетину митного кордону України може бути порушено його права на об'єкт інтелектуальної власності, має право подати безоплатну заяву до Держмитслужби з метою отримання підтримки у захисті своїх майнових прав на зазначений об'єкт (далі – заява про реєстрацію), з метою реєстрації такого об'єкта шляхом внесення відповідних відомостей до митного реєстру.

Перш ніж зареєструвати об'єкт права інтелектуальної власності в митному реєстрі, потрібно щоб даний об'єкт права інтелектуальної власності був уже зареєстрований як об'єкт інтелектуального права в установленому

законом порядку та мав охоронний документ (наприклад, свідоцтво - на авторське право, суміжні права, промислові зразки, компонування напівпровідникових виробів, торговельні марки, про авторство на сорти рослин; патент – на винаходи, сорти рослин; свідоцтво про державну реєстрацію - на майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, географічні зазначення), який виданий відповідними державними органами України так і Міжнародними органами (наприклад, Міжнародна патентна система (WIPO PCT, Patent Cooperation Treaty), Міжнародна система товарних знаків (WIPO MADRID, Madrid International Trademark System), Міжнародна система дизайну (WIPO HAGUE, Hague International Design SYSTEM). З 08.11.2022р. державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» виконує функції Національного органу інтелектуальної власності.

Перше Положення про порядок реєстрації товарів, яке містить об'єкти інтелектуальної власності, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2001 р. № 412 (далі – Положення № 412) та діє з 15.06.2001 р. по 19.04.2007 р. З часу створення самостійної митної системи, тобто з кінця 1991 року до цього часу питання захисту прав інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності регулювалося Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та Митним кодексом України від 12.12.1991р. відповідно до яких забороняється здійснення зовнішньоторговельних операцій у разі порушення прав інтелектуальної власності. В той же час Митний кодекс України 1991 року, не встановлював процедуру митного регулювання та захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні через митний кордон України.

В подальшому, Положення № 412 втратило чинність, та затверджено новий Порядок реєстрації об'єктів ПІВ у митному реєстрі, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 13.04.2007 р. № 622 (далі – Порядок № 622), який діяв з 19.04.2007 р. по 13.07.2012 р.

Далі були затверджені наступні порядки, як Порядки реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, затверджено Наказами Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 648 (далі – Порядок № 648), який діяв з 13.07.2012 р. по 30.06.2020 р. та від 09.06.2020 р. № 282 (далі – Порядок № 282) який діє з 30.06.2020 р. по теперішній час.

Як було вже зазначено, що в Митному кодексі України 1991 року були відсутні статті, які регулювали порядок реєстрації у митному реєстрі. Окремий розділ «контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти ПІВ» [44], окрема глава та стаття 256 «Заходи митних органів щодо контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності» [44], вже було започатковано у Митному кодексі України від 11.07.2002 р., який набув чинності з 01.01.2004 року.

Наразі, основні положення, щодо процедури реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі здійснюються відповідно до розділу XIV «Сприяння захисту прав інтелектуальної власності піж час переміщення товарів через митний кордон України» [45], Глава 57 «Заходи митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» [45], статті 398 «Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності» [45], що містяться в діючому Митному кодексі України, який набув чинності з 01.06.2012 р., зі змінами та доповненнями внесеними Законом від 17.10.2019 р. № 202-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» [45], які набрали чинності з 14.11.2019 р.

З 30 червня 2020 року діє «Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» [72], затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 648 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від

09.06.2020 р. № 282 «Про внесення змін до Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону») [72].

Порядок № 282 визначає порядок реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі, встановлює форми заяв для реєстрації та продовження строку реєстрації таких об'єктів у митному реєстрі, а також перелік необхідної інформації та документів, що додаються до заяви; порядок подання і розгляду заяв про реєстрацію об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі та продовження строку реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі; внесення інформації до митного реєстру; введення митного реєстру та оприлюднення інформації з митного реєстру.

Об'єкти прав інтелектуальної власності реєструються в митному реєстрі на основі наданих інформації та документів за допомогою програмно-інформаційного комплексу «Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності», інтегрованого до Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби (далі - ПІК «Митний реєстр»).

Процес реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі та управління митним реєстром включає в себе:

- реєстрацію заяви про реєстрацію та її розгляд;
- занесення відомостей та документів щодо об'єктів прав інтелектуальної власності у митний реєстр здійснюється через їх подачу для реєстрації;
- надання відмови в реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі;
- виключення об'єктів прав інтелектуальної власності з митного реєстру;
- коригування інформації та документів у митному реєстрі за рахунок внесення змін та доповнень до наданих даних;

- продовження строку реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі; -
- оприлюднення інформації щодо об'єктів прав інтелектуальної власності, зареєстрованих у митному реєстрі.

Заявник, як правовласник, особисто або через свого уповноваженого представника, маючи підстави вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України можуть бути порушені його права на об'єкт інтелектуальної власності, може подати безоплатну заяву до спеціалізованого підрозділу Держмитслужби (далі – СП Держмитслужби) заяву про реєстрацію з метою внесення цих об'єктів прав інтелектуальної власності, таких як об'єкти авторського права і суміжні права, винаходи, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин, і компонування напівпровідникових виробів до митного реєстру. З серпня 2022 року в штаті Управління нетарифного регулювання Держмитслужби діє відділ ведення митного реєстру та організації заходів сприяння захисту прав інтелектуальної власності.

Подальший алгоритм дій наступний - заява про реєстрацію подається в двох примірниках (примірник для митного органу та примірник для правовласника); ділиться на 2 частини (на загальну частину та відомості про товари, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності); якщо для оригінального найменування об'єкта права інтелектуальної власності використовується латинський алфавіт, то таке найменування подається латинськими літерами; заявка може бути надана у паперовій формі, як сканована копія через засоби електронного зв'язку, або в електронній формі через інформаційно-телекомунікаційні системи Держмитслужби; дозволяється подання в одній заяві про сприяння двох або більше об'єктів прав інтелектуальної власності за умови дотримання вимог, передбачених Порядком №282; не допускаються виправлення, підчищення або закреслення; з дотриманням вимог законодавства у сферах захисту інформації, електронних довірчих послуг та електронного документообігу.

Крім цього, заява про реєстрацію містить 27 пунктів та 2 розділи. У першому розділі містяться загальні дані про заявника або представника; відповідно до мети, або для реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності у митному реєстрі, або для продовження; інформація про об'єкт права інтелектуальної власності; кількісні або вартісні обмеження щодо застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності; відомості про виробника товарів, про товари та характерні (типові) ознаки товарів; інформацію про дистрибуцію товарів.

У другому розділі міститься інформація про товари, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, а також надаються супровідні документи, такі, як:

- копія охоронного документу;
- відповідним чином оформлена довіреність або її завірена копія у випадку, коли заявником виступає уповноважений правовласником представник, який подає таку заяву від його імені;
- опис об'єкта права інтелектуальної власності;
- опис та фотографічне зображення кожного окремого виду оригінальних товарів, що містять такий об'єкт права інтелектуальної власності для цілей ідентифікації митними органами таких товарів;
- опис методу визначення наявності об'єкта права інтелектуальної власності в кожному окремому товарі, особливо в разі, коли для реєстрації подається компонування напівпровідникових виробів, сорт рослин, винахід або промисловий зразок;
- зображення товарів, щодо яких виникає підозра у порушенні прав інтелектуальної власності, включаючи контрафактні або піратські товари, може бути надане у формі фотографій. Заявник може також вирішити додати зразки оригінальних товарів або товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, контрафактних, піратських тощо, якщо це вважає за необхідне.

За результатами розгляду заяви про реєстрацію, доданих до неї документів, а також документів та/або інформації, наданих заявником у відповідь на запит спеціалізованого підрозділу Держмитслужби здійснюється реєстрація об'єкта прав інтелектуальної власності у митному реєстрі, або надається відмова в реєстрації об'єкта.

Реєстрація або відмова у реєстрації об'єкта прав інтелектуальної власності в митному реєстрі здійснюється не пізніше, ніж протягом 30 робочих днів з моменту реєстрації. Це стосується випадків подання заяви у паперовій формі або у формі сканованої копії засобами електронного зв'язку, або автоматичної реєстрації такої заяви в програмно-інформаційному комплексі «Митний реєстр». Якщо заява подається в електронній формі через інформаційно-телекомунікаційні системи Держмитслужби, додержуючись вимог законодавства щодо захисту інформації, електронних довірчих послуг і електронного документообігу.

Інформацію про будь-які зміни чи доповнення після реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності у митному реєстрі заявник подає негайно, але не пізніше 10 робочих днів з моменту виникнення таких змін чи доповнень, або з дня отримання згоди на відновлення митного оформлення оригінальних товарів.

Процес реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності в митному реєстрі вважається завершеним після внесення або збереження у програмно-інформаційному комплексі «Митний реєстр» інформації та електронних (сканованих) копій поданих заявником документів, які підтверджують дотримання ним вимог Порядку № 282. Про завершення реєстрації об'єкта прав інтелектуальної власності у митному реєстрі посадова особа спеціалізованого підрозділу Держмитслужби робить у програмно-інформаційному комплексі «Митний реєстр» відповідну відмітку, фіксує дату та порядковий номер такої реєстрації.

Процедура реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності у митному реєстрі передбачає, що спеціалізований підрозділ Держмитслужби

повідомляє заявника не пізніше наступного робочого дня після завершення реєстрації. В повідомленні вказується дата реєстрації, порядковий номер об'єкта в митному реєстрі та строк реєстрації, який визначається з урахуванням терміну, зазначеного у заяві, і не може перевищувати 1 рік з моменту реєстрації. Цей строк обчислюється з 00:00 дня, наступного за днем завершення реєстрації об'єкта в митному реєстрі. У випадку подання однієї заяви для реєстрації двох або більше об'єктів права інтелектуальної власності, встановлюється загальний строк реєстрації для всіх таких об'єктів.

Після завершення реєстрації об'єкта прав інтелектуальної власності у митному реєстрі інформація та електронні (скановані) копії документів щодо зареєстрованого такого об'єкта автоматично доводяться до митних органів через ЄАІС МО та є доступними для використання посадовими особами митних органів.

Заява про продовження строку реєстрації об'єкта прав інтелектуальної власності (далі - заява про продовження) подається також до спеціалізованого підрозділу Держмитслужби не пізніше ніж за 30 робочих днів до закінчення строку реєстрації такого об'єкта у митному реєстрі за тією ж процедурою, як і заява про реєстрацію, але складається вже з 5 пунктів (дані про заявника, або представника та на який строк продовження строку реєстрації). Строк реєстрації об'єкта прав інтелектуальної власності у митному реєстрі продовжується на строк, зазначений у заяві про продовження, але не більше ніж 1 рік, та обчислюється з 00:00 дня, наступного за днем закінчення строку реєстрації об'єкта прав інтелектуальної власності у митному реєстрі. У разі якщо заяву про продовження зареєстровано пізніше ніж за 30 робочих днів до закінчення строку реєстрації такого об'єкта у митному реєстрі, спеціалізований підрозділ Держмитслужби відмовляє у її розгляді, про що повідомляє заявника у строк не пізніше 10 робочих днів з дня отримання такої заяви.

Об'єкти прав інтелектуальної власності виключаються з митного реєстру у наступних випадках:

- за умов подачі заяви від правовласника або за рішенням суду;
- у разі завершення або дострокового припинення строку правової охорони об'єкта ПІВ, зареєстрованого у митному реєстрі;
- при частковій або повній передачі прав на зареєстрований об'єкт ПІВ іншій особі виникає вплив на правові підстави його реєстрації у митному реєстрі. Це включає перевірку наявності необхідного обсягу прав для виконання дій, пов'язаних із захистом майнових прав на відповідний об'єкт;
- при закінченні терміну реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності у митному реєстрі або у випадку виявлення недостовірної, неповної інформації чи невідповідності поданій інформації до документів, наданих заявником, виникає необхідність перегляду та оновлення відомостей у митному реєстрі;
- у разі систематичного (три та більше разів протягом року) ненадання спеціалізованому підрозділу Держмитслужби інформації та/або документів відповідно до Порядку № 282;
- у разі наявності щодо цього об'єкта невідшкодованих витрат, пов'язаних із зберіганням товарів, митне оформлення яких тимчасово призупинено на підставі даних митного реєстру, за ініціативою митного органу, стосуються невеликих партій товарів, що пересуваються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях;
- у випадку, коли правовласник використовує отриману ним інформацію від митних органів для цілей, що не пов'язані із застосуванням заходів сприяння.

У разі виключення об'єкта прав інтелектуальної власності з митного реєстру спеціалізований підрозділ Держмитслужби повідомляє письмово (паперовим або електронним документом) заявника із вмотивованим обґрунтуванням причин такої відмови або виключення.

Порядки та зміни до митного законодавства, щодо реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі неодноразово переглядалися

та змінювалися в Держмитслужбі, як центральному органі виконавчої влади, який регулює митні відносини, діяльність якого «спрямовується та координується КМУ через Міністра фінансів та реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи» [67].

Крім цього, Мінфін, як центральний орган виконавчої влади, «...діяльність якого спрямовується і координується КМУ є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію єдиної митної політики, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства» [67], за підтримки посадових осіб митних органів України, фахівців інших центральних органів виконавчої влади, що здійснюють управління в галузях освіти і науки, наукової та науково-технічної діяльності, інноваційної сфери, а також трансферу технологій (зокрема, Міністерство освіти та науки України, яке відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності), а також державної інвестиційної, інноваційної та зовнішньоекономічної політики (Міністерство економіки України), залучаються науковці, представники бізнес-спільноти та безперечно враховується міжнародний досвід, зокрема, закордонних фахівців у галузі захисту прав інтелектуальної власності.

Як було вже зазначено, наразі, в діючому Митному кодексі України, зі змінами, які набрали чинності з 14.11.2019 р., більш детально запроваджено механізми, що регулюють процедури реєстрації об'єктів ПІВ у митному реєстрі.

На думку автора, основні поправки, щодо порядку реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності у митному реєстрі після внесених змін виглядають так:

- визначені чіткі завдання митного реєстру та що саме передбачає ведення митного реєстру;

– визначені чіткі процедури розгляду заяв про реєстрацію та продовження, запитів для отримання додаткових документів, у відмові у внесенні змін та/або доповнень до інформації щодо зареєстрованого об'єкта прав інтелектуальної власності;

– встановлено 2 окремі форми заяв для реєстрації та для продовження реєстрації з визначеним порядком заповнення кожної із граф заяв, щодо інформації, яку необхідно зазначити;

– суттєво змінилися форми та графи заяв (наприклад, заява про реєстрацію поділена на 2 розділи та містить 27 пунктів, замість 8 пунктів);

– дозволяється подання однієї заяви для реєстрації двох або більше об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі;

– заяви можуть подаватися на вибір заявника, як у паперовій формі, так у вигляді сканованої копії засобами електронного зв'язку, або в електронній формі (раніш було тільки в паперовому вигляді);

– можливість надання копій документів, які засвідчують майнові права на об'єкти прав інтелектуальної власності (раніш була обов'язковість надання оригіналу виписки з відповідного реєстру);

– реєстрація являється безкоштовною та без гарантії забезпечення сплати різних видів послуг та зобов'язання відшкодовувати витрати митних органів, пов'язаних із призупиненням митного оформлення товарів за підозрою у порушенні належних прав, а також з організацією знищення товарів за спрощеною процедурою;

– визначено, що всі витрати за виконання процедур здійснення заходів захисту прав інтелектуальної власності несе безпосередньо сам правовласник;

– призупинення строку розгляду заяви та встановлення додаткового строку, про надання додаткових документів на протязі 10 робочих днів з дня отримання запиту;

– надана можливість здійснення в електронному вигляді взаємодії між заявником та спеціалізованим підрозділом Держмитслужби з питань,

пов'язаних із реєстрацією об'єкта права інтелектуальної власності у митному реєстрі, внесенням змін та/або доповнень до інформації та/або документів митного реєстру, продовженням строку реєстрації тощо;

- у разі виникнення сумнівів з приводу дійсності документів або достовірності відомостей спеціалізований підрозділ Держмитслужби може звернутися із запитом до відповідного органу (підприємства, установи, організації) про перевірку дійсності та/або достовірності інформації та/або документів, при цьому розгляд заяви не призупиняється;

- термін реєстрації об'єкта у митному реєстрі встановлюється, враховуючи термін, вказаний у поданій заяві про реєстрацію, але не може перевищувати одного року від дати реєстрації (раніш був строк реєстрації на 6 місяців, або на 1 рік;

- термін подачі заяви про продовження реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності в митному реєстрі збільшено так, щоб це можна було здійснити не пізніше, ніж за 30 робочих днів до закінчення терміну реєстрації у реєстрі (раніш було не пізніше ніж за 10 робочих днів);

- розширення підстав для прийняття рішення про виключення об'єкта прав інтелектуальної власності у митному реєстрі, наприклад: систематичне (три та більше разів протягом року) ненадання митниці, яка призупинила митне оформлення відповіді на її повідомлення; систематичне ненадання спеціалізованому підрозділу інформації про зміни та/або доповнення по інформації, щодо зареєстрованого об'єкта прав інтелектуальної власності; розширено кількість граф митного реєстру та інформації для оприлюднення.

При цьому, залишилося незмінним лише наступне: реєстрація об'єкта права інтелектуальної власності в митному реєстрі або прийняття рішення про відмову у реєстрації такого об'єкта здійснюється не більше як протягом 30 робочих днів з моменту подання заяви.

Наразі, процедура включення об'єктів права інтелектуальної власності до митного реєстру безкоштовна, це питання вже закріплено у Митному кодексі України 2012 року, на підставі змін, які набули чинності з 14.11.2019

р., а також не потрібно надавати заставу або аналогічну гарантію для компенсації витрат, пов'язаних з діями митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, а також визначення розміру гарантійної суми.

Отже, з вищенаведеного можна стверджувати, що в Україні сформовано основні «правила гри» реалізації механізму переміщення товарів інтелектуальної власності через митний кордон.

Треба відзначити, що з початку застосування митного реєстру, тобто за період з 03.06.2001 р. по 19.04.2007 р. діяли ставки митних зборів за реєстрацію товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, за продовження терміну реєстрації та за внесення змін до реєстру товарів в межах від 50 до 400 дол. США за реєстрацію кожного об'єкту прав інтелектуальної власності у митному реєстрі.

Так, за реєстрацію товарів, які включають об'єкти інтелектуальної власності, на період 6 місяців ставка митних зборів становила 200 дол. США (за кожний наступний товар з таким самим об'єктом інтелектуальної власності – 100 дол. США); на термін 12 місяців – 400 дол. США (за кожний наступний товар з таким самим об'єктом інтелектуальної власності – 200 дол. США); за продовження терміну реєстрації кожного товару – 100 дол. США; за внесення змін до реєстру товарів, що включають об'єкти інтелектуальної власності – 50 дол. США [107].

Правовласник також надавав гарантійний лист (зобов'язання), що передбачало відшкодування витрат на зберігання, експертизу об'єкта інтелектуальної власності та інші витрати митних органів, та відшкодування збитків власникові товару в разі не підтвердження порушень. Припинення дії митних зборів за реєстрацію у митному реєстрі з 19.04.2007 р., передувало зобов'язання України у зв'язку з процедурою набуття членства у СОТ. 16.05.2008 р. Україна стала 152-м повноправним членом СОТ.

В подальшому, аж до прийняття Митного кодексу України у 2012 році, за реєстрацію у митному реєстрі сплачувалася гарантійна сума, розмір якої була величиною фіксованою. Так за період з 29.07.2007 р. по 21.07.2011 р.

розмір гарантійної суми становив еквівалент 5 000 євро [70]. В період з 21.07.2011р. по 05.04.2012 - розмір гарантійної суми становить еквівалент 1 000 євро [83].

З квітня 2012 року введено в дію «Порядок надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності» [68], затверджений наказом Міністерства фінансів України від 28.11.2011 р. № 1762 (далі – Порядок № 1762), відповідно до якого, правовласник або його представник на свій розсуд обирає один з таких видів гарантій або грошова застава, або гарантія банку та визначено розмір гарантійної суми, що є величиною фіксованою та складає еквівалент 1 000 євро. Даний Порядок №1762 діяв включно по 28.08.2015 р. Наказом Міністерства фінансів України від 20.07.2015 р. № 653 «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства фінансів України від 28 грудня 2011 року № 1762» [76]. Порядок № 1762 визнано таким, що втратив чинність.

Тобто, з часу запровадження митного реєстру, тобто з 03.06.2001 р. по 28.08.2015 р. реєстрація товарів, що містять об'єкти ППВ, під час переміщення таких товарів через митний кордон України (саме товарів, а не об'єктів прав інтелектуальної власності) у митному реєстрі була «дорогим задоволенням». Спочатку ставки митних зборів діяли в межах від 50 до 400 дол. США за реєстрацію кожного об'єкту ППВ у митному реєстрі, наступним була величина суми грошової застави становила спочатку 5 000 євро, а потім 1 000 євро. Це, в свою чергу негативно впливало на дані запровадження, перешкоджало постановці об'єктів прав інтелектуальної власності на належний контроль і автоматично стимулювало надходження в Україну контрафактних та піратських товарів.

Сьогодні ж в європейській практиці діє механізм, який привів до певних змін в національному законодавстві. Його відмінність полягає в тому, що при переміщенні через митний кордон України реєструються не товари, що містять

об'єкт права інтелектуальної власності, а безпосередньо самі ці об'єкти і створюється відповідний митний реєстр.

На нашу думку, це забезпечило впровадження дієвого механізму захисту прав інтелектуальної власності під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, які перетинають митний кордон України.

Національне законодавство в частині охорони інтелектуальних прав правовласників повністю побудовано на Угоді ТРІПС_1994 та ряду Регламентів ЄС. Зміна принципів внесення об'єктів прав інтелектуальної власності до митного реєстру, потягнула за собою необхідність врегулювання питання щодо сплати зборів, які повинні стягуватися за внесення до митного реєстру, саме об'єктів прав інтелектуальної власності, а також на продовження терміну реєстрації в митному реєстрі та внесення змін до такого реєстру, а також питань про надання застави. Тому, існує велика ймовірність повернення до платної процедури постановки в митний реєстр.

Таким чином, на нашу думку, безкоштовна на даний час процедура постановки об'єктів прав інтелектуальної власності до митного реєстру сприяє інтенсивному росту реєстрації таких об'єктів в митному реєстрі, тим самим знижуючи поширення контрафактної та піратської продукції, підвищуючи рівень правосвідомості громадян, що сприяє чесної конкуренції та ефективному захисту прав правовласників.

Для підтримки захисту прав інтелектуальної власності, що знаходяться під захистом відповідно до законодавства, під час митного контролю та оформлення товарів, що перетинають митний кордон України, інформація про об'єкти ПІВ, зареєстровані в митному реєстрі, в тому числі про зміни, доповнення, уточнення, припинення дії доводиться до митних органів (митницям та митним постам) через єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів (далі – ЄАІС МО).

Відповідно до Закону України від 13.01.2011 р. № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації», митний реєстр є «...публічною інформацією у формі відкритих даних (відкриті дані). Держмитслужба забезпечує оприлюднення для

вільного та безоплатного доступу інформації щодо об'єктів прав інтелектуальної власності, зареєстрованих у митному реєстрі та щотижневе оновлення такої інформації на своєму офіційному сайті через єдиний державний інформаційний веб-портал *Єдине вікно для міжнародної торгівлі* [27] розділі «Реєстри та публічна інформація» [48] ЄАІС МО.

Крім цього, інформацію, щодо об'єктів ПІВ можливо знайти за номером у реєстрі; за типом об'єкта права інтелектуальної власності (Торговельна марка, зареєстрована в Україні (НТМ); Міжнародна реєстрація торговельної марки (МТМ); Промисловий зразок, зареєстрований в Україні (НПЗ); Промисловий зразок, який має міжнародну реєстрацію (МПЗ); Об'єкти авторського права і суміжних прав (АП); Винахід (В); Сорт рослин (СР); Компонування напівпровідникових виробів (К); Географічне зазначення (ГЗ): для сільськогосподарської продукції та продуктів харчування; Географічне зазначення (ГЗ): для вина; Географічне зазначення (ГЗ): для ароматизованих напоїв на основі винної продукції; Географічне зазначення (ГЗ): для спиртних напоїв; Географічне зазначення (ГЗ): для іншої продукції; Географічне зазначення (ГЗ): визначене в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС); за назвою охоронного документа (Свідоцтво України на торговельну марку; Свідоцтво про міжнародну реєстрацію знаку; Свідоцтво про державну реєстрацію промислового зразка; Патент України на промисловий зразок; Патент на винахід; Інше); за назвою об'єкта прав інтелектуальної власності; за найменуванням правовласника; за назвою товару.

Відкриті дані можна використовувати та поширювати вільно. Будь-яка особа має право копіювати, публікувати, розповсюджувати та використовувати їх, включаючи комерційні цілі, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту відкриті дані. Умовою будь-якого подальшого використання відкритих даних є обов'язкове зазначення джерела їх отримання, включаючи гіперпосилання на веб-сторінку відкритих даних розпорядника інформації.

Наразі, митний реєстр є базою даних, яка розміщена у вигляді таблиці та містить відомості, щодо наступних інформаційних даних: 1. Реєстраційний номер; 2. Дата реєстрації; 3. Закінчення строку; 4. Тип об'єкта; 5. Охоронний документ; 6. Правовласник; 7. Товари; 8. Уповноважені особи (Прізвище, власне ім'я особи, уповноваженої правовласником щодо взаємодії з митними органами з питань, пов'язаних зі сприянням захисту майнових прав на об'єкт прав інтелектуальної власності, її контактний номер телефону та адреса електронної пошти).

Слід зауважити, що специфіка функціонування даного виду взаємовідносин проявляється в тому, що в процесі реєстрації об'єктів ПІВ задіяні, як державні органи (Міністерство фінансів України, Центральний Апарат Державної митної служби України та митні органи (митниці та митні пости), а також і правовласники.

Так, Міністерство фінансів України - центральний орган виконавчої влади, який діє під керівництвом та координацією з боку Кабінета Міністрів України. Цей основний орган серед центральних виконавчих органів, який формує та впроваджує державну фінансову політику, визначає та реалізує єдину державну митну політику, а також керує боротьбою з правопорушеннями при застосуванні митного законодавства, визначає:

- процедури включення до митного реєстру об'єктів ПІВ, які охороняються відповідно до закону;
- форми заяв про реєстрацію у митному реєстрі об'єктів ПІВ та про продовження строку реєстрації таких об'єктів у митному реєстрі;
- перелік інформації та документів, які мають подаватися разом із заявою про реєстрацію об'єктів ПІВ у митному реєстрі та про продовження строку реєстрації таких об'єктів у митному реєстрі;
- порядок подання і розгляду заяв про реєстрацію об'єктів ПІВ у митному реєстрі та про продовження строку реєстрації таких об'єктів у митному реєстрі;
- внесення інформації до митного реєстру;

- ведення митного реєстру.

Державна митна служба України – центральний орган виконавчої влади, діяльність якої контролюється та узгоджується з Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів, провадить державну митну політику, здійснює контроль у сфері протидії правопорушенням під час застосування митного законодавства, включаючи ведення митного реєстру, відповідає за оприлюднення інформації про зареєстровані в митному реєстрі об'єкти права інтелектуальної власності на своєму офіційному веб-сайті та передачу відомостей про ці об'єкти митним органам, зокрема митницям та митним постам, через ЄАІС МО; забезпечує щотижневе оновлення інформації щодо об'єктів ППВ, зареєстрованих у митному реєстрі на своєму офіційному сайті.

Митні органи (митниці, митні пости) можуть використовувати додаткові інформаційні ресурси для ідентифікації товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, при умові, що це не порушує встановлені законодавчі норми. Крім цього, після реєстрації об'єкта прав інтелектуальної власності в митному реєстрі, застосовують заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності на підставі даних такого реєстру та інші дії, передбачені законодавством.

Відповідно до законодавства, ініціаторами даного процесу можуть бути:

- правовласник, як особа, якій належать майнові права на об'єкт прав інтелектуальної власності;
- особа, яка діє від її імені в межах наданих повноважень;
- заявник, як правовласник, особисто або через свого уповноваженого представника у встановленому порядку подає заявку на реєстрацію об'єкта права інтелектуальної власності в митному реєстрі, а також на продовження терміну реєстрації такого об'єкта у митному реєстрі.

Крім цього, власник має право безоплатно подати до Держмитслужби заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності з метою реєстрації такого об'єкта у митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону.

Він також подає для реєстрації об'єкта ПІВ у митному реєстрі заяву про реєстрацію такого об'єкта до Держмитслужби у паперовій формі або у вигляді сканованої копії засобами електронного зв'язку, або в електронній формі за допомогою засобів інформаційно-телекомунікаційних систем Держмитслужби з дотриманням вимог законодавства у сферах захисту інформації, електронних довірчих послуг та електронного документообігу.

А також несе відповідальність за надання недостовірної інформації у заявах про реєстрацію об'єкта прав інтелектуальної власності у митному реєстрі або про продовження строку реєстрації такого об'єкта у митному реєстрі та доданих до них документах, у тому числі тих, які надані у відповідь на запит спеціалізованого підрозділу Держмитслужби.

Слід зауважити, що власник зобов'язаний повідомити Держмитслужбу про:

- припинення чинності чи визнання недійсним права інтелектуальної власності;
- часткову або повну передачу прав на об'єкт прав інтелектуальної власності, відомості щодо якого внесені до митного реєстру таких об'єктів, які охороняються відповідно до національного законодавства.

Проведені нами дослідження, в першу чергу законодавчої бази, дозволили зробити висновок що, в частині становлення та запровадження захисту ПІВ на митному кордоні, можливо виділити три етапи діяльності митного реєстру, відповідно до нумерації, та чотири порядки реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі.

Початком першого етапу діяльності митного реєстру (2001–2007 років) можна вважати дію Положення № 412 та основних правових норм Митного кодексу України 2002 року, де в статті 256 «Заходи митних органів щодо контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності» [44] зазначено, що «...власник прав на об'єкт прав інтелектуальної власності, який має підстави вважати, що при переміщенні товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути

порушені його права на об'єкт прав інтелектуальної власності, має право подати заяву до Держмитслужби про реєстрацію товару, що містить такий об'єкт» [48].

Основним завданням Держмитслужби, при здійсненні митного контролю на кордоні, це ведення митного реєстру товарів. При цьому відповідно до рішення Кабінету Міністрів України визначено порядок та процедури реєстрації товарів, що містять об'єкти прав інтелектуальної власності.

Протягом 2001–2007 років до митного реєстру було внесено 306 товарів, із них 116 товарів у 2006 році, зокрема «...ліки та вироби медичного призначення, гігієнічні та косметичні вироби, алкогольні напої та тютюнові вироби, друкована продукція, устаткування і обладнання тощо» [96].

На нашу думку, початком другого етапу функціонування митного реєстру (2007– 2020 роки), можна вважати запровадження наступних законодавчих ініціатив:

- Порядку № 622 та основних положень Митного кодексу України 2002 року, зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України)» від 16.11.2006 р. № 359-V[80];

- Порядку № 648 та основних положень Митного кодексу України 2012 року. Порядок № 622 та зміни до Митного кодексу України 2002 року, були підготовлені на виконання пункту 56 Заходів щодо виконання у 2005 році Плану дій Україна-ЄС, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.04.2005 р. № 117-р «Про затвердження заходів щодо виконання у 2005 році Плану дій Україна-ЄС» [85].

Відповідно до вищенаведених нормативних документів Держмитслужбі у співпраці з Міністерством внутрішніх справ та Міністерством освіти та науки було доручено протягом поточного 2005 року підготувати та ввести в дію законодавство з питань митної сфери: щодо митного контролю прекурсорів, контрафактної та піратської продукції, товарів подвійного призначення, предметів культури.

Даний законопроект було підготовлено та надано до Верховної Ради України 26.10.2006 р. за № 2414. Цей законопроект було розроблено з метою приведення Митного кодексу України 2002 року у частині сприяння захисту прав інтелектуальної власності у відповідність до вимог Угоди ТРІПС_1994, що є однією з 28 Угод системи ГАТТ/СОТ та впроваджено у зв'язку з підготовкою набуття членства України у СОТ [105].

У період з вересня 2007 року по червень 2020 року в митному реєстрі було зареєстровано всього 4 504 об'єктів ПІВ, із них іноземні заявники зареєстрували 2 861 об'єкт прав інтелектуальної власності, що складає 63,5% від усіх зареєстрованих таких об'єктів із 56 країн світу. Перша реєстрація була здійснена 10.09.2007 р. на об'єкт прав інтелектуальної власності, як торговельна марка - комбінований (містить словесні та графічні елементи) знак для товарів і послуг «ПЕНТАЛГІН-ІСН» для маркування лікарського засобу у таблетованій формі для внутрішнього (перорального) застосування, охоронний документ свідоцтво України на знак для товарів і послуг № 67436 від 15.09.2006 р. виданий Державним департаментом інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України на підприємство ТОВ «Фармстандарт-Лексредства», РФ (305022, м. Курск, вул. Агрегатна, д.1А/18).

Початком третього етапу діяльності митного реєстру (з 2020 року) можна вважати внесення змін до Порядку № 648, у редакції наказу Міністерства фінансів України «Про внесення змін до Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» від 09.06.2020 р. № 282 [73] і основних положень Митного кодексу України 2012 року, зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» від 17.10.2019 р. № 202-ІХ [81].

За період з 19.11.2020 р. по 31.12.2022 р. в митному реєстрі було зареєстровано всього 830 об'єктів прав інтелектуальної власності, із них найбільша кількість зафіксовано у 2021 році – 626 об'єктів, в основному за

рахунок перереєстрації таких об'єктів у митному реєстрі. Майже половина – це 312 об'єктів на торговельні марки, зареєстровані в Україні (далі – НТМ).

Важливо відзначити, що лєвова частка (84,3%) реєстрації НТМ відбувалася від іноземних заявників, а за рахунок нерезидентів з США – це 101 об'єкт (38,4%). Також, у 2021 році простежується значне зростання реєстрації загальної кількості об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі від іноземних заявників 35 країн світу, та складає майже 90,0 %. Перша реєстрація у новому митному реєстрі була здійснена 19.11.2020 р., як і в попередньому реєстрі на об'єкт прав інтелектуальної власності, а саме торговельна марка - шоколад, яка має міжнародну реєстрацію (МТМ), охоронний документ - Свідоцтво про міжнародну реєстрацію знаку "Schogetten" від 09.03.1993 р. № 599418 (чинний до 09.03.2023 р.), правовласник - Ludwig Schokolade GmbH & Co. KG, Німеччина.

За зазначені періоди був різний перелік об'єктів прав інтелектуальної власності, які реєструвалися у митному реєстрі та відносно яких здійснювався захист на митному кордоні, у відповідності до визначеними законами України з питань інтелектуальної власності та в Цивільному кодексі України 2003 року. Так, наприклад з 15.06.2001 р. відповідно до Положення № 412 зазначено, що «Товари, що містять об'єкти інтелектуальної власності (далі - об'єкти інтелектуальної власності), - примірники наукових, літературних, художніх творів, у тому числі комп'ютерних програм, баз даних, фонограм, товарів, маркованих знаками для товарів та послуг із зазначенням їх походження, інших товарів, що як такі можуть бути зареєстровані Держмитслужбою» [67].

А вже відповідно до п.32, ст.1 «Визначення основних термінів і понять» першої редакції Митного кодексу України 2002 року, яка набрала чинності з 01.01.2004 р. зазначено, що до об'єктів прав інтелектуальної власності включаються усі об'єкти, які визначені законами з питань інтелектуальної власності [44].

Наразі, відповідно до п. 46, ч.1, ст. 4 «Визначення основних термінів і понять» [45], Митного кодексу України 2012 року зі змінами внесеними ЗУ

№202-IX, що набрали чинності з 14.11.2019 р. до об'єктів прав інтелектуальної власності, зокрема «належать об'єкти авторського права і суміжних прав, винаходи, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин, компонування напівпровідникових виробів» [45].

З 26.09.2019 р. відповідно до ч.1, ст.420 «Об'єкти права інтелектуальної власності» [115] ЦКУ_2003, в редакції Закону України від 19.09.2019 р. № 111-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення охорони прав на компонування напівпровідникових виробів» [115], визначено, що «...до об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать:

- літературні та художні твори;
- комп'ютерні програми;
- компіляції даних (бази даних);
- виконання;
- фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення;
- наукові відкриття;
- винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
- компонування напівпровідникових виробів;
- раціоналізаторські пропозиції;
- сорти рослин, породи тварин;
- комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення;
- комерційні таємниці» [115].

Порівняльна характеристика визначення терміну на підставі нормативних документів «Об'єкти права інтелектуальної власності захист яких здійснюється на митному кордоні» в залежності від дії митного реєстру зазначена у додатку О.

Динаміка показників зареєстрованих об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі з 2007 по 2020 роки представлена на рис.2.5.

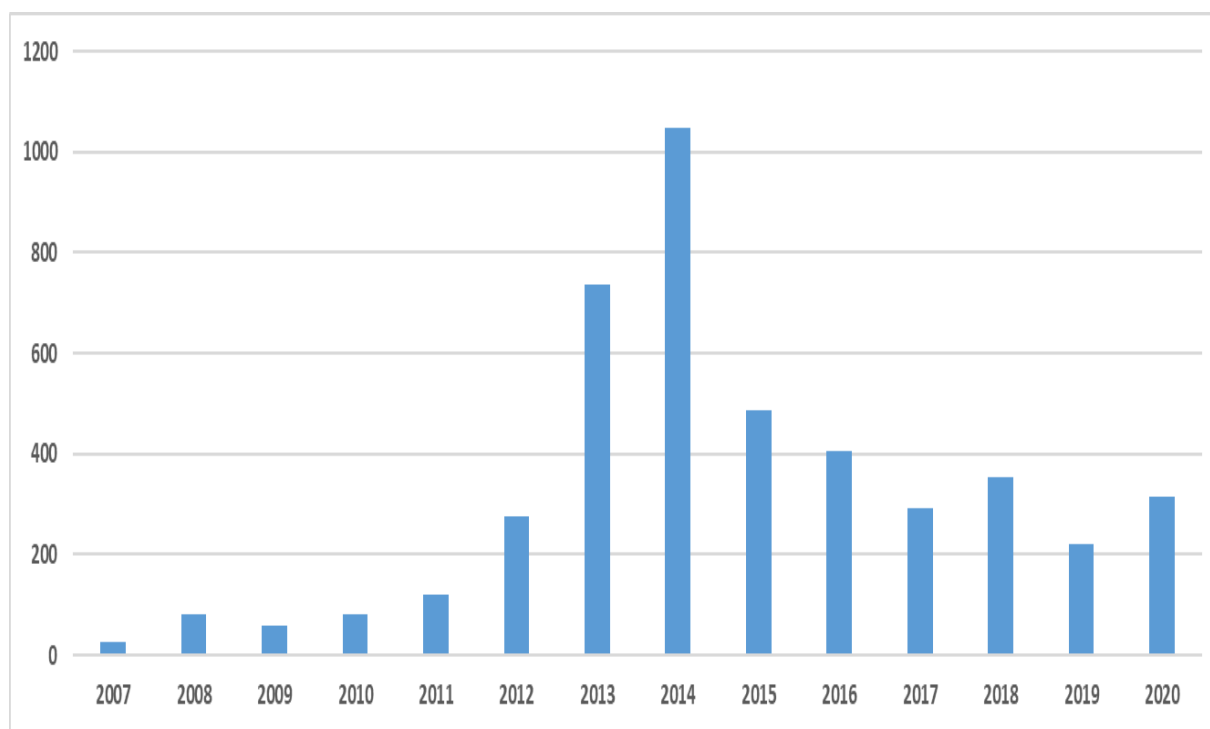

Рис.2.5. Динаміка показників зареєстрованих об'єктів ПІВ у митному реєстрі з 10.09.2007 р. по 24.06.2020 р.

Джерело: Складено автором на підставі даних Єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» Держмитслужби [48].

Як видно із рис.5, найбільша кількість об'єктів прав інтелектуальної власності зафіксовано у 2014 році – 1 048, із них 696 об'єктів (66,4 %) – промислові зразки, 283 об'єктів (27,0 %) - торговельні марки, 63 об'єктів (6,0 %) – корисні моделі.

В додатку П представлені загальні показники реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі в розрізі об'єктів. Так, за період з 10.09.2007р. по 24.06.2020р., було зареєстровано 4 504 об'єктів прав інтелектуальної власності, із них 2 435 реєстрацій припало на торговельні марки (54,1%), 1 832 реєстрацій торговельних марок (75,2%) здійснювали іноземні суб'єкти. Активність реєстрації від підприємств склала майже 93,0%. Кількість зареєстрованих промислових зразків у митному реєстрі склала 1 653

(36,7%), із них 881 (53,3%) здійснювали реєстрацію вже вітчизняні заявники. Активність реєстрації від підприємств склала 72,5%.

Динаміка реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі по рокам добре відслідковується в додатку Р. Тільки торговельні марки та промислові зразки протягом даного періоду часу реєструвалися постійно із року в рік, найменше реєструвались у митному реєстрі сорти рослин. При чому тільки за 2015 рік відбувалася реєстрація одночасно усіх шести досліджуваних об'єктів прав інтелектуальної власності.

Найбільша кількість зареєстрованих торговельних марок припадає на 2018 рік – 286, що складає майже 81,0% реєстрацій усіх об'єктів за рік. Із них майже 22,0 % – це торговельні марки, які реєстрували вітчизняні заявники.

Як було вже раніше зазначено, найбільша кількість зареєстрованих промислових зразків припадає на 2014 рік – 696, що становило майже 66,4 % реєстрацій усіх об'єктів за рік. Важливо відзначити, що із них, 260 об'єктів (27,4 %) були зареєстровані власником патентів «Еласт Холдінг ЛТД» (Беліз, Центральна Америка), це автозапчастини різних найменувань (134 записів), наприклад фільтр повітряний (15 записів), втулка (12 записів), гайка (10 записів).

Також важливо відзначити, що більшість зареєстрованих об'єктів даного підприємства у митному реєстрі за 2014 рік складало 43,0% від реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності усіх нерезидентів країн світу за даний період. Аналогічна ситуація простежувалася і у попередньому 2013 році, де кількість зареєстрованих промислових зразків даного заявника складає 213, це майже 29,0 % реєстрацій усіх об'єктів за рік.

В 2020 році простежується різке зростання реєстрації об'єктів авторських прав – 208, що складає майже 63,0 % реєстрацій усіх об'єктів за рік.

Доречно відзначити, що реєстрація відбувалася, як об'єкт авторського права – твір LEGO різних найменувань за процедурою «афідевіт» (це нотаріально завірений юридичний документ, при складанні якого людина

підтверджує даний факт під присягою) про наявність прав інтелектуальної власності на продукцію серії LEGO JURASSIC WORLD, Данія. Реєстрація зазначеного авторського права - твір LEGO, здійснювалася виключно за даною процедурою та виключно цим заявником.

Корисні моделі та винаходи почали реєструватися лише з 2012 року після набуття чинності нового Митного кодексу України 2012 року та набрання чинності Порядку № 648, тобто після 01.06.2012 р. І вже в 2020 році реєстрація цих об'єктів не відбувалася у зв'язку зі зміною восени 2019 року національного законодавства щодо захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. В подальшому, корисні моделі не включені до переліку об'єктів прав інтелектуальної власності, захист яких здійснюється на митному кордоні.

Найбільша кількість зареєстрованих корисних моделей припадає на 2014 рік – 63, із них більше 84,0 % – це корисні моделі, які реєстрували вітчизняні заявники, наприклад – це пристрої для зберігання та/або перевезення свіжих овочів та/або свіжих фруктів та/або свіжої зелені, що містить акумулятори холоду, тара для зберігання та транспортування очищених горіхових ядр та упаковка для зберігання та транспортування свіжих фруктів, овочів та зелені і т. д. Такі ж корисні моделі реєструвалися також у 2015–2018 роках.

Важливо відзначити, що ці корисні моделі, як об'єкти прав інтелектуальної власності, були предметом судових спорів, як «патентний тролінг». Найчастіше правовласники зловживали цим явищем, при переміщенні через митний кордон товарів, які містять дані об'єкти, у митному режимі «експорту». В подальшому це і спонукало виключити корисні моделі із переліку об'єктів прав інтелектуальної власності, захист яких здійснюється на митному кордоні.

Найбільша кількість зареєстрованих винаходів припадає на 2013 рік – 9, із них 7 – це винаходи, які реєстрували іноземні заявники, за національною процедурою, як засоби захисту рослин - винахід «Фунгіцидний засіб», Байєр

Інтелекчуел Проперті ГмбХ, Німеччина. Аналогічні винаходи, засоби захисту рослин реєструвалися в подальшому у наступних роках.

Сорти рослин у невеликих кількостях, реєструвалися у митному реєстрі тільки у 2014 та 2015 роках, українськими заявниками, як сорти сої культурної «Кубань» та «Терек». Охоронні документи - патенти України на сорти рослин, видавала Державна служба з охорони прав на сорти рослин Міністерства аграрної політики України.

На період дії правового режиму воєнного стану важливо створити в державі правові механізми захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності, не допустити втрати прав інтелектуальної власності. Тому, на державні органи, в тому числі і на Держмитслужбу, покладено обов'язок мінімізувати вплив негативних факторів та наслідків дії воєнного стану на підприємства та на громадян України у сфері інтелектуальної власності.

Так, упродовж 2022 року Держмитслужбою було забезпечено підготовку та взято участь у розробці наступних проектів:

– Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 р. № 2142-IX [82], відповідно до якого внесені зміни до Митного кодексу України 2012 року, в частині надання Кабінетом Міністрів України «права встановлювати категорії товарів, щодо яких митними органами не здійснюються заходи зі сприяння захисту прав інтелектуальної власності, а також встановлюється, що тимчасово на період дії воєнного, надзвичайного стану на території України продовження строку реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі здійснюється відповідно в автоматичному режимі» [82].

– Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення заходів із сприяння захисту прав інтелектуальної власності та реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» від 08.10.2022 р. № 1127 [22] зупиняє реєстрацію в митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності, що належать

фізичним та юридичним особам російської федерації, а також визначає, що до товарів, які містять об'єкти прав інтелектуальної власності таких осіб, заходи сприяння захисту прав інтелектуальної власності не застосовуються.

В наслідок цього, Держмитслужбою було вжито заходів по продовженню строків реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі в автоматичному режимі та припинилась реєстрація у митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності, що мають відношення до російської федерації. А також відмінено сприяння захисту прав інтелектуальної власності до товарів, що містять дані об'єкти.

Відповідно до «Звіту про результати роботи Державної митної служби України за 2022 рік, у розділі ведення митного реєстру та організація здійснення заходів сприяння захисту прав інтелектуальної власності» [35], станом на 31.12.2022 р. до митного реєстру за заявами правовласників зареєстровано 830 об'єктів прав інтелектуальної власності, з яких 796 – діючі, це торговельні марки, промислові зразки, винаходи, об'єкти авторського права, географічне зазначення. Упродовж 2022 року опрацьовано 1 337 заяв з питань ведення митного реєстру, за якими прийнято рішення: включено до митного реєстру 187 об'єктів прав інтелектуальної власності (14,0 %); надіслано запит за заявою по 83 таких об'єктів (6,2 %); відмовлено у реєстрації по 18 об'єктів прав інтелектуальної власності (1,4 %); внесені зміни до реєстрації 440 об'єктів прав інтелектуальної власності (32,9 %); продовжено реєстрацію 578 об'єктів прав інтелектуальної власності (43,2 %); виключено з митного реєстру 32 об'єктів прав інтелектуальної власності (2,4 %).

Із проведеного аналізу зареєстрованих об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі за заявами правовласників [48], що веде Держмитслужба встановлено (Рис.2.6.), що упродовж 2022 року подано заяв на реєстрацію об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі у 3 рази менше, ніж у 2021 році та простежується в середньому зниження активності митного реєстру на 70,1 %. Тенденція зниження майже на 55,0 % також простежується в порівнянні з показниками в середньому за 2010-2021

роки. Основним фактором, який призвів до зменшення кількості поданих заяв, став, перед усім, конфлікт між російською федерацією та Україною та загальне зниження економічної активності протягом цього періоду. Також вплинуло на зменшення кількості поданих заяв те, що в 2020 році старий митний реєстр був ліквідований, і в 2021 році відбулася фактично перереєстрація об'єктів права інтелектуальної власності в новому митному реєстрі. На початок 2022 року більшість відомих товарних марок вже були включені до митного реєстру.

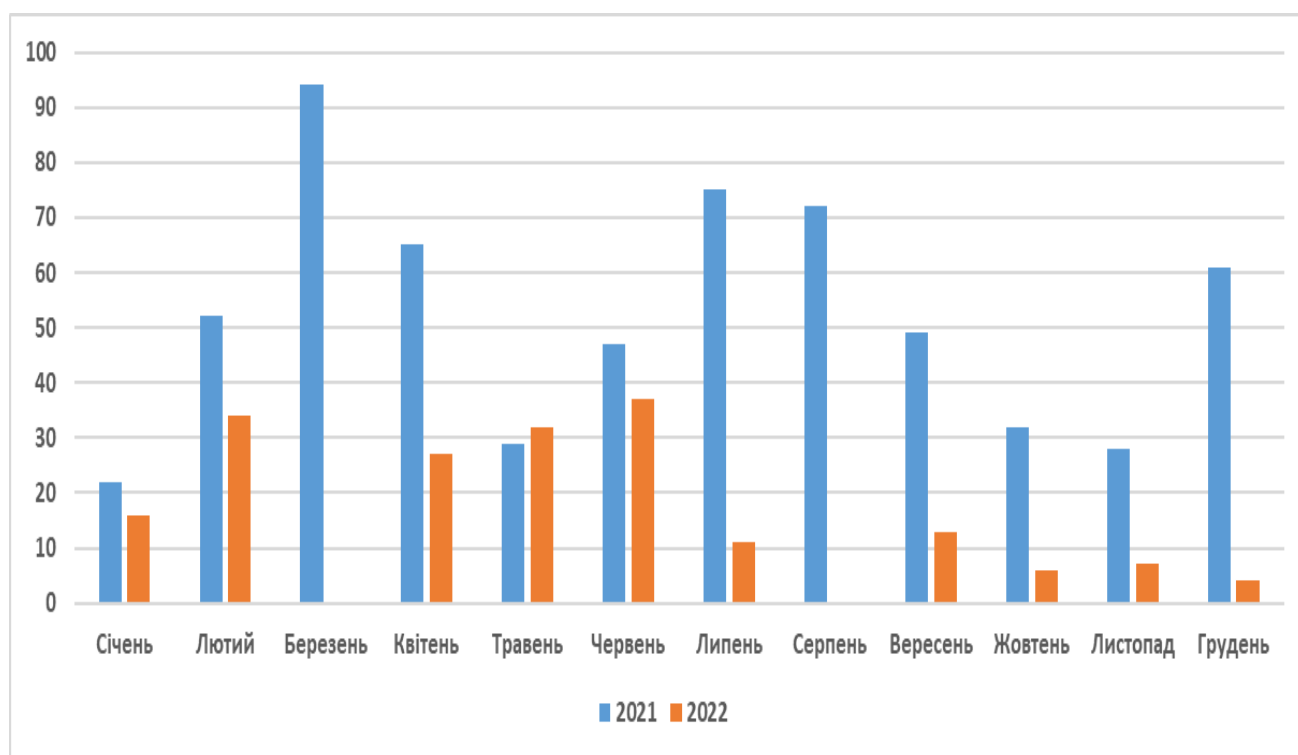

Рис.2.6. Порівняльна помісячна динаміка реєстрації об'єктів ПІВ у митному реєстрі за 2021-2022 роки

Джерело: Складено автором на підставі даних Єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» Держмитслужби [48].

У 2022 році лівова частка складається із зареєстрованих об'єктів прав інтелектуальної власності, які складають торговельні марки (172 об'єкта, що становить 92,0 %), з яких: 131 (76,2 %) мають правову охорону за національним законодавством та 41 (23,8 %) мають правову охорону

відповідно до міжнародних норм; 6 об'єктів авторського права; 6 промислових зразків (всі знаходяться під захистом норм національного законодавства); 1 географічне зазначення «COGNAC».

У 2022 році в митному реєстрі було зареєстровано 17 українських торговельних марок, що належать резидентам України, включаючи правовласників та виробників оригінальних товарів. Інформація про суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, стосовно яких існує підозра щодо переміщення неавтентичних товарів, надана для 19 об'єктів права інтелектуальної власності, які були зареєстровані у 2022 році. Крім того, для 24 реєстрацій подано візуальні матеріали контрафактних товарів.

Висновки до розділу 2

У результаті проведеного аналізу впливу інтелектуальної власності на інноваційний розвиток економіки України автором зроблено наступні висновки:

1. З метою забезпечення всебічного розвитку економічних відносин України з іншими державами на взаємовигідній основі, зовнішньоекономічні послуги, в тому числі і послуги, пов'язані з інтелектуальною власністю, займають особливе місце у зовнішньоекономічній діяльності України.

2. Обґрунтовано специфіку функціонування послуг з інтелектуальною власністю в сфері зовнішньоекономічних відносин. Вони не проходять митного контролю та оформлення (не оформлюється митна декларація), оскільки не приймають форму матеріальних об'єктів, на які розповсюджуються права власності.

3. Крім цього, відповідно до проведеного нами системного аналізу за останнє десятиліття простежуються наступні тенденції функціонування ринку інтелектуальної власності. Так, дослідження макропоказників у сфері зовнішньоекономічних відносин демонструють не стабільність розвитку даного ринку, при чому як на національному, так і міжнародному рівні. Про це

свідчить падіння загальних обсягів зовнішньої торгівлі послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю в Україні та відповідно не рівномірні темпи зростання даного ринку.

Так, за 2021 рік експорт «08.Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності» здійснювався більше ніж в 100 країн світу (40,0% від усіх країн та територій світу) на суму 61,8 млн дол. США, що складає всього 0,5% від наданих Україною зовнішньоекономічних послуг (9 місце із 12), імпорту здійснюється із 76 країн світу (30,4 %) на суму більше ніж 10 разів у порівнянні з експортом (625,8 млн дол. США), що складає 7,8% від наданих Україною ЗЕП (7 місце із 12). Відповідно до показників що аналізуються, торгівельне сальдо від'ємне (-564,0 млн дол. США), при цьому коефіцієнт покриття експортом імпорту товарами 0,10.

Найбільш значні обсяги з країнами світу по експорту належать Кіпру та рф – 9,1 млн дол. США (15,2 %), при чому, питома вага експортної частини послуг пов'язаних з використанням інтелектуальної власності до загального обсягу даних країн не велика та складає всього 2,4 % та 0,6 % відповідно, в той же час імпортна частка даних країн значно більша – 12,9 % та 5,3 % відповідно. Найбільші обсяги імпорту послуг належать Ірландії – 108,9 млн дол. США (17,4 %), при чому питома вага імпоротної частини послуг пов'язаних з використанням інтелектуальної власності до загального обсягу країни становить 28,9 %, в той же час експортна частка значно менше всього 1,4 %.

4. На наш погляд, важливо відзначити розвиток наступної тенденції – збільшення кількості підприємств які задіяні у сфері надання експортних послуг. Так, кількість підприємств, які здійснюють надання всієї сукупності експортних послуг складає 10 300 це практично у 218 країн світу (87,2 %), тоді як імпортні послуги надають 7 382 суб'єкти господарювання із 183 країн світу (73,2 %).

При цьому, слід зазначити, що в порівнянні з послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю, простежується позитивне торговельне сальдо

(4 809,1 млн дол. США). Розрахований нами коефіцієнт покриття експортом імпорту товарами складає 1,6.

5. Проаналізувавши макроекономічні показники ГП, можна зробити висновок, що останнім часом в Україні простежується потенціал інноваційного розвитку, а саме в результатах інноваційного розвитку (OUT.6), це науково-практичні результати в галузі знань і технологій, де загальний рейтинг даного суб-індексу за останні роки доволі високий та займає 36 позицію із 132 економік світу, не зважаючи на те що є невелике падіння на 12 пунктів в порівнянні з ГП 2020.

Також, поряд з цим, зазначаємо, що Україна єдина країна Європи, яка залишається в блоці економік світу з дохідною частиною нижче середнього рівня, що знаходиться в межах від 1 046,0 до 4 095,0 дол. США за класифікацією Світового банку. Щоб покращити інноваційну спроможність України, необхідно покращити наступні показники, що відносяться в першу чергу, до умов інноваційного розвитку (IN.), а саме до інституцій (IN.1.) - це індекс політичної, правової, оперативної та безпекової стабільності, що впливають на бізнес-операції (IN.[18]1.1.1.); інфраструктури (IN.3.) – це валове накопичення капіталу (IN.3.2.3.); розвиток внутрішнього ринку (IN.4.) – це позики для мікрофінансових організацій (IN.4.1.3.), ринкова капіталізація вітчизняних компаній, зареєстрованих на біржі (IN.4.2.1.), накопичення венчурного капіталу (IN.4.2.); розвиток бізнесу (IN.5.) – це активізація щодо заключення угод про спільні підприємства (IN.5.2.4.).

Отже, на думку автора, європейський вибір та наявність певних тенденцій розвитку інноваційного та інтелектуального потенціалу забезпечують гідне місце України у світовому просторі.

6. Одним із способів захисту прав інтелектуальної власності та попереджувального характеру впливу на підприємства і громадян, що працюють на ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, а також одним з шляхів, який забезпечує оперативне виявлення товарів, які порушують права інтелектуальної

власності, в тому числі контрафактних та піратських товарів, потенційних порушень і порушників при переміщення товарів через митний кордон України, які містять об'єкти прав інтелектуальної власності, є використання митного реєстру.

Відповідно до діючого митного законодавства, у Митного кодексу України 2012 року, запроваджено окремий розділ, главу та статтю, що регулюють процедури реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі. Національне митне законодавство в частині охорони прав інтелектуальної власності на митному кордоні повністю побудовано на Угоді ТРІПС_1994 та ряду Регламентів ЄС.

7. Проведені нами дослідження, в першу чергу законодавчої бази, дозволили зробити висновок що, в частині становлення та запровадження захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні, відповідно до критерію нумерації, можливо виділити три етапи діяльності митного реєстру (перший – 2001 рік по 2007 рік; другий – 2007 рік по 2020 рік; третій - 2020 рік по теперішній час).

Розділ 3

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

3.1 Економіко-математичний прогноз реформування вітчизняного ринку інтелектуальної власності

Проведені нами дослідження дали змогу зробити висновок, що найбільш значними із зовнішньоекономічних послуг, які пов'язані з використанням інтелектуальної власності є послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю, як експорту так і імпорту, питома вага яких становить майже половину від загального обсягу зовнішньоторговельних операцій на світовому ринку послуг.

На нашу думку, зв'язок між розвитком інтелектуальної власності у сфері зовнішньоекономічних відносин та валовим внутрішнім продуктом має велике значення в контексті розвитку національної економіки та залучення зовнішніх інвестицій. Попередні дослідження свідчать, що ефективне управління інтелектуальною власністю та її дієве використання можуть стимулювати інноваційність, забезпечувати конкурентоспроможність підприємств та сприяти залученню іноземних інвестицій.

Так, наприклад, збільшення обсягу послуг франшизи та використання торгової марки може свідчити про активний експорт українських товарів та послуг на зовнішні ринки, що позитивно впливає на баланс платіжного балансу та сприяє зростанню ВВП. Крім того, збільшення обсягу послуг, пов'язаних з ліцензійною діяльністю, свідчить про залучення іноземних компаній до співпраці з українськими підприємствами, що може сприяти технологічному обміну та підвищенню інноваційного потенціалу країни.

На наш погляд, українська економіка є відкритою для виходу на світові ринки та рухається у напрямі інтенсивного розвитку зовнішньоекономічних

відносин. Підвищення обсягів зовнішньої торгівлі та інвестицій може позитивно впливати на зростання ВВП та розвиток економіки в цілому.

Активне використання інтелектуальної власності та надання послуг у сфері інтелектуальної власності на зовнішніх ринках може створити додаткові джерела доходу для українських підприємств та забезпечити їхню конкурентоспроможність у глобальному масштабі. Враховуючи зростаючу роль зовнішньоторговельних послуг інтелектуальною власністю та їх вплив на розвиток ринку, бізнес-середовища, та національної економіки, на нашу думку, є актуальним аналіз ключових показників в даному контексті за допомогою регресійної моделі, що дозволить, на нашу думку, встановити залежність між зовнішньоторговельною діяльністю у сфері послуг інтелектуальною власністю та макроекономічними показниками розвитку економіки України.

На наш погляд, таке дослідження має великий практичний і науковий інтерес, оскільки може виявити ключові фактори, які впливають на економічне зростання України та сприяти розробці ефективних політик управління інтелектуальною власністю та підтримки інноваційного розвитку. Окрім того, може послужити основою для подальших досліджень у галузі економіки та інтелектуальної власності.

Побудова економіко-математичної моделі впливу зовнішньоекономічної діяльності у сфері інтелектуальної власності на макроекономічні показники України є досить складним завданням, оскільки вибір показників, які характеризують зовнішньоекономічні відносини не завжди підтверджується достовірними статистичними даними.

Нами було обрано п'ять ключових показників, які здатні відобразити основні тенденції в даному напрямку, а саме: обсяги зовнішньої торгівлі України. Їх важливо врахувати, оскільки ці показники відображають обсяги послуг інтелектуальної власності, які країна експортує та імпортує, і можуть мати великий вплив на ВВП. Міжнародний обмін інтелектуальною власністю, тобто показники зовнішньої діяльності, пов'язані з такою власністю, такі як

патенти, авторські права, товарні знаки, технологічні ліцензії тощо. Вони можуть відображати імпорт та експорт технологій та знань.

Крім цього, проаналізовано загальний баланс платежів України зовнішніх торговельних та інвестиційних операцій, включаючи поточний рахунок, капітальний рахунок та фінансовий рахунок. Також, враховано зміни валютного курсу, які суттєво впливають на конкурентоспроможність експорту та імпорту України, що, в свою чергу, має вплив на ВВП. Досліджено регіональні та світові тенденції такі як, стан економіки українських торговельних партнерів, політичні рішення, що впливають на зовнішню діяльність тощо.

Отже, на думку автора, вхідні дані для побудови регресійної моделі включають наступні показники: розмір валового внутрішнього продукту України, вираженого у цінах поточного року (залежна змінна Y), млрд грн; обсяги торгівлі послугами франшизи та використання торгової марки, млрд грн (X_1); ліцензійна діяльність, млрд грн (X_2); курс валют, грн (X_3); патентна діяльність, млрд грн (X_4) та інші роялті, млрд грн (X_5) (Табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Показники для побудови регресійної моделі впливу
зовнішньоекономічної діяльності у сфері інтелектуальної власності на
рівень ВВП України**

Рік	Номінальний ВВП, млрд грн (Y)	Франшиза та використання торгової марки, млрд грн (X_1)	Ліцензійна діяльність, млрд грн (X_2)	Курс валют, грн (X_3)	Патентна діяльність, млрд грн (X_4)	Інші роялті, млрд грн (X_5)
2013	1 454,90	2,4	4,16	7,99	0,05	0,87
2014	1 566,70	2,28	3,11	11,89	0,12	1
2015	1 979,50	2,88	3,46	21,84	0,07	1,29
2016	2 383,20	2,99	4,25	25,55	0,08	1,69
2017	2 982,90	4,71	4,95	26,6	0,11	1,8
2018	3 558,70	6,05	6,35	27,2	0,11	2,07
2019	3 974,60	5,89	6,94	25,85	0,27	2,8
2020	4 194,10	5,04	8,55	26,96	1,02	2,51
2021	5 459,60	6,58	9,06	27,29	0,12	3
2022	5 191,00	3,8	5,07	32,34	0,05	1,58

Джерело: Складено автором за даними офіційних сайтів Мінфіну [54], НБУ [55] та Держстату [53].

Обрані показники для аналізу впливу зовнішньоекономічної діяльності у сфері інтелектуальної власності на ВВП України, а саме, обсяг послуг франшизи та використання торгової марки, обсяг послуг, пов'язаних з ліцензійною діяльністю, послуги, пов'язані з патентною діяльністю, інші роялті та курс валют та обсяг торгівлі послугами інтелектуальної власності, мають свою доцільність та обґрунтованість з кількох причин:

По-перше, інтелектуальна власність, така як патенти, франшизи, торгові марки, ліцензії та інші права, є важливою складовою економічного потенціалу країни. Вона може генерувати значну додану вартість, особливо якщо країна активно використовує свою інтелектуальну власність та надає послуги в цій сфері іншим країнам.

По-друге, оскільки інтелектуальна власність може стати об'єктом міжнародної торгівлі та інвестицій, обсяг послуг та обміну, пов'язаних з інтелектуальною власністю, може суттєво впливати на зовнішньоекономічну діяльність країни і, відповідно, на її ВВП.

По-третє, всі обрані автором показники, мають кількісну природу, що дозволяє їх аналізувати за допомогою методів економіко-математичного моделювання, також, інформація про обсяги послуг франшизи, ліцензійної діяльності, патентних послуг та торгівлю послугами інтелектуальної власності часто доступна з різних джерел, що дозволяє використовувати їх для аналізу. Таким чином, ці показники дають змогу визначити зв'язок між ЗЕД у сфері інтелектуальної власності та ВВП України.

Вибір оптимальної регресійної моделі вимагає ретельного аналізу даних, визначення природи залежності між показниками та ВВП, а також потребує економічного експертного знання. Також вкрай необхідним є перевірка статистичної значущості коефіцієнтів та адекватності моделі. Кращим підходом в цьому контексті є використання статистичних пакетів програмного забезпечення IBM SPSS Statistic 13.

Оскільки природа залежної змінної (ВВП) може мати нелінійний характер залежності від показників зовнішньоекономічної діяльності, то на

наш погляд, використання логарифмічної множинної регресійної моделі дозволяє виявити нелінійні зв'язки між змінними та ВВП. Також, логарифмування даних може зробити розподіл значень більш нормальним, що сприяє кращій роботі класичних методів статистичного аналізу, таких як регресія.

На нашу думку, логарифмічна трансформація змінних дає більш зрозумілі та інтерпретовані коефіцієнти регресії. Наприклад, логарифмічний коефіцієнт представляє відсоткові перетворення змінної впливу на ВВП. Таким чином, пропонується побудувати множинну регресійну модель наступного виду:

$$y = \beta_0 + \beta_1 \ln(x_1) + \beta_2 \ln(x_2) + \beta_3 \ln(x_3) + \beta_4 \ln(x_4) + \beta_5 \ln(x_5) + \varepsilon$$

де: y - залежна змінна, яку ми намагаємося спрогнозувати.

$\beta_0, \beta_1 \dots \beta_i$ – коефіцієнти моделі, які визначають зв'язок між залежною змінною та логарифмами незалежних змінних;

$\ln(x_1), \ln(x_2) \dots \ln(x_i)$ - логарифми незалежних змінних $x_1, x_2 \dots x_i$, які піддаються логарифмуванню перед використанням у моделі;

ε - помилка моделі, яка враховує випадкові відхилення між передбаченими і спостережуваними значеннями y ;

i – кількість факторів моделі;

Для визначення значущості впливу факторів на результативну ознаку, необхідно здійснити кореляційний аналіз та побудувати парну матрицю кореляцій, що є обов'язковим етапом для більш повного аналізу зв'язків між змінними. Автором здійснено кореляційний аналіз за методом Пірсона та Спірмена (рис.1). Кореляція Пірсона дозволяє виявити лінійні залежності, вимагає нормального розподілу даних і надає статистичну значущість зв'язків. З іншого боку, кореляція Спірмена менш чутлива до лінійних залежностей, допускає не нормальний розподіл даних і може використовуватись з категоріальними змінними. Використання обох типів кореляції доповнює один одного і забезпечує більш об'єктивні та точні результати дослідження зв'язків між змінними (Табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Матриця парних кореляцій за Пірсоном і Спірменом

		ВВП (Y), млрд.грн	Франшиза та викор. ТМ (X1), млрд грн	Ліцензійна діяльність (X2), мрд грн	Курс валют (X3), грн	Патентна діяльність (X4), млрд грн	Інші роялті (X5), млрд грн
ВВП (Y), млрд грн	Кореляція Пірсона	1	0,775**	0,801**	0,801**	0,269	0,787**
	Кореляція Спірмена	1	0,818**	0,891**	0,927**	0,379	0,806**
Франшиза та викор. ТМ (X1), млрд грн	Кореляція Пірсона	0,775**	1	0,874**	0,648*	0,283	0,920**
	Кореляція Спірмена	0,818**	1	0,927**	0,770**	0,489	0,939**
Ліцензійна діяльність (X2), мрд грн	Кореляція Пірсона	0,801**	0,874**	1	0,530	0,577	0,919**
	Кореляція Спірмена	0,778**	0,778**	1	0,600*	0,414	0,778**
Курс валют (X3), грн	Кореляція Пірсона	0,801**	0,648*	0,530	1	0,198	0,660*
	Кореляція Спірмена	0,927**	0,770**	0,770**	1	0,165	0,661*
Патентна діяльність (X4), млрд грн	Кореляція Пірсона	0,269	0,283	0,577	0,198	1	0,437
	Кореляція Спірмена	0,379	0,489	0,532	0,165	1	,691*
Інші роялті (X5), млрд грн	Кореляція Пірсона	0,787**	0,920**	0,919**	0,660*	0,437	1
	Кореляція Спірмена	0,806**	0,939**	0,915**	0,661*	0,691*	1
**. Кореляція значима на рівні 0,01 (двостороння).							
*. Кореляція значима на рівні 0,05 (двостороння).							

Джерело: розраховано автором.

Кореляційний аналіз включає вивчення отриманих даних щодо мультиколінеарності та перевірку значимості зв'язку для порівняння факторів з метою включення їх у регресійну модель. Результати, розраховані в програмному середовищі SPSS, можна інтерпретувати без зайвих зусиль, оскільки значимий зв'язок одразу виділяється, і розраховане критичне значення коефіцієнта кореляції підтверджує ці результати. Значення коефіцієнта кореляції знаходиться між -1 і 1. Кореляція 1 означає ідеальний позитивний зв'язок, -1 означає ідеальний негативний зв'язок, а 0 означає відсутність зв'язку. Знак (+) під час кореляції вказує на позитивний зв'язок, коли значення однієї змінної збільшується, значення іншої також збільшується. Знак (-) вказує на негативний зв'язок, коли значення однієї змінної збільшується, значення іншої зменшується. Тобто, величина кореляції показує силу зв'язку між змінними. Чим ближче значення кореляції до -

1 або 1, тим сильніший зв'язок. Значення кореляції близько до 0 вказує на слабкий зв'язок. Однак, слід розуміти, що кореляція не вказує на причинно-наслідкові зв'язки між змінними, а лише на наявність асоціацій.

Таким чином, проведений нами кореляційний аналіз показує наявність сильного лінійного зв'язку між результативною ознакою - номінальний ВВП України (Y), та факторними ознаками, що дозволяє зробити висновок про тісний статистичний зв'язок між цими змінними, а саме: франшиза та використання торгової марки (X1) – 0,775/0,818; ліцензійна діяльність (X2) – 0,801/0,778; курс валют (X3) – 0,801/0,927. Зв'язок між факторною ознакою патентна діяльність (X4) малозначущий і нижчий за розраховане критичне значення – 0,269/0,379, також, спостерігається сильний зв'язок між факторними ознаками X1 та X5, X2 та X5, що свідчить про наявність мультиколінеарності, з метою її усунення, факторні ознаки X4 та X5 будуть згруповані та включені в регресійну модель, як єдина ознака. Отже, для побудови якісної та адекватної регресійної моделі фактори X4 та X5 групуємо, а фактор X3 виключаємо задля уникнення гетероскедастичності і таким чином отримуємо трьох факторну логарифмічну регресійну модель.

Дисперсійно-регресійний аналіз дозволив дослідити вплив усіх факторів на показник валового внутрішнього продукту України. Розраховані стандартизовані коефіцієнти бета визначають силу впливу кожної екзогенної змінної на ендегенну (Табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Результати регресійного аналізу

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Бета	Т	Значимість	95,0% Довірчий інтервал для В		Статистика колінеарності	
	В	Стандартна похибка				Нижня межа	Верхня межа	Допуск	VIF
<i>(Константа)</i>	6,558	0,757		8,668	<,001	4,706	8,409		
<i>Франшиза та використання ТМ (X1), млрд грн</i>	0,567	0,606	0,472	0,936	0,385	-0,916	2,050	0,155	6,443
<i>Ліцензійна діяльність (X2), млрд грн</i>	0,320	0,691	0,245	0,464	0,659	-1,370	2,011	0,141	7,078
<i>Патентна діяльність та інші роялті (X4), млрд грн</i>	0,196	0,547	0,184	0,358	0,733	-1,142	1,533	0,149	6,726
а. Залежна змінна: ВВП (Y), млрд.грн									

Джерело: розраховано автором.

На основі вищенаведених результатів регресійного аналізу можна зробити наступні висновки:

1) Стандартні помилки коефіцієнтів: Стандартні помилки вказують на точність оцінок коефіцієнтів регресії. Наприклад, для першої змінної (x_1) стандартна помилка складає 0,606, вказує, що очікуване значення коефіцієнта регресії може відрізнятись від його фактичного значення на 0,606 одиниць. Аналогічно для інших змінних на 0,691 та 0,547 відповідно.

2) Коефіцієнти регресії: Коефіцієнти регресії вказують на зміну залежної змінної (y) за кожну одиницю зміни незалежної змінної. Наприклад, для змінної X_1 коефіцієнт регресії дорівнює 0,567, що означає, що з збільшенням значення X_1 на одиницю, y збільшується на 0,567 одиниць.

3) Значення t : Значення t та відповідні p -значення використовуються для перевірки статистичної значущості кожного коефіцієнта регресії. Наприклад, для константи значення t дорівнює 8,668, що вказує на високу статистичну значущість цього коефіцієнта. Інші значення t -статистики мають дещо нижчі показники, що зумовлено обмеженням набором даних.

4) VIF (Variance Inflation Factor): VIF використовується для виявлення мультиколінеарності між змінними. Зазвичай значення VIF менше 10 вважається припустимим, і в даному випадку значення VIF для всіх змінних знаходиться в межах припустимих значень.

Загалом, отримана регресійна модель має статистично значущі коефіцієнти, і велика частина варіації залежної змінної пояснюється за допомогою незалежних змінних. Таким чином, отримана регресійна модель набуває наступного вигляду:

$$y = 6,558 + 0,567 \ln(x_1) + 0,320 \ln(x_2) + 0,196 \ln(x_3) + \varepsilon$$

Отримані значення показників в побудованій нами регресійній моделі, слід розуміти наступним чином: дана модель є логарифмічною нелінійною регресійною моделлю, де y представляє залежну змінну (валовий внутрішній продукт України), а x_1 , x_2 та x_3 є незалежними змінними. У отриманій моделі значення 6,558 – константа (інтерсепт) – це є очікуване значення y , коли

значення x_1 , x_2 та x_3 дорівнюють нулю, коефіцієнти 0,567, 0,320 та 0,196 коефіцієнти регресії перед логарифмами. Вони показують, наскільки змінюється y при збільшенні значень логарифмічних на одиницю, при умові, що інші змінні залишаються незмінними. ε – це помилка апроксимації, яка враховує випадкові відхилення між фактичними значеннями y і передбаченими значеннями, що отримані за допомогою моделі.

Ця модель дозволяє оцінити вплив логарифмів на залежну змінну y , що може бути корисно для дослідження складних нелінійних зв'язків між змінними. Високий R-квадрат (0,763) свідчить про те, що модель добре підходить для апроксимації даних, і більш ніж 76 % варіацій валового внутрішнього продукту України можуть бути пояснені за допомогою логарифмів обраних факторних ознак. Тобто, при зростанні на 1 % факторної ознаки X_1 – загального обсягу торгівлі франшизами та торгової марки, вираженої у млрд грн, рівень ВВП країни зросте на 0,567 %, відповідно зростання обсягів ліцензійної діяльності (X_2) на 1 % рівень ВВП зросте на 0,32 %, а зростання обсягів патентної діяльності та інших роялті (X_3), млрд грн на 1 %, призведе до зростання ВВП на 0,196 %. Дослідження взаємозв'язку між рівнем ВВП країни та показниками факторної ознаки було проведено за допомогою логарифмічної нелінійної регресійної моделі. Зазначені результати дозволяють зробити припущення про позитивний вплив обсягів торгівлі франшизами, ліцензійної діяльності та інших роялті на економічні показники ВВП країни. Аналіз вказує на те, що підвищення цих факторних ознак сприяє збільшенню ВВП, що може бути пов'язано з покращенням комерційної активності, розвитком нових технологій та інновацій в економіці. Проте, для додаткового підтвердження цих зв'язків, необхідно здійснити додаткові дослідження, уточнити припущення та здійснити перевірку статистичної значущості знайдених зв'язків та адекватності моделі з подальшим її використанням для прогнозування рівня ВВП.

На відсутність гетероскедастичності в отриманій моделі вказує діаграма розсіювання (Рис.3.1.). Гетероскедастичність вказує на нерівномірність

дисперсії за різних значень незалежних змінних у регресійній моделі. Це означає, що похибки моделі можуть бути різними для різних значень незалежних змінних. Отримана діаграма розсіювання показує графічне відображення взаємозв'язку між стандартизованими прогнозними значеннями та стандартизованими залишками (похибками) моделі. У стандартизованому просторі, який відображається на діаграмі, значення похибок знаходяться в діапазоні від -3 до 3. Якщо діаграма розсіювання показує, що стандартизовані прогнозні значення не виходять за межі діапазону (-3 до 3) та мають рівномірне розподілення по всьому графіку, це свідчить про відсутність гетероскедастичності в моделі. Значить, дисперсія похибок в моделі є стабільною та однаковою для різних значень незалежних змінних. Такий результат цілком задовольняє наші очікування, оскільки відсутність гетероскедастичності допомагає зберегти ефективність та надійність оцінок параметрів моделі. У випадку виявлення гетероскедастичності, можуть бути вжиті певні корекційні заходи для поліпшення результатів аналізу.

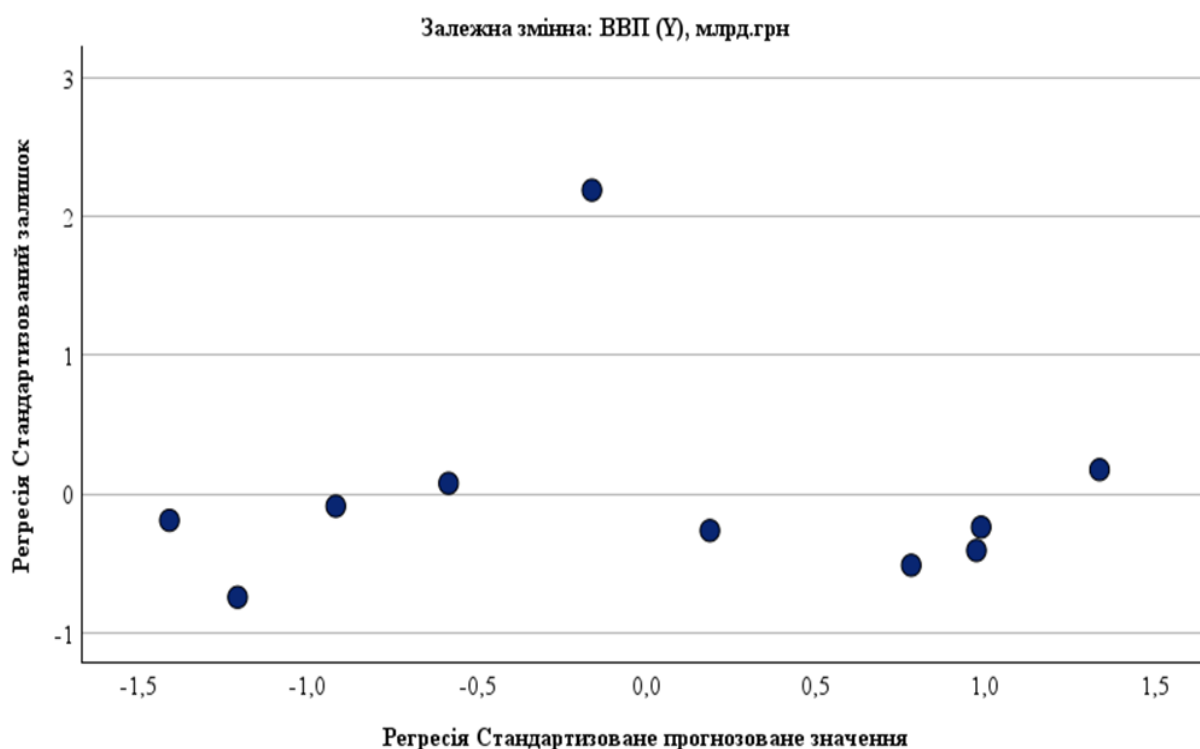

Рис.3.1. Діаграма розсіювання залишків

Джерело: побудовано автором.

На основі здійсненої статистики Дарбіна-Уотсона (DW) виявлено відсутність автокореляції в регресійній моделі (Табл.3.4.).

Таблиця 3.4.

Ключові показники моделі

R	R-квадрат	Скорегований R-квадрат	Стандартна похибка оцінки	F	Дарбін-Уотсон
0,873	0,763	0,644	0,284	1,963	1,801

Джерело: розраховано автором

Автокореляція в регресійних моделях вказує на наявність кореляції між похибками моделі для різних спостережень. Зазвичай, при моделюванні регресії ми припускаємо, що похибки не мають автокореляції і є некорельованими. Статистика Дарбіна-Уотсона (DW) є популярним індикатором для виявлення автокореляції в залишках регресійної моделі. Значення DW знаходиться в діапазоні від 0 до 4. Значення близьке до 2 інтерпретується як показник відсутності автокореляції (автокореляційний термін «некорельованість»). У даному випадку, значення DW рівне 1,801, що досить близьке до 2. Це свідчить про те, що похибки моделі не мають статистично значущої автокореляції, і вони можуть вважатися некорельованими. Такий результат підтверджує адекватність моделі та дозволяє використовувати отримані оцінки параметрів з високою надійністю для проведення статистичних тестів і зробити обґрунтовані висновки. Уникнення автокореляції в залишках регресійної моделі є важливим, оскільки наявність автокореляції може призвести до ненадійних оцінок параметрів моделі та недостовірних статистичних висновків

Також важливим у моделі є значення F-статистики, що використовується для оцінки загальної статистичної значущості моделі. В отриманій моделі значення F дорівнює 6,438, що показує статистично значущий вплив всіх змінних взагалі. Значення R вказує на силу зв'язку між залежною і незалежними змінними. Отримане значення R дорівнює 0,873, що свідчить про досить сильний лінійний зв'язок між змінними. R-квадрат

дорівнює 0,763, що показує, що 76,3% варіації залежної змінної може бути пояснені за допомогою незалежних змінних.

На нормальний розподіл у моделі вказує графік розподілу залишків (Рис.3.2.). Адже на за його допомогою можна оцінити, наскільки добре залишки підпорядковуються нормальному розподілу. Залишки в моделі представляють різницю між фактичними значеннями (залежної змінної) та передбаченими значеннями, отриманими за допомогою регресійної моделі. Нормальний розподіл залишків є одним із важливих припущень в регресійному аналізі. Коли залишки мають нормальний розподіл, це дозволяє нам зробити правильні статистичні висновки та коректно оцінити параметри моделі. Крім того, нормальний розподіл залишків підтверджує, що регресійна модель адекватно описує спостережувані дані. У разі, якщо на графіку розподілу залишків спостерігаються відхилення від нормального розподілу, можуть виникнути проблеми з ненадійністю оцінок, і може бути необхідно переглянути або уточнити модель. В таких випадках можуть бути застосовані різні техніки для корекції розподілу залишків, такі як перетворення даних або використання альтернативних розподілів залишків.

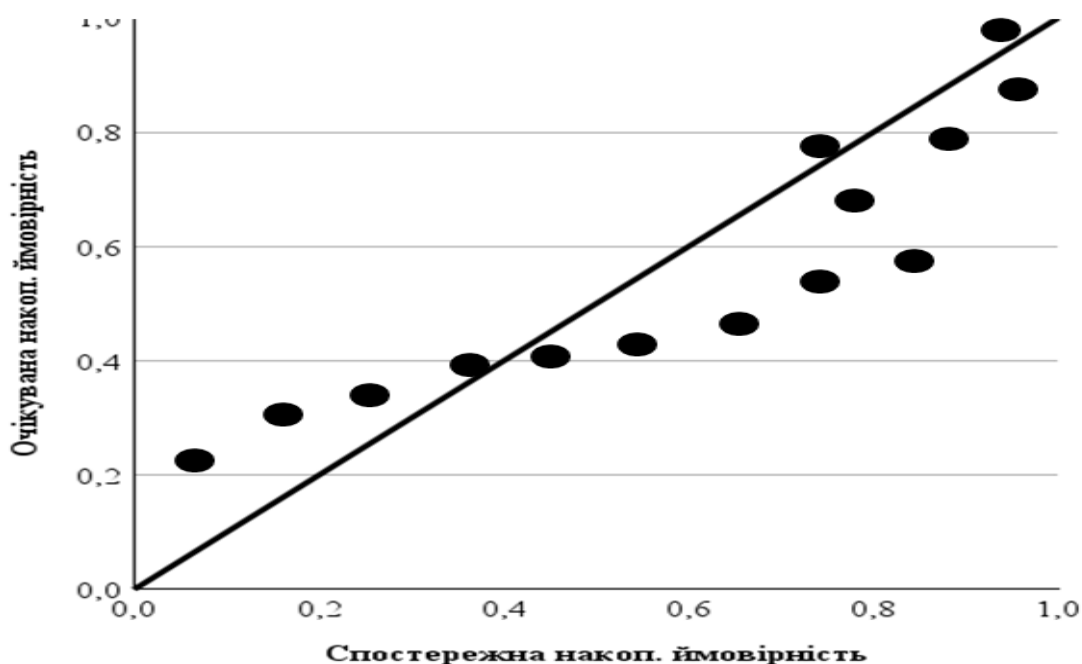

Рис.3.2. Графік розподілу стандартизованих залишків моделі

Джерело: побудовано автором

Дослідження засноване на регресійному моделюванні, вивчає зв'язок між залежною змінною – рівнем ВВП країни, та незалежними змінними, які включають обсяг торгівлі франшизами та торгової марки, ліцензійну діяльність та обсяг патентної діяльності та інших роялті. Результати аналізу засвідчили позитивну впливову залежність між зазначеними факторними ознаками та ВВП країни. Таким чином, використання отриманої регресійної моделі для прогнозування та її практичне значення можна обґрунтувати з позиції прогнозування, адже отримана регресійна модель базується на статистичних зв'язках між залежною змінною (ВВП) та незалежними змінними (торгівля франшизами, ліцензійна діяльність, патентна діяльність). З використанням цієї моделі можна прогнозувати значення ВВП для майбутніх періодів, залежно від передбачуваних значень незалежних змінних. Це дозволяє зробити прогнози розвитку економіки, що має велике практичне значення для планування бюджету, інвестиційної політики, торгівлі та інших галузей економіки.

З позиції практичної значущості, то отримана регресійна модель надає кілька переваг, модель дозволяє оцінити вплив кожної з незалежних змінних на залежну змінну (ВВП). Це допомагає ідентифікувати, які фактори мають найбільший вплив на економічний зріст і на які змінні слід звернути увагу для сприяння економічному розвитку. Засновані на моделі прогнози допомагають прогнозувати ВВП країни на основі змінних, які впливають на економіку. Це дозволяє уряду, підприємствам та інвесторам виробляти кращі рішення та планувати діяльність. Модель дозволяє ідентифікувати ключові фактори, які впливають на ВВП, і це може допомогти визначити пріоритети для розвитку економіки. Наприклад, якщо ліцензійна діяльність має найбільший вплив, то уряд може зосередитися на стимулюванні інновацій та ІВ. Модель дозволяє перевірити ефективність та вплив різних економічних політик на ВВП. Це може допомогти оцінити, наскільки ефективними є різні заходи та виробити більш оптимальні рішення.

Таким чином, проведене автором дослідження показало, що питома вага зовнішньоекономічних послуг складає майже 5 частину в загальному обсязі зовнішньоторговельному обороті товарами та послугами в Україні, а зовнішня торгівля України послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю в загальному обсязі зовнішньоекономічних послуг становить біля 4,0 %. Але не зважаючи на це, зовнішньоекономічні послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності, розвиваються швидкими темпами за останні 5 років, при цьому імпорт даними послугами зріс в 1,7 разів, а експорт - в 3,2 рази. Дані показники свідчать про динамічний розвиток інтелектуальної власності, як в Україні так і у всьому світі.

Обсяг торгівлі франшизами та торговою маркою, ліцензійна діяльність та обсяг патентної діяльності та інших роялті мають позитивний вплив на рівень ВВП країни. Збільшення цих факторних ознак сприяє зростанню економіки та підвищенню ВВП. Результати дослідження підкреслюють важливість інноваційної діяльності, ліцензійних угод та патентних прав для економічного зростання країни. Це може стимулювати розвиток нових технологій, продуктів і послуг, що в свою чергу сприяє підвищенню конкурентоспроможності національного ринку та залученню іноземних інвестицій.

Високий коефіцієнт детермінації $R^2=0,763$ свідчить про те, що модель достатньо точно пояснює зміни ВВП країни. Це надає підстави для розробки та впровадження ефективної державної політики, спрямованої на підтримку факторів, що позитивно впливають на економіку. Отримана регресійна модель може використовуватися для прогнозування ВВП на майбутні періоди з урахуванням очікуваних значень незалежних змінних. Це дозволяє зробити обґрунтовані економічні прогнози та планувати розвиток країни на основі зроблених прогнозів.

Графік розподілу залишків моделі підтверджує нормальний розподіл та відсутність автокореляції в залишках. Це дозволяє довіряти отриманим оцінкам параметрів моделі та зробленим статистичним висновкам.

Узагальнюючи, дослідження підтвердило існування позитивної залежності між обсягом торгівлі франшизами, ліцензійної діяльності та патентної діяльності та ВВП країни. Висновки дослідження мають важливе практичне значення для розробки ефективної економічної політики, прогнозування економічного зростання та стимулювання інноваційної діяльності та інтелектуальної власності.

3.2 Напрями оптимізації регулювання ринку інтелектуальної власності з урахуванням світового досвіду, та його адаптації до міжнародних стандартів

Створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні є фундаментом для інноваційної моделі економічного розвитку, її модернізації та підвищення конкурентоспроможності у світі. При цьому, основну роль охорони інтелектуальної власності відіграють контролюючі органи, що створенні та функціонують у складі Міністерства фінансів України, в тому числі і Державна митна служба України.

Так, відповідно до пункту 9 частини 2 статті 544 Митного кодексу України 2012 року, «здійснюючи митну справу, митні органи виконують такі основні завдання, як сприяння захисту прав інтелектуальної власності, вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів» [97].

Орієнтація на ринкову модель господарювання з поступовим входженням України до європейського економічного простору, забезпечується також і запровадженням європейських норм, щодо захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні країни. При цьому дотримання прав інтелектуальної власності, це зобов'язання України, закріплене не тільки в нормах ТРІПС_1994, але й Угоди про асоціацію_2014.

Так, починаючи з моменту підписання торговельно-економічних та галузевих положень Угоди про асоціацію (27.06.2014 р.), Україна взяла на себе ряд зобов'язань, в тому числі і поступового наближення митного законодавства України до законодавчих норм в сфері митних відносин ЄС, як це визначено в стандартах ЄС та міжнародних стандартах.

Основним кроком у даному напрямі стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» [81] (далі – ЗУ № 202-IX).

Крім цього, з моменту підписання економічної частини Угоди про асоціацію_2014 ВРУ було прийнято 21 Законопроекти (ЗПУ), у сфері інтелектуальної власності, із них прийнято тільки 7 Законів України. В розрізі скликань Верховної Ради України це - ВРУ VIII скликання (листопад 2014 по липень 2019 року) ЗПУ – 13, ЗУ – 2 та ВРУ IX скликання (вересень 2019 по теперішній час) ЗПУ – 8, ЗУ – 5.

Зокрема, більша частина законопроектів Верховної Ради України VIII скликання була знову перереєстрована новою Верховною Радою IX скликання, в тому числі, щодо змін до Митного кодексу відносно захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Прийняття Закону України № 202-IX передували два законопроекти – від 06.05.2016 р. № 4614 та від 02.09.2019 р. № 1230.

Слід зауважити, що суб'єктом права законодавчої ініціативи Законопроект № 4614 від 06.05.2016 р. виступав Кабінет Міністрів України. Але даний проект Закону, крім профільних комітетів, так і не розглядався у залі Верховної Ради України, і тому 29.08.2019 р. даний проект було відкликано. Тому, восени 2019 року у Верховній Раді України IX скликання було зареєстровано новий проект Закону № 1230 від 02.09.2019 р. І практично через місяць 17 жовтня 2019 року було прийнято вже Закон України № 202-IX, який набрав чинність 14 листопада цього року.

Також Закон України № 202-IX було прийнято на виконання вимог чинного законодавства України декілька законодавчих актів які сформували основну правову базу:

1. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС в які було визначено пріоритетні сфери уніфікації законодавства України до законодавства ЄС;

2. Розпорядження Кабінету міністрів України від 17.09.2014 р. № 847-р «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [101], яке фактично сформувало план заходів з імплементації Угоди про асоціацію на 2014–2017 роки.

3. Міністерством фінансів України були розроблені плани впровадження деяких актів законодавства ЄС у напрямку оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі (Розпорядження КМУ від 22.04.2015 р. № 391-р.)

4. Розпорядженням КМУ від 18.02.2016р. № 217-р «Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р» [101], в якому було затверджено заходи з впровадження розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» [101] Угоди про асоціацію на 2016-2019 роки.

5. Постановою КМУ від 25.10.2017 р. № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [101] було обґрунтовано план заходів з виконання Угоди про асоціацію

Відповідно до ЗУ №202-IX обґрунтовується необхідністю приведення положень МКУ_2012, зокрема Розділу XIV «Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» [35], у відповідність до положень (6 міжнародних документів):

1. Частина III «Забезпечення прав інтелектуальної власності» Угоди ТРІПС_1994 (зі змінами, внесеними від 06.12.2005 р.).

2. Регламенту Ради (ЄС) від 07.2003 р. № 1383/2003 «Щодо митних дій проти товарів, підозрюваних в порушенні окремих прав інтелектуальної власності та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права, без шкоди результатам поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності» [11].

3. Регламенту (ЄС) «Про товари, що знаходяться у ручному багажі подорожуючих, що приїхали з третьої країни» № 1186/2009 від 16.11.2009 р.

4. Імплементативного Регламенту комісії (ЄС) № 1352/2013 від 4 грудня 2013 року яким «...встановлюються форми документів, передбачені Регламентом (ЄС) № 608/2013 Європейського Парламенту та Ради щодо захисту прав інтелектуальної власності митними органами і митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності» [11].

5. Регламенту (ЄС) № 608/2013 Європейського Парламенту та Ради від 12 червня 2013 року «Про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності та про припинення дії Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003» [11] стосовно митного забезпечення ПІВ і митного контролю за дотриманням ПІВ в рамках виконання статей 84 «Наближення законодавства у митній сфері», 250 «Заходи на кордоні» та Додатка XV «Наближення митного законодавства» до Угоди про асоціацію та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 Регламенту (ЄС).

6. В рамках виконання положень статі 84 «Наближення законодавства у митній сфері» (Розділ IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», Глава 5 «Митні питання та сприяння торгівлі»), статі 250 «Заходи на кордоні» (Розділ IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», Глава 9 «Інтелектуальна власність», Частина 3 «Захист прав інтелектуальної власності») та Додатка XV «Наближення митного законодавства» до Угоди про асоціацію (Економічна Угода про асоціацію від 27.06.2024 р.).

Отже, даним законодавчим актом були внесені кардинальні зміни (всього біля тридцяти змін – 27 змін) на ринку регулювання інтелектуальної власності.

Так, було переглянуто та доповнено перелік об'єктів ПІВ, сприяння захисту яких здійснюється під час переміщення товарів через митний кордон України. Нова редакція визначення (вилучено корисні моделі, доповнено компонування напівпровідникових виробів) (п.46, ч.1, ст.4 МКУ_2012).

Ведені нові визначення основних термінів і понять: «Піратські товари» (п. 38-1, ч.1, ст. 4 МКУ_2012), «Товари, що підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності» (п. 57-1, ч. 1, ст.4 МКУ_2012).

Отримали нову редакцію визначення основних термінів і понять: «Контрафактні товари» (п. 17, ч. 1, ст. 4 МКУ_2012).

На нашу думку, досить важливими були введенні нові поняття, щодо процедур митного контролю та оформлення «Оригінальні товари» (ч. 3, ст. 397 МКУ_2012), «Швидкопсувні товари» (ч. 4, ст. 399 МКУ_2012), «Невелика партія товарів, щодо яких застосовується процедури призупинення митного оформлення та знищення під час переміщення (пересилання) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях» (ч. 2, ст. 401-1 МКУ_2012).

Необхідно звернути увагу, що була вилучена процедура, як обов'язкова передача митному органу для зберігання зразків товарів, які можуть бути використані в навчальних цілях (п. 11, ч. 1, ст. 238 МКУ_2012) та замість цього встановлена «...процедура, що за рішенням правовласника перед знищенням товарів може здійснюватися взяття їх проб (зразків), які можуть бути використані в навчальних цілях» [35] (ч. 4, ст. 401 МКУ_2012).

Крім цього, вилучена процедура, що перед знищенням товарів відбираються зразки товару, «які зберігаються митним органом протягом року в таких умовах, щоб вони могли бути елементами доказу, прийнятними в судових процедурах, де може бути необхідним їхнє використання» [35] (ч. 4, ст. 401 МКУ_2012).

Водночас, було розширено перелік товарів, які можуть зберігатися на складах митних органів, «митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (доповнено невеликі партії товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях» [35], ст. 401-1 МКУ 2012) (п. 8, ч. 5, ст. 238 МКУ 2012).

Також була визначена нова процедура «...відшкодування витрат митних органів, пов'язаних зі зберіганням товарів, митне оформлення яких призупинено на підставі даних митного реєстру, за ініціативою митного органу та невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях» [35] (ч. 6, ст. 239 МКУ_2012).

Досить суттєвим стало запровадження нового порядку митного контролю і митного оформлення товарів, що містять об'єкти прав інтелектуальної власності, зокрема визначені чіткі заходи митних органів щодо сприяння захисту таких прав, що застосовуються до товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності (ч. 1, ст. 397 МКУ_2012).

Крім цього визначено умови для товарів до яких застосовуються заходи митних органів у разі підозри у порушенні прав інтелектуальної власності, що переміщуються через митний кордон України у разі ввезення, вивезення, а також з метою транзиту, і до товарів, що поміщуються в митні режими крім знищення або руйнування та відмови на користь держави (ч. 1, ст. 397 МКУ_2012).

Також визначено, що у разі підозри у порушенні ПІВ щодо товарів, митні формальності відносно яких здійснюються без подання митної декларації, «...митними органами призупиняється виконання митних формальностей щодо таких товарів на:

- підставі даних митного реєстру;
- за ініціативою митного органу;

– достроковий випуск товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності» [35], згідно з положеннями статей 399 або 400, або 401-1 МКУ 2012 (ч. 1, ст. 397 МКУ_2012).

Чітко зафіксовано, що Міністерство фінансів є єдиним визначальним органом у встановленні порядку застосування заходів для сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими особами (до цього цими питаннями займалися, як КМУ так і Мінфін) (ч. 1, ст. 397 МК_2012).

Крім того, були переглянуті умови для товарів, щодо яких не застосовуються заходи митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності (вилучено з цього переліку припаси) (ч. 3, ст. 397 МКУ_2012).

Також були додані наступні нові процедури:

– незастосування заходів для сприяння захисту ПІВ стосовно переміщення оригінальних товарів через митний кордон України в тих випадках, коли такі товари були виготовлені з дозволу правовласника або вироблені особою, яка має відповідні повноваження від правовласника на виробництво певної кількості товарів, але кількість перевищує обумовлену домовленістю між цією особою та правовласником (ч. 3, ст. 397 МКУ_2012).

– правовласник не має права вимагати відшкодування будь-яких матеріальних збитків від митних органів у зв'язку з тим, що не були застосовані заходи для сприяння захисту його ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України, які підозрюються у порушенні таких прав (ч. 5, ст. 397 МКУ_2012).

– у разі призупинення митного оформлення товарів за даними митного реєстру, за ініціативою митного органу, достроковий випуск товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні ПІВ, пов'язаних із зберіганням цих товарів, здійснюється за рахунок

правовласника відповідно до статей 399, 400 і 401-1 МКУ 2012 відшкодування витрат, (ч. 6, ст. 397 МКУ_2012).

Крім цього, визначено, що правовласник, «має право безоплатно подати до Держмитслужби, заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт прав інтелектуальної власності з метою реєстрації такого об'єкта у митному реєстрі» [35] (ч. 2, ст. 398 МКУ_2012).

Водночас визначено, що «інформація про об'єкти прав інтелектуальної власності, зареєстровані в митному реєстрі, доводиться до митних органів через єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів» [35] (ч. 4, ст. 398 МКУ_2012).

Також було дозволено зберігання товарів, митне оформлення яких призупинено, без їх розміщення на складі митного органу (дозволено на складі підприємства). Всі витрати, щодо зберігання товарів здійснюється за рахунок власника таких товарів (ч. 1, ст. 399 МКУ 2012).

Однозначно встановлено, що розміщення і зберігання товарів, митне оформлення яких призупинено, є обов'язковим на складі митного органу тільки у разі отримання митним органом інформації від правовласника про наявність ознак порушення його прав інтелектуальної власності (ч. 1, ст. 399 МКУ_2012).

Також встановлено, що митний орган може за власною ініціативою призупинити митне оформлення товарів з порушенням прав інтелектуальної власності, за винятком швидкопсувних (ч. 1, ст. 399 МКУ 2012).

Крім того були виключені наступні процедури:

- відшкодування митним органам витрат, пов'язаних із зберіганням товарів, у разі призупинення митного оформлення товарів, на підставі даних митного реєстру (раніше була процедура відшкодування за рахунок правовласника) (ч. 15, ст. 399 МКУ_2012);
- відшкодування митним органам, власнику товарів та декларанту витрат, пов'язаних із зберіганням товарів, у разі призупинення митного

оформлення товарів за ініціативою митного органу (раніше була процедура відшкодування за рахунок правовласника) (ч. 6 , ст. 400 МКУ_2012).

Також доповнено процедуру дострокового випуску товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, визначено статтею 400-1 (ст. 400-1 МКУ_2012);

Внесено певні зміни до процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено через підозру у порушенні прав інтелектуальної власності. Підходи до знищення таких товарів у досудовому порядку були переглянуті. Тепер, якщо власник товарів відмовляється від їх розміщення у митний режим, їх може бути знищено чи руйновано після надання митницею згоди на це або в випадку відсутності заперечень щодо знищення. У такому випадку правовласник вважається уповноваженим на розміщення таких товарів у митний режим знищення чи руйнування (ст. 401 МКУ_2012).

Також, автор звертає увагу, що процедура призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, які переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, була розширена та доповнена, що визначено статтею 401-1 (ст.4 01-1 МКУ_2012).

Треба відзначити, що нововведенням даного законодавчого акту є суттєві зміни при функціонуванні економічної категорії «паралельного імпорту» На нашу думку, можливість паралельного імпорту залежить від підходу до принципу вичерпання прав, який діє у певній країні.

У світі, відповідно до теорії права, можливо виділити наступні підходи до принципу вичерпання прав: національний, регіональний, міжнародний, а також транснаціональний принципи. Закон № 202-IX фактично впроваджує міжнародний принцип вичерпання права, відповідно до якого митне оформлення оригінальних товарів, тобто товарів, виготовлених за згодою правовласника, або товарів, виготовлених особою, яка має відповідні повноваження від правовласника на виробництво певної

кількості товарів, включаючи ті, що перевищують обумовлену домовленістю між цією особою та правовласником, повинно проводитись митними органами без застосування заходів для сприяння захисту прав інтелектуальної власності, які застосовуються до товарів, підозрюваних у порушенні прав інтелектуальної власності.

Згідно зі світовою практикою, очікується, що ці зміни позитивно позначаються на здоровій ринковій конкуренції. Тепер навіть малим імпортерам надається можливість ввозити оригінальні товари, здійснюючи оплату всіх необхідних митних платежів паралельно з правовласником чи офіційними дилерами.

На нашу думку, основними результатами прийняття даного законодавчого акту стало наступне:

1) Узгодження митного законодавства України в галузі захисту інтелектуальної власності із стандартами та практикою Європейського Союзу є зобов'язанням нашої держави в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;

2) Посилення боротьби з контрафактними та піратськими товарами;

3) Прискорення переміщення через митний кордон України та митного оформлення оригінальних товарів;

4) Сприяння розвитку міжнародної торгівлі та підвищенню інвестиційної привабливості України;

5) Запровадження нового порядку застосування заходів для сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії між митними органами, правовласниками, власниками та декларантами;

6) Перезапускання процедури та введення в дію нового порядку реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі.

Наслідками запровадження даних змін, свідчить динаміка якості вжитих митними органами заходів, щодо захисту прав інтелектуальної власності у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Результати роботи митних органів України відображені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Динаміка показників роботи митних органів України відносно вжиття заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів за 2012-2022 роки

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Загальна кількість прийнятих рішень про призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні ПІВ	1 340	2 792	3 074	3 382	7 139	9 705	7 259	6 880	1 907	406	298
Кількість випадків застосування митницями процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні ПІВ, або знищене маркування	2	8	0	11	6	1	14	16	87	79	95
Загальна кількість справ про ПМП за фактами переміщення товарів через митний кордон України з порушенням ПІВ, од.	18	23	6	22	17	14	12	21	42	41	55

Джерело: складено автором на підставі офіційних даних Державної фіскальної служби з 2014 по 2019 роки, та Державної митної служби за 2020-2022 роки

Як бачимо із проведеного нами аналізу, значно зменшилась кількість випадків призупинення митного оформлення за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності. Так, за 2019 рік – митне оформлення призупинялося у 6 880 випадках, а за 2020 рік – 1 907 випадків, за 2021 та 2022 роки – зменшення майже в 4,7 разів та 6,4 разів відповідно.

В той же час простежується значне збільшення випадків знищення товарів з порушенням прав інтелектуальної власності та знищення маркування майже в 6 разів, а також простежується тенденція до збільшення складання протоколів про порушення митних правил за фактами переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності, що свідчить про якісний підхід до даного напрямку роботи митних органів.

Таким чином, проведене нами дослідження дозволяє зробити висновок, що практично завершено трансформування законодавчої бази України та сформовано основний механізм системи державного регулювання у сфері сприяння захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Наразі проходить адаптація митних органів України до нових принципів роботи, з урахуванням нових стандартів та напрацювання досвіду.

Крім того, у вересні 2022 року в Брюсселі була підписана «Угода між Україною та ЄС про участь України у програмі «Митниця» з метою розширення співпраці в митній сфері». Цей крок є важливим для подальшого поглиблення співпраці між Україною та ЄС у митних питаннях, особливо у зв'язку з набуттям нашою державою статусу кандидата в члени ЄС. З 1 жовтня 2022 року набули чинності положення «Конвенції про процедуру спільного транзиту», що відкрило для українського бізнесу можливість міжнародного переміщення товарів з 35 іншими країнами-учасницями, включаючи використання одного транзитного документа.

3.3 Обґрунтування показників роботи національних митних органів щодо зовнішньоекономічного захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності України

Проведені нами дослідження показали, що сучасний етап розвитку світової торгівлі характеризується тим, що все більша частина експортно-імпортних операцій кожної країни припадає на товари, які містять об'єкти прав інтелектуальної власності. Тобто, важливість інтелектуальної детермінанти стає значущою у зв'язку з ускладненням взаємодії економічного, виробничого та торговельного потенціалу на світовому ринку в контексті розширення міжнародної господарської співпраці.

Тому, надзвичайно важливою стає завдання охорони та сприяння захисту об'єктів прав інтелектуальної власності, економічно-правова частина якого на митному кордоні набуває першочергового значення в умовах посилення світової глобалізації економічних процесів.

Відповідно до чинного митного законодавства, призначення митних органів – це створення сприятливих умов для розвитку ЗЕД, забезпечення безпеки суспільства та захист митних інтересів України, тобто національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення митної справи.

Фактично Держмитслужба, митниці та митні пости, здійснюючи митну справу, в тому числі, виконують такі основні завдання, як «сприяння захисту ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України, вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів» [97].

Для більш виваженого, обґрунтованого прийняття рішення та якісного аналізу щодо захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні, на нашу думку, необхідно мати широкий спектр аналітичних показників

діяльності митних органів. Тому, нами було всебічно досліджено аналітичні дані та сформовано реєстр звітів з електронних ресурсів Держмитслужби (Табл.3.6), щодо роботи митних органів України відносно вжиття заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності у процесі здійснення ЗЕД, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів.

Таблиця 3.6

**Реєстр Звітів про виконання Планів роботи Державної
фіскальної служби України**

1.	ЗВІТ про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2015 рік. // Державна фіскальна служба України. 19 січня 2016 року. – 2016. – С. 96. URL : http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf
2.	ЗВІТ про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2016 рік. // Державна фіскальна служба України. 16 лютого 2017 року.– 2017. – С. 84. URL : http://sfs.gov.ua/data/files/199244.pdf
3.	ЗВІТ про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2017 рік. // Державна фіскальна служба України. 20 лютого 2018 року.– 2018. – С. 117. URL : http://sfs.gov.ua/data/files/223549.PDF
4.	Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2018 рік. // Державна фіскальна служба України. 26 березня 2019 року. – 2019. – С. 112. URL : http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf
5.	Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на перше півріччя 2019 року. // Державна фіскальна служба України. - 16 серпня 2019 року. – 2019. - С. 209. URL : http://sfs.gov.ua/data/files/247196.pdf

Джерело: складено автором на підставі офіційних даних Державної фіскальної служби [30], [31], [32], [33], [34].

Аналіз було проведено через дослідження наступних показників, а саме:

- загальну кількість зареєстрованих об’єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі станом на кінець року;
- кількість зареєстрованих об’єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі у поточному році;
- випадки, коли митне оформлення товарів призупиняється через підозру у порушенні прав інтелектуальної власності на підставі інформації, занесеної до митного реєстру (ст. 399 МКУ_2012);

- випадки призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності за ініціативою митного органу (ст. 400 МКУ_2012);

- випадки, коли застосовується спрощена процедура знищення товарів, митне оформлення яких було призупинено через підозру у порушенні прав інтелектуальної власності (ст. 401 МКУ_2012);

- кількість справ про ПМП за фактами ввезення на митну територію України товарів з порушенням охоронюваних законом ПІВ, одиниці (ч. 1, ст. 476 МКУ_2012);

- сукупна вартість товарів у справах про порушення митних правил, що стосуються ввезення на митну територію України товарів із порушенням прав інтелектуальної власності, які підлягають захисту законом.

На нашу думку, даний набір показників носить досить загальний, хаотичний та поверхневий характер. Тобто, він не відповідає повній інформації, і фактично унеможливорює об'єктивно та всебічно оцінити роботу митних органів у сприянні захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.

Враховуючи проведені нами дослідження, автор обґрунтовує власну методику системи показників роботи митних органів України відносно вжиття заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України (Додаток С).

Дану систему можливо розділи на чотири розділи:

Перший розділ «Реєстрація об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі за заявами правовласників»;

Другий розділ «Аналіз заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України»;

Третій розділ «Звернення до судових та інших уповноважених органів з метою забезпечення захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України»;

Четвертий розділ «Результат застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України».

На думку автора, у першому розділі «Реєстрація об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі за заявами правовласників» повинні міститись наступні дані:

1.1. Загальна кількість всього зареєстрованих об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі з початку реєстрації станом на кінець поточного року, в тому числі в залежності від виду об'єкта прав інтелектуальної власності та системи реєстрації (за національною процедурою, або міжнародною системою). Важливо відзначити, що відповідно до п. 46, ч. 1, ст. 4 Митного кодексу України 2012 року, зі змінами внесеними ЗУ № 202-IX, з 14.11.2019 р. до об'єктів прав інтелектуальної власності, сприяння захисту яких здійснюється під час переміщення через митний кордон України, належать: об'єкти авторського і суміжних прав, винаходи, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин і компонування напівпровідникових виробів.

Даний показник свідчить про загальну реєстрацію об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі, що дає можливість аналізувати, які саме об'єкти прав інтелектуальної власності зареєстровані, типи цих об'єктів, за якою системою здійснювалася реєстрація даних об'єктів (національною чи міжнародною), коли відбулась реєстрація і на який термін (дата, місяць, рік), який орган надав охоронний документ, а також відомості про суб'єкта прав інтелектуальної власності -правовласника, і в тому числі і належність до вітчизняних чи іноземних правовласників та відомості про уповноважену особу.

Строк реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі визначається з урахуванням строку, зазначеного у Заяві про сприяння захисту належних правовласнику майнових прав та майнових прав на об'єкт прав інтелектуальної власності, але такий строк не може перевищувати 1

року з дня реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі (строки на 6 місяців, на 1 рік; або до 1 року). Строк реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі може бути продовжений на строк, зазначений у Заяві про продовження строку реєстрації такого об'єкта у митному реєстрі, але не більше ніж 1 рік. Даний показник показує, яка кількість об'єктів прав інтелектуальної власності була зареєстрована за поточний рік тобто з початку року. Свідчить про реєстрацію об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі в поточному році і дає можливість аналізувати основні показники за рік. Виходячи із вищезазначеного, доцільно знати, яка фактична кількість об'єктів прав інтелектуальної власності задіяна у сприянні захисту.

1.2. Кількість зареєстрованих об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі за заявами правовласників в електронному вигляді. Відповідно до нового Порядку № 282 «...заяви про сприяння захисту належних правовласнику майнових прав на об'єкт прав інтелектуальної власності можуть подаватися у три способи: у паперовій формі; у вигляді сканованої копії засобами електронного зв'язку; або в електронній формі за допомогою засобів інформаційно-телекомунікаційних систем Держмитслужби. Даний показник демонструє, яка кількість об'єктів прав інтелектуальної власності була зареєстрована за поточний рік саме в електронному вигляді, що скорочує фізичні черги подачі документів» [72].

1.3. Кількість зареєстрованих об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі в залежності від системи реєстрації, за національною процедурою чи за міжнародною системою. Такий показник дає зрозуміти, саме по якій із діючих систем здійснюється реєстрація.

1.4. Кількість зареєстрованих об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі в залежності від суб'єктів-заявників: громадяни – фізичні особи (громадяни – фізичні особи: громадяни України; громадяни – фізичні особи: іноземці); підприємства, в тому числі фізичні особи-підприємства

(вітчизняні підприємства; іноземні підприємства). Даний показник показує, яка категорія суб'єктів-заявників.

У другому розділі «Аналіз заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» варто проводити аналіз:

2.1. Загальної кількості призупинень митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності. Цей показник враховує загальну кількість призупинень митного оформлення за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності. Це необхідно в подальшому для проведення поглибленого аналізу причин призупинення.

При цьому, кількість призупинень митного оформлення товарів «за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності має враховувати:

- кількість випадків призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру» [45] (ст. 399 МКУ_2012). Дане призупинення застосовується, у разі якщо «під час проведення митного контролю митний орган на підставі даних митного реєстру, виявляє товари, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, їх митне оформлення призупиняється в термін на 10 робочих днів (даний термін може бути продовжений до 10 робочих днів)» [45];

- кількість випадків призупинення митного оформлення швидкопсувних товарів (ч. 4, ст. 399 МКУ_2012). Це нова процедура призупинення митного оформлення швидкопсувних товарів застосовується виключно на підставі даних митного реєстру та не може застосовуватися за ініціативою митного органу. Строк призупинення швидкопсувних товарів становить три робочі дні та не може бути продовжений. Швидкопсувні товари - це товари, термін придатності для споживання або використання яких закінчується протягом 20 днів з моменту призупинення їх митного оформлення;

- кількість випадків призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу (ст. 400 МКУ_2012). Митний орган може

ініціювати призупинення митного оформлення товарів, якщо виникає підозра, що переміщення цих товарів через митний кордон України може порушити права інтелектуальної власності, і правовласник не подав заяву щодо сприяння захисту своїх майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності. Таке призупинення не стосується швидкопсувних товарів;

– кількість випадків призупинення митного оформлення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних правових відносинах та міжнародних економічних відносинах за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (ст. 401-1 МКУ_2012). Це відноситься до товарів, які переміщуються через митний кордон України в межах однієї депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях або в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях. Це обмеження визначається кількістю товарних підкатегорій згідно з УКТ ЗЕД, не більше трьох одиниць, або загальною вагою брутто, яка не має перевищувати два кілограми.

На наш погляд, у разі призупинення митного оформлення невеликої партії товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних правових відносинах та міжнародних економічних відносинах, за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, такі товари можуть бути знищені за процедурою, визначеною Митним кодексом України, у разі дотримання таких умов: є підозра, що такі товари можуть бути контрафактними або піратськими; товари не є швидкопсувними; є інформація про об'єкти прав інтелектуальної власності, товари, що його містять; згода правовласника на застосування процедури знищення невеликих партій товарів внесені до митного реєстру об'єкту прав інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону.

Вимоги статті 401-1 МКУ_2012 відносяться до двох послідовних заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності – призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів,

тобто після призупинення повинно бути знищення, але в законодавстві не зазначено, що обов'язково. Тому, для якісного аналізу заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, ці два показника - призупинення та знищення невеликих партій товарів необхідно розділити.

Всі ці випадки призупинення виділено окремо, що дають можливість аналізувати конкретні заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності у вигляді призупинень.

2.2. Загальна кількість призупинень митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, в залежності від вибраного митного режиму. Відповідно до ст. 397 МКУ_2012 заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності застосовуються у разі підозри у порушенні таких прав щодо товарів, які розміщуються у десяти, із чотирнадцяти митних режимів.

В першу чергу, це найбільш поширений режим імпорту (випуск для вільного обігу), в тому числі окремо необхідно враховувати випадки у разі виявлення та затримання митницею пропуску товарів, що підозрюються в порушенні прав інтелектуальної власності, при переміщенні таких товарів у внутрішню митницю за документом контролю доставки (МД типу ІМ40ЕЕ) (внутрішній транзит). А також інші митні режими (реімпорту; експорту (остаточне вивезення); реекспорту; тимчасового ввезення; тимчасового вивезення; митного складу; вільної митної зони; переробки на митній території; переробки за межами митної території).

Результатами призупинення митного оформлення товарів є:

- поновлення їх митного оформлення у разі ненадання правовласником митному органу, який призупинив митне оформлення товарів, відповіді на його повідомлення;

- поновлення їх митного оформлення у разі підтвердження правовласником висновку митного органу, що товари є такими, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, але незастосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної

власності, передбачених законодавством (поновлення їх митного оформлення у разі підтвердження правовласником, що товари є оригінальними);

- поновлення їх митного оформлення у разі підтвердження правовласником, що у товарах відсутній об'єкт прав інтелектуальної власності, майнові права на який йому належать;

- знищення товарів в тому числі знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях;

- зміна маркування на товарах та їх упаковці;

- провадження у справах про порушення митних правил за статтями Митного кодексу України 2012 року, за якою складено протокол про порушення митних правил: стаття 473 «Пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання», стаття 476 «Переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності»;

- здійснення захисту прав інтелектуальної власності у судовому порядку.

2.3. Середній час призупинення митного оформлення (календарні дні). Даний показник визначає наскільки ефективно використовується відведений законодавством час для врегулювання питання щодо захисту прав інтелектуальної власності. Даний показник застосовується відповідно до ч. 2, ст. 399 МКУ_2012. Рішення про призупинення митного оформлення товарів на строк до 10 робочих днів і у разі необхідності продовження цього строку не більш як на 10 робочих днів. Таким чином, загальний строк призупинення товарів до 20 робочих днів, загальний строк призупинення швидкопсувних товарів на підставі даних митного реєстру – до 3 робочих днів, загальний строк призупинення товарів невеликих партій товарів - до 10 робочих днів.

Відповідно до частини 5 статті 400 Митного кодексу України 2012 року, якщо правовласник протягом трьох робочих днів подає митному

органу, що надіслав йому повідомлення, заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт прав інтелектуальної власності, то митне оформлення таких товарів призупиняється на строк не більш як на 10 робочих днів.

2.4. Кількість випадків знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, відповідно до статті 401 Митного кодексу України 2012 року. «Процедура знищених товарів, застосовується у разі, якщо протягом 10 робочих днів або трьох робочих днів (у випадку швидкопсувних товарів), після отримання повідомлення про призупинення митного оформлення товарів:

- правовласник у письмовому вигляді поінформує митний орган, який призупинив митне оформлення, про те, що наявні ознаки порушення його права інтелектуальної власності, та свій намір застосувати процедуру знищення таких товарів;

- декларант у письмовому вигляді подає митному органу згоду власника товарів на їх знищення або не подає заперечення власника товарів щодо їх знищення» [35].

Знищення товарів, митне оформлення яких «призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, здійснюється шляхом поміщення їх у митний режим знищення або руйнування із паданням до митного органу митної декларації...» [14] в порядку, визначеному наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 651 «Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа» [14].

До даного показника, також необхідно враховувати процедуру у разі призупинення митного оформлення невеликої партії товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних правових відносинах та міжнародних економічних відносинах, за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, відповідно до статті

401-1 Митного кодексу України. Такі товари можуть бути знищені у разі дотримання таких умов:

- є підозра, що такі товари можуть бути контрафактними або піратськими;
- товари не є швидкопсувними;
- є інформація про об'єкт прав інтелектуальної власності, товари, що його містять;
- згода правовласника на застосування процедури знищення невеликих партій товарів внесених до митного реєстру.

2.5. Вартість знищених товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, відповідно статті 401 Митного кодексу України. Також, для об'єктивності необхідно враховувати вартість знищених невеликих партій товарів, що переміщувалися (пересилалися) через митний кордон України у міжнародних поштових відправленнях та міжнародних економічних відносинах за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, відповідно до статті 401-1 Митного кодексу України.

Але, на думку автора, для об'єктивності, виникає питання, яку вартість аналізувати для даних цілей, із якої графи митної декларації потрібно брати необхідні дані. Відповідно до діючого законодавства наразі вартість товару, що заявляються у митний режим знищення або руйнування заявляється у наступних графах митної декларації:

Графа 12 «Відомості про вартість» та графа 45 «Коригування» заповнюються у разі нарахування митних платежів, необхідності надання забезпечення сплати митних платежів відповідно до розділу X Митного кодексу України, а також у разі ненадання гарантії, якщо сума митних платежів, що підлягають сплаті, не перевищує суми, еквівалентної 1 000 євро;

Графа 22 «Валюта та загальна сума за рахунком» заповнюється на товари на які складено рахунки-фактури (інвойси) або інші документи, які визначають вартість товару;

Графа 42 «Ціна товару» - наводиться фактурна вартість товару у валюті, в якій складені рахунки або інші документи, які визначають вартість товару з точністю до чотирьох знаків у дробовій частині.

Графа 46 «Статистична вартість» - зазначається у валюті України поділене на 1 000 й округлене до п'яти знаків у дробовій частині: значення митної вартості товару, наведене в графі 45 МД.

Важливо відзначити, що до товарів, поміщених у митний режим знищення або руйнування, застосовується умовне повне звільнення від оподаткування ввизним митом, відповідно до статті 284 Митного кодексу України «Умовне повне звільнення від оподаткування митом» та податком на додану вартість (ПДВ), відповідно до п. 206.14 статті 206 Податкового кодексу України «Особливості оподаткування операцій під час переміщення товарів через митний кордон України залежно від обраного митного режиму».

Тому, вважаємо, що доцільно застосовувати дані Графи 42 митної декларації «Ціна товару», де наводиться фактурна вартість товару у валюті, в якій складені рахунки або інші документи, які визначають вартість товару.

2.6. Кількість випадків зміни маркування на товарах та їх упаковці з метою усунення ознак порушень прав інтелектуальної власності, відповідно до статті 402 Митного кодексу України, «...якщо у процесі здійснення митного оформлення допускається зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на товарах або їх упаковці з метою усунення ознак порушень прав інтелектуальної власності за умови узгодження таких операцій з правовласником або на його вимогу» [45].

2.7. Кількість випадків дострокового випуску товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, відповідно до статті 400-1 Митного кодексу України, якщо

«...протягом строку призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні ПІВ (загальний строк призупинення до 20 робочих днів: перший 10 робочих днів, та можливо продовження також на 10 робочих днів) власник товарів або уповноважена ним особа може звернутися до митного органу із заявою про випуск товарів, митне оформлення яких призупинено, до закінчення встановленого (у тому числі продовженого) строку призупинення» [45].

2.8. Кількість випадків поновлення митного оформлення у разі ненадання правовласником митному органу, який призупинив митне оформлення товарів, відповіді на його повідомлення.

2.9. Кількість випадків відновлення митного оформлення у випадках, коли правовласник підтверджує висновок митного органу, що товари підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, проте не застосовуються заходи щодо сприяння захисту цих прав, передбачених ч.1, ст.397 Митного кодексу України, або інших дій, передбачених законодавством.

2.10. Кількість випадків поновлення митного оформлення у разі підтвердження правовласником, що товари є оригінальними.

2.11. Кількість випадків поновлення митного оформлення у разі підтвердження правовласником, що у товарах відсутній об'єкт прав інтелектуальної власності, майнові права на який йому належать.

2.12. Загальна кількість випадків відбору проб (зразків) товарів, у тому числі, необхідно окремо враховувати кількість взяття проб (зразків), які можуть бути використані в навчальних цілях.

Відповідно до чинного законодавства, взяття проб та зразків товарів здійснюється посадовими особами митного органу в рамках процедур митного контролю та митного оформлення з метою встановлення характеристик, в тому числі тих, які є визначальними для виявлення належності товарів до таких, що виготовлені з використанням об'єктів прав інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону. За

дозволом митного органу правовласник або декларант можуть збирати проби (зразки) товарів, щодо яких прийнято рішення про призупинення митного оформлення, і передавати їх на експертизу. До знищення товарів може здійснюватися взяття їх проб за рішенням правовласника для навчальних цілей.

2.13. Кількість виявлених призупинень митного оформлення товарів, що підозрюються в порушенні прав інтелектуальної власності, в залежності від суб'єктів-заявників: громадяни – фізичні особи (громадяни – фізичні особи: громадяни України; громадяни – фізичні особи: іноземці); підприємства, в тому числі фізичні особи-підприємства (вітчизняні підприємства; іноземні підприємства). Даний показник показує, до якої категорії суб'єктів-заявників застосовується процедура призупинень митного оформлення товарів, що підозрюються в порушенні прав інтелектуальної власності.

2.14. Кількість випадків у разі виявлення у звітному періоді товарів, що підозрюються в порушенні прав інтелектуальної власності, щодо яких правовласник підтверджує порушення прав інтелектуальної власності, але відмовляється вжити заходів реагування.

2.15. Кількість призупинень митного оформлення товарів, щодо яких правовласником підтверджено порушення прав інтелектуальної власності та вжито відповідних заходів реагування (судовий позов, знищення, зміна маркування тощо).

Третій розділ «Звернення до суду та інших уповноважених органів з метою забезпечення захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» має містити наступну інформацію:

3.1. Загальна кількість подання заявником (правовласником) позовів або клопотань до суду, в тому числі необхідно окремо виділити кількість позовів до суду з метою забезпечення захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України та кількість

клопотань до суду про забезпечення позову щодо заборони вчинення певних дій.

3.2. Кількість відмов, у разі звернень заявником (правовласником) до суду.

3.3. Кількість прийнятих судом рішень за позовами заявником (правовласником), зокрема необхідно виділити кількість Ухвал суду про забезпечення позову щодо заборони вчинення певних дій.

3.4. Кількість прийнятих судом рішень за позовами митних органів, зокрема кількість прийняттям судом рішення на користь митниці за протоколом про порушення митних правил.

3.5. Кількість Ухвал суду про заборону вчинення певних дій у справі про порушення прав інтелектуальної власності.

3.6. Кількість інших рішень у разі підозри у порушенні прав інтелектуальної власності, винесених (прийнятих) іншими уповноваженими державними органами.

І нарешті, четвертий розділ, узагальнена назва якого «Результат застосування заходів, щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» містить:

4.1. Загальну кількість складених митницею адміністративних справ про прав інтелектуальної власності за фактами порушення охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, в тому числі необхідно врахувати напрямок переміщення товарів, тобто кількість адміністративних справ про порушення митних правил за фактами ввезення на митну територію України товарів з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності та кількість адміністративних справ про порушення митних правил за фактами вивезення за межі митної території України товарів з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності.

За фактами порушення охоронюваних законом прав інтелектуальної власності митними органами можливо застосування адміністративної відповідальності за статтею 473 «Пересилання через митний кордон України

у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання» [45] та статтею 476 «Переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності» [45] Митного кодексу України.

Важливо відзначити, що за порушення пересилання товарів через митний кордон України в міжнародних експрес-відправленнях, які заборонені законодавством України, а також пересилання у міжнародних поштових відправленнях товарів, які заборонені актами Всесвітнього поштового союзу, передбачена адміністративна відповідальність у вигляді конфіскації цих товарів (стаття 473 МКУ_2012). В разі ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, передбачена адміністративна відповідальність. Зокрема, може бути накладений штраф у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Крім того, товари, що переміщуються з порушенням прав інтелектуальної власності, можуть бути піддані конфіскації (стаття 476 МКУ_2012).

4.2. Загальну вартість товарів по складеним митницею адміністративним справам про порушення митних правил за фактами порушення прав інтелектуальної власності, що охороняються законом, в тому числі необхідно врахувати напрямки переміщення товарів, та відповідно до адміністративних справ про порушення митних правил за фактами порушення охоронюваних законом прав інтелектуальної власності.

4.3. Загальна сума стягнених коштів до держбюджету на винесені митницею постанови про накладення адміністративних стягнень, за рішенням суду відповідно до ч.1, ст. 476 Митного кодексу України, тис. грн.

Код класифікації Державного бюджету (ККДБ) 2108 11 00 – Адміністративні штрафи та інші санкції (2108 00 00 – Інші надходження; 2100 00 00 – Доходи від власності та підприємницької діяльності; 2000 00 00 –

Неподаткові надходження до ДБ). Код виду надходжень по митній декларації (КВНпоМД) 50 – Адміністративні штрафи за порушення митних правил.

Відповідно до ч. 1, ст. 476 МКУ «Переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності» [45].

Наразі, відповідальність за фактами порушення охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, це – «...штраф як адміністративне стягнення за порушення митних правил полягає у покладенні на особу, яка притягується до адміністративної відповідальності за таке правопорушення, обов'язку сплатити до Державного бюджету України грошові кошти» [45] у сумі 17 000 грн і конфіскація товарів що переміщуються через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності наступає за ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності. Даний показник розкриває, яка загальна сума штрафів, у наслідок складання протоколів про порушення митних правил (як при ввезенні так і при вивезенні) та відповідно до Рішення суду сплачена до Державного бюджету України (за 1 адміністративну справу штраф у сумі 17 000 грн).

Це один із кінцевих показників роботи митних органів, щодо вжиття заходів стосовно запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності виражений в грошовому еквіваленті, який надходить до Державного бюджету України. Крім цього рішення, стосовно адміністративної відповідальності (штраф і конфіскація) за цією статтею визначається виключно в судовому порядку.

Відповідно до п. 8, ст. 243 МКУ_2012 «товари, які конфісковані за рішенням суду у разі порушення прав інтелектуальної власності, у строки, встановлені законодавством для виконання судових рішень, підлягають: безоплатній передачі для потреб лікувальних, навчальних закладів, закладів та установ соціально-культурної сфери, інших закладів та установ, що

фінансуються за рахунок державного чи місцевих бюджетів, або переробці, утилізації чи знищенню» [45].

4.4. Загальну вартість конфіскованих товарів, що переміщувалися через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності, за рішенням суду. Даний показник характеризує загальну вартість конфіскованих (вилучених) товарів, у наслідок складання протоколів про порушення митних правил та відповідно до Рішення суду, переданих безоплатно для використання лікувальними та навчальними закладами, установами соціально-культурної сфери, а також іншим установами і закладами, що фінансуються з державного чи місцевих бюджетів, або для подальшої переробки, утилізації чи знищення.

В цілому, відповідно до чинного законодавства, конфіскація як адміністративне стягнення за порушення митних правил полягає у примусовому вилученні товарів і безоплатній передачі їх у власність держави.

4.5. Ефективність застосування заходів призупинення митного оформлення (Еф.ЗПМО), %. Під ефективністю застосування заходів призупинення митного оформлення для цілей аналізу пропонується співвідношення суми п.2.4. «Загальної кількості випадків знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності», в т.ч. з урахуванням кількості випадків знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних правових відносинах та міжнародних економічних відносинах за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (п. 2.4.1.), п. 2.6. «Кількості випадків зміни маркування на товарах та їх упаковці з метою усунення ознак порушень прав інтелектуальної власності», п. 2.17. «Загальної кількості випадків повернення товару відправнику», п. 4.1. «Загальної кількості складених митницею адміністративних справ про порушення митних правил за фактами порушення охоронюваних законом прав інтелектуальної власності», в т.ч. з

урахуванням кількості адміністративних справ про ПМП за фактами ввезення на митну територію України товарів з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності (п. 4.1.1), кількості адміністративних справ про порушення митних правил за фактами вивезення за межі митної території України товарів з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності (п. 4.1.2.) до п. 2.1. «Загальної кількості призупинень митного оформлення товарів за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності», виражене у відсотковому значенні.

4.6. Оцінка ефективності роботи митних органів за напрямком захисту прав інтелектуальної власності (КРІ іпр). Пропонується застосовувати показники ефективності роботи митних органів за напрямком захисту прав інтелектуальної власності, відповідно до Методики розрахунку Показників комплексної оцінки митниць Держмитслужби: затверджено наказом Державної митної служби України від 11.09.2020 р. № 382 «Про затвердження Показників комплексної оцінки митниць Держмитслужби» [42].

Таким чином, обґрунтована нами система показників роботи митних органів України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України дозволяє, на наш погляд, підвищити ефективність функціонування системи митного контролю.

Висновки до розділу 3

Дослідження найважливіших напрямів вдосконалення процесів регулювання ринку інтелектуальної власності в Україні дали змогу дійти таких висновків:

1. Питома вага послуг в сфері зовнішньоекономічних відносин складає майже п'яту частину в загальному обсязі зовнішньоторговельному обороті товарами та послугами в Україні, при цьому зовнішня торгівля

України послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю в загальному обсязі зовнішньоекономічних послуг складає біля 4,0 %.

2. Разом з тим, зовнішньоекономічні послуги пов'язані з використанням інтелектуальної власності розвиваються швидкими темпами. Так, за останні п'ять років, імпорт даними послугами зріс в 1,7 разів, а експорт - в 3,2 рази. Дані показники свідчать про розвиток інтелектуальної власності, як в Україні так і у всьому світі.

3. Позитивна динаміка зростання обсягів торгових операцій на ринку послуг інтелектуальної власності за рахунок таких форм як торгівля: франшизами чи торговими марками; продуктами ліцензійної та патентної діяльності; збільшення ринку роялті, мають позитивний вплив не тільки на рівень макроекономічних показників функціонування країни, але й на зростання економіки в цілому.

4. Результати дослідження підкреслюють важливість інноваційної діяльності, ліцензійних угод та патентних прав для економічного зростання країни. Це може стимулювати розвиток нових технологій, продуктів і послуг, що в свою чергу сприяє підвищенню конкурентоспроможності національного ринку та залученню іноземних інвестицій.

5. На думку автора, політична та економічна стабільність України забезпечується також запровадженням європейських норм, зокрема захистом прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Дотримання прав інтелектуальної власності, це зобов'язання України, закріплене в нормах ТРІПС_1994, Угоди про асоціацію та Регламентах ЄС.

6. Крім того, суттєвих змін потребують окремі положення Митного кодексу України (Розділ XIV) у відповідності до основних правових норм міжнародного законодавства. В першу чергу, необхідно врахувати наступні міжнародні документи:

– регламент Ради (ЄС) №1383/2003 «Щодо митних дій проти товарів, підозрюваних в порушенні окремих прав інтелектуальної власності та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права, без шкоди

результатам поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності» [11];

- регламент (ЄС) № 1186/2009 «Про товари, що знаходяться у ручному багажі подорожуючих, що приїхали з третьої країни» [11];

- імплементаційний Регламент комісії (ЄС) № 1352/2013 яким установлюються форми документів, передбачені Регламентом (ЄС) № 608/2013 Європейського Парламенту та Ради щодо захисту прав інтелектуальної власності митними органами і митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності;

- регламент (ЄС) № 608/2013 Європейського Парламенту та Ради «Про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності та про припинення дії Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003» [11] стосовно митного забезпечення прав інтелектуальної власності і митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності в рамках виконання статей 84 «Наближення законодавства у митній сфері» [11], 250 «Заходи на кордоні» [11] та Додатка XV «Наближення митного законодавства» [11] до Угоди про асоціацію та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 Регламенту (ЄС).

7. Сучасний етап розвитку світової торгівлі характеризується тим, що все більша частина експортно-імпортних операцій кожної країни припадає на товари, які містять об'єкти прав інтелектуальної власності. Тобто, інтелектуальна детермінанта розширення міжнародної господарської співпраці набуває суттєвого значення в контексті ускладнення взаємодії економічного, виробничого та торговельного потенціалів світового ринку.

8. На наш погляд, надзвичайно актуальним стає завдання охорони та сприяння захисту об'єктів прав інтелектуальної власності, економічно-правова частина якого на митному кордоні набуває першочергового значення в умовах посилення світової глобалізації економічних процесів. Для більш виваженого, обґрунтованого прийняття рішення та якісного аналізу щодо захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні, необхідно мати широкий спектр аналітичних показників діяльності митних органів.

Зважаючи на це, автором запропоновано оптимальну систему показників роботи митних органів України стосовно вжиття заходів по захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.

ВИСНОВКИ

Проведене нами системне дослідження найбільш гострих проблем функціонування ринку інтелектуальної власності в сфері зовнішньоекономічних відносин дозволяє зробити наступні висновки та пропозиції.

Однією з передумов успішної інтеграції України до системи світогосподарських відносин є створення ефективних механізмів використання як природних, так і інтелектуальних ресурсів, особливо тих, які охоплені правами інтелектуальної власності. При цьому, на наш погляд, головну роль в економічному розвитку відіграють інновації які стали основним рушієм економічного та соціального розвитку держав в сучасному світі. Отже, інтелектуальна власність стала невід'ємною складовою розвитку не тільки інноваційних процесів, але й економіки в цілому.

Слід зауважити, що питома вага послуг в сфері зовнішньоекономічних відносин складає майже п'яту частину в загальному обсязі зовнішньоторговельного обороту України, але зовнішня торгівля послугами, пов'язаними з інтелектуальною власністю в загальному обсязі зовнішньоекономічних послуг становить всього 4,0%. Водночас, зовнішньоекономічні послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності розвиваються швидкими темпами. Так, за останні п'ять років, імпорту даними послугами зріс в 1,7 разів, а експорт – у 3,2 рази.

Рівень розвитку конкуренції у більшості економічно розвинених країн такий, що реалізацію конкурентних переваг суб'єктів господарювання не можливо забезпечити лише завдяки матеріальним та фінансовим ресурсам. Варто зауважити, що індивідуальні конкурентні переваги все більше стають наслідком системного ефективного використання ексклюзивних факторів, в першу чергу, нематеріальної природи.

Отже, для ефективного розвитку, перш за все, інноваційної діяльності, господарюючим суб'єктам, необхідно здійснювати ефективне управління

інтелектуальною власністю, вчасно оформляючи права на результати інтелектуальної діяльності.

Результати дослідження свідчать, що найважливішою особливістю функціонування інтелектуальної власності є її дуальність. З одного боку, нарівні з майновим правом, існує визнане духовне право творця на продукт своєї творчої праці, відоме як право автора. Другою особливістю інтелектуальної власності є те, що права на об'єкти інтелектуальної власності обмежені в часі.

Обґрунтовано, що права інтелектуальної власності доцільно розглядати також у двох значеннях: об'єктивному значенні (сукупність юридичних норм, що визначають правила та відносини в сфері створення та використання інтелектуального продукту) та суб'єктивному значенні (майнові або немайнові права на інтелектуальний продукт).

Досліджено основну специфіку функціонування інтелектуальної власності: основним принципом інтелектуальної (творчої) діяльності є розумова діяльність суб'єкта; інтелектуальна власність може бути репродуктивною і творчою; існує суперечність між нетоварною сутністю об'єктів інтелектуальної власності та товарною формою їх вираження; інтелектуальна власність – це творча діяльність, і навпаки; результат інтелектуальної власності надає його автору або декільком особам право на цей результат; процес формалізації інтелектуальної власності є передумовою набуття прав інтелектуальної власності; поняття «Інтелектуальна власність» відрізняється від поняття «Право інтелектуальної власності»; за порушення прав інтелектуальної власності передбачається цивільно-правова, адміністративна та кримінальна відповідальності; концепція інтелектуальної власності є міждисциплінарною (аналізується у економічній теорії та юриспруденції).

Автор дійшов висновку, щодо визначення терміну «інтелектуальна власність», а саме, інтелектуальна власність у широкому розумінні - це формалізований результат творіння людського розуму, тобто це результат

інтелектуальної (творчої) діяльності (якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю) однієї людини (автора, виконавця, винахідника та інше) або кількох осіб незалежно від віку, дієздатності у літературній, художній, навчальній, науковій, технічній, виробничій, навчально-науковій, науково-технічній, науково-виробничій творчостях, промисловій і виробничій сферах та інших коопераціях в тому числі і інноваційній діяльності.

Обґрунтовано та систематизовано перелік об'єктів прав інтелектуальної власності за двома напрямками: загальний перелік відповідно до міжнародних угод та конвенцій та загальний перелік відповідно до українського законодавства. За рахунок проведених досліджень, автором було обґрунтовано 23 окремі об'єкти прав інтелектуальної власності. Крім цього, була досліджена окрема група, яка з'єднала об'єкти авторського та суміжного права (18). Окремо доцільно акцентувати увагу на 8 об'єктах прав інтелектуальної власності, специфікою функціонування яких є переміщення через митний кордон країни під контролем митних служб. Важливо зазначити, що даний перелік та систематизація об'єктів прав інтелектуальної власності є авторським підходом до даної систематизації.

Слід зауважити, що в Україні створена та діє досить розгалужена державна система управління інтелектуальної власності на різних рівнях управління та організації зокрема і громадські організації (більше 30 організацій). На даний час органи управління інтелектуальною власністю представлені у всіх гілках влади – законодавчій, судовій та виконавчій, і становлять основу організаційної складової цього механізму.

Провівши системні дослідження як в сфері законодавчої, так і виконавчої влади у процесі регулювання ринку інтелектуальної власності в Україні, нами обґрунтована відповідна періодизація еволюції системи державного регулювання в даній сфері взаємовідносин: перший етап (1990–1994 рр.); другий етап (1995–1999 рр.); третій етап (2000–2013 рр.); четвертий етап (2014–2018 рр.); п'ятий етап (2019–по т. ч.).

Сьогодні в Україні система державного регулювання захисту прав інтелектуальної власності перебуває на стадії завершення процесу формування і вже здатна частково забезпечувати не тільки інтереси держави, але й потреби суб'єктів господарювання у сфері функціонування інтелектуальної власності. Свідченням цього є розробка сучасної законодавчої бази для захисту прав інтелектуальної власності, яка передбачає створення юридичного каркасу, який відповідає міжнародним стандартам і найкращим практикам у цій сфері, зокрема вимогам Угоди ТРІПС_1994, Угодою про асоціацію_2014 та Регламентами ЄС.

На нашу думку, у рамках міжнародних вимог забезпечується реалізація основних положень законодавства України у зазначеній сфері. На теперішній час Україна ратифікувала та є учасницею більше 20 багатосторонніх міжнародних угод та цілої низки двосторонніх договорів та угод у сфері інтелектуальної власності.

Ефективній та повноцінній реалізації виконання основної мети функціонування системи інтелектуальної власності в державі, створення стимулюючого та безпечного креативного середовища для реалізації конституційного права громадянина на творчу та інтелектуальну діяльність і використання результатів такої діяльності – перешкоджає ціла низка існуючих проблем.

На цей час нормативна база України у сфері інтелектуальної власності занадто розгалужена та суперечлива. Так, на сьогодні вона складає понад 130 законодавчих та підзаконних актів, що вкрай ускладнює не тільки реалізацію економічного потенціалу суб'єктів господарювання в сфері зовнішньоекономічної діяльності, але й систему державного управління при функціонуванні даного ринку в Україні. Зокрема, Закони України щодо окремих об'єктів права інтелектуальної власності не приведені у відповідність до Цивільного кодексу України.

Тому, з метою зняття цілого ряду суперечностей в національному законодавстві України та необхідності чіткого визначення ролі

інтелектуальної власності на ринку послуг, нами в даній науковій роботі обґрунтована необхідність підготовки та прийняття фундаментального законодавчого акту - Кодексу України про інтелектуальну власність.

У контексті необхідності адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС нагальними є цілий ряд потреб, які вирішують проблеми підвищення ефективності механізму державного регулювання ринку інтелектуальної власності. Так, суттєвих змін потребує узгодження строків охорони прав інтелектуальної власності на окремі об'єкти (наприклад, промислові зразки, сорти рослин тощо).

Крім цього, необхідно врегулювати у належній мірі питання охорони комп'ютерних програм, як об'єктів авторського права (особливо цифрові бази даних – блокчейн). На наш погляд, дана проблема є суттєвим стримуючим фактором не тільки легалізації ринку комп'ютерних послуг в Україні, але й виходу українських суб'єктів господарської діяльності на світовий економічний простір.

На нашу думку, радикальної перебудови потребує не тільки комплекс регуляторного інструментарію на національному ринку, але й певні заходи при реалізації економічних інтересів господарюючих суб'єктів у сфері зовнішньоекономічних відносин. Так, принципової зміни потребують підходи по розробці та запровадженню механізму підтримки патентування вітчизняних об'єктів інтелектуальної власності в іноземних державах.

Не врегульованим також залишається питання щодо запобігання подання заявок на винаходи українських правовласників в зарубіжні країни без попереднього подання заявок в Україні. Також, слід зауважити, що взагалі відсутня будь-яка санкція за дане правопорушення. На наш погляд, повинно бути встановлено кримінальну відповідальність за вчинення таких дій.

Обґрунтовано, що у системі державного регулювання ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, ключову роль відіграють митні органи. Відповідно до організаційної

структури державних органів, при регулюванні даного виду взаємовідносин це єдиний орган держави який не тільки виконує функцію контролю, але й створює дієвий механізм митного контролю на державному кордоні.

Результати аналізу основних наслідків використання організаційно-адміністративного механізму функціонування митних органів при здійсненні контролю під час переміщення товарів, які мають права інтелектуальної власності, засвідчили про досить низьку ефективність застосування даної системи заходів.

В організаційному плані потрібно вирішити проблему штатного укомплектування підрозділів митних органів, як Держмитслужби так і митниць, в діяльність яких входить повноваження, щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України. В дисертаційному дослідженні нами обґрунтована доцільність підпорядкування їх безпосередньо одному із заступників Державної митної служби України та заступнику або начальнику митниці відповідно до штатного розпису даного підрозділу.

Потребує вдосконалення механізм застосування, а також визначення поняття «роялті» при переміщенні товарів через митний кордон, які містять об'єкти прав інтелектуальної власності. В перше чергу це пов'язано з суперечностями під час розрахунку їх митної вартості, в частині визначення включення суми роялті та інших ліцензійних платежів до ціни, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари.

Дослідження показали, що чіткого визначення потребує поняття «оригінальності товару» при застосуванні заходів захисту прав на митному кордоні.

З метою вдосконалення механізму функціонування митного режиму «знищення або руйнування» при здійсненні експортно-імпортних операцій запропоновано наступне вирішення проблеми визначення вартості при аналізі даних переміщення товарів з інтелектуальною власністю через митний кордон країни.

Дана проблема існує у зв'язку з тим, що у митній декларації вартість товару, яка заявляється у митний режим знищення або руйнування декларується декілька раз в: графі 12 «Відомості про вартість»; графі 22 «Валюта та загальна сума за рахунком»; графі 42 «Ціна товару»; графі 45 «Коригування» та графі 46 «Статистична вартість». Тому й, виникає питання, яку вартість аналізувати для таких цілей, із якої графі митної декларації потрібно брати необхідні дані.

Ми вважаємо, що для всебічного дослідження проблеми переміщення товарів з інтелектуальною власністю через митний кордон країни доцільно застосовувати дані Графи 42 МД «Ціна товару», де наводиться фактурна вартість товару у валюті, в якій складені рахунки або інші документи, які визначають вартість товару.

Запропоновано комплекс заходів з метою розпорядження товарами, які містять права інтелектуальної власності, при складанні протоколу про порушення митних правил під час перетину митного кордону у разі прийнятого рішення судом конфіскації. Це усуває суперечності та двозначності, які дозволяють тій чи іншій стороні трактувати окремі юридичні положення на свою користь.

Доведено необхідність збільшення штрафів, як відповідної санкції адміністративної відповідальності, за порушення прав інтелектуальної власності при перетину митного кордону України.

Потребує врегулювання функціонування механізму «паралельного імпорту» шляхом вдосконалення координації усіх зацікавлених осіб, при захисті прав інтелектуальної власності на митному кордоні. На наш погляд, можливість паралельного імпорту залежить виключно від підходу до принципу вичерпання прав, який діє у певній країні. Виділяють наступні підходи до принципу вичерпання прав: національний, регіональний, міжнародний, а також транснаціональний принципи.

На нашу думку, вибір міжнародного принципу вичерпання прав вважається оптимальним для України. Згідно з цим принципом, митне

оформлення оригінальних товарів, тобто товарів, які були виготовлені за згодою правовласника або вироблені особою, належним чином уповноваженою правовласником на виробництво певної кількості, у тому числі кількості, що перевищує обумовлену угодою, повинно проводитися митними органами без використання заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, які застосовуються до товарів, що підозрюються у порушенні таких прав.

Як свідчить світова практика, такі зміни позитивно впливають на здорову конкуренцію на ринку, оскільки навіть дрібні імпортери мають можливість ввозити оригінальні товари зі сплатою всіх належних митних платежів паралельно з правовласником чи офіційними дилерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:161:FULL&from=EN> (дата звернення: 01.02.2023).
2. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries. URL: https://www.theglobalipcenter.com/wp-content/uploads/2018/02/GIPC_IP_Index_2018.pdf (дата звернення: 01.02.2023).
3. REGULATION (EU) No 608/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:181:0015:0034:en:PDF> (дата звернення: 01.02.2023).
4. U.S. Chamber International IP Index. Sixth Edition. February 2018. URL: https://www.theglobalipcenter.com/wp-content/uploads/2018/02/GIPC_IP_Index_2018.pdf (дата звернення: 01.02.2023).
5. Vadym Borsa. Analysis of innovation potential of Ukraine on the way to European integration. Development of Ukraine's customs policy in the context of European integration : Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. P. 5-40. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-278-4-1>.
6. Адміністративно-правовий захист інтелектуальної власності органами, що здійснюють державну митну справу в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Свирида Віталій Анатолійович ; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2016. 21 с.
7. Білак Н. І. Митна енциклопедія: У двох томах. Т.1/: Редкол.: ... І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2013. 472 с. (Митна справа в Україні. Т. 22).

8. Борса В. В. Вплив митного реєстру на зону безпеки інтелектуальної власності в сучасних умовах зовнішньоекономічної діяльності. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування : науковий фаховий журнал / Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021. Випуск 8. С. 30-39. URL: <https://bit.ly/412ogop>.

9. Борса В. В. Державне регулювання інтелектуальної власності України в структурі господарського механізму: митний аспект. Стратегія розвитку України : науковий журнал К.: НАУ, 2020. №1. С. 153-159. URL: <https://bit.ly/3KAEgqZ>.

10. Борса В. В. Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності. Вектори еволюції та перспективи підприємництва в умовах сучасних викликів : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «Економічні перспективи підприємництва», (8–9 жовтня 2020 р., м. Ірпінь) : у 2 ч. – Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2020. Ч. 1. С. 142-144. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 160). URL: <https://bit.ly/402E4qa>.

11. Борса В. В. Особливості проведення митного контролю об'єктів інтелектуальної власності з урахуванням регламентів та практики ЄС. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави: монографія / за ред. д.е.н., професора О.П. Гребельника; Міністерство фінансів України; Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. С. 108–128. URL: <https://bit.ly/3nZDjk8>.

12. Борса В.В. Особливості регулювання ринку інтелектуальної власності у період дії воєнного стану та перспективи розвитку. Фінанси, економіка, право vs війна [Електронне видання] : збірник тез Міжнародного конгресу (м. Ірпінь, 27 квітня 2022 р.). Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. С. 391-396. URL: <https://bit.ly/43oBT37>.

13. Борса В.В. Регулювання процесів трансферу інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Митна безпека : науковий журнал / редкол. : В. В. Гурочкіна (голов. ред.) та ін. Ірпінь :

Університет державної фіскальної служби України, 2021. Випуск 5. С. 108-115. URL: <https://bit.ly/3modES1>.

14. Верба І.І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник/ І.І.Верба, В.О.Коваль; за ред. С.В. Чікін. К. : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.

15. Виконання Україною зобов'язань щодо реформування захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Аналітична записка. URL:

http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/IER/2019/IPR_Policy_Brief_TFD.pdf (дата звернення: 05.02.2023).

16. Головка О.М. Генезис правової охорони інтелектуальної власності // Форум права. 2008. № 1. С.92-98 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08gomoiv.pdf> (дата звернення: 01.02.2023).

17. Горнісевич А. Деякі питання удосконалення митного захисту прав інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність. 2009. № 12. С. 48–50.

18. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://bit.ly/3pjpxX> (дата звернення: 01.01.2023).

19. Гришко І. Ю., Уткіна М. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. С. 26- 30. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v4_2020/8.pdf (дата звернення: 01.02.2023).

20. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 03.02.2023).

21. Державний класифікатор України. Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності ДК 012-97: Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 02.06.1997 р. № 324. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0324217-97#Text> (дата звернення: 03.02.2023).

22. Деякі питання здійснення заходів із сприяння захисту прав інтелектуальної власності та реєстрації у митному реєстрі об'єктів права

інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 р. № 1127. URL: <https://bit.ly/3VdzUuw> (дата звернення: 01.01.2023).

23. Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності: Розпорядження КМУ від 28.10.2022 р. № 943-р. URL: <https://bit.ly/3ZXP7B5> (дата звернення: 02.02.2023).

24. Директива Ради №87/54/ЄЕС від 16 грудня 1986 року про правову охорону топографій напівпровідникових.

25. Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навчальний посібник. –К. : Юрінком Інтер, 2004. –512 с.

26. Економіка інтелектуальної власті : науково-методичні матеріали для підготовки докторантів, аспірантів і магістрантів за напрямом «Інтелектуальна власність» / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за ред. Л. С. Шевченко. Харків : Право, 2015. 120 с.

27. Єдиний державний інформаційний веб-портал "Єдине вікно для міжнародної торгівлі". URL: <https://bit.ly/3NtNjg6> (дата звернення: 01.01.2023).

28. Запобігання митним правопорушенням: охорона і захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні України : монографія / за заг. ред. П.В. Пашка. Ірпінь – Хмельницький : ФОП Стрихар А.М., 2017. 323 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; том 98).

29. Захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г.О. Швець, П.В. Солошенко, С.А. Петренко. Маріуполь : Вид-во «ПДТУ», 2012. 215 с.

30. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2015 рік. // Державна фіскальна служба України. 19 січня 2016 року. 2016. С. 96. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf> (дата звернення: 01.01.2021).

31. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2016 рік. // Державна фіскальна служба України. 16 лютого 2017

року. 2017. С. 84. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/199244.pdf> (дата звернення: 01.01.2021).

32. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2017 рік. // Державна фіскальна служба України. 20 лютого 2018 року. 2018. С. 117. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/223549.PDF> (дата звернення: 01.01.2021).

33. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2018 рік. // Державна фіскальна служба України. 26 березня 2019 року. 2019. С. 112. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf> (дата звернення: 01.01.2021).

34. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на перше півріччя 2019 року. // Державна фіскальна служба України. - 16 серпня 2019 року. 2019. С. 209. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/247196.pdf> (дата звернення: 01.01.2021).

35. Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2022 рік. URL: <https://bit.ly/3Ho2GDf> (дата звернення: 01.02.2023).

36. Ідріс К. Інтелектуальна власність – потужний інструмент економічного зростання [Текст]: пер. с англ. / К. Ідріс. К.: Укрпатент, 2006. 372с.

37. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/conv#n2038> (дата звернення: 03.02.2023).

38. Конвенція про застосування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 року. URL: <https://bit.ly/3NRj9Uf> (дата звернення: 01.01.2023).

39. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#n4292> (дата звернення: 01.01.2023).

40. Концептуалізація оцінювання митних процедур в умовах активізації зовнішньоекономічної діяльності : монографія; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. –Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2015. 196 с.
41. Лонг Д. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування: практ. посіб. / Д. Лонг, П. Рей, В. О. Жаров та ін. К. : К.І.С., 2007. 448 с.)
42. Методика розрахунку Показників комплексної оцінки митниць Держмитслужби: затверджено наказом Державної митної служби України від 11.09.2020р. № 382 «Про затвердження Показників комплексної оцінки митниць Держмитслужби».
43. Методологічні положення з організації Державного статистичного спостереження щодо статистики зовнішньої торгівлі послугами: наказ Державної служби статистики 23.03.2021 р. № 58. URL: https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/58/58.pdf (дата звернення: 03.02.2023).
44. Митний кодекс України: Закон України від 11.07.2002 р. № 92-IV. URL: <https://bit.ly/3L8mTxV> (дата звернення: 01.01.2023).
45. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://bit.ly/42ECD2K> (дата звернення: 03.02.2023).
46. Митний реєстр: бути чи не бути? Всеукраїнське професійне юридичне видання: Юридична Газета online. URL: <https://bit.ly/3LLxAGT> (дата звернення: 01.01.2023).
47. Набрання чинності для України міжнародного договору - Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, відбулося 26.04.1970р. URL: <https://bit.ly/41dri8B> (дата звернення: 01.01.2023).
48. Новий митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону в розділі «Реєстри та публічна інформація» Єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». URL: <https://bit.ly/3n9CkOg> (дата звернення: 01.01.2023).

49. Олексієнко Р. Ю. Митне регулювання прав власності як інструмент забезпечення економічних інтересів держави : автореф. дис. ... канд. економ. Наук : 08.00.03. Дніпропетровськ, 2012. 27 с.

50. Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності. URL: <https://bit.ly/2Bq5tJQ> (дата звернення: 20.12.2022)

51. Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності: Глобальний інноваційний індекс (GII). URL: <https://bit.ly/3Bfq1DI> (дата звернення: 25.12.2022)

52. Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності: Глобальний інноваційний індекс 2022, 15-е видання. URL: <https://bit.ly/3ppdafo> (дата звернення: 25.12.2022)

53. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 03.02.2023).

54. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Номінальний ВВП України з 2002 по 2022 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2013/> (дата звернення: 03.02.2023).

55. Офіційний сайт Національного банку України. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період). URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fbank.gov.ua%2Ffiles%2FExchange_r.xls&wdOrigin=BROWSELINK (дата звернення: 03.02.2023).

56. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://bit.ly/3VOXk9S> (дата звернення: 27.12.2022)

57. Офіційний сайт Світового банку: Країни Світового банку та кредитні групи. URL: <https://bit.ly/2HkfnyK> (дата звернення: 27.12.2022)

58. Офіційний сайт Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій. URL: <https://bit.ly/3J9xAiO> (дата звернення: 13.02.2023).

59. Оцінка ефективності роботи митних підрозділів ДФС України / Науково-аналітична доповідь // Д. Серебрянський, А. Вдовиченко, А. Зубрицький, М. Стадник, Г. Орос. – Ірпінь : НДІ фінансового права, 2015. 59 с.

60. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. URL: <https://bit.ly/44EF0V3> (дата звернення: 01.01.2023).

61. Паризький Акт від 24 липня 1971 року Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 09 вересня 1886 року. URL: <https://bit.ly/3M5vRO7> (дата звернення: 01.01.2023).

62. Перелік кодів країн світу для статистичних цілей: Затверджений наказом Державної служби статистики України від 08.01.2020 р. № 32. URL: <https://bit.ly/3B9CSat> (дата звернення: 20.12.2022).

63. Підопригора О.А. Чи потрібний Україні Кодекс про інтелектуальну власність? Університетські наукові записки, 2005, №1-2 (13-14), с. 75-79.

64. Пічкурова З. Систематизація теоретичних положень та наукових поглядів на економічний зміст інтелектуальної власності. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2013. Вип. 24. С. 215–219.

65. Положення про Міністерство економіки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 459. URL: <https://bit.ly/3ywzh4M> (дата звернення: 01.02.2023).

66. Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. URL: <https://bit.ly/427uVPm> (дата звернення: 01.02.2023).

67. Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності:

затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2001 р. № 412. URL: <https://bit.ly/3V1HoAU> (дата звернення: 01.01.2023).

68. Порядок надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2011 р. № 1762. URL: <https://bit.ly/3V4bJi6> (дата звернення: 01.01.2023).

69. Порядок надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності: затверджений наказом Держмитслужби України від 20.06.2007 р. № 520. URL: <https://bit.ly/3L8vv7y> (дата звернення: 01.01.2023).

70. Порядок надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності: затверджений наказом Держмитслужби України від 20.06.2007 р. № 520. URL: <https://bit.ly/3L8vv7y> (дата звернення: 01.01.2023).

71. Порядок реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності у митному реєстрі, отримання інформації та взаємодії митних органів з іншими правоохоронними і контролюючими органами та власниками прав на об'єкти права інтелектуальної власності у разі призупинення митного оформлення товарів за ініціативи митного органу: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.04.2007 р. № 622. URL: <https://bit.ly/40RR4PT> (дата звернення: 01.01.2023).

72. Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 648 (У редакції наказу Міністерства фінансів України від 09.06.2020 р. № 282 «Про внесення змін до Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права

інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону»). URL: <https://bit.ly/3V1e9yd> (дата звернення: 01.01.2023).

73. Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 648. URL: <https://bit.ly/40KINOM> (дата звернення: 01.01.2023).

74. Пояснювальна записка до проекту Закону України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності: від 10.10.2019 р. № 2255. URL: <https://bit.ly/3J3Ap4O> (дата звернення: 01.02.2023).

75. Правове регулювання захисту прав інтелектуальної власності у сфері митної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Филь Світлана Петрівна ; Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. Київ, 2017. 21 с.

76. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства фінансів України від 28 грудня 2011 року № 1762: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 20.07.2015 р. № 653. URL: <https://bit.ly/3V8XgBt> (дата звернення: 01.01.2023).

77. Про власність: Закон України від 07.02.1991 р. № 697-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12#Text> (дата звернення: 01.01.2023).

78. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності: Закон України від 16.06.2020 р. № 703-IX. URL: <https://bit.ly/42fRPEe> (дата звернення: 01.02.2023).

79. Про внесення змін до Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП): наказ Держстату від 22.02.2022р. №51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0051832-22#Text> (дата звернення: 03.02.2023).

80. Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через

митний кордон України: Закон України від 16.11.2006 р. № 359-V. URL: <https://bit.ly/3LADUCd> (дата звернення: 01.01.2023).

81. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України: Закон України від 14.11.2019 р. № 202-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-IX#Text> (дата звернення: 01.01.2021).

82. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL: <https://bit.ly/3Nl4Tmw> (дата звернення: 01.01.2023).

83. Про внесення змін до Порядку надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності: затверджено наказом Державної митної служби України від 12.04.2011 р. № 304. URL: <https://bit.ly/3mU9HVo> (дата звернення: 01.01.2023).

84. Про деякі організаційні заходи щодо забезпечення охорони промислової власності: Постанова Президії Верховної Ради України від 02.12.1991 р. № 1897-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1897-12#Text> (дата звернення: 03.02.2023).

85. Про затвердження заходів щодо виконання у 2005 році Плану дій Україна-ЄС: затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.04.2005 р. № 117-р. URL: <https://bit.ly/3LHqBQI> (дата звернення: 01.01.2023).

86. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://bit.ly/3ZJRmZk> (дата звернення: 05.02.2023).

87. Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та

Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 09.06.2020 р. № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0549-20#Text> (дата звернення: 01.01.2021).

88. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991р. №959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 03.02.2023).

89. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: <https://bit.ly/3mPvKfd> (дата звернення: 05.02.2023).

90. Про міністерства і державні комітети Української РСР: Закон УРСР від 03.08.1990 р. № 150-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/150-12#Text> (дата звернення: 03.02.2023).

91. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання: Постанова ВРУ від 29.08.2019 р. № 19-IX. URL: <https://bit.ly/3ZFTXmK> (дата звернення: 05.02.2023).

92. Про прийняття Протоколу про внесення змін до Угоди ТРІПС: Закон України від 03.02.2016 р. № 981-VIII. URL: <https://bit.ly/42EgiSO> (дата звернення: 01.01.2023).

93. Про ратифікацію Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності: Указ Президії Верховної Ради УРСР від 30.09.1968 р. № 1195-VII.

94. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI. URL: <https://bit.ly/3Bcx1Rq> (дата звернення: 01.01.2023).

95. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <https://bit.ly/3BfwNsN> (дата звернення: 01.01.2023).

96. Про Рекомендації парламентських слухань "Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування": затверджено постановою Верховної Ради України від 27.06.2007 р. № 1243-V. URL: <https://bit.ly/44dZzYb> (дата звернення: 01.01.2023).

97. Про створення Державного агентства України з авторських і суміжних прав: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.1992 р. № 154. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-92-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.02.2023).

98. Про створення Державного патентного відомства: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1992 р. № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/29-92-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.02.2023).

99. Про створення Управління державного митного контролю при Раді Міністрів УРСР: Постанова Ради Міністрів УРСР від 23.08.1990 р. №222. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP900222.html (дата звернення: 03.02.2023).

100. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://bit.ly/3yvZYXn> (дата звернення: 05.02.2023).

101. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. URL: <https://bit.ly/3HYcPa1> (дата звернення: 01.01.2023).

102. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29.09.2017 р. № 299/2017. URL: <https://bit.ly/3mFc8uh> (дата звернення: 06.02.2023).

103. Програма з управління державними фінансами в Україні (EU4PFM) від 18.06.2019 р.). URL: <https://mof.gov.ua/uk/eu4pfm> (дата звернення: 01.01.2021).

104. Проект Закону про Вищий суд з питань інтелектуальної власності: від 29.12.2021 р. № 6487. URL: <https://bit.ly/3ywCstb> (дата звернення: 06.02.2023).

105. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України (щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України): 26.10.2006 р. № 2414. URL: <https://bit.ly/3LADUCd> (дата звернення: 01.01.2023).

106. Сенюта В. Визначення інтелектуальної власності: деякі теоретичні зауваження: Підприємництво, господарство і право № 6 2017. С.52. URL: <https://bit.ly/3B7JLsB> (дата звернення: 01.01.2023).

107. Ставки митних зборів за реєстрацію товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, за продовження терміну реєстрації та за внесення змін до реєстру товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2001 р. № 413. URL: <https://bit.ly/3AoWdUM> (дата звернення: 01.01.2023).

108. Стандарт ST.3. Рекомендований стандарт стосовно двобуквених кодів для представлення держав, інших адміністративних одиниць та міжурядових організацій. URL: https://ukrpatent.org/atachs/st3_2019.09_uk.pdf (дата звернення: 25.12.2022)

109. Типова інструкція з взаємодії підрозділів регіональної митниці, митниці при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності: затверджена наказом Державної митної служби України від 30.07.2007 р. № 638. URL: <https://bit.ly/3L40iT2> (дата звернення: 01.01.2023).

110. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: <https://bit.ly/3M8Mo3G> (дата звернення: 01.01.2023).

111. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15 квітня 1994 року (зі змінами від 23 січня 2017 року). URL: <https://bit.ly/3HRT43S> (дата звернення: 01.01.2023).

112. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15 квітня 1994 року. URL: <https://bit.ly/41qHweY> (дата звернення: 01.01.2023).

113. Хамзін Т. Р. Еволюція митного законодавства України, що регулює захист прав інтелектуальної власності / Т. Р. Хамзін // Правова держава. 2017. № 28. С. 97-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2017_28_18. (дата звернення: 01.01.2023).

114. Харченко О. С., Каращук О.О. Захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Порівняльно-аналітичне право. №1 2020. С. 214–217. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/33409> (дата звернення: 01.01.2023).

115. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. №435-IV. URL: <https://bit.ly/3LJ5zji> (дата звернення: 01.01.2023).

116. Чибісов Д. М. Право Світової організації торгівлі як джерело інформаційної діяльності митних органів України: огляд національних зобов'язань України за ТРІПС / Д. М. Чибісов // Митна справа. 2013. № 3. С. 46–53.

117. Чибісов Д. М. Охорона прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право. НУ «Одеська юридична академія». Одеса 2017. URL: <https://bit.ly/3LL1zyS> (дата звернення: 01.01.2023).

118. Чигирин К. Є. Роль інтелектуальної власності в розвитку держави. Ефективна економіка № 6, 2015. Київ, с.7.

119. Швець Г. О. До питання захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні України [Електронний ресурс] / Г. О. Швець, М. А. Резнік. URL:

<http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/725/11.pdf?sequence=1> (дата звернення: 01.01.2023).

120. Щодо набрання чинності Протоколом про вступ України до СОТ: Лист Міністерства закордонних справ України від 23.04.2008 р. № 72/13-612/1-1066. URL: <https://bit.ly/42znxeT> (дата звернення: 01.01.2023).

Додатки

Додаток А

Приклади визначення терміну "Інтелектуальна власність"

№ п/п	Визначення	Джерело
1	Інтелектуальна власність (англ. Intellectual property) – право на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Митним кодексом України, який підлягає захисту митними органами при переміщенні через митний кордон України.	Білак Н.І. Митна енциклопедія: У двох томах Т.1/: Редкол.: ... І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2013. – 472 с. – (Митна справа в Україні. Т. 22).
2	Інтелектуальна власність як формалізований результат творчої інтелектуальної діяльності, що надає його автору або особі, яка визначена чинним законодавством, право власності на цей результат, яке набувається, здійснюється і захищається відповідно до законодавчо встановлених норм і правил. Врегульовані законом суспільні відносини стосовно володіння, користування і розпорядження результатами інтелектуальної творчої діяльності складають інститут права інтелектуальної власності.	Верба І.І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник/ І.І.Верба, В.О.Коваль; за ред. С.В. Чікін. – К.: НТУУ «КПІ», 2013. – 262 с. (П. Т. Бубенко, В. В. Величко, С. М. Глухарев)
3	Інтелектуальна власність – це термін, що описує ідеї, винаходи, технології, твори мистецтва, які є нематеріальними при їхньому створенні, але потім стають цінностями в матеріальній формі як і кожен інший продукт. Інтелектуальна власність є комерційним застосуванням творчої думки для розв'язання технічного або художнього завдання. Вона не є продуктом сама по собі, а являє собою особливу ідею, що стоїть за цим продуктом, або спосіб, яким ця ідея виражена, або ж відмінний характер того, як цей продукт названий або описаний.	Ідріс К. Інтелектуальна власність — потужний інструмент економічного зростання [Текст]: пер. с англ. / К. Ідріс. — К.: Укрпатент, 2006. — 372с.
4	Інтелектуальна власність (англ. Intellectual property) виникло в процесі тривалої практики юридичного закріплення за певними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності у промисловій, науковій, художній, виробничій та інших сферах.	Віктор Гладченко , правознавець і патентознавець
5	Інтелектуальна власність означає "будь-яку власність, що визнається загальною згодою як інтелектуальна за характером та така, яка потребує охорони, включаючи, але не обмежуючись науковими та технічними винаходами, літературними або художніми творами, товарними знаками та показниками бізнес підприємств, промисловими зразками та географічними вказівками.	Всесвітня декларація з інтелектуальної власності. // Інтелектуальна власність. Авторське право і суміжні права. - М., 2002. - №4. - С.14-17.
6	Інтелектуальна власність (ІВ) відноситься до творів розуму, таких як винаходи; літературно-художні твори; конструкції; і символи, імена та зображення, що використовуються в торгівлі. Інтелектуальна власність захищена законодавством, наприклад, патентами, авторським правом та товарними знаками, що дозволяє людям отримувати визнання або фінансову вигоду від того, що вони вигадують або створюють. Виконуючи правильний баланс між інтересами новаторів та інтересами широкого загалу, система інтелектуальної власності має на меті сприяти створенню середовища, в якому творчість та інновації можуть процвітати.	Всесвітня організація інтелектуальної власності. Офіційний сайт.
7	Інтелектуальна власність (ІС) – це результат творіння людського розуму.	Всесвітня організація інтелектуальної власності. Офіційний сайт.
8	Інтелектуальна власність, скорочено «ІВ» (англ. intellectual property) — результат інтелектуальної, творчої діяльності однієї людини (автора, виконавця, винахідника та інш.) або кількох осіб.	Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.
9	Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.	Стаття 41. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року
10	Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.	Стаття 54. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року

Джерело: Складено автором на підставі вивчення вказаних нормативних та інших документів.

Додаток Б

	Організаційна система правової охорони прав інтелектуальної власності органів державної влади в Україні	
У структурі законодавчої гілки влади		
	Верховна Рада України (ВРУ)	
	Комітет ВРУ з питань економічного розвитку (Підкомітет з питань розвитку конкуренції та рівних умов для бізнесу)	
Глава держави		
	Президент України	
У структурі судової гілки влади		
	Вищий суд з питань інтелектуальної власності (ІП-суд)	
	На даний час діють суди загальної цивільної юрисдикції, господарські та адміністративні суди	
У структурі виконавчої гілки влади		
	Кабінет Міністрів України (Уряд України)	
	Вищий орган у системі органів виконавчої влади	
Центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується КМУ:		
1	Міністерство економіки України (Мінекономіки)	
2	Міністерство освіти і науки України (МОН)	
3	Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП)	
4	Міністерство фінансів України (Мінфін)	
5	Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ)	
6	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля)	
7	Міністерство аграрної політики та продовольства України (Мінагрополітики)	
8	Міністерство юстиції України (Мінюст)	
9	Міністерство внутрішніх справ України (МВС)	
10	Бюро економічної безпеки України (БЕП)	
11	Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба)	
12	Державна регуляторна служба України (ДРС)	
13	Державне агентство України з питань кіно (Держкіно)	
Інші центральні органи виконавчої влади діяльність яких спрямовується і координується КМУ через Міністра фінансів:		
	Державна митна служба України (Держмитслужба)	
	Державна податкова служба України (ДПС)	
Державні органи з особливим та спеціальним статусом:		
	Антимонопольний комітет України	
	Служба безпеки України (СБУ)	
	Офіс Генерального прокурора	
	Рада національної безпеки і оборони України (РНБО)	

Джерело: Складено автором на підставі аналізу офіційних Положень про державні органи влади.

Додаток В

Аналіз адміністративної відповідальності за порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень станом на 01.01.2023р.
відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУАП, 1984) ЗУ від 07.12.1984р. № 8073-Х, набрав чинності з 01.06.1985р.
<https://bit.ly/40TXIWY>

Розділ II. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ І АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
II. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Глава 15 АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ

186-3		Адміністративна відповідальність за порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень										Поріг вартості правопорушення, грн				0,0											
		https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/conv#n2038										Мінімальний розмір штрафу, грн.				51,0											
												Максимальний розмір штрафу, грн.				425,0											
Вчинення дій (об'єктивна сторона - види діянь)		Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень																									
В редакції (зміни):		Перша редакція (09.03.1993р.)		ЗУ від 04.02.1993р. №2992-ХІІ "Про внесення змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення"																							
		3 (23.08.2000р.)		https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2992-12#Text																							
				в редакції ЗУ від 13.07.2000 №1929-ІІІ "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення"																							
				https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1929-14#Text																							
		Суб'єкти правопорушення:										громадяни				посадові особи та громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності											
Номер статті	Найменування статті	Об'єкти (Предмети) правопорушення	Чл.	Кваліфікаційні ознаки										Основне покарання				Додаткове покарання		Основне покарання				Додаткове покарання			
														1	Штраф	Розмір		Розмір НМДГ		Відсутнє	1	Штраф	Розмір		Розмір НМДГ		Відсутнє
																Мін.	Макс.	Мін.	Макс.				Мін.	Макс.	Мін.	Макс.	
186-3	Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень	Дані для проведення державних статистичних спостережень (ДСС)	1.	1	Неподання органам державної статистики даних для проведення державних статистичних спостережень,-										3	5	51,0	85,0	Відсутнє	1	Штраф	10	15	170,0	255,0	Відсутнє	
				2	Подання органам державної статистики даних для проведення державних статистичних спостережень недостовірними, не в повному обсязі, не за формою, передбаченою звітно-статистичною документацією, чи із запізненням,-																						
				3	Незабезпечення належного стану первинного обліку,-																						
				4	Порушення порядку ведення Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України,-																						
				2.	1	Дії, передбачені частиною першою, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -																					
					2	Порушення порядку використання конфіденційної інформації, -																					
				3.	1	Приховування даних державних статистичних спостережень, -																					
					2	Перекручення даних державних статистичних спостережень,-																					
					4	Використання даних державних статистичних спостережень в засобах масової інформації, для поширення в інформаційних мережах, на паперових, магнітних та інших носіях, в наукових працях тощо без посилання на їх джерело, -																					
Розділ IV. ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ																											
Глава 19 ПРОТОКОЛ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ																											
255	Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення	Національна поліція	1) Уповноважені на те посадові особи: органів Національної поліції.																								
https://bit.ly/3zLxHA																											
Розділ III. ОРГАНИ, УПОВНОВАЖЕНІ РОЗГЛЯДАТИ СПРАВИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ																											
Глава 17 ПІДВІДОМІСТЬ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ																											
244-3	Органи державної статистики	Органи державної статистики	Органи державної статистики розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень (стаття 186-3). Від імені органів державної статистики розглядають справи і накладати адміністративні стягнення мають право керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики, його заступники, а також інші уповноважені керівником посадові особи цього органу.																								
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10/conv#n239																											
2023 рік																											
Прожитковий мінімум для працездатної особи, грн. (який діє на 01 січня поточного року та встановлюється Законом про держбюджет) (з 01.01.2023р.).																									2 684,0		
Податкова соціальна пільга (ПСП), грн. (з 01.01.2023р.).																									1 342,0		
Неоподатковуваний мінімум доходів громадян (НМДГ) (з 02.09.1996р.).																							для кваліфікації порушень, грн.		17,0		
																							для штрафів, грн.				

Джерело: Складено автором відповідно до статті 186-3 КУАП, 1984 [37].

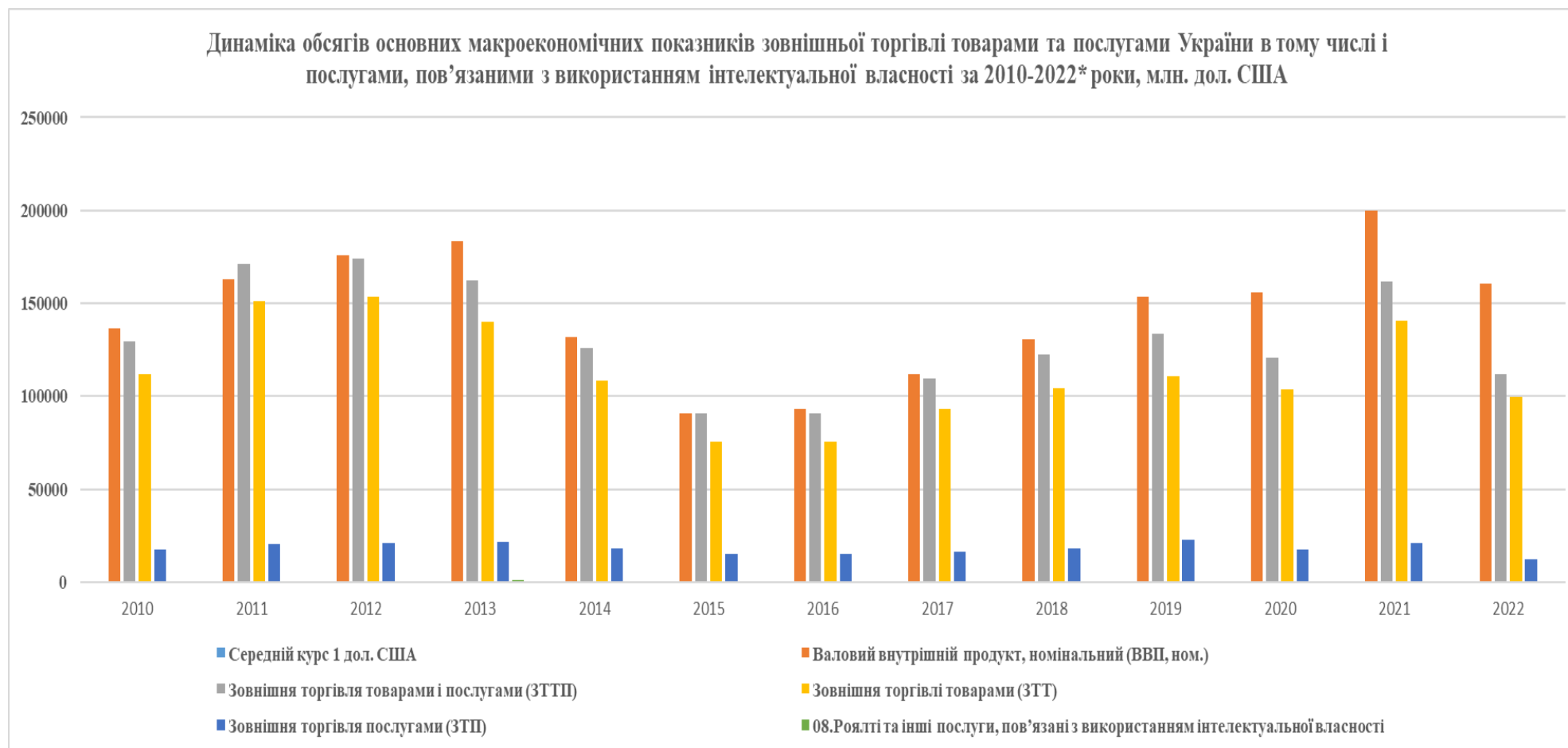
Додаток Г

Динаміка обсягів основних макроекономічних показників зовнішньої торгівлі товарами та послугами України в тому числі і послугами, пов'язаними з використанням інтелектуальної власності за 2010-2022* роки, млн. дол. США

Показник / Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Середній курс 1 дол. США	7,94	7,97	7,99	7,99	11,89	21,84	25,55	26,60	27,20	25,85	26,96	27,29	32,34
Валовий внутрішній продукт, номінальний (ВВП, ном.)	136 419,00	163 160,00	175 781,00	183 310,00	131 805,00	90 615,00	93 270,00	112 154,00	130 832,00	153 781,00	155 582,00	200 090,00	160 514,16
Зовнішня торгівля товарами і послугами (ЗТПП)	129 505,36	171 396,95	174 294,25	162 063,76	126 224,38	90 903,18	90 806,01	109 314,42	122 564,36	133 542,81	120 951,62	161 677,50	111 612,46
Зовнішня торгівля товарами (ЗТТ)	112 147,40	151 002,40	153 548,00	140 307,50	108 330,40	75 643,50	75 611,50	92 871,90	104 522,60	110 854,80	103 527,90	140 915,40	99 431,34
Зовнішня торгівля послугами (ЗТП)	17 357,96	20 394,55	20 746,25	21 756,26	17 893,98	15 259,68	15 194,51	16 442,52	18 041,76	22 688,01	17 423,72	20 762,10	12 181,12
08.Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	476,84	457,40	474,03	936,67	547,99	352,55	352,50	435,28	535,95	615,17	635,09	687,59	324,63

* - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях

Джерело: Складено автором за даними офіційного сайту Держстату [53]

* - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях

Джерело: Складено автором за даними офіційного сайту Держстату [53]

Динаміка темпів зростання обсягів загального показника основних макроекономічних показників зовнішньої торгівлі товарами та послугами України в тому числі і послугами, пов'язаними з використанням інтелектуальної власності за
2010-2022* роки, %

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2010-2020	2020-2022
Середній курс 1 дол. США	1,85	0,40	0,29	0,02	48,71	83,77	16,97	4,09	2,27	-4,98	4,30	1,22	18,52	239,70	19,97
Валовий внутрішній продукт, номінальний (ВВП, ном.)	16,37	19,60	7,74	4,28	-28,10	-31,25	2,93	20,25	16,65	17,54	1,17	28,61	-19,78	14,05	3,17
Зовнішня торгівля товарами і послугами (ЗТПП)	29,63	32,35	1,69	-7,02	-22,11	-27,98	-0,11	20,38	12,12	8,96	-9,43	33,67	-30,97	-6,60	-7,72
Зовнішня торгівлі товарами (ЗТТ)	31,74	34,65	1,69	-8,62	-22,79	-30,17	-0,04	22,83	12,54	6,06	-6,61	36,11	-29,44	-7,69	-3,96
Зовнішня торгівля послугами (ЗТП)	17,51	17,49	1,72	4,87	-17,75	-14,72	-0,43	8,21	9,73	25,75	-23,20	19,16	-41,33	0,38	-30,09
08.Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності		-4,08	3,64	97,60	-41,50	-35,67	-0,01	23,48	23,13	14,78	3,24	8,27	-52,79	33,19	-48,88

* - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях

Джерело: Складено автором за даними офіційного сайту Держстату [53]

Додаток Є

Показники основних макроекономічних показників зовнішньої торгівлі товарами та послугами, в тому числі складовими послуг з використанням інтелектуальної власності України за 2021 рік в тому числі в розрізі напрямків переміщення (експорт та імпорт)

№ п/п	Показники	Рік	Одиниці вимірювань	2021																						
				1.						2.						3.						4.		5.		
				Загальний показник						Експорт						Імпорт						Сальдо +/-	%	Питома вага експорту		
				Обсяг	Питома вага до загального обсягу показника	Місце в загальному обсягу показника	До відповідного періоду попереднього року			Обсяг	Питома вага до загального обсягу показника	Питома вага до основного обсягу показника	Місце в основному обсягу показника	До відповідного періоду попереднього року			Обсяг	Питома вага до загального обсягу показника	Питома вага до основного обсягу показника	Місце в основному обсягу показника	До відповідного періоду попереднього року					
1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.	2.6.	3.1.	3.2.	3.3.	3.4.	3.5.	3.6.	4.	5.1.	5.2.							
1.	Середній курс 1 дол. США	грн.	27,29			0,33	1,2							27,29												
2.	Кількість країн та територій світу, що здійснюють зовнішню торгівлю	Од.	250	100,0		0	0,0							250												
3.	Валовий внутрішній продукт, номінальний (ВВП, ном.)	млн. дол. США	200 090,0			44 508,00	28,6							200 090,0												
4.	Зовнішня торгівля товарами і послугами (ЗТПП)	млн. дол. США	161 677,5	100,0		40 725,9	33,7	80 857,9	50,0	100,0		20 118,9	33,1	80 819,6	50,0	100,0		20 607	34,2	38,3	80,8	40,4				
4.1.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту товарів і послуг	Од.	1,00			-0,01	-0,8																			
5.	Зовнішня торгівля товарами (ЗТТ)	млн. дол. США	140 915,4	87,2		37 387,5	36,1	68 072,3	48,3	84,2		18 880,5	38,4	72 843,1	51,7	90,1		18 507,0	34,1	-4 770,8	70,4	34,0				
5.1.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту товарами	Од.	0,93			0,03	3,2																			
5.2.	Кількість підприємств, що здійснюють зовнішню торгівлю товарами	Од.						17 002				387	2,3	33 501				1 001	3,1	-16 499						
5.3.	Кількість країн-партнерів, що здійснюють зовнішню торгівлю товарами	Од.						206	82,4			-3	-1,4	225	90,0			4	1,8	-19						
6.	Зовнішня торгівля послугами (ЗТП)	млн. дол. США	20 762,1	12,8		3 338,4	19,2	12 785,6	61,6	15,8		1 238,4	10,7	7 976,5	38,4	9,9		2 100,0	35,7	4 809,1	10,4	6,4				
6.1.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту послугами	Од.	1,60			-0,36	-18,4																			
6.2.	Кількість підприємств, що здійснюють зовнішню торгівлю послугами	Од.						10 300				100	1,0	7 382				202	2,8	2 918						
6.3.	Кількість країн-партнерів, що здійснюють зовнішню торгівлю послугами	Од.						218	87,2			1	0,5	183	73,2			0	0,0	35						
6.4.	Кількість основних країн-партнерів, що здійснюють зовнішню торгівлю послугами, із них:	Од.	219	87,6		1	0,5	218	87,2			3	1,4	183	73,2			1	0,5	35						
6.5.	Кількість основних країн-партнерів (к), відносно яких дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог ЗУ "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації	Од.	73	33,3		-2	-2,7	35	16,1			-1	-2,8	50	27,3			-2	-3,8	-15						
7.	08.Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	млн. дол. США	687,6	3,3	8	52,5	8,3	61,8	9,0	0,5	9	-33,2	-34,9	625,8	91,0	7,8	7	85,7	15,9	-564,0	0,3	0,0				
7.1.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту послугами, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	Од.	0,10			-0,08	-43,8																			
7.2.	Кількість основних країн-партнерів, що здійснюють послуги з використанням інтелектуальної власності, із них:	Од.	106	42,4		1	1,0	100	40,0	45,9		4	4,2	76	30,4	41,5		3	4,1	24						
7.3.	Кількість основних країн-партнерів (к), відносно яких дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог ЗУ "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації	Од.	52	49,1		0	0,0	49		49,0		-1	-2,0	28		36,8		0	0,0	21						
7.4.	08.01.Послуги франшизи та використання торгової марки	млн. дол. США	241,0	35,1	2	53,9	28,8	9,1	3,8	14,7	2	1,3	17,4	231,9	96,2	37,1	2	52,6	29,3	-222,9						
7.5.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту послугами франшизи та використання торгової марки	Од.	0,04			0,00	-9,2																			
7.6.	08.02.Послуги, пов'язані з ліцензійною діяльністю	млн. дол. США	332,0	48,3	1	14,8	4,7	40,5	12,2	65,6	1	-3,7	-8,3	291,4	87,8	46,6	1	18,4	6,8	-250,9						
7.7.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту послугами, пов'язані з ліцензійною діяльністю	Од.	0,14			-0,02	-14,1																			
7.8.	08.03.Послуги, пов'язані з патентною діяльністю	млн. дол. США	4,6	0,7	4	-33,2	-87,9	3,8	83,8	6,2	4	-33,4	-89,7	0,7	16,2	0,1	4	0,2	37,1	3,1						
7.9.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту послугами, пов'язані з патентною діяльністю	Од.	5,19			-63,87	-92,5																			
7.10.	08.04.Інші роялті	млн. дол. США	110,0	16,0	3	17,0	18,3	8,3	7,6	13,5	3	2,6	44,6	101,7	92,4	16,2	3	14,4	16,6	-93,4						
7.11.	Коефіцієнт покриття експортом імпорту послугами, пов'язані з патентною діяльністю	Од.	0,08			0,02	24,0																			

* - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях

Джерело: Складено автором за даними офіційного сайту Держстату [53]

Додаток Ж

Обсяги зовнішньої торгівлі послугами України за видами за 2021 рік, тис. дол. США

Рік	2021*																		
	Загальний показник						Експорт						Імпорт						Сальдо +/-
	Обсяг	Питома вага до загального обсягу показника	Місце в загальному обсягу показника	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	До відповідного періоду попереднього року		Обсяг	Питома вага до загального обсягу показника	Питома вага до основного обсягу показника	Місце в основному обсягу показника	До відповідного періоду попереднього року		Обсяг	Питома вага до загального обсягу показника	Питома вага до основного обсягу показника	Місце в основному обсягу показника	До відповідного періоду попереднього року		
%	%	Різниця	%	%	%	Різниця	%	Різниця	%										
1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	1.6.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.	2.6.	3.1.	3.2.	3.3.	3.4.	3.5.	3.6.	4.	
Обсяг зовнішньої торгівлі послугами (ЗТП)	20 762 043,8	100,0		1,60	3 338 327,9	19,2	12 785 587,5	61,6	100,0		1 238 413,5	10,7	7 976 456,3	38,4	100,0		2 099 914,4	35,7	4 809 131,2
01.Послуги з переробки матеріальних ресурсів	1 548 297,8	7,5	5	153,94	192 447,1	14,2	1 538 305,1	99,4	12,0	3	185 475,1	13,7	9 992,7	0,6	0,1	12	6 972,0	230,8	1 528 312,3
02.Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	379 652,4	1,8	9	3,95	81 568,3	27,4	302 997,9	79,8	2,4	6	66 375,8	28,1	76 654,5	20,2	1,0	9	15 192,5	24,7	226 343,4
03.Транспортні послуги	6 435 179,1	31,0	1	2,62	385 701,5	6,4	4 657 543,1	72,4	36,4	1	-330 890,6	-6,6	1 777 636,0	27,6	22,3	1	716 592,2	67,5	2 879 907,1
04.Послуги, пов'язані з подорожами	1 942 244,5	9,4	4	0,21	975 876,5	101,0	343 482,8	17,7	2,7	5	80 037,0	30,4	1 598 761,7	82,3	20,0	2	895 839,5	127,4	-1 255 279,0
05.Послуги з будівництва	126 145,5	0,6	11	0,87	11 147,7	9,7	58 722,6	46,6	0,5	10	-16 665,4	-22,1	67 422,9	53,4	0,8	10	27 813,1	70,2	-8 700,2
06.Послуги зі страхування	260 707,3	1,3	10	0,91	75 577,1	40,8	124 115,9	47,6	1,0	7	65 874,2	113,1	136 591,4	52,4	1,7	8	9 702,9	7,6	-12 475,5
07.Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	811 194,4	3,9	7	0,15	46 119,6	6,0	103 907,5	12,8	0,8	8	-25 690,7	-19,8	707 286,9	87,2	8,9	6	71 810,3	11,3	-603 379,4
08.Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	687 588,8	3,3	8	0,10	52 498,3	8,3	61 774,7	9,0	0,5	9	-33 155,9	-34,9	625 814,1	91,0	7,8	7	85 654,2	15,9	-564 039,4
09.Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	4 745 297,5	22,9	2	5,65	1 131 829,3	31,3	4 031 998,0	85,0	31,5	2	980 550,5	32,1	713 299,5	15,0	8,9	5	151 278,8	26,9	3 318 698,4
10.Ділові послуги	2 647 275,9	12,8	3	1,32	397 029,3	17,6	1 504 164,5	56,8	11,8	4	247 502,9	19,7	1 143 111,4	43,2	14,3	3	149 526,5	15,0	361 053,1
11.Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	71 081,1	0,3	12	2,26	26 407,6	59,1	49 268,4	69,3	0,4	11	17 131,6	53,3	21 812,7	30,7	0,3	11	9 276,0	74,0	27 455,7
12.Державні та урядові послуги	1 107 379,5	5,3	6	0,01	-37 874,4	-3,3	9 307,0	0,8	0,1	12	1 869,1	25,1	1 098 072,5	99,2	13,8	4	-39 743,5	-3,5	-1 088 765,5

* - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях

Джерело: Складено автором за даними офіційного сайту Держстату [53]

Додаток 3

Показники зовнішньої торгівлі роялті та іншими послугами, пов'язані з використанням інтелектуальної власності України з країнами світу за 2021* рік

тис.дол. США

Країни	Загальний показник					Експорт						Імпорт						Сальдо +/-		
	1.					2.						3.								
	Обсяг	Питома вага до загального обсягу показника	Місце у загальному обсягу показника	До відповідного періоду попереднього року		Обсяг	Питома вага до загального обсягу показника	Питома вага до основного обсягу показника	Місце в основному обсягу показника	Питома вага до загального обсягу країни	До відповідного періоду попереднього року		Обсяг	Питома вага до загального обсягу показника	Питома вага до основного обсягу показника	Місце в основному обсягу показника	Питома вага до загального обсягу країни		До відповідного періоду попереднього року	
				%	Різниця						%	%							%	Різниця
1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.	2.6.	2.7.	3.1.	3.2.	3.3.	3.4.	3.5.	3.6.	3.7.	4.	
Всього	20 762 043,8			3 338 327,9	19,2	12 785 587,5	61,6				1 238 413,5	10,7	7 976 456,3	38,4			2 099 914,4	35,7	4 809 131,2	
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності (всього)	687 586,1	3,3	8	52 495,6	8,3	61 774,7	9,0	0,5	9		-33 155,9	-34,9	625 811,4	91,0	7,8	7	85 651,5	15,9	-564 036,7	
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності (основні країни-партнери)	684 988,4	100,0		53 205,5	8,4	59 890,5	8,7	100,0			-33 610,7	-35,9	625 097,9	91,3	100,0		86 816,1	16,1	-565 207,4	
Кількість основних країн-партнерів, із них:	106			1	1,0	100	94,3				4	4,2	76	71,7			3	4,1	24	
Кількість країн, у яких дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації	61	57,5		-5	-7,6	49	49,0				-1	-2,0	28	36,8			0	0,0	21	
Ірландія	110 710,9	16,2	1	20 265,3	22,4	1 749,7	1,6	2,9	11	1,4	213,8	13,9	108 961,2	98,4	17,4	1	28,9	20 051,5	22,6	-107 211,5
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	97 843,9	14,3	2	-19 925,4	-16,9	4 559,9	4,7	7,6	4	0,6	1 839,8	67,6	93 284,0	95,3	14,9	2	15,3	-21 765,2	-18,9	-88 724,1
Люксембург	92 797,2	13,5	3	45 573,0	96,5	501,1	0,5	0,8	22	1,6	367,3	274,5	92 296,1	99,5	14,8	3	83,2	45 205,7	96,0	-91 795,0
Кіпр	55 686,9	8,1	4	9 417,3	20,4	9 133,0	16,4	15,2	1	2,4	1 408,6	18,2	46 553,9	83,6	7,4	5	12,9	8 008,7	20,8	-37 420,9
Швейцарія	53 248,1	7,8	5	6 239,0	13,3	4 419,6	8,3	7,4	5	0,4	-71,2	-1,6	48 828,5	91,7	7,8	4	17,5	6 310,1	14,8	-44 409,0
США	44 095,8	6,4	6	8 732,4	24,7	4 611,7	10,5	7,7	3	0,2	-1 794,5	-28,0	39 484,1	89,5	6,3	7	5,0	10 526,9	36,4	-34 872,4
Німеччина	43 693,0	6,4	7	8 583,0	24,4	1 849,6	4,2	3,1	10	0,3	546,3	41,9	41 843,4	95,8	6,7	6	8,5	8 036,7	23,8	-39 993,8
Нідерланди	23 629,9	3,4	8	5 071,0	27,3	0,0	0,0	0,0	84	0,0	-463,1	-100,0	23 629,9	100,0	3,8	8	16,7	5 534,1	30,6	-23 629,9
Російська Федерація	19 182,4	2,8	9	-34 266,5	-64,1	9 132,5	47,6	15,2	2	0,6	-33 806,6	-78,7	10 050,0	52,4	1,6	13	5,3	-459,9	-4,4	-917,5
Франція	17 895,4	2,6	10	2 009,1	12,6	630,2	3,5	1,1	17	0,3	2,0	0,3	17 265,1	96,5	2,8	9	9,4	2 007,1	13,2	-16 634,9
Австрія	16 664,8	2,4	11	1 396,0	9,1	32,6	0,2	0,1	44	0,0	32,6	100,0	16 632,2	99,8	2,7	10	14,3	1 363,4	8,9	-16 599,6
Іспанія	11 452,9	1,7	12	2 426,1	26,9	731,8	6,4	1,2	15	1,3	-102,2	-12,2	10 721,1	93,6	1,7	11	27,4	2 528,2	30,9	-9 989,4
Польща	10 994,9	1,6	13	1 635,7	17,5	602,5	5,5	1,0	20	0,1	317,5	111,4	10 392,4	94,5	1,7	12	3,7	1 318,3	14,5	-9 790,0
Чехія	8 826,3	1,3	14	2 842,2	47,5	487,0	5,5	0,8	23	0,4	127,6	35,5	8 339,3	94,5	1,3	14	12,1	2 714,6	48,3	-7 852,4
Китай	7 053,5	1,0	15	-3 339,5	-32,1	188,6	2,7	0,3	30	0,2	103,3	121,0	6 864,9	97,3	1,1	15	2,4	-3 442,7	-33,4	-6 676,3
Туреччина	6 749,2	1,0	16	-5 257,2	-43,8	622,5	9,2	1,0	18	0,3	101,8	19,6	6 126,7	90,8	1,0	17	0,6	-5 359,0	-46,7	-5 504,1
Канада	6 547,8	1,0	17	3 599,5	122,1	58,7	0,9	0,1	40	0,1	-205,8	-77,8	6 489,1	99,1	1,0	16	29,2	3 805,4	141,8	-6 430,4
Швеція	5 715,4	0,8	18	-4 930,0	-46,3	2 535,7	44,4	4,2	8	2,2	-4 518,6	-64,1	3 179,7	55,6	0,5	21	3,5	-411,5	-11,5	-644,0
Ізраїль	5 143,6	0,8	19	1 652,5	47,3	128,5	2,5	0,2	37	0,0	-11,9	-8,4	5 015,1	97,5	0,8	18	11,8	1 664,4	49,7	-4 886,7
Бельгія	4 453,8	0,7	20	-2 547,2	-36,4	27,1	0,6	0,0	46	0,0	-301,2	-91,7	4 426,7	99,4	0,7	19	2,4	-2 245,9	-33,7	-4 399,6

* - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях

Джерело: Складено автором за даними офіційного сайту Держстату [53]

Додаток И

Примірний перелік світових рейтингів для дослідження інноваційної діяльності економік світу							
Світові рейтинги дослідження інноваційної діяльності економік світу							
1	2	3	4	5	6	7	8
Global Competitiveness Index, GCI	Global Innovation Index, GI	Innovation Capacity Index, ICI	European Innovation Scoreboard Summary Innovation Index, SII	European Innovation Scoreboard, EIS	International Innovation Index Boston Consulting Group, IntII BCG	Introducing the EBRD Knowledge Economy Index	Bloomberg innovation index
GCI	GI	ICI	SII	EIS	BCG		
з 1979 року	з 2007 року						
Індекс глобальної конкурентоспроможності, GCI	Глобальний індекс інновацій, GI	Індекс інноваційної спроможності, ICI	Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло, SII	Європейський рейтинг інноваційності, EIS	Міжнародний індекс інновацій, BCG	Індекс економіки знань ЄБРР	Індекс інноваційного розвитку
За методикою Всесвітнього економічного форуму, ВЕФ (World Economic Forum, WEF)	Публікується ВОІВ за методикою міжнародної бізнес школи INSEAD у співпраці з Корнелльським університетом (м. Ітака, штат Нью-Йорк, США)	Міжнародна дослідницька структура EFD— Global Consulting Network	Європейська Комісія PRO INNO EUROPE	Система показників науково-технічного розвитку країн Європи.	Бостонська консалтингова група (BCG, США), Національна асоціація виробників (NAM) та Manufacturing Institute (MI)	Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	Публікує світовий провайдер фінансової інформації компанія Блумберг (Нью-Йорк, США)
> 110 показників; 12 індикаторів; 3 субіндекси (групи)	> 80 показників; 7 індикаторів; 21 субіндикаторів; 2 субіндекси (групи)	5 індикаторів	25 показників; 8 індикаторів; 3 субіндекси (групи)	5 субіндексів (груп)	6 індикаторів; 2 субіндекси (групи)		

Джерело. Складено автором на підставі аналізу офіційних сайтів світових рейтингів для дослідження інноваційної діяльності економік світу.

Структура рейтингової системи ГІІ

Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII)

IN. Вхідний субіндекс умов інноваційного розвитку (Innovation Input Sub-Index)					OUT. Вихідний субіндекс результатів інноваційного розвитку (Innovation Output Sub-Index)	
1	2	3	4	5	6	7
IN.1. Інституції (Institutions)	IN.2. Людський капітал та дослідження (Human capital and research)	IN.3. Інфраструктура (Infrastructure)	IN.4. Розвиток внутрішнього ринку (Market sophistication)	IN.5. Розвиток бізнесу (Business sophistication)	OUT.6. Науково-практичні результати в галузі знань і технологій (Scientific outputs)	OUT.7. Результати творчої діяльності (Creative outputs)
Політичне середовище	Освіта	Інформаційно-комунікаційні технології	Кредити	Працівники розумової праці	Створення знань	Нематеріальні активи
Нормативно-правове середовище	Вища освіта	Загальна інфраструктура	Інвестиції	Інноваційні зв'язки	Вплив знань	Креативні товари та послуги
Бізнес середовище	Дослідження і розробки	Екологічна стійкість	Торгівля, диверсифікація та масштаб ринку	Засвоєння знань	Поширення знань	Онлайн-творчість

Джерело. Складено автором на підставі аналізу офіційного сайту ВОІВ [51]

Показники економік країн світу за рівнем доходу та за географічною класифікацією, що задіяні в рейтингу ГП 2022

Економіки світу за рівнем доходу					Всього	EUR		SSA		NAWA		LCN		SEAO		CSA		NAC	
						1		2		3		4		5		6		7	
						Європа		Країни Африки		Північна		Латинська		Південно-		Центральна та		Північна	
						Показник	%	Показник	%	Показник	%	Показник	%	Показник	%	Показник	%	Показник	%
						132	39	29,5	27	20,5	19	14,4	18	13,6	17	12,9	10	7,6	2
НІ	1	<12 696 дол. США	Економіка країн з високим рівнем доходу	Показник	48	28	71,8	0	0,0	8	42,1	3	16,7	7	41,2	0	0,0	2	100,0
				%	36,4		58,3		0,0		16,7		6,3		14,6		0,0		4,2
УМ	2	12 695 до 4 096 дол. США	Економіка країн з доходом вище	Показник	36	10	25,6	4	14,8	6	31,6	12	66,7	3	17,6	1	10,0	0	0,0
				%	27,3		27,8		11,1		16,7		33,3		8,3		2,8		0,0
ЛМ	3	4 095 до 1 046 дол. США	Економіка країн з доходом нижче	Показник	36	1	2,6	12	44,4	4	21,1	3	16,7	7	41,2	9	90,0	0	0,0
				%	27,3		2,8		33,3		11,1		8,3		19,4		25,0		0,0
ЛІ	4	>1 045 дол. США	Економіка країн з низьким рівнем доходу	Показник	12	0	0,0	11	40,7	1	5,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
				%	9,1		0,0		91,7		8,3		0,0		0,0		0,0		0,0

Джерело. Складено автором на підставі аналізу офіційних сайтів СБ [57] та ВОІВ [52].

Макроекономічні показники інноваційних економік світу за географічним (регіональним) поділом за рейтингом ГП 2022											
Регіон	Кількість країн			ВВП (ПКС), млрд. дол.			Населення, тис. чол.			ВВП (ПКС) на душу	
	Показник	Місце	%	Показник	Місце	%	Показник	Місце	%	Показник	Місце
Всього	132		100,0	141 659,5		100,0	7 409 194,0		100,0	19 119,4	
Європа, EUR	39	1	29,5	31 397,9	2	22,2	747 214,0	4	10,1	42 020,0	3
Країни Африки на південь від Сахари, SSA	27	2	20,5	4 203,1	8	3,0	923 144,0	3	12,5	4 553,0	8
Європейський Союз, EU	27	2	20,5	21 518,6	4	15,2	445 308,0	7	6,0	48 323,0	2
Північна Африка та Західна Азія, NAWA	19	4	14,4	9 687,5	7	6,8	451 878,0	6	6,1	21 438,3	4
Латинська Америка і Карибський басейн, LCN	18	5	13,6	10 207,6	6	7,2	588 675,0	5	7,9	17 339,96	6
Південно-Східна, Східна, Південна, Центральна Азія та Океанія, SEAO	17	6	12,9	46 380,8	1	32,7	2 336 878,0	1	31,5	19 847,3	5
Центральна та Південна Азія, CSA	10	7	7,6	14 815,6	5	10,5	1 990 422,0	2	26,9	7 443,4	7
Північна Америка, NAC	2	8	1,5	24 967,0	3	17,6	370 983,0	8	5,0	67 299,6	1

Джерело. Складено автором на підставі аналізу офіційного сайту BOIB [51].

Додаток К

Динаміка показників міжнародного рейтингу ГП України (ГП 2011-ГП 2022)

Глобальний індекс інновацій, ГП	ГП 2011	ГП 2012	ГП 2013	ГП 2014	ГП 2015	ГП 2016	ГП 2017	ГП 2018	ГП 2019	ГП 2020	ГП 2021	ГП 2022
Населення України, млн. осіб	45,4	45,6	46,5	45,6	44,9	44,8	44,6	44,2	44,0	44,0	43,7	43,5
ВВП (ПКС) України, млрд. дол. США	286,8	328,3	353,3	338,5	339,1	336,8	335,3	336,4	391,5	409,3	527,9	584,1
ВВП (ПКС) на душу населення України, дол. США	6 317,80	7 198,90	7 598,10	7 423,10	7 552,40	7 518,80	7 518,80	8 713,00	9 283,4	8 533,5	12 710,0	14 146,0
Індекс (Глобальний індекс інновацій, ГП), бали	35,0	36,1	35,8	36,3	36,5	35,7	37,6	38,5	37,4	36,3	35,6	31,0
<i>Рейтинг (Глобальний індекс інновацій, ГП)</i>	60	63	71	63	64	56	50	43	47	45	49	57
Економіка України за рівнем доходу	LM	LM	LM	LM	LM	LM	LM	LM	LM	LM	LM	LM
<i>Рейтинг за рівнем доходу економіки</i>	6	2	4	3	4	2	2	1	2	2	3	4
Регіон України	ECS	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
<i>Рейтинг (Глобальний індекс інновацій, ГП) в регіоні</i>	33	35	37	36	37	34	33	30	32	30	32	34
Вхідний суб-Індекс умов інноваційного розвитку, ІN, бали	39,6	38,0	37,9	38,2	39,0	38,9	41,1	40,5	40,7	40,1	39,6	35,7
<i>Рейтинг умов інноваційного розвитку</i>	67	78	83	88	84	76	77	75	82	71	76	75
<i>Рейтинг за рівнем доходу економіки</i>	6	4	7	8	8	6	5	5	9	5	3	
<i>Рейтинг в Європі</i>	35	36	39	39	39	39	39	38	39	36	32	
Вихідний суб-Індекс результатів інноваційного розвитку, ОUТ, бали	30,4	34,2	33,7	34,4	33,9	32,5	34,8	36,6	34,1	32,5	31,6	26,4
<i>Рейтинг результатів інноваційного розвитку</i>	52	47	58	46	47	40	40	35	36	37	37	48
<i>Рейтинг за рівнем доходу економіки</i>	8	3	6	2	3	2	2	1	1	1	3	
<i>Рейтинг в Європі</i>	30	31	32	30	30	27	26	24	25	25	32	
Коефіцієнт інноваційної ефективності, ІЕR	0,77	0,90	0,89	0,90	0,87	0,84	0,85	0,90	0,84	0,81	0,80	0,74
Загальні показники за даними ВОІВ:												
Максимальний рейтинг (Глобальний індекс інновацій, ГП)	125	141	142	143	141	128	127	126	129	131	132	132
Максимальний індекс (ГП), бали	63,8	68,2	66,6	64,8	68,3	66,3	67,7	68,4	67,2	66,1	65,5	64,6
Мінімальний індекс (ГП), бали	19,8	16,8	19,3	12,7	15,0	14,6	15,6	15,0	14,5	13,6	15,0	11,6
Медіана (ГП), бали	34,2	34,3	35,8	34,8	34,9	33,9	34,8	33,8	33,9	30,9	31,8	28,8
Різниця між мінімальним та максимальним індексами (ГП), бали	44,0	51,4	47,3	52,1	53,4	51,7	52,1	53,4	52,8	52,5	50,5	53,0

Джерело. Складено автором на підставі аналізу офіційного сайту ВОІВ [51]

Динаміка ключових елементів та глобальних індикаторів міжнародного рейтингу ГПІ України

Код	Indicator name	Назва індикатора	ГПІ 2011			ГПІ 2019			ГПІ 2020			ГПІ 2021			ГПІ 2022		
			Показник		Місце	Показник		Місце	Показник		Місце	Показник		Місце	Показник		Місце
OUT.6.	Knowledge and technology outputs	Науково-практичні результати в галузі знань і технологій	29,90	1	40	34,60	1	28	35,10	1	24	32,30	1	33	32,90	1	36
OUT.	Innovation Output Sub-Index	Вихідний суб-індекс результатів інноваційного розвитку	30,45	4	52	34,05	2	36	32,50	2	37	31,60	2	37	26,35	2	48
IN.5.	Business sophistication	Розвиток бізнесу	41,50	3	45	34,80	4	47	29,50	6	54	28,90	6	53	32,30	2	48
IN.2.	Human capital and research	Людський капітал та дослідження	44,30	1	40	35,60	6	51	40,50	3	39	38,20	3	44	36,60	4	49
GII	Global Innovation Index	Глобальний індекс інновацій	35,02	5	60	37,39	4	47	36,33	5	45	35,59	5	49	31,02	5	57
OUT.7.	Creative outputs	Результати творчої діяльності	31,00	8	70	33,50	3	42	29,90	4	44	30,90	4	48	19,80	6	63
IN.	Innovation Input Sub-Index	Вхідний суб-індекс умов інноваційного розвитку	39,58	7	67	40,72	7	82	40,16	7	71	39,58	7	76	35,68	7	75
IN.3.	Infrastructure	Інфраструктура	21,50	9	101	36,00	10	97	33,10	9	94	32,30	10	94	38,70	8	82
IN.1.	Institutions	Інституції	51,00	10	103	53,90	9	96	55,60	8	93	56,20	9	91	47,40	9	97
IN.4.	Market sophistication	Розвиток внутрішнього ринку	39,60	6	64	43,30	8	90	42,10	10	99	42,30	8	88	23,40	10	102

Джерело. Складено автором на підставі аналізу офіційного сайту ВОІВ [51].

Додаток М

Сильні та слабкі сторони інноваційного розвитку України за міжнародним рейтингом GII 2022

Сильні сторони						Слабкі сторони					
Код	Назва індикатора	GII 2022		Темп зростання		Код	Назва індикатора	GII 2022		Темп зростання	
		Показник	Місце	Показник	Місце			Показник	Місце	Показник	Місце
IN.	Вхідний суб-Індекс умов інноваційного розвитку	35,68	75	-3,90	1	IN.	Вхідний суб-Індекс умов інноваційного розвитку	35,68	75	-3,90	-1
IN.	<i>Сингапур, SEAO</i>	70,59	1			IN.	<i>Сингапур, SEAO</i>	70,59	1		
IN.	<i>Ботсвана, SSA</i>	36,52	74			IN.	<i>Ботсвана, SSA</i>	36,52	74		
IN.2.1.2.	Державні фінансування одного учня середньої школи (від ВВП), %	29,40	12	-0,90	-5	IN.1.1.1.	Індекс політичної, правової, оперативної та безпекової стабільності, що впливають на бізнес-операції	50,91	121	0,91	2
IN.2.1.2.	<i>Туніс, NAWA</i>	49,40	1			IN.1.1.1.	<i>Сингапур, SEAO</i>	100,00	1		
IN.2.1.2.	<i>Маврикій, SSA</i>	30,40	11			IN.1.1.1.	<i>Буркіна-Фасо, SSA</i>	50,91	121		
IN.2.1.5.	Середнє значення співвідношення учнів і вчителів	8,1	11	0,30	-4	IN.2.3.3.	Середні витрати трьох провідних світових компаній країни на дослідження і розробки, млн дол. США	0,0	38	0,00	3
IN.2.1.5.	<i>Хорватія, EUR</i>	6,2	1			IN.2.3.3.	<i>США, NAC</i>	100,00	1		
IN.2.1.5.	<i>Угорщина, EUR</i>	8,1	10			IN.2.3.3.	<i>Уганда, SSA</i>	0,0	38		
IN.2.2.1.	Загальна кількість охоплення вищою освітою, %	82,70	19	0,00	-1	IN.3.2.3.	Валове накопичення капіталу (від ВВП), %	10,30	125	3,40	0
IN.2.2.1.	<i>Греція, EUR</i>	148,50	1			IN.3.2.3.	<i>Мозамбік, SSA</i>	59,90	1		
IN.2.2.1.	<i>Норвегія, EUR</i>	83,20	18			IN.3.2.3.	<i>Кенія, SSA</i>	13,00	124		
IN.5.1.5.	Кількість жінок, що працюють з вищою освітою, %	30,2	2	0,00	0	IN.3.3.1.	Індекс енергопродуктивності (ВВП на загальний запас енергії, ВВП/ТЕС)	5,4	116	1,40	4
IN.5.1.5.	<i>Ізраїль, NAWA</i>	29,4	4			IN.3.3.1.	<i>Ірландія, EUR</i>	32,9	1		
IN.5.1.5.						IN.3.3.1.	<i>Канада, NAC</i>	5,7	115		
OUT.	Вихідний суб-Індекс результатів інноваційного розвитку	26,4	48	-5,25	-11	IN.4.1.3.	Позики для мікрофінансових організацій (від ВВП), %	0,10	53	0,10	26
OUT.	<i>Швейцарія, EUR</i>	61,71	1			IN.4.1.3.	<i>Камбоджа, SEAO</i>	26,60	1		
OUT.	<i>Литва, EUR</i>	26,55	47			IN.4.1.3.	<i>В'єтнам, SEAO</i>	0,10	52		
OUT.6.1.3.	Кількість заявок резидентів на корисну модель (на млрд. дол. США ВВП (ПКС))	9,3	1	-5,60	0	IN.4.2.1.	Середнє значення за три роки ринкової капіталізації вітчизняних компаній, зареєстрованих на біржі (від ВВП), %	4,3	78	-63,70	-34
OUT.6.1.3.	<i>Китай, SEAO</i>	120,7	1			IN.4.2.1.	<i>Гонконг, Особливий адміністративний район Китаю, SEAO</i>	1 391,4	1		
OUT.6.1.3.	<i>Монголія, SEAO</i>	5,5	1			IN.4.2.1.	<i>Словаччина, EUR</i>	5,6	77		
OUT.6.2.3.	Витрати на програмне забезпечення (від ВВП), %	0,60	9	0,10	8	IN.4.2.3.	Середнє значення за три роки отриманих угод венчурного капіталу (на млрд.дол. США ВВП (ПКС))	0,0	99	0,00	-31
OUT.6.2.3.	<i>США, NAC</i>	1,10	1			IN.4.2.3.	<i>Канада, NAC</i>	0,4	1		
OUT.6.2.3.	<i>Італія, EUR</i>	0,60	8			IN.4.2.3.	<i>Катар, NAWA</i>	0,0	98		
OUT.6.3.4.	Експорт телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг, від загального обсягу торгівлі, %	8,5	7	2,20	2	IN.4.2.4.	Середній показник вартості за три роки венчурного капіталу (від ВВП), %	0,0	88	0,00	5
OUT.6.3.4.	<i>Кіпр, NAWA</i>	17,7	1			IN.4.2.4.	<i>Естонія, EUR</i>	0,0	1		
OUT.6.3.4.	<i>Кувейт, NAWA</i>	9,9	6			IN.4.2.4.	<i>Туніс, NAWA</i>	0,0	87		
OUT.7.1.2.	Кількість класів у заявках на торговельні марки резидентів (на млрд. дол. США ВВП (ПКС))	70,6	26	-26,20	-16	IN.5.2.4.	Кількість угод про спільні підприємства / стратегічному альянсу (на млрд. дол. США ВВП (ПКС))	0,0	122	0,00	-6
OUT.7.1.2.	<i>Китай, SEAO</i>	376,9	1			IN.5.2.4.	<i>Канада, NAC</i>	0,3	1		
OUT.7.1.2.	<i>Швейцарія, EUR</i>	71,4	25			IN.5.2.4.	<i>Сальвадор, LCN</i>	0,0	121		
OUT.7.1.4.	Кількість поданих заявок резидентами на промислові зразки (на млрд. дол. США ВВП (ПКС))	5,9	19	-2,40	-4	OUT.	Вихідний суб-Індекс результатів інноваційного розвитку	26,4	48	-5,25	-11
OUT.7.1.4.	<i>Китай, SEAO</i>	31,1	1			OUT.	<i>Швейцарія, EUR</i>	61,71	1		
OUT.7.1.4.	<i>Люксембург, EUR</i>	6,2	18			OUT.	<i>Литва, EUR</i>	26,55	47		
OUT.7.3.4.	Середнє значення створення мобільних додатків за два роки (на млрд. дол. США ВВП (ПКС))	20,1	13	-9,00	4	OUT.7.2.2.	Кількість створених національних художніх фільмів (на мільйон населення віком від 15 до 69 років)	0,5	69	-0,10	28
OUT.7.3.4.	<i>Кіпр, NAWA</i>	100,00	1			OUT.7.2.2.	<i>Ісландія, EUR</i>	21,0	1		
OUT.7.3.4.	<i>Пакистан, CSA</i>	20,2	12			OUT.7.2.2.	<i>В'єтнам, SEAO</i>	0,5	68		

Джерело. Складено автором на підставі аналізу офіційного сайту BOIV [51].

Додаток Н

Порівняльна характеристика визначення терміну "Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, на підставі заяв правовласників" в залежності від дії митного реєстру

№ п/п	№ п/п	МКУ	Визначення терміну	Джерело (коротко)	Строк дії нормативного акту	Дія митного реєстру
1	1	МКУ_1991 (01.01.1992р.- 01.01.2004р.)	Реєстр об'єктів інтелектуальної власності (далі - реєстр) - перелік об'єктів інтелектуальної власності, який складається Держмитслужбою для митного контролю на основі заяв правовласників або їх представників і містить інформацію, що дає змогу митним органам запобігати переміщенню товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності.	Абз.5, п.5 Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, затверджений ПКМУ від 28.04.2001р. №412.	15.06.2001р. по 19.04.2007р.	Перший МР: об'єкт ПІВ №1 від 20.11.2001р. по № ____ від __.__.2007р.
2	1	МКУ_2002 (01.01.2004р.- 01.06.2012р.)	Власник прав на об'єкт права інтелектуальної власності, який має підстави вважати, що при переміщенні товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права на об'єкт права інтелектуальної власності, має право подати заяву до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи про реєстрацію товару, що містить об'єкт права інтелектуальної власності. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи веде реєстр товарів, зазначених участині першій цієї статті.	Ч.1,2 ст.256 МКУ_2002. Перша редакція.	01.01.2004р. по 10.02.2007р.	
3	2		Особа, якій відповідно до законодавства України належать майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності та яка має підстави вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені її права на об'єкт права інтелектуальної власності, має право подати до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи заяву про сприяння захисту належних їй майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності шляхом внесення відповідних відомостей до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи веде митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності на підставі заяв власників майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав, прав на торговельні марки, промислові зразки та географічні зазначення.	Ч.1,2, ст.256 МКУ_2002 (У редакції ЗУ від 16.11.2006р. №359-V "Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України)").	10.02.2007р. по 01.06.2012р.	Другий МР: об'єкт ПІВ №1 від 10.09.2007р. по №4 504 від 24.06.2020р.

4	3	Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності (далі - митний реєстр) складається Держмитслужбою для сприяння захисту прав власників на об'єкти права інтелектуальної власності під час митного контролю та митного оформлення товарів, що містять такі об'єкти, на підставі заяв осіб, яким відповідно до законодавства України належать майнові права на об'єкти права інтелектуальної власності (далі - правовласник), або їх представників і містить інформацію, яка дає можливість запобігати переміщенню через митний кордон України товарів з порушенням прав інтелектуальної власності. Інформація, що міститься у митному реєстрі, є складовою частиною центральної інформаційної бази даних Держмитслужби.	Ч.1,2, п.2 Порядка реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності у митному реєстрі, отримання інформації та взаємодії митних органів з іншими правоохоронними і контролюючими органами та власниками прав на об'єкти права інтелектуальної власності у разі призупинення митного оформлення товарів за ініціативи митного органу, затверджений ПКМУ від 13.04.2007р. №622.	19.04.2007р. по 13.07.2012р.
5	4	Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності (далі - митний реєстр) - інформаційний ресурс, який є складовою частиною центральної інформаційної бази Держмитслужби та складається Держмитслужбою для сприяння захисту прав власників на об'єкти права інтелектуальної власності під час митного контролю та митного оформлення товарів, що містять такі об'єкти, на підставі заяв правовласників або їх представників, і містить інформацію, яка дає можливість запобігати переміщенню через митний кордон України товарів з порушенням прав інтелектуальної власності.	Абз.6, п.1.1, Р.1. Порядку надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, затвердженим Наказом Держмитслужби України від 20.06.2007р. №520.	20.06.2007р. по 05.04.2012р.
6	5	Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності (далі - митний реєстр) - інформаційний ресурс, який є складовою частиною центральної інформаційної бази даних Держмитслужби та складається Держмитслужбою для сприяння захисту прав власників на об'єкти права інтелектуальної власності під час митного контролю та митного оформлення товарів, що містять такі об'єкти, на підставі заяв правовласників або їх представників, і містить інформацію, яка дає можливість запобігати переміщенню через митний кордон України товарів з порушенням прав інтелектуальної власності.	Абз.6, п.1.4., Р.1 Типової інструкції з взаємодії підрозділів регіональної митниці, митниці при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, затвердженим Наказом Державної митної служби України від 30.07.2007р. №638.	30.06.2007р. по 27.02.2009р.

7	1	МКУ_2002 (01.01.2004р.- 01.06.2012р.)	Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності (далі - митний реєстр) - інформаційний ресурс, який є складовою частиною центральної інформаційної бази Державної митної служби України (далі - Держмитслужба) та складається Держмитслужбою для сприяння захисту прав власників на об'єкти права інтелектуальної власності під час митного контролю та митного оформлення товарів, що містять такі об'єкти, на підставі заяв правовласників або їх представників і містить інформацію, яка дає можливість запобігати переміщенню через митний кордон України товарів з порушенням прав інтелектуальної власності.	Абз.7, п.1.1, Р.1 Порядку надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2011р. №1762.	05.04.2012р. по 28.08.2015р.
8	2		Митний реєстр ведеться з метою сприяння захисту майнових прав на об'єкти ПІВ під час митного контролю та митного оформлення товарів, що містять такі об'єкти, на підставі заяв правовласників і містить інформацію, яка використовується з метою запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушенням ПІВ. Інформація, що міститься у митному реєстрі , є складовою частиною єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби України (далі - ЄАІС Держмитслужби України).	П.1.2., Р.1 Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012р. №648.	13.07.2012р. по 30.06.2020р.
9	3		Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, веде митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, на підставі заяв правовласників. Правовласник, який має підстави вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права на об'єкт права інтелектуальної власності, має право подати до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності шляхом внесення відповідних відомостей до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону.	П.1,2, ст.398 МКУ_2012. Перша редакція.	01.06.2012р. по 14.11.2019р.

10	4	1. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, веде митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, на підставі заяв правовласників. 2. Правовласник, який має підстави вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права на об'єкт права інтелектуальної власності, має право безоплатно подати до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності з метою реєстрації такого об'єкта у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону.	П.1,2, ст. 398 МКУ_2012 (У редакції ЗУ 17.10.2019р. №202-ІХ "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України").	14.11.2019р. по т.ч.	Третій МР: об'єкт ПІВ №1 від 19.11.2020р. по т.ч.
----	---	---	--	----------------------	---

Джерело: Складено автором на підставі вивчення вказаних нормативних документів.

Додаток О

Порівняльна характеристика визначення терміну «Об'єкти права інтелектуальної власності захист яких здійснюється на митному кордоні» в залежності від дії митного реєстру

№ п/п	Визначення терміну	Джерело (коротко)	Строк дії нормативного акту	Дія митного реєстру
1	Товари, що містять об'єкти інтелектуальної власності (далі - об'єкти інтелектуальної власності) , - примірники наукових, літературних, художніх творів, у тому числі комп'ютерних програм, баз даних, фонограм, товарів, маркованих знаками для товарів та послуг із зазначенням їх походження, інших товарів, що як такі можуть бути зареєстровані Держмитслужбою.	Абз.1, п.5 "Загальні положення" Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, затверджений постановою КМУ від 28.04.2001р. №412	15.06.2001р. по 19.04.2007р.	Перший МР: об'єкт ПІВ №1 від 20.11.2001р. по № ____ від __.__.2007р.
2	Право інтелектуальної власності, суб'єкти права та об'єкти права інтелектуальної власності - розуміються у значенні, визначеному законами з питань інтелектуальної власності.	П.32, ст.1 "Визначення основних термінів і понять" МКУ_2002. Перша редакція.	01.01.2004р. по 01.06.2012р.	
3	До об'єктів права інтелектуальної власності , зокрема, належать : літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування напівпровідникових виробів; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.	Ч.1, ст.420 "Об'єкти права інтелектуальної власності" ЦКУ_2003/ Перша редакція.	01.01.2004р. по 26.09.2019р.	
4	Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи веде митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності на підставі заяв власників майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав, прав на торговельні марки, промислові зразки та географічні зазначення.	Ч.2, ст.256 "Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності" МКУ 2002. У редакції ЗУ від 16.11.2006р. №359-V.	10.02.2007р. по 01.06.2012р.	Другий МР: об'єкт ПІВ №1 від 10.09.2007р. по №4 504 від 24.06.2020р.
5	Об'єкти права інтелектуальної власності (далі - ОПІВ) - об'єкти авторського права і суміжних прав, торговельні марки, промислові зразки та географічні зазначення.	Абз.2, п.1.4., Р.1 "Загальні положення" Типова інструкція з взаємодії підрозділів регіональної митниці, митниці при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, затверджена Наказом Держмитслужби від 30.07.2007р. №638.	30.06.2007р. по 27.02.2009р.	
6	Об'єкти права інтелектуальної власності - об'єкти авторського права і суміжних прав, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення (зазначення походження товарів) та сорти рослин.	П. 46, ч.1, ст. 4 "Визначення основних термінів і понять" МКУ 2012. Перша редакція.	01.06.2012р. по 14.11.2019р.	

7	Об'єкти права інтелектуальної власності - об'єкти авторського права і суміжних прав, винаходи, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення, сорти рослин, компонування напівпровідникових виробів.	П. 46, ч.1, ст. 4 "Визначення основних термінів і понять" МКУ_2012. У редакції ЗУ від 17.10.2019р. №202-IX.	14.11.2019р. по т.ч.	Третій МР: об'єкт ПІВ №1 від 19.11.2020р. по т.ч.
8	До об'єктів права інтелектуальної власності , зокрема, належать : літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування напівпровідникових виробів; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні тасмниці.	ч.1, ст.420 "Об'єкти права інтелектуальної власності" ЦКУ_2003. В редакції ЗУ від 19.09.2019р. № 111-IX.	26.09.2019р. по т.ч.	

Джерело: Складено автором на підставі вивчення вказаних нормативних документів.

Додаток П

**Загальні показники реєстрації у митному реєстрі в розрізі об'єктів ПІВ з
10.09.2007 р. по 24.06.2020 р.**

№ п/п	Показники	Кількість, од.	Вміст, %
	Діапазон номерів у МР	1_4 504	
1.	Загальна кількість зареєстрованих об'єктів ПІВ, із них:	4 504	100,0
1.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	1 642	36,5
1.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	2 861	63,5
1.3.	<i>Підприємства, із них:</i>	3 774	83,8
1.3.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	1 024	27,1
1.3.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	2 750	72,9
1.4.	<i>Громадяни, із них:</i>	729	16,2
1.4.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	618	84,8
1.4.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	111	15,2
	Кількість країн світу	56	100,0
2.	Торговельні марки (ТМ), із них:	2 435	54,1
2.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	603	24,8
2.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	1 832	75,2
2.3.	<i>Підприємства, із них:</i>	2 263	92,9
2.3.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	447	19,8
2.3.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	1 816	80,2
2.4.	<i>Громадяни, із них:</i>	172	7,1
2.4.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	156	90,7
2.4.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	16	9,3
3.	Промислові зразки (ПЗ), із них:	1 653	36,7
3.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	881	53,3
3.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	772	46,7
3.3.	<i>Підприємства, із них:</i>	1 199	72,5
3.3.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	518	43,2
3.3.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	681	56,8
3.4.	<i>Громадяни, із них:</i>	454	27,5
3.4.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	363	80,0
3.4.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	91	20,0
4.	Об'єкти авторських прав (АП), із них:	221	4,9
4.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	1	0,5
4.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	220	99,5
4.3.	<i>Підприємства, із них:</i>	218	98,6
4.3.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	0	0,0
4.3.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	218	100,0
4.4.	<i>Громадяни, із них:</i>	3	1,4
4.4.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	1	33,3
4.4.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	2	66,7
5.	Корисні моделі (КМ), із них:	164	3,6
5.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	148	90,2
5.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	16	9,8
5.3.	<i>Підприємства, із них:</i>	66	40,2
5.3.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	52	78,8
5.3.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	14	21,2
5.4.	<i>Громадяни, із них:</i>	98	59,8
5.4.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	96	98,0
5.4.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	2	2,0
6.	Винаходи (В), із них:	26	0,6
6.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	5	19,2
6.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	21	80,8
6.3.	<i>Підприємства, із них:</i>	24	92,3
6.3.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	3	12,5
6.3.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	21	87,5

6.4.	Громадяни, із них:	2	7,7
6.4.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	2	100,0
6.4.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	0	0,0
7.	Сорти рослин (СР), із них:	4	0,1
7.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	4	100,0
7.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	0	0,0
7.3.	Підприємства, із них:	4	100,0
7.3.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	4	100,0
7.3.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	0	0,0
7.4.	Громадяни, із них:	0	0,0
7.4.1.	Вітчизняні суб'єкти ПІВ	0	0,0
7.4.2.	Іноземні суб'єкти ПІВ	0	0,0

за 2007 рік з 10.09.2007р.; за 2018 рік всього зареєстровано 355 об'єктів ПІВ, відсутні дані за номером 3 656; за 2020 рік по 24.06.2020р.

Джерело: Складено автором на підставі даних Єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» Держмитслужби [27].

Додаток Р

Динаміка показників зареєстрованих об'єктів ПІВ у митному реєстрі

Показник	Всього	2007*	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019	2020***
Загальна кількість зареєстрованих об'єктів ПІВ, із них:	4 504	27	82	59	80	119	277	737	1 048	487	405	291	355	222	315
Торговельні марки (ТМ)	2 435	19	67	44	65	89	222	282	283	276	266	234	286	197	105
Промислові зразки (ПЗ)	1 653	8	15	15	15	30	42	414	696	190	107	47	57	15	2
О'єкти авторських прав (АП)	221	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	6	4	208
Корисні моделі (КМ)	164	0	0	0	0	0	11	32	63	13	27	8	5	5	0
Винаходи (В)	26	0	0	0	0	0	2	9	4	3	5	2	0	1	0
Сорти рослин (СР)	4	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0

*-за 2007 рік з 10.09.2007р.

** - за 2018 рік всього зареєстровано 355 об'єктів ПІВ, відсутні дані за номером 3 656.

***-за 2020 рік по 24.06.2020р.

Джерело: Складено автором на підставі даних Єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» Держмитслужби [48].

Додаток С

Обґрунтований звіт показників роботи митних органів України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України (проект)

№ п/п	Назва показників роботи митних органів України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України	Показники		
		За рік	З початку реєстрації	Діючі
I.	<u>Реєстрація об'єктів ПІВ в митному реєстрі за заявами правовласників:</u>			
1.1.	Загальна кількість всього зареєстрованих об'єктів ПІВ в митному реєстрі за заявами правовласників з початку реєстрації та станом на кінець поточного року, в тому числі в залежності від виду об'єкта ПІВ та системи реєстрації (за національною процедурою, або міжнародною системою), в тому числі, шт.:			
1.1.1.	Винахід (В), шт.			
1.1.2.	Географічне зазначення (ГЗ): визначене в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, шт.			
1.1.3.	Географічне зазначення (ГЗ): для ароматизованих напоїв на основі винної продукції, шт.			
1.1.4.	Географічне зазначення (ГЗ): для вина, шт.			
1.1.5.	Географічне зазначення (ГЗ): для іншої продукції, шт.			
1.1.6.	Географічне зазначення (ГЗ): для сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, шт.			
1.1.7.	Географічне зазначення (ГЗ): для спиртних напоїв, шт.			
1.1.8.	Компонування напівпровідникових виробів (К), шт.			
1.1.9.	Об'єкти Авторського права (АП), шт.			
1.1.10.	Об'єкти Суміжних прав (СП), шт.			
1.1.11.	Промисловий зразок, зареєстрований в Україні (НПЗ), шт.			
1.1.12.	Промисловий зразок, який має міжнародну реєстрацію (МПЗ), шт.			
1.1.13.	Сорт рослин (СР), шт.			
1.1.14.	Торговельна марка, зареєстрована в Україні (НТМ), шт.			
1.1.15.	Торговельна марка, яка має міжнародну реєстрацію (МТМ), шт.			
1.2.	Кількість зареєстрованих об'єктів ПІВ в митному реєстрі за заявами правовласників в електронному вигляді, шт.			
1.3.	Кількість зареєстрованих об'єктів ПІВ в митному реєстрі за заявами правовласників в залежності від системи реєстрації, в тому числі, шт.:			
1.3.1.	За національною процедурою			
1.3.2.	За міжнародною системою			
1.4.	Кількість зареєстрованих об'єктів ПІВ в митному реєстрі за заявами правовласників в залежності від суб'єктів-заявників, в тому числі, шт.:			
1.4.1.	Громадяни – фізичні особи, в т.ч.:			
1.4.1.1.	Громадяни – фізичні особи: громадяни України;			
1.4.1.2.	Громадяни – фізичні особи: іноземці.			
1.4.2.	Підприємства, в тому числі ФОПи, в т.ч.:			
1.4.2.1.	Вітчизняні підприємства;			
1.4.2.2.	Іноземні підприємства.			
II.	<u>Аналіз заходів щодо сприяння захисту ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України:</u>			
2.1.	Загальна кількість призупинень митного оформлення товарів за підозрою у порушенні ПІВ, в тому числі, шт.:			

2.1.1.	Кількість випадків призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру об'єктів ПІВ, які охороняються відповідно до закону (ст. 399 МКУ), в тому числі, шт.:			
2.1.1.1.	Кількість випадків призупинення митного оформлення швидкопсувних товарів, шт.			
2.1.2.	Кількість випадків призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу (ст. 400 МКУ), шт.			
2.1.3.	Кількість випадків призупинення митного оформлення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у МПВ та МЕВ за підозрою у порушенні ПІВ (ст. 401-1 МКУ), шт.			
2.2.	Загальна кількість призупинень митного оформлення товарів за підозрою у порушенні ПІВ, в тому числі в залежності від вибраного митного режиму, шт.:			
2.2.1.	Експорт (остаточне вивезення) (КМР - 10), шт.			
2.2.2.	Реекспорт (КМР - 11, 12), шт.			
2.2.3.	Вільна митна зона (КМР - 21, 24, 25), шт.			
2.2.4.	Тимчасове ввезення (КМР - 31), шт.			
2.2.5.	Тимчасове вивезення (КМР - 32), шт.			
2.2.6.	Імпорт (випуск для вільного обігу) (КМР - 40, 41, 42), шт., в т.ч.:			
2.2.6.1.	Кількість випадків у разі виявлення та затримання митницею пропуску товарів, що підозрюються в порушенні ПІВ, при переміщенні таких товарів у внутрішню митницю за документом контролю доставки (<i>МД типу IM40EE</i>)			
2.2.7.	Реімпорт (КМР - 41), шт.			
2.2.8.	Переробка на митній території (КМР - 51, 52), шт.			
2.2.9.	Переробка за межами митної території (КМР - 61, 62), шт.			
2.2.10.	Митний склад (КМР - 73, 74), шт.			
2.3.	Середній час призупинення митного оформлення, (календарні дні)			
2.4.	Загальна кількість випадків знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні ПІВ (ст. 401 МКУ), в тому числі, шт.:			
2.4.1.	Кількість випадків знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у МПВ та МЕВ за підозрою у порушенні ПІВ (ст. 401-1 МКУ), шт.			
2.5.	Вартість знищених товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні ПІВ (ст. 401 МКУ), у тому числі, тис. грн.:			
2.5.1.	Вартість знищених невеликих партій товарів, що переміщувалися (пересилалися) через митний кордон України у МПВ та МЕВ за підозрою у порушенні ПІВ (ст. 401-1 МКУ), тис. грн.			
2.6.	Кількість випадків зміни маркування на товарах та їх упаковці з метою усунення ознак порушень ПІВ (ст. 402 МКУ), шт.			
2.7.	Кількість випадків дострокового випуску товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні ПІВ (ст. 400-1 МКУ), шт.			
2.8.	Кількість випадків поновлення митного оформлення у разі ненадання правовласником митному органу, який призупинив митне оформлення товарів, відповіді на його повідомлення, шт.			
2.9.	Кількість випадків поновлення митного оформлення у разі підтвердження правовласником висновку митного органу, що товари є такими, що підозрюються у порушенні ПІВ, але незастосування заходів щодо сприяння захисту ПІВ, передбачених ч.1, ст.397 МКУ 2012, або інших дій, передбачених законодавством, шт.			

2.10.	Кількість випадків поновлення митного оформлення у разі підтвердження правовласником, що товари є оригінальними, шт.			
2.11.	Кількість випадків поновлення митного оформлення у разі підтвердження правовласником, що у товарах відсутній об'єкт ПІВ, майнові права на який йому належать, шт.			
2.12.	Загальна кількість випадків відбору проб (зразків) товарів, у тому числі, шт.:			
2.12.1.	Кількість взяття проб (зразків), які можуть бути використані в навчальних цілях, шт.			
2.13.	Кількість виявлених призупинень митного оформлення товарів, що підозрюються в порушенні ПІВ, в залежності від суб'єктів-заявників, в тому числі, шт.:			
2.13.1.	Громадяни – фізичні особи, в т.ч.:			
2.13.1.1.	Громадяни – фізичні особи: громадяни України;			
2.13.1.2.	Громадяни – фізичні особи: іноземці.			
2.13.2.	Підприємства, в тому числі ФОПи, в т.ч.:			
2.13.2.1.	Вітчизняні підприємства;			
2.13.2.2.	Іноземні підприємства.			
2.14.	Кількість випадків у разі виявлення у звітному періоді товарів, що підозрюються в порушенні ПІВ, щодо яких правовласник підтверджує порушення ПІВ, але відмовився вжити заходів реагування			
2.15.	Кількість призупинень митного оформлення товарів, щодо яких правовласником підтверджено порушення ПІВ та вжито відповідних заходів реагування (судовий позов, знищення, зміна маркування тощо), шт.			
2.16.	Кількість випадків скасування рішень про призупинення митного оформлення товарів за підозрою у порушенні ПІВ у день прийняття такого рішення, шт.			
2.17.	Загальна кількість випадків повернення товару відправнику, шт.			
III.	<u>Звернення до суду та інших уповноважених органів з метою забезпечення захисту ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України.</u>			
3.1.	Загальна кількість подання заявником (правовласником) позовів або клопотань до суду, в тому числі, шт.:			
3.1.1.	Кількість позовів до суду з метою забезпечення захисту ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України, шт.:			
3.1.2.	Кількість клопотань до суду про забезпечення позову щодо заборони вчинення певних дій, шт.:			
3.2.	Кількість відмов, у разі звернень заявником (правовласником) до суду, шт.			
3.3.	Кількість прийнятих судом рішень за позовами заявником (правовласником), в тому числі, шт.:			
3.3.1.	Кількість Ухвал суду про забезпечення позову щодо заборони вчинення певних дій, шт.			
3.4.	Кількість прийнятих судом рішень за позовами митних органів, в тому числі, шт.			
3.4.1.	Кількість прийнятих судом рішень на користь митниці за протоколом про ПМП, шт.			
3.5.	Кількість Ухвал суду про заборону вчинення певних дій у справі про порушення ПІВ, шт.			
3.6.	Кількість інших рішень у разі підозри у порушенні ПІВ, винесене (прийняте) іншими уповноваженими державними органами, шт.			
IV.	<u>Результат застосування заходів щодо сприяння захисту ПІВ під час переміщення товарів через митний кордон України.</u>			

4.1.	Загальна кількість складених митницею адміністративних справ про ПМП за фактами порушення охоронюваних законом ПІВ, в тому числі, шт.:			
4.1.1.	Кількість адміністративних справ про ПМП за фактами ввезення на митну територію України товарів з порушенням охоронюваних законом ПІВ (ч.1, ст. 476 МКУ), шт.			
4.1.2.	Кількість адміністративних справ про ПМП за фактами вивезення за межі митної території України товарів з порушенням охоронюваних законом ПІВ (ч.1, ст. 476 МКУ), шт.			
4.1.3.	Загальна кількість інших адміністративних справ про ПМП за фактами порушення охоронюваних законом ПІВ, шт.			
4.2.	Загальна вартість товарів по складеним митницею адміністративним справам про ПМП за фактами порушення охоронюваних законом ПІВ, в тому числі, тис. грн.:			
4.2.1.	Вартість товарів по адміністративних справам про ПМП за фактами ввезення на митну територію України товарів з порушенням охоронюваних законом ПІВ (ч.1, ст. 476 МКУ), тис. грн.			
4.2.2.	Вартість товарів по адміністративних справам про ПМП за фактами вивезення за межі митної території України товарів з порушенням охоронюваних законом ПІВ (ч.1, ст. 476 МКУ), тис. грн.			
4.2.3.	Вартість товарів по іншим адміністративних справ про ПМП за фактами порушення охоронюваних законом ПІВ, тис. грн.			
4.3.	Загальна сума стягнених коштів до держбюджету на винесені митницею постанови про накладення адміністративних стягнень, за рішенням суду відповідно до ч.1, ст. 476 МКУ, тис. грн. (ККДБ 2108 11 00 - Адміністративні штрафи та інші санкції, Неподаткові надходження до ДБ; КВНпоМД 50 - Адміністративні штрафи за порушення митних правил)			
4.4.	Загальна вартість конфіскованих товарів, що переміщувалися через митний кордон України з порушенням ПІВ, за рішенням суду, тис. грн.			
4.5.	Ефективність застосування заходів призупинення митного оформлення (Еф.ЗПМО), %			
4.6.	Оцінка ефективності роботи митних органів за напрямком захисту прав інтелектуальної власності, KPI ipr			

Джерело: складено автором

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження становить 6,41 д.а. Кількість публікацій, що відповідають п.8 Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, - шість (6).

В цілому за результатами дослідження опубліковано 20 наукових праць, зокрема:

Публікації у періодичних наукових виданнях, що включені до наукометричних баз (Scopus, Web of Science Core Collection):

1. Oleksandr Hrebelnyk, Vadym Borsa & Mykhailo Ishchuk. Theoretical Aspects of Parallel Imports' Situational Impact on the Range of the Shadow Economy. International Journal of Computer Science and Network Security (IJCSNS). (ISSN : 1738-7906). Vol. 22 No. 1 PP. 609-617. (0,14 д.а.). (Web of Science Core Collection). URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.1.80>, <https://bit.ly/425IKNJ>.

Монографії, розділи в колективних монографіях:

2. Борса В. В. Особливості проведення митного контролю об'єктів інтелектуальної власності з урахуванням регламентів та практики ЄС. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави: монографія / за ред. д.е.н., професора О.П. Гребельника; Міністерство фінансів України; Університет державної фіскальної служби України. – Ірпінь, 2021. С. 108–128. (0,95 д.а.). URL: <https://bit.ly/3nZDjk8>.

3. Vadym Borsa. Analysis of innovation potential of Ukraine on the way to European integration. Development of Ukraine's customs policy in the context of European integration : Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. P. 5-40. (1,64 д.а.). URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-278-4-1>.

Публікації у періодичних наукових виданнях, що включені до переліку фахових видань України:

4. Борса В. В. Державне регулювання інтелектуальної власності України в структурі господарського механізму: митний аспект. Стратегія розвитку України : науковий журнал – К.: НАУ, 2020. – №1. – С. 153-159. (0,32 д.а.). URL: <https://bit.ly/3KAEgqZ>.

5. Борса В. В. Вплив митного реєстру на зону безпеки інтелектуальної власності в сучасних умовах зовнішньоекономічної діяльності. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування : науковий фаховий журнал / Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021. – Випуск 8.– С. 30-39. (0,45 д.а.). URL: <https://bit.ly/412ogop>.

6. Борса В.В. Регулювання процесів трансферу інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Митна безпека : науковий журнал / редкол. : В. В. Гурочкіна (голов. ред.) та ін. – Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021. – Випуск 5. – С. 108-115. (0,36 д.а.). URL: <https://bit.ly/3modES1>.

Опубліковані праці апробаційного характеру (матеріали конференцій, семінарів, круглих столів, практикуми та інше):

7. Борса В. В. Сучасний стан та зміни до законодавства щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь. 10–11 жовтня 2019 р. Ірпінь, 2019. - С. 207-210. (0,23 д.а.). URL: <https://bit.ly/3UAghfV>.

8. Борса В. В. Євроінтеграційні процеси, щодо захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні : матеріали міжнародної конференції, Українсько-американський університет Конкордія, м.Київ. 8 листопада 2019 р. Київ, 2019. - С. 74-76. (0,14 д.а.). URL: <https://bit.ly/3mvUZnc>.

9. Борса В. В., Гребельник О.П. Митний контроль, як вид державного фінансового контролю (в контексті захисту прав інтелектуальної власності) : збірник матеріалів науково-практичного круглого столу, УДФСУ, м. Ірпінь. 14 листопада 2019 р. Ірпінь, 2019. - С. 8-10. (0,07 д.а.). URL: <https://bit.ly/3ULTjCV>.

10. Борса В. В. Гармонізація законодавства України, щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні з нормами європейського прав : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності, 25.09.2020, м. Київ : електронний збірник / КНУ імені Т. Шевченка, НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. К. 2020. - С. 16-22. (0,32 д.а.). URL: <https://bit.ly/3KSz7vG>.

11. Борса В. В. Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності. Вектори еволюції та перспективи підприємництва в умовах сучасних викликів : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «Економічні перспективи підприємництва», (8–9 жовтня 2020 р., м. Ірпінь) : у 2 ч. – Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2020. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 160). Ч. 1. – С. 142-144. (0,14 д.а.). URL: <https://bit.ly/402E4qa>.

12. Борса В. В. Особливості сприяння захисту прав інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки [Електронне видання] : збірник тез Міжнародного податкового конгресу (м. Ірпінь, 3 грудня 2020 р.). – Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2020. (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 163). С. 600-603. (0,18 д.а.). URL: <https://bit.ly/405xaAv>.

13. Борса В.В. Місце інтелектуальної власності в спектрі зовнішньоекономічних послуг України : збірник матеріалів II Міжнародного податкового конгресу [Електронне видання] (м. Ірпінь, 26 листопада 2021 р.).

– Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021. – С. 446 - 470. (0,23 д.а.). URL: <https://bit.ly/3mte2yq>.

14. Борса В.В., Василичук Ю. О. Патентний тролінг як вид митного шахрайства. Підприємництво в умовах сучасних викликів : загрози, обмеження та можливості: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції «Економічні перспективи підприємництва», (18–19 лютого 2022 р., м. Ірпінь) : Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. – С. 90-92. (0,07 д.а.). URL: <https://bit.ly/3zV6aJd>.

15. Борса В.В. Вплив інтелектуальної власності на інноваційний розвиток України. Підприємництво в умовах сучасних викликів : загрози, обмеження та можливості: збірник матеріалів V міжнародної науково-практичної конференції «Економічні перспективи підприємництва», (18–19 лютого 2022 р., м. Ірпінь) : Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. – С. 90 - 92. (0,18 д.а.). URL: <https://bit.ly/3zV6aJd>.

16. Борса В.В. Особливості регулювання ринку інтелектуальної власності у період дії воєнного стану та перспективи розвитку. Фінанси, економіка, право vs війна [Електронне видання] : збірник тез Міжнародного конгресу (м. Ірпінь, 27 квітня 2022 р.). – Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. – С. 391-396. (0,27 д.а.). URL: <https://bit.ly/43oBT37>.

17. Борса В.В. Специфіка митного регулювання інтелектуальної власності під час дії воєнного стану та перспективи розвитку. Розвиток митної системи України в умовах посилення інтеграційних процесі : матеріали науково-практичного круглого столу, 25 травня 2022 р. – Ірпінь: ДПУ, 2022. – С. 33-36. (0,18 д.а.). URL: <https://bit.ly/3moB8GB>.

18. Борса В.В. Інтелектуальна власність в умовах воєнного стану та перспективи розвитку. Економіка країни і регіонів в умовах воєнного стану та аспекти повоєнного відновлення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 21 квітня 2023 р.) / відп. за випуск д.е.н., проф. С. О. Якубовський. – Львів-Торунь : Liha-Pres, 2023. – С. 18-22. (0,23 д.а.). URL: DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-297-8-4>.

19. Борса В.В. Особливості захисту прав інтелектуальної власності під час дії воєнного стану : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції "Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля" [Електронне видання] (22 травня 2023 року). – Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний депозитарій. С. 290-293. (0,18 д.а.). URL: <https://dpu.edu.ua/uk/vsi-novyny-kafedry-ekonomiky-pidpriemnytstva-ta-ekonomichnoi-bezpeky/vidbulasia-vi-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferentsiia-ekonomichni-perspektyvy-pidpriemnytstva-u-voienni-chasy-ta-opislia>.

20. Борса В.В. Інституційна спроможність розбудови системи захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Нові реалії здійснення митної справи в Україні: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (Ірпінь-Хмельницький, 30 травня 2023 року). Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. С. 13-15. (0,14 д.а.). URL: https://docs.google.com/document/d/1TyUQ_i2D9bndwofwEhqXlgp6c_wf3US/edit.

15.11.2022

ДОВІДКА
про участь у науково-дослідній роботі

Дана довідка засвідчує, що **Борса Вадим Вікторович** брав участь у виконанні науково-дослідної роботи (монографія) кафедри митної справи «Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави» (Рекомендовано до друку Вченою радою Університету державної фіскальної служби України, протокол № 5 від 26 квітня 2021 р., номер держреєстрації 0118U003628), керівник НДР д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік АН ВШ України, завідувач кафедри митної справи Гребельник О.П.

Внесок автора полягає у дослідженні особливостей проведення митного контролю об'єктів інтелектуальної власності з урахуванням регламентів та практики ЄС.

В.о.Проректор

з наукової роботи та рекрутації

Марина ПИЖОВА

15.06.2021.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор з навчально-методичної та виховної роботи

Університету державної

фіскальної служби України,

доктор юридичних наук, професор

А.О. Монаєнко

« 16 » 06 2021 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження

в освітній процес

м. Ірпінь

« 15 » 06 2021 року

Комісія у складі: завідувача кафедри митної справи д.е.н., професора Гребельника О.П., в.о. директора Навчально-наукового інституту економіки, оподаткування та митної справи д.е.н., доцента Шевчука С.В., завідувача навчально-методичного відділу, к.біол.н., доцента Качур І.В. склали цей акт про те, що опубліковані результати дисертаційного дослідження **Борси Вадима Вікторовича** на тему «Регулювання ринку інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в Україні», на здобуття наукового ступеня доктора філософії PhD за спеціальністю 051 «Економіка» використовуються у навчальному процесі при підготовці та проведенні лекційних, семінарських та практичних занять зі здобувачами вищої освіти Університету державної фіскальної служби України під час викладання навчальної дисципліни «Митне регулювання прав інтелектуальної власності», а саме:

1. Борса В. В. Сучасний стан та зміни до законодавства щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України: збірник матеріалів III Міжнародної науково-

практичної конференції, УДФСУ, м. Ірпінь. 10–11 жовтня 2019 р. Ірпінь, 2019. - С. 207-210. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/4145/1/2966_IR.pdf

2. Борса В. В. Євроінтеграційні процеси, щодо захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні : матеріали міжнародної конференції, Українсько-американський університет Конкордія, м.Київ. 8 листопада 2019 р. Київ, 2019. - С. 74-76. URL: <https://www.concordia.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/proceedings-of-the-conference-sd-3.pdf>

3. Борса В. В. Митний контроль, як вид державного фінансового контролю (в контексті захисту прав інтелектуальної власності) / В.В. Борса, О.П. Гребельник //: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу, УДФСУ, м. Ірпінь. 14 листопада 2019 р. Ірпінь, 2019. - С. 8-10. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6195/1/6368_IR.pdf

4. Борса В. В. Державне регулювання інтелектуальної власності України в структурі господарського механізму: митний аспект. Стратегія розвитку України: науковий журнал – К.: НАУ, 2020. – №1. – С. 153-159. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6189/3/6362_IR.pdf

5. Борса В. В. Гармонізація законодавства України, щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні з нормами європейського прав : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності, 25.09.2020, м. Київ : електронний збірник / КНУ імені Т. Шевченка, НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. К. 2020. - С. 16-22. URL: https://drive.google.com/file/d/1tj_c4XWjWMEwdPqVQvkSWq_1DZH8QdN/view

6. Борса В. В. Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «Економічні перспективи підприємництва», (8–9 жовтня 2020 р., м. Ірпінь) : у 2 ч. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. – Ч. 1. – 242 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 160). - С. 142-144. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6197/1/6370_IR.pdf

7. Борса В. В. Особливості сприяння захисту прав інтелектуальної власності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності : збірник тез Міжнародного податкового конгресу (м. Ірпінь, 3 грудня 2020 р.). – Ірпінь:

Університет ДФС України, 2020. – 1418 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; т. 163). – С. 600-603. URL: <https://drive.google.com/file/d/1QhAZL7UpEySDF66M0YI-U4N6-FNL5GYx/view>

Поряд з цим,

1. Борсою В.В. укладено авторський договір №6364-IR від 03.12.2020р. з Університетом державної фіскальної служби України про передачу невиключних прав на використання твору (розміщено 9 творів). URL: <http://ir.nusta.edu.ua/jspui/simplesearch?query=%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%B0>

2. Борса В.В. у складі робочої групи кафедри митної справи (Гребельник О.П., Микитенко Т.В., Борса В.В.) Університету ДФС України приймав безпосередню участь у розробленні освітньо-професійної програми «Менеджмент митної справи» другого (магістерського) рівня вищої освіти (затверджено Вченою радою Університету ДФС України, протокол від 30.04.2020р. №5).

3. Борсою В.В. у складі робочої групи кафедри митної справи (Гребельник О.П., Борса В.В.) розроблено та затверджено робочу програму навчальної дисципліни «Митне регулювання прав інтелектуальної власності» для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня. (затверджено Науково-методичною радою ДФС України, протокол від 15.04.2021р. №3).

4. Отримання (Гребельник О.П., Борса В.В.) сертифікат ДФС України від 15.06.2020р. Засвідчує, що навчальний дистанційний курс "Митна справа" в системі дистанційної освіти Moodle, відповідає вимогам Університет Державної фіскальної служби України та рекомендований до застосування у освітньому процесі. <https://moodle.nusta.edu.ua/course/view.php?id=840>

5. Отримання (Гребельник О.П., Борса В.В.) сертифікат ДФС України від 15.04.2021р. Засвідчує, що навчальний дистанційний курс "Митне регулювання прав інтелектуальної власності" в системі дистанційної освіти Moodle, відповідає вимогам Університету державної фіскальної служби

України та рекомендований до застосування у освітньому процесі. URL:
<https://moodle.nusta.edu.ua/course/view.php?id=2643>

6. Борса В. В. включений до РЕЄСТРУ експертів для проведення акредитацій освітніх програм «Здобувач вищої освіти» по спеціальностям: 051 – Економіка; 081 – Право; 281 – Публічне управління та адміністрування. Затверджено Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти від 17.11.2020р. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA-%D1%80%D0%B5%D1%94%D1%81%D1%82%D1%80-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4-%D1%801711-1.pdf>

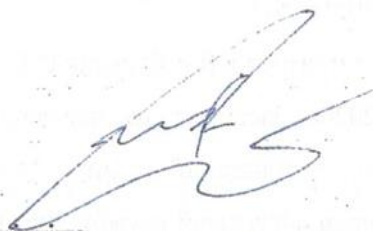
Комісія підтверджує, що пропозиції, висновки та рекомендації, сформульовані автором Борсою Вадимом Вікторовичом за результатами дисертаційного дослідження, використовуються при формуванні навчально-методичного забезпечення та проведенні навчальних занять.

Завідувач кафедри
 Митної справи УДФСУ
 д.е.н., професор

О.П. Гребельник

В.о. директора Навчально-наукового інституту
 економіки, оподаткування
 та митної справи УДФСУ
 д.е.н., доцент

С.В. Шевчук

Завідувач навчально-методичного відділу,
 к.біол.н., доцент

І.В. Качур

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що навчальний дистанційний курс
в системі дистанційної освіти Moodle, відповідає
вимогам Університету державної фіскальної служби України
та рекомендований до застосування у освітньому процесі

Загальна інформація:

1. ННІ: ЕОМС
2. Автор(и) НДК: Гребельник О.П., Борса В.В.
3. Назва НДК: Митна справа
4. Адреса НДК (URL): <https://moodle.nusta.edu.ua/course/view.php?id=840>

Перший проректор

МП

О. ШЕВЧУК

«15» серпня 2020р.

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що навчальний дистанційний курс
в системі дистанційної освіти Moodle, відповідає
вимогам Університету державної фіскальної служби України
та рекомендований до застосування у освітньому процесі

Загальна інформація:

1. ННІ: ЕОМС
2. Автор(и) НДК: Гребельник О.П., Борса В.В.
3. Назва НДК: Митне регулювання прав інтелектуальної власності
4. Адреса НДК (URL): <http://moodle.nusta.edu.ua/course/view.php?id=2643>

Перший проректор

МП

«5» 04 2021 р.

О. ШЕВЧУК

21.04.2021

Довідка

Про практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження
**«Регулювання ринку інтелектуальної власності при здійсненні
зовнішньоекономічної діяльності в Україні»**

здобувача вищої освіти третього освітнього-наукового рівня

доктора філософії з економіки

за освітньо-науковою програмою «Економіка»

Університету Державної фіскальної служби України

Борси Вадима Вікторовича

Державна митна служба України уважно вивчила запропонований Борсою В.В. **Інформаційно-аналітичні матеріали з обґрунтування показників роботи митних органів України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.**

Автор проаналізував всі аспекти діяльності митних органів України та обґрунтував застосування показників роботи в напрямку сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України в тому числі з урахуванням змін до митного законодавства відповідно європейського досвіду та обґрунтував напрями взаємодії митних органів з правовласниками та судовою гілкою влади.

Представлені Борсою В.В. пропозиції засвідчили належний теоретичний та методологічний рівень, практичну значимість і будуть враховані у подальшій роботі митних органів України.

Перший заступник Голови
Державної митної служби України,
доктор економічних наук

І.Г. Бережнюк